

43881

SPOMEN-KNJIKA

BISKUPA DR. J. DOBRILE

UREDIO:

Mons. J. KASSIC



18881

BISKUP DR. JURAJ DOBRILA



SPOMEN - KNJIGA STOGODIŠNJICE NJEGOVA ROĐENJA

UREDIO:

MSGR. ANTE KALAC, PREPOŠT U PAZINU.

PAZIN

TISKARA „TISKOVNO DRUŠTVO“

1912.

43881



Za obnovo
Univerzitetne biblioteke

v Ljubljani

podaril

Janko Krtin

dne

31 / V 1944

10 = 030000493

Predgovor.

Mjeseca studenoga 1911. izdao je „Odbor za proslavu stogodišnjice rođenja biskupa Dr. Jurja Dobrile“ na narod slijedeći proglas:

Dne 16. aprila 1912. bit će sto godina, da je svijetlo Božje ugledao u seocu Ježenju kraj Tinjana u Istri veliki dobročinitelj naroda biskup Juraj Dobrila.

Čitav svoj život posvetio je biskup Dobrila Bogu i narodu. Rođen i odgojen u krutom siromaštvu poznao je On dobro jade i nevolje našega naroda. Uboštvo i velike duševne potrebe Hrvata i Slovenaca u Istri čutio je duboko u svome srcu i nastojao je kao skrban otac odstraniti ih od Vas i pridići Vas.

Hrvati i Slovenci!

Kad je biskup Dobrila, gorljiv nasljednik sv. apostola, hoda po Vašim selima i gradićima vršeći svoje uzvišeno apostolsko poslanje, budio je Hrvate i Slovence iz tvrdoga sna, u kojem spavahu, dizao ih, pa ih pridignuo u vjerskom i narodnom pogledu. Napisao je lijepi molitvenik „Oče, budi volja Tvoja!“, da Vas uputi k Bogu, od koga dolazi svako dobro.

Kad je našu Istru pritisnuo glad, kupovao je našem narodu u više navrata hrane, da ga nasiti, a da uzmognete svoju djecu izučiti i odgojiti u katoličkom i narodnom duhu, štedio je novčić po novčić i prištedio lijepu svotu, koju Vam je ostavio zadovoljavajući se On s najnužnijim.

Živo je želio, da se u Pazinu osnuje konvikt, kamo da se zaklone od tjelesnih i duševnih nepogoda Vaša djeca, dok su na naukama.

Njegovo je plemenito srce velikom ljubavi ljubilo Hrvate i Slovence, a tu ljubav do njih pokazivao je riječju i djelom, zato Ga je narod ljubio kao milog i dobrog oca, zato Ga Hrvati i Slovenci još sada nose u srcu i pameti i hvale Božjoj providnosti, koja im je dala u danima stiske jednoga Jurja Dobrila.

Potpisani odbor, u sporazumu s narodnim zastupnicima i drugim rodoljubima ustanovio se u svrhu, da se pobrine za što bolju i ljepšu proslavu stogodišnjice rođenja biskupa Dobrile u duhu katoličkom i narodnom, pa Vas Hrvate i Slovence ovime pozivlje, da se sinovskom zahvalnošću odužite velikom našem dobročinitelju.

Podignite mu čedan mramorni spomenik, složite mu na slavu uspomenu spomen-knjigu, širite u duhu prvoga našega prosvjetitelja znanje, prosvjetu i ljubav u najšire slojeve našega naroda i dajte darak za „Đački dom“ u Pazinu!

Dan 16. aprila neka bude za čitavu Istru, gdje žive Hrvati i Slovenci, posvećen uspomeni i slavi Jurja Dobrile, ne bi li slaveći velikog pokojnika i njegove rodoljubne čine i namisli pokročili življe i sjegurnije k boljoj budućnosti!

Slava biskupu Jurju Dobrili!

Odbor za proslavu stogodišnjice rođenja biskupa Jurja Dobrile:

Predsjednik:

Anton Kalac,

prep. nadžupnik u Pazinu.

F. Frankola,
blagajnik.

Josip Bačić,
tajnik.

Odbornici:

Ante Andrijić,

Dr. Đuro Červar,

Šime Červar,

Šime Defar,

Josip Grašić,

Josip Križman,

Dr. Šime Kurelić.

Franjo Novljan,

Liberat Sloković,

Dr. Dinko Trinajstić,

Martin Zgrablić.

Nekoliko vremena pred 16. travnja 1912. najavio je odbor detaljniji program proslave rođen-dana velikog Dobrile ovim proglasom:

Hrvatima i Slovencima Istrr najavio je potpisani odbor putem „Pučkog Prijatelja“ i „Naše Sloge“ proslavu 100 godišnjice rođenja biskupa Dr. Jurja Dobrile za dan 16. travnja 1912.

Taj dan, u koji je veliki dobrotvor našega naroda ugledao u Ježenju svijetlo svijeta, već je pred vretima.

Naši ljudi poštuju i ljube sve one, koji rade za duševno i tjelesno dobro hrv. naroda; naši ljudi klanjaju se umrlim rodoljubima, koji su se žrtvovali za boljak narodni, pa kako da ne proslave 16. travnja 1912. 100 godišnjicu rođenja velikog biskupa Dr. Jurja Dobrile!

Spomen na krjeposti i rodoljubne čine velikih pokojnika naših bodri nas, da i mi svi slijedimo primjer njihov i tako pripravimo našem hrv. i slov. narodu što bolju budućnost, a život Dr. Jurja Dobrile, njegova djela i vrline jesu za nas knjiga najljepša, iz koje se učimo, kako zdušno i savjesno nam je služiti Bogu i domovini.

Dne 16. aprila svi u Tinjan, da nam se otvori ta poučna i zlatna knjiga života Jurja Dabrile! Dne 16. aprila svi u Tinjan, da se kao harni sinovi poklonimo tomu geniju narodnom. Dne 16. aprila svi u Tinjan, da se okrijepimo najvišjim idealima i nastavimo s Bogom rad za domovinu, koji nam je tako zorno pokazao biskup Juraj Dobrila! U Tinjan svi 16. aprila: i seljaci, od kojih je Juraj Dobrila potekao, i škol. mladež pučkih, srednjih i viših škola, za koju je Dobrila uzorom u borbi za narodna prava, i učitelji, koji su Dobrili tako na srcu bili, i svećenici i društva; jednom riječi svi u Tinjan dne 16. aprila 1912.

Tinjan se sprema da svečano dočeka narod. Zvonovima, mužarima i krijesovima navijestit će okolici uoči 16. aprila o. g. veliku narodnu slavu.

U 8 i pol sati bit će svečana služba božja u tinjanskoj crkvi. Pjevat će daci hrv. gimnazije iz Pazina. Za ovu zgodu pjevat će se kantata, što ju je spjevao Nadan Zorin, a uglazbio prof. Š. Šantel. Za sv. mise bit će propovijed o velikom biskupu

Jurju Dobrili. Nakon svečanosti u crkvi govorit će vani svečano slovo narodu državni i pokrajinski zastupnik Dr. Matko Laginja.

Prije i nakon govora svirat će narodna glazba rodoljubne komade i razigravati srce narodu.

Na iskićeni Ježenj preko drage, u rodno mjesto Dobrilino, poći će iza svečanog govora mladenačka društva i drugi, koji budu htjeli. Korporativno se ne će ići, jer su slabe komunikacije za povratak.

Spomen-knjiga o Dobrili izaći će naskoro. Otkriće poprsja Dobrili preneseno je radi novčanih poteškoća na bolje vrijeme, međutim neka svaki Hrvat i Slovenac pošalje svoj novčić u tu svrhu Odboru u Pazin.

Dobrila je toliko hiljada žrtvovao za učeću se mladež, pak će i narod žrtvovati štogod i za Đački konvikt u Pazinu — i tako proslaviti uspomenu velikog Dobrile.

Tko ne može u Tinjan, neka kod kuće proslavi 100 godišnjicu Jurja Dobrile dne 16. aprila o. g.

U svakom većem selu, u svakom našem gradiću Istre nek se slušanjem sv. mise, predavanjima o Dobrili, krijesovima, pucanjem iz mužara, sabiranjem prinosa za Đački konvikt i za spomenik slavi 100 godišnjica Jurja Dobrile. Osobito preporučamo učiteljstvu, neka u ovom smislu sa škol. djecom proslavi 100 godišnjicu Dobrile.

Dne 16. aprila 1912. nek budu svi Hrvati i Slovenci Istre jedna misao i jedno srce u proslavljanju velikog rodoljuba Jurja Dobrile.

Kako oni krijesovi na brežuljcima lijepe Istre, tako nek gore i hrvatska srca rodoljubnim plamom, spominjajući Jurja Dobrilu, tog oca i preporoditelja mile naše Istre.

Dne 16. aprila 1912. i do vijeka nek se ori iz srdaca sviju Hrvata i Slovenaca:

Slava Jurju Dobrili! Slava! Slava!

Odbor za proslavu 100 godišnjice rođenja Dr. Jurja Dobrile u Pazinu.

Predsjednik:

Ante Kalac,

prepošt.

Tajnik:

Josip Bačić.

Dan proslave osvanuo.

Hladni je vjetar duvao. Bojali smo se, da će se iz tamnosivih oblaka, što zastirahu nebo, sasuti kiša, ipak nas je poštedita čitavi dan.

Beramska dolina i cesta do Tinjana vrvila ljudima, hrvatske trobojnice lepršale na vjetru i kitile grudi članova katol. mladenačkih društava, mužari sa okolnih seoca pucali, orila se hrvatska pjesma i povici „Slava Dobrili!“, a skladni glasovi narodne glazbe iz Pazina oživljavali okoliš na daleko. Selo Rusci iskićeno; kod slavloluka ljudi pozdravljali prolaznike u Tinjan pucanjem iz mužara, mahanjem s velikim trobojnicama i povicima. Tu se glazba složi i stupa s mladenačkim društvima i s mnoštvom naroda put Tinjana.

Oči naroda svraćaju se na Ježenj preko Drage, a Ježenj pozdravlja ga s mužarima i s hrvatskim zastavama. Naskoro se opazila povorka ljudi i mladenačkih društava sa zastavama, kako se penju na brdo tinjansko. Dohrlila je i školska mladež iz okolice sa učiteljima i učiteljicama, te učitelj, pripravnica i đaštvo hrv. gimnazije sa profesorima i ravnateljem Kosom. Osim toga bilo je i mnogo drugih uglednih ljudi kao: dr. M. Laginja, dr. Kurelić, zastupnici: Črvar Š. i Đuro, dr. Trinajstić, namjesnički savjetnik Šorli, te mnogo svećenstva i naroda.

U 9 $\frac{1}{2}$ sati započe svečanost sa sv. misom, koju je čitao nećak Dobrilin, župnik Zdrenjski i narodni zastupnik Šime Črvar. Nakon evanđelja držao je propovijed potpisani o velikom biskupu Dobrili prikazav ideje, po kojima je Dobrila radio, i veliku ljubav njegovu, te da se o Dobrili moglo reći riječi sv. Petra: „Prošao je dobro čineći.“

Nakon crkvene svečanosti sakupi se narod na trgu okolo odra, iskićena zelenilom, sagovima i slikom Dobrile. Glazba udara, a zatim stupi na odar Dr. Laginja. Izmučen je, vidi se tu na njegovu mudrom licu; pozna se po glasu, da je bolestan. Ipak za čitava govora stoji otkrit pred narodom, premda je studeno. Narod ga burno pozdravlja: ljubav ne pozna riječi, nego ovisi — kako se kaže — o njegovoj časnoj pojavi, o njegovim ustima.

Što smo zabilježili iz njegova govora, iznašamo evo, da uščitaju i drugi, koji ga nisu slušali:

„Bit će tomu već preko 40 godina. Bio sam još študent. Vukla me želja amo, pa se preko Učke uputih u ove strane, da vidim, kakovi su ovdje kraji, kakovi ljudi, kako žive, je li blagoslova božjega. Ova cesta na Badernu bila je jedva probita. Puste godine su bile, braćo moja! Vidio sam u vinogradu čovjeka i zamolio ga grozdić grožđa i dade mi ga govoreći: „Evo ti, al šta ćeš, kad je nevolja.“ Pošao sam dalje. U Sv. Lovreću sastao sam se s plovanom Radošićem, odanle krenuh u Poreč, a kome da se navratim, nego biskupu Dobrili. Već je 45 godina prošlo, da sam ugledao (ganutljivo reče Laginja obrativ se prema slici Dobrile, što je iza njega na odru visjela) ovo mило srce. Onda mi se porodila u srcu vruća ljubav do naroda našega. Išao sam dalje po našoj lijepoj zemlji, obilazio duhovnike, dobre i gostoljubive, i gledao zapušteni narod.

Sastali smo se, braćo mila, da veliku slavu slavimo. U crkvi ste čuli duboki govor o Dobrili. Ja ću biti kratak. Sto je godina, otkad se je rodio veliki rodoljub i kršćanin u Ježenju, u Tinjanu. Tinjan je imao Voltića, koji je tumačio naše hrvatske riječi s riječima drugih jezika, i riječi drugih jezika s našim: učinio je ričoslovník, kako se je onda govorio; tiskan je bio taj riječnik 1808. Naši Betlehemići imaju velikih ljudi, ali valja mi preći na Dobrilu.

Htjelo bi se veće svečanosti, da Ga proslavimo, ali danas je ovdje ne treba, jer će se danas u svakom mjestu našem širom Istre s ove i one strane Učke slaviti Dobrilu, te će biti svi poučeni. Danas je trebalo ovdje i drugih ljudi. Moji drugovi zastupnici na carevinskom vijeću: Spinčić i Mandić pozdravljaju Vas i mole, da ih ispričate, jer nijesu radi bolesti mogli amo. I meni bi se bilo skoro isto dogodilo, ali došao sam, i došao bih bio, da sam i manje zdrav.

Dobrila je napisao molitvenik „Oče, buđi volja tvoja!“, da tako narod ima svoj molitvenik.

Sve je bilo ovuda tuđinsko, nismo imali nijedne hrvatske škole, nijednog hrvatskog svećenika, upravo ništa. Naše je bilo

plug i toljaga, a bolje je bilo tude. Providnost dala je našem tužnom puku čovjeka, velikog Dobrilu, koji se mučio, kako da digne našu krv, da i naš narod živi život kako i drugi. Dobrila je htio, da i mi imamo ljudi učenih, koji će nekako lakše živjeti, pak će misliti za korist naroda. Pred sto godina rodio se u kolibici ježenjskoj čovjek narodni, postao svećenikom i uspeo se do najviše časti, biskupske stolice najprije u porečko-puljskoj biskupiji, a zatim u tršćanskoj. Čovjek iz naroda seljaka i pastira mogao se podignuti na dva načina: ili da budeš vojnik, pa da hrabrošću postaneš oficir i dobiješ plemstvo, ili da si sklon crkvi, pa da postaneš crkveni dostojanstvenik; i naš neumrlji biskup odlikovan bi od Njegova Veličanstva.

Dobrila je bio prvi, koji je i pred carem i drugim mogućnicima govorio krepko za narod. Od onda se dižu naše škole, počima narod slobodnije disati. Biskupske dohotke žrtvovao je za škole, crkve, potpore đачke i za druge hrvatske ustanove, i tako je bio pravi apostol svojega naroda.

I kao političar bio je u svakom pogledu pravi junak, uman, odriješit. Danas je blizu pedeset godina, što je naš pokojni biskup došao u sabor u Poreč. Malo je naših bilo: par svećenika i biskup krčki. Talijan je bio gospodar, a naš čovjek sluga. Talijan bio aga, a naša krv raja. Muka je bila i pravo junaštvo braniti onda naše pravice. Znamenit je jedan govor našega biskupa od 1863. On je rekao: „Oba jezika u Istri, i talijanski i hrvatski, imaju jednake pravice, pa ako vi, gospodo talijanska, ne ćete da dadete našem narodu pravice, dok on spava san pravednika, morat ćete ih dati silom, kad se probudi.“ Još se bije ljuti bojak s Talijanima za naše pravice, premda mi ne ćemo nego što je naše: mi ne uzimljemo drugima.

Poziva zatim ugledni govornik seljake, da budu dobri gospodari, jer nisu svoji, dok su dužni; nek se ugledaju u Dobrilu kao dobra gospodara.

A vi, budući političi, ugledajte se u nj. On je u Beču rekao tri točke, kojih treba da se u budućem Vam radu držite: 1. osvjeđenje u vjeru, 2. osvjeđenje u narod i 3. odanost do cara.

Poziva i odgojitelje mladeži i mladež, da se ugledaju u Dobrilu, te da mladež nikad ne zaboravi ovu slavu narodnog dobrotvora Dobrile.

Prisegnimo svi na svetu uspomenu Dobrile, da ćemo ga nasljedovati.

Hvala velečasnoj gospodi, koja su priredila ovu slavu, hvala glazbi i pjevačima, hvala svima, a Dobrili slava!"

Nato zasvira pazinska glazba „Lijepa naša domovino“, onda još par rodoljubnih komada. Zatim đaci pazinske gimnazije pod vodstvom prof. Šantela zapjevaju pjesmu Vrlinovu, što ju je u note stavio Mate Brajša.

Uz pratnju orkestra hrvatske gimnazije zapjeva mješoviti zbor uz upravljanje Šantelovo krasnu skladbu prof. Šantela: „U spomen 100-godišnjice ...“ od Nadana Zorina.

Oko 3 sata stali su se učenici razilaziti razdragani lijepom slavom Dobrilinom.

* * *

Uoči proslave, 15. travnja 1912. na večer, bilo je rodno mjesto Dobrilino Ježenje u vatri krijesova i vatrometa; mužari gruvali, pleo se slavaluk pred rodnom kućicom Dobrile. U slavaluku bio je Križ i slika Dobrilina. U dvorištu se priredio prostor za objed drugoga dana za stotinu ljudi. Zastave se naše privezivale na stabla i kuće. „Prosvjetno društvo Juraj Dobrila“ u Ježenju sa dičnim svojim predsjednikom Križmanićem nastojalo je, da što ljepše dočeka na dan slave 16. travnja mladenačka društva i narod.

Čim je svečana proslava u Tinjanu bila dovršena, otputila se duga povorka naroda sa barjacima i trobojnicama put Ježenja. Divno je bilo pogledati našu kršnu seljačku momčad, kako se sva iskićena narodnim vrpčama spušta u Dragu veselo i junački sa svojim dugim zastavama, na kojima je debelim slovima tiskano: „Za vjeru i dom!“ Pod sedam barjaka stupalo je sedam društava: bilo je tu „Seljačko prosvjetno društvo Juraj Dobrila“ iz Ježenja, a zatim naša hrvatska katolička mladenačka društva iz Berma, iz Trviža, iz Šajina, iz Sv. Petra u Šumi, iz Karojbe i iz Kaldira.

Pri dolasku u Ježenj pozdravio je sve prisutne Josip Križmanić.

Iza zajedničkog objeda skupili su se svi kod malene potleušice, bolje štalice, u kojoj se rodio pokojni biskup Dobrila.

Svi su sa zanimanjem i strahopočitanjem gledali malenu potleušicu, kad li se začuje sa „baladura“ jaki glas vlč. gospodina Liberata Slokovića. Spomenuo je sveto mjesto, na kojemu se svi nalazili, te je otvorio skupštinu i predložio za voditelja akademičara Josipa Sironića, a za zapisničara bogoslova Božu Milanovića, kao odbornike „Dobrile“, koje je društvo i dalo pobudu za proslavu 100-godišnjice.

Iza Slokovića govorili su i drugi govornici.

Da se je i drugud po Istri proslavila na doličan način Dobrilina proslava, ne treba ni spominjati.

Kao odsjev ove dostojne proslave Dobriline sto-godišnjice i Dobrilina blagoslovnog rada za Hrvate i Slovence uopće, a napose u Istri, jest i ova doduše skromna, ali s ljubavlju i poštovanjem složena Spomen-knjiga, koju po odredbi „Odbora za proslavu“ šaljem na ruke miloga hrvatskoga i slovenskoga naroda.

Zahvaljujem se svoj onoj gospodi, koja su mi s lijepim člancima priskočila u pomoć.

Blгодарim gospodinu profesoru Šaši Šantelu, što je drago-voljno preuzeo na se skrb za slike, koje poljepšavaju ovu knjigu.

Veliku hvalu dugujem i gospodinu profesoru *Dimitriji Vacu*, koji me je vrlo zadužio, što je preuzeo korekturu knjige i inače išao mi na ruku.

Ovako s ljubavlju pisanu Spomen-knjigu šaljem u bijeli svijet s vrućom željom, da naše ljude potakne na život i rad za narod po načelima velikog biskupa i rodoljuba Dr. Jurja Dobrile, komu vječna slava i spomen među nama!

Pazin, koncem studenoga 1912.

Ante Kalac,
prepošt.

Br. 48/Pr. 1912.

BISKUPU DOBRILL

SPJEVAO: IV. EV. ŠARIĆ, SARAJEVO.

□□□

Sarajevom idem, pitam Sarajlije:

„Ljudi dragi moji! Znaate li Dobrila?“

Tko ga ne bi znao! Sunce najslajše

Sarajeva je naše sestre milu.

IMPRIMATUR.

TRŠĆANSKO-KOPARSKI BISKUPSKI ORDINARIJAT,

DNE 16. JULIJA 1912.

† ANDRIJA BISKUP.

Br. 48 Pt. 1913.

SVA PRAVA PRIDRŽANA.

TRŠČANSKO-KOPARSKI BISKUPSKI ORDINARIAT.

DNE 16. JULIJA 1913.

† ANDRIJA BISKUP.

BISKUPU DOBRILI.

SPJEVAO: IV. EV. ŠARIĆ, SARAJEVO.

□ □ □

Sarajevom idem, pitam Sarajlije:

„Ljudi dragi moji! Znete li Dobrilu?“

— Tko ga ne bi znao! Sunce najsajnije,
Što obasja Istru, našu sestru milu.

I Zagrebom zađoh: „Braćo Zagrepčani!

Vi Dobrilu znate, o njem šta kažete?“

— Hrvati Istrani sužnji okovani,
Dobрила trgao okove im klete.

Pa zaputih Istrom: „O Istrani mili!

Vazda vam Dobрила hvala na ustima.“

— Jest, Zvijezdi našoj, biskupu Dobrili,
Spomenik digosmo u našim srcima.

I viknu mi bijela sa Vlašića*) vila:

— Lovorom okiti Dobrilinu sliku,

Kad ga Istra mila palmom okitila —

Mojsiju svojega, prvu svoju Diku!

*) Vlašić je planina nad Travnikom, lijepim u Bosni gradom i zavičajem pjesnikovim.

U POČAST 100 GODIŠNJICE ROĐENJA DR. JURJA DOBRILE. 1812.—1912.

SPJEVAO: NADAN ZORIN. UGLAZBIO: ŠAŠA ŠANTEL.

□ □ □

Slava Tebi, poborniče
Vjere svete, naših prava;
Sva Ti Istra danas kliče,
I Ti počast prvu dava...
Slava diko domovine
Roda svoga vrli sine!

Noć bje zemlju nam pokrila,
Crna tama na nju pala,
S bezakonjem divlja sila
Sve već mah je otimala —
Traga ne bje još slobodi,
Dokle Ti se nam ne rodi.

Kad je breme ljutih muka
Tužnoj Istri dodijalo,
Na utjehu jadnog puka
Tad je nebo pomoć dalo:
Poput zv'jezde Ti nam sinu
I usreći domovinu.

Kano v'jesnik poslan s neba
Narodu se svomu javi,
I sve kaza, što mu treba,
Da se bolan oporavi —
A da bude sreći bliže,
K dobrom Bogu duh mu diže.

Iznad Istre kano zublja
Zore mlade sjaj zarudi,
Svetom vatrom rodoljublja
Usplamćeše rodu grudi —
I za svoja sveta prava
Hrabro pregnu poput lava.

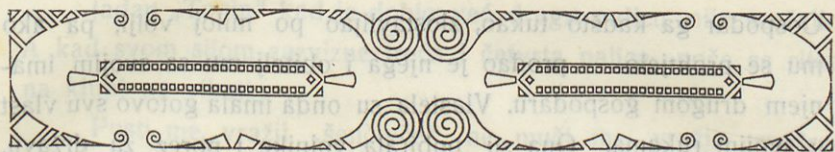
Svih nasilja sila kleta
Već se ruši, bl'jedi, pada;
Zatočnika hrabra četa,
Pobjedi se slavnoj nada —
Do slobode mora doći,
Bog će s neba joj pomoći.

Tvoje r'ječi, Tvoja djela,
Dok će sunce s neba sjati,
Hrvatska će Istra c'jela
Sa zahvalom spominjati:
Spomen tvoj će svet joj biti,
Njim će sved se ponositi.





KAKO JE BILO U ISTRI KONCEM XVIII., I POČETKOM XIX. STOLJEĆA.



Prije sto i više godina bilo je u Istri mnogo drugačije, nego li je danas. O inteligenciji našega naroda se onda nije moglo ni govoriti. Ono malo naših naobraženih ljudi odnarođi se svome narodu i otuđi se svom domu te se privinu uz Talijane i Nijemce.

Hrvatski je narod bio skroz zapušten. Kao prosti težak proizvodio je u nevolji svoje dane.

Seljak na ladanju mnogo toga treba, hoće li da bude sretan i zadovoljan. On treba kuću za stanovanje, staju za svoju stoku, treba mu njiva, gdje će sijati pšenicu, turkinju, kupus, repu, sočivo, da uzmogne sebe i obitelj prehraniti, njemu treba vinograd, šuma, pašnjak i mnogo inih stvari a što je ponajglavnije, treba da je to njegovo vlasništvo, inače nije miran, nije zadovoljan uza svu marljivost i radinost, jer je sluga svoga gospodara. A tako je po prilici bilo s istarskim kmetom prije sto i više godina. Da, upravo žalosno je bilo stanje njegovo! Vlastela su onda njime gospodarila. Još i danas unučad one vlastele nazivlju istarskog kmeta „robom“ (schiavo) a to znači, da su ga u istinu držali svojim „robom“ ili „sužnjem“.

Istarski je kmet ovisio od svakojakih hira svojih gospodara. On se nije mogao ni preseliti drugamo bez dozvole svoga gospodara; nije se smio ni ženiti, ako toga gospodar nije dopustio.

Gospodar ga kadšto tukao, zlostavljao po miloj volji, pa ako mu se prohtjelo — prodao je njega i obitelj mu sa svojim imanjem drugom gospodaru. Vlastela su onda imala gotovo svu vlast u svojim rukama. Ona su pobirala vojnike i porez za državu. Ona su skrbila za javnu sigurnost i sudila kmetovima. Prisvajala su si pravo mljeti žito, točiti vino i peći rakiju. Kad joj trebalo svoje kuće ili puteve popravljati ili ine teške radnje obavljati, pozvala bi zidare kmete kao težake, koji bi pod strogim nadzorom morali badava vršiti cijeli posao. A kako su u takim slučajevima postupala sa narodom, neka nam svjedoči ovaj događaj:

Gradila se cesta kod Sv. Petronile blizu Pazina. Onda su još opstojale „rabote“ ili „tlake“. Jao kmetu, koji se nije pozivu odazvao i ako nije činio kako mu je gospoštija zapovijedila. Tu se nije govorilo o saslušanju ili o opravdanju. Zazvznule bi „palice“ ili „batine“, pa ajd' na posao.

Na „rabotu“ pozvan bi neki „barba Tonin“ s nalogom, da dođe s vozom i s košem na vozu, da dovaža „gruh“*) iz pazinskog potoka. „Barba Tonin“ došao je bez voza i bez koša, jer je u štali imao samo jednu kravicu s mladim telčićem. Kad je nadzorniku to pripomenuo, nije mu htjeo vjerovati. Na mig njegov pograbe ga „cafi“ (panduri) kao kakvog zločinca, pa ga odvedu u župansku zgradu. Nijesu ga ni saslušali već ga povaliли potrbuške na klupu da ga „paličaju“. Kad mu „caf“ prišao prvu palicu, „barba Tonin“ mu porugljivo zavikne:

Krepalino jedna! Zar nimaš više moći? Ta to me buha uštiniula! Dođi k meni! Najest ću te „škrobà“ pa ćeš imati više moći!

„Caf“ Klenovar mrko pogleda nadzornika, a ovaj mu namigne i prišane: „Pet više!

*) „Gruh“ je u Istri stučeni kamen, kojim se posipavaju ceste. (Schotter, ghiaja.) —

Jadan „Tonin“ kad je dobio već drugu palicu, nije se šalio. A kad svom silom zazvizne treća i četvrta palica, počeo se ritati na klupi pa vikati :

Pusti me, vrazji „šenčivče“, ne muči me, vrazji „razdrapanče! Čuj me! Ja nijesam mogao doći s vozom, jer imam u štali samo jednu kravicu s telčićem. Aj! hijena krvoloka, ubit ćeš me! Nedužna me paličaš!

Kad mu Klenovar prišao dvanaestu palicu, onda hladnokrvno sjedne uz „barba Tonina“ i reče mu :

— Ne ljuti se! Oprosti, što sjedoh blizu tebe. Treba mi da otpočinem i da saberem sile, jer još pet dobrih sam ti dužan!

„Barba Tonin Petković“ bio je onda u najljepšoj dobi svoga vijeka, krupan i stasit junačina, ali ipak se nije mogao skoro ni maknuti, jer mu bile noge, ruke i gornje tijelo čvrsto privezano debelim kožnatim remenima za klupu. Na riječi Klenovarove nije jadnik ništa odvratio, samo pogled mu odavao, da mu je teško pri srcu i da mnogo trpi. Kad se je zao sluga lošeg gospodara digao i nastavio svoje nečovječe djelo, bilo je i nebu da plače. „Barba Tonin Petković“ počeo vapiti, moliti, zaklinjati krvnike, da mu se smiluju, da ga ne ubiju.

„Imam ženu Ivanu, imam drobnu djecu kod kuće; šta će sirote bez mene početi, kako će živjeti? Smilujte se!“

Ali badava! „Caf“ Klenovar kao da ne čuje učestao svojim jakim udarcima i mjesto pet udaraca naslagao mu ih valjda još preko dvanaest, ne mareći za Toninove prošnje ni grožnje. Najedanput Petković problijedi i ušuti. Kad ga udari zadnji put, puče Petkoviću na leđima kožnati remen, prevrnu se stolica sa nedužnim Petkovićem, koji se bio od muke onesvijestio. Onaj čas priskočili su ostali „cafi“, odriješili s Petkovića ostalo remenje, ali Petković kao da je mrtav. Došao naskoro liječnik i oprao mu octom i vodom ranjeno tijelo i Petković — progledao. Nato-

mu nekako zvezao rane i naložio „cafima“, da ga uzmu i ponesu na rukama na proste dvokolice, što su već čekale pred kućom. Kad bje sve to učinjeno, zapovijedi jednome kmetu nek ga odveze kući.

Koliko su puta bacili jedna kmeta ni kriva ni dužna u duboku tamnicu pa ondje mučili gladu i žeđom mjesece i godine! Uzrok bio je tomu veoma podla osveta ili ine gadne strasti!

U ono vrijeme nijesu vlastela bila podložna vojničkom zakonu. Istra i Hrvatska davala je lijepi broj vojnika, a jadni vojnici morali su po četrnaest godina biti pod puškom; a i kasnije moradoše biti jednako pripravnici oružjem braniti svoju domovinu i svoj zavičaj od svakog neprijateljskog nasrtaja.

Kod takih okolnosti mnogo je zemljišta bilo zapušteno, jer nije bilo mladih ruku da ga obrađuju.

Jadan kmet bio je pravi rob vlastele. Svojega nije gotovo ništa imao. Gospoštiji morao je od svega priroda davati desetinu, morao počiti na „rabotu“, morao pustiti po polju, koje je obrađivao, vlasteli lov loviti, pače morao joj pomagati plašiti divlje zvijeri, hraniti hrtove, lovce-vlastelu dobro najesti i napiti, kadgod im se prohtjelo da gladni i žedni provale u njegovu kuću!

Na ladanju bili su putevi zapušteni. Početkom devetnaestoga vijeka počele se graditi pod Napoleonom nekoje ceste po Istri. Sva trgovina bila je onda u rukama nekih bogatijih građana, koji su robu kupovali za malu svotu a prodavali ju što su najdraže mogli. Ovakim su se načinom mnogi građani, koristeći se neukošću kmetskom, preko noći obogatili i kao taki stekli jaki upliv na javni život u Istri, koji istarski kmet još danas čuti.

Uzvišeno zvanje škole zlorabilo se u ono vrijeme. Poučavala se čisto hrvatska djeca njemački ili talijanski! O hrvastini nije se ni govorilo. Takov bijaše sistem one dobe. Bilo je učitelja i školskih nadzornika, koji su svojim lukavim načinom hrvatsku

djecu odvrćali od njihova materinskog jezika i od svake hrvatske naobrazbe. Znali su tolikom mržnjom zadojiti srce hrvatske djece, da su se sramila i stidila svojeg jezika i svojeg hrvatskog imena. Zvati se Hrvatom u ono vrijeme značilo je biti „barbarom“, dočim se talijanska ili njemačka kultura sve većma širila i preporučivala. Pučke učione otvarale se u Kastvu, Lovranu, Opatiji, u Beršecu, Pićnu, Gračišću, Žminju, Lindaru, Pazinu i drugdje. Školske zgrade bile su proste kuće. Nadareniji đaci, koji su nastavili svoje nauke, postali su gotovo uvijek ljudi oholi, naduti, koji svakom zgodom prezirahu hrvatski jezik i običaje, premda su bili sami hrvatskoga ili slovenskoga porijekla! — Da bude reda i stege u školi, imala je svaka klupa (pruka) u školi po jednog uzor-đaka (Musterschüller). Početkom devetnaestoga stoljeća bilo je u nekim školama strogo zabranjeno učenicima u školi i izvan škole među sobom govoriti hrvatski. U tu svrhu uvela se poraba školske cedulje (Schulzettel). Učitelj bi naime svakog ponedjeljka izručio jednom učeniku školsku cedulju s nalogom, da ju mora predati onomu, kojega čuje u školi ili izvan škole govoriti sa saučenicima hrvatski. Onaj, koji bi dobio cedulju, morao je paziti da nađe drugoga, koji govori hrvatski, da mu preda cedulju... i tako je išlo naprijed do subote. Tko je u subotu došao u školu s onom ceduljom, bio je dobro išiban zato — jadan, — jer mu pobjeglo da proslovi po koju materinsku riječ jednome ili drugome saučeniku! — Đaci, koji bijahu lijeni ili nijesu dobro učili, morali bi sjedjeti u pruki (klupi) za magarce (Eselsbank). Đaci, koji nijesu lijepo pisali, bili su također radi toga išibani!

Malo je onda seljačke djece polazilo škole, a i ono malo se mrkim okom gledalo. Za svaku, kadšto najmanju pogriješku, počastili bi ih nelijepim nazivima: „Dummer Kerl, Trottell, Lump, Gauner, Bagage, Esel!“

Jednog dana pod večer dođe mali Josip V..., đak drugog

razreda pučke škole u P. u 5 sati kući. Kuća mu bila naime daleko od škole za jedan sat. Stupiv preko praga u kuću, ništa ne reče već se tiho odšulja u svoj krevet. Kad je bila večera, majka Josipova opazi, da joj nema za stolom dragoga sina. Ništa ne rekav, ona ustade i pođe u sobu, gdje joj sin ležao. Mali „Jožić“ (tako su ga domaći zvali) nije spavao, već je u krevetu „cmihao“.

— „Šta ti je Josipe?“ upita ga prestrašena Marica. „Majo moja! stukao me na smrt učitelj N.“, odvrati mališ. Pitao me, da mu molim njemački „Oče naš“. Ja mu počeo moliti: „Vater unser, der du bist“. — Kod ove zadnje riječi sam zapeo i nijesam znao dalje. Neki Vice Pilat prišanuo mi obijesno otraga: „daj mi kruha ću ga grist!“ toli glasno, da sam ga čuo ja i ostali obližnji saučenici, koji smo na te riječi svi prasnuli u smijeh. To je bilo dosta. Učitelj N. baci me iz klupe, pa me trstinom svega isprebijao. Ja sam toli vriskao, da su neki saučenici počeli plakati i moliti ga, da me ne tuče toli nemilosrdno jer da nijesam kriv, ali on im nije htio vjerovati, već je mislio, da mu se rugamo, a svemu tomu da sam ja uzrok.“ — Marica pregleda svoga sina i skoro da se nije onesvijestila, jer nađe sina svega istučena i izmrcvarena. Pridođe i Maričin suprug i kad uoči sina ovako nagrđena, odluči iste večeri poći u P. . . . , da obračuna s učiteljem N., nu na sreću naskoro se predomislio i ostao kod kuće. Dobri Jakov nije one noći gotovo ni oka zatisnuo. Kad se već bilo razdanilo, pristupi svojoj dobroj supruzi te joj reče: „Marice! idi ti k onoj zvijeri a ne čovjeku. Bolje će biti, da ja ne idem, jer se bojim, da bih onog okrutnika i sebe unesrećio.“ — Marica se rado odazvala nalogu svojega muža i to tim više, što se prema jutru njezin sin bio umirio i zaspao. Čim je došla Marica pred učitelja N., i upita ga zašto je onako izmrcvario njezina sina te mu odrješito priкриči, da to nije lijepo ni krš-

čanski na ovaki način zlostavljati jedno nedužno i nekrivo seljačko dijete. Učitelj kao da je na te riječi pobijesnio i malo je manjkalo, da je nije šupnuo rukom po obrazu. Kao bezumnik ju prostrijelio svojim mrkim pogledom, te zaviknuo kao izvan sebe: „Otidi, pr ! Kmeti ne će nikada zapovijedati. Kmetska djeca nijesu za školu. Neka idu prasce pasti. Marš!“ Izgovoriv ove riječi, zgrabi Maricu za ruku pa ju baci preko praga i zatvori vrata! —

Ovako postupanje s kmetskom djecom bilo je također uzrokom, da je malo seljačke djece polazilo pučke škole u P pa i ono malo, što su njemački ili italijanski naučili, zaboravili su naskoro oni učenici, koji nijesu mogli nastaviti nauke bilo u Kopru ili u Trstu. Razumije se samo po sebi, da đaci u P kod takih okolnosti nijesu onda imali ni pojma o narodnosti. Onaj mali broj đaka hrvatskih roditelja nauči po takim školama samo prezirati onaj narod, od kog su potekli.

Početkom XIX. stoljeća cijenilo se po Istri i štovalo svećenstvo, pa su radi toga mnogi mladići, osobito iz Pazin-grada i nešto iz okolice išli u svećenike i pošto su znali prilično njemački i nešto talijanski jezik i k tomu govorili dijalektno hrvatski, bili su dobro viđeni i radi toga zaposjeli su mnoga važna mjesta u Trstu, u Kopru i druguda kao na pr. biskup Dobrila, Matej Ujčić-Hehljar, Ivan Grubiša iz sela „Vranići“, Šterpin, Revelante i Decorte iz Pazina. Dr. Ivan Glavina, biskup porečko-puljski i kasnije tršćansko-koparski, rodом iz Boršta blizu Trsta, polazio je pučke škole u Pazinu. Poslije 1848. godine počeo je sve većma prodirati preko Kastva duh ilirske dobe te u velike uplivaо na mlade bogoslove, koji se počeli buditi i nabavljati svakojake novine i knjige iz Zagreba te se vježbali u pisanju i govoru, znajući, da će im jednom biti od velike koristi poznavanje svoga materinskog jezika u dušobrižništvu.

Tako bijaše u Istri sve do polovice XIX. stoljeća.

NA RUŠEVINI GRADA.

SPJEVAO: VRLINOV.

□ □ □

Čuj! kroz drveće poj ide vjetra....
Grad ga ne čuje — tvrdo on spava.
Zidine trule šapću mi samo:
Prah taj je drevna sila i slava!

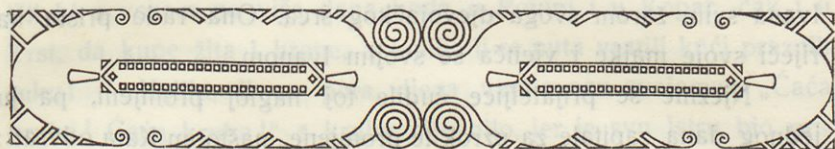
I u tom poju otajnom sjetnom
Jecaj nad nečim kao da čujem...
Ko da se budi glas iz domovine
Sa svakim tihim vjetrića strujem
Pred dušom davne niču mi priče:
...Kula pod oblak ponosno strši,
Što su ju žuljne gradile ruke —
Mnogi ah, život pod njome svrši...
E to učini jačega pravo,
Što gazit uči crva pod nogom.
Drhtat je robu, gmizat u prahu
Pred gospodarom. pred svojim bogom.

A njegov pogled oholi smjeli
Mjeri pod sobom doli, ravnine...
Ha! sve što vidim, roblje je moje,
Što je još sretno sred svoje tmine —
Za njega nije prosvjete svjetlo ;
Prosvjeta njegov, propast je naša.
Pest katkad zgrči, oko mu s' jevne,
Kad se napuni gorka mu čaša,
Ali bez straha! ne će se prelit —
Ropske je čudi i kada pr'jeti.
Tà pade nice, pest njemu klone
Kad se nad njime mač zasnijeti —

Tamo u dalji što se to žari?
Zar je to zora novog vremena?
Kako li bljesnu robove oči!
Pada s njih teška, stoljetna mrena
Pravda, za kojom dugo uzdiso,
Bliži se, suze da mu obriše.
Novi života put mu otvara,
Gdje svoj gospodar slobodno diše,
I on se digne patnik mučenik,
Ponos u srcu, polet u duši
Bude se njemu s novim vremenom,
Što u prah kule stoljetne sruši.

Čuj! kroz drveće poj ide vjetra...
Grad ga ne čuje — tvrdo on spava
Zidine trule šapću mi samo:
Prah taj je drevna sila i slava!

RODITELJI BISKUPA DOBRILE.



Kad je Ivan Dobrila iz Ježenja blizu gradića Tinjana zaprosio djevojku Katu Živčić-Žavor, ispočetka odbila mu prošnju i nekako se ga klonila. Katičinim roditeljima nije to bilo drago; naročito majka znala bi joj često reći:

— Kate, kćeri moja, reci de! zašto se nekako ugibaš mladom Ivanu? Koji je tomu uzrok? Ta Ivan je pristao mladić, zdrav je i lijepo ga je vidjeti i čuti!

— Ah! majko — odvrati Kata, — sve je istina, što kažeš. Ivan Tkalčev*) je pristao mladić i lijepo ga je vidjeti i čuti u svakom društvu, ali on je kruti siromah i nema ništa, ama ništa. Pa ako ga uzmem, kako da živimo? Kako da sebe i druge hranimo?

— Ne brini se, kćeri moja! — nastavi opet Katičina majka. — Onaj, koji se brine za travu u polju i za ptice nebeske, ne će ni vas zapustiti. Ivan je pametan, radin, domišljat mladić, on nije rasipnik, a to je, kćeri moja, najveće bogatstvo za svakog mladića, koji takovih svojstava ima!

Kata na to ništa ne reče.

Prošlo bilo nekoliko tjedana i Kata se predomisli i zavoli

*) Obitelj Ivana Dobrile, oca biskupova, zvala se „Tkalčevi“, jer se otac Ivan bavio također tkalačkim zanatom.

Ivana svim žarom svoga djevojačkog srca. Ona rado prista na riječi svoje majke i vjenča se svojim Ivanom.

Njezine se prijateljice čudile toj nagloj promjeni, pa ju jednog dana zapitale za uzrok te promjene, našto im Kata odvrati:

— I ja se sama čudim toj promjeni. Bit će valjda volja Božja te sam, evo, postala ženom mogeg dragog Ivana. Nekoliko tjedana prije vjenčanja snilo mi se o Ivanu. Vidjela sam ga u kolu mnogih mladića pa mi se pričinilo, kao da mi jedan od onih mladića veli:

— Pođi za Ivana i bit ćeš zadovoljna. Imat ćeš sina svećenika i s njega ćeš se proslaviti!

Kad se probudih, ja bijah kao preporođena. Cijelo moje srce, sve moje misli, sve moje biće zaokupio mi Ivan. Od onoga časa nijesam mogla bez njega živjeti i evo — hvala Bogu, — sad sam mu suprugom. Uza sve siromaštvo naše ja sam s njime sretna i zadovoljna.

Ovu anegdotu još danas pripovijedaju stari ljudi na Ježenju i po okolnim mjestima.

Bog je blagoslovio ovaj ženidbeni vez. Supruzi Ivan Dobrila i Kata r. Živčić-Žavor imali su četiri sina i opet toliko kćeri. Jedan od ovih sinova rodio se 16. travnja godine 1812. Na krstu dali su mu ime Juraj. Taj je kasnije postao biskupom. Djeca bila su stasita, jedra i zdrava kao što i njihovi roditelji. Ocu je bilo 79 godina kad je umro, a dobra majka biskupova umrla je g. 1885. u 81. godini dobe svoje; ostala braća i sestre umriješe svi u starosti.

I tu se obistinila ona poznata evandeoska rečenica: „Zdravo stablo rađa zdravim plodom!“

Godine 1817. i 1818. bila je — kako još i danas stari ljudi pričaju — velika „zaprtija“, t. j. od nikuda nije moglo u Istru ni žito ni ini živež. Bogatiji seljaci, koji su imali nešto novaca,

išli bi s vozom po više dana hoda u Rovinj i u Kopar, čak i u Trst, da kupe žita i hrane, a koliko li se puta vratili kući praznih ruku! — Koliko li su puta djeca vapila ocu svojemu: „Ćaća kruha! Ćaća kruha!“ a kruha nije bilo, jer je svu Istru bio pritisnuo kruti glad. Mnogo čeljadi je onih godina u Istri umrlo od gladi. Ljudi pričaju, da su miševi i štakori po noći navaljivali na spavajuće ljude, osobito na malenu djecu te im griskali uši, lica itd. Mnoge bi našli po njivama i vrtovima mrtve, a u ustima imali su svakojaka korijenja, koja bi vadili iz zemlje da utišaju glad!

Upravo onda bilo je Ivanovu sinu, malom i živom Juriću šest do sedam godina. Imućniji seljaci iz susjednih sela u velike su cijenili pošteno srce i radine ruke Ivanove, pa su ga radi toga rado zvali na nadnice. Ivan bi svake večeri, dok je trajao glad došao kući i donesao ženi dvije do tri pregršti turkinjog brašna a djeci, što su ga željno i nestrpljivo čekala, udijelio bi po koji zalogaj kruha ili kuhane palente ili voća, što su mu dobri ljudi poklonili ili što si je sam mnogo puta otkinuo od svojih ustiju, samo da prehrani svoju dječicu, koju je više ljubio nego li sebe. — Kad je ovako povećerala obitelj, onda bi se svi skupa pomolili Bogu, pa išli spavati.

Kata, žena Ivanova bila je skroz poštena i marljiva žena. Njezina poglavita briga bila je, da zarana ulije pravu pobožnost u mlada srca svoje djece. Za dugih zimskih večeri čekala bi s djecom kod ognja svoga muža i tom prigodom govorila im lijepih stvari o Bogu, o lijepom raju, o anđelima, o molitvi! Koliko puta bi ju mali Jurić zapitao:

— Majčice mila! kad će doći nedjelja?

Pitao je to zato, jer je vrlo rado svake nedjelje išao s majkom u Tinjan, da priбивa u crkvi svetoj misi.

Roditelji biskupa Dobrile bili su, kako čuli smo vrlo siromašni. Sto je već godina prošlo, da su oni živjeli. Davno je već, što su umrli, ali se njihova imena jošte danas pohvalno spominju radi toga, što su pošteno živjeli. Bili su ubogi pred ljudima, ali bogati pred Bogom.

Oni su živjeli kršćanski i u tom duhu odgajali svoju djecu; zato ih je Bog već na tom svijetu nagradio time, da su imali sina Jurja, koji je poput svojih roditelja strpljivo snosio kao dak siromaštvo, u Boga vjerovao, u Boga se ufao i Boga ljubio. Zato ga Bog predobri podigao do biskupske časti. Postavši biskupom vršio je neprestano dobra djela milosrđa prama siromasima, činio je svakom prigodom što je bilo više moguće dobra zapuštenom narodu, od koga je potekao, i time stekao velike zasluge pred Bogom i narodom.

* * *

Roditelji primaju djecu od Boga. Djeca su roditeljima dar Božji. Bog im izručia djecu, da ju odgoje po volji Božjoj, dakle ne kako hoće svijet, već kako hoće Bog. Roditelji su u tom pogledu sluge Božje i kao u svemu tako treba da se naročito u tom pitanju prilagode volji Božjoj.

Neprijatelji kršćanstva nastoje svim silama, da diraju u obiteljski život. Njihova je nakana, da otruju već u korjenu prve klice kršćanskog života u obitelji, a time nanose najveću štetu i sramotu roditeljima, jer krše i gaze njihovo najsvetije pravo. Roditeljima bo pripada pravo, da dobro odgajaju djecu, kojoj su dali život. Bog nam je izručio tu djecu da u Boga vjeruju, ufaju i da ga ljube i da se tako spase.

Ozbiljna i sveta dužnost je svakog roditelja, da sve ukloni i udalji od svoje djece, što bi moglo naškoditi njihovom pravom odgoju. Oni ne smiju pustiti, da se ruši obiteljski život, kad se radi o tom, da se dade djeci njihovoj kršćanski odgoj.

Hoće li da budu dostojni svoje roditeljske časti i svoga kršćanskoga imena, treba da svojoj djeci prednjače uvijek lijepim primjerom krijeposnog kršćanskog života.

Dobar odgoj mladeži valja da započne u obitelji, koja mora da bude rasadnikom lijepih kršćanskih krjeposti. Na domaćem ognjištu treba da usplamti rajska zublja sv. vjere, nade i ljubavi.

Obitelj! To je srce velikog socijalnog organizma. Boluje li to srce, s njime boluje i cijeli socijalni organizam, a opet zdravo li je to srce, zdravo je, sretno i zadovoljno cijelo socijalno tijelo!

Sreća i napredak naroda ovisi od dobro uređene obitelji. S pokvarenih obitelji čitav narod postaje nećudorednim i najposlije propadne.

Dužnosti roditeljskoj nije dosta, da se brine samo za tjelesni razvoj djeteta. Dijete ima dušu, a ponajglavnija skrb roditelja ima biti, da brižljivo nastoje oko toga, da zarana u dječjoj duši u svoj svojoj ljepoti blisne slika i prilika Božja! Nije dosta u djetetu razvijati samo umne sile, već treba razvijati i njegovu volju. Čovječje društvo potrebuje više značajnih nego duboko učених ljudi!

Sva naobrazba ima se osnivati na temelju kršćanskih načela, jer je nemoguće govoriti o pravoj naobrazbi bez vjere u Boga. Narav je čovječja po grijehu ljuto nastradala. Čovjek svojim silama ne može izliječiti ranu, koju mu je grijeh zadao. Svaka čovječja pomoć je preslaba; radi toga potrebuje vrhunaravske pomoći, a tu pomoć dobavlja čovjek molitvom i dostojnim primanjem sv. sakramenata.

Po sv. vjeri doznaje dijete, da su svi ljudi stvorovi božji, dosljedno da su si braća među sobom. Po toj važnoj istini dječije srce postaje žrtvenikom, na kojem se razgore dva vrhunaravska plama ljubavi do Boga i bližnjega. Dijete počima sklapati sa strahopočitanjem svoje ruke, dizati svoj pogled k nebu, kla-

njati se dobromu Bogu, stvoritelju neba i zemlje i svih ljudi, otvara svoje srce bližnjemu, pruža mu, kad treba, ruku pomoćnicu, jer vidi u svakom čovjeku sliku i priliku Boga i brata svoga.

Čistoća, umjerenost, poniznost, veledušna požrtvornost, strpljivost, samoprijegor i samozataja koliko su blagoslova i sreće donijeli ljudskomu rodu! Crkvena bi nam povijest znala mnogo o tome pripovijedati. Nu ne smijemo zaboraviti, da su te krjeposti, kao i sve ostale plodovi prave vjerske naobrazbe. Prvi su pozvani roditelji, da posiju sjeme tih krjeposti već u mlada srca svoje djece, hoće li da postanu dostojni i korisni članovi ljudskoga društva.

Kako su dužni svećenici poučavati ljude u crkvi, tako su dužni roditelji poučavati djecu u kući. Oni treba da budu svojoj djeci pravi apostoli. Sveta je njihova dužnost poučavati djecu svoju u poglavitim istinama sv. vjere, njihova je dužnost ugušiti u klici svako grijешno nagnuće, koje se pojavi u srcima njihove djece. —

Kako već rekosmo, jedna od najglavnijih dužnosti roditelja jest ta, da svojoj djeci prednjače lijepim primjerom. Oči nas bolje uvjeravaju nego li uši. Što čujemo lahko zaboravimo, ali ono, što na svoje oči vidimo, ne će nam tako lahko iz pameti.

— I djela imaju svoj jezik i rječitija su od ustiju — veli sv. Ciprijan.

— Djela roditelja jesu knjige, iz kojih uče njihova djeca — piše sv. Hrisostom. — Ne smiju roditelji opakim riječima ili djelima smućivati svoje djece.

— Koji smuti jednoga od ovih malih, koji vjeruju u mene, bolje bi mu bilo, da se objesi kamen mlinski o vratu njegovu i da potone u dubinu morsku — tako kaže sam Spasitelj. (Mat. 18., 6.)

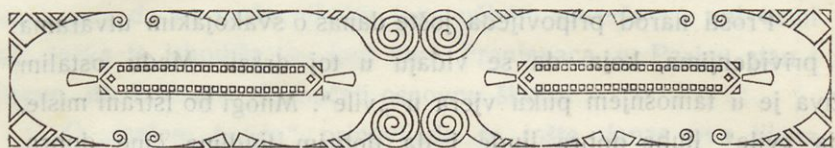
Svaki roditelj trebao bi, da dobro zapamti te riječi i da nikada na njih ne zaboravi. Ako se koje dijete pogubi po krivnji roditeljskoj, na takim će se roditeljima ispuniti prijetnja Gospodinova: „krv ću njegovu iskati iz vaših ruku.“ (Ecehijel 33, 6.)

Roditelji! Želite li sebe, svoju djecu i onaj narod usrećiti, od koga ste potekli, prednjačite svojoj djeci uvijek lijepim, spasosnim primjerom i nastojte odgajati ju na temelju zdravih kršćanskih načelâ.



ŽIVOTOPIS BISKUPA DOBRILE.

ŽIVOTOPIS BISKUPA DOBRILE.



Dne 16. aprila godine 1812. rodio se u Ježenju biskup Juraj Dobrila u maloj priprostoj pozemuljčici (potleušici). Dijete je krstio tadanji župnik M. Ivančić. Na krstu nadjenuli mu ime Juraj. Kućica, gdje se „mali Juraj“ rodio, sada je zapuštena. U njoj niko ne stanuje. Domaća perad i stoka u njojzi prenoćuje. Ona je tako niska, te se može izvana rukama krov dohvatiti. Daske su bršljive, a grede ogarene dimom, a to je očiti znak, da su jednom ljudi u njoj bivali i oganj ložili. Sav nutarnji prostor nema preko četrnaest četvornih hvati. (Vidi str. 37.)

Juraj je imao još tri brata i četiri sestre. Obitelj Dobrilinu zvali su susjedi i okolina: „Tkalčevi“. Taj „prišivak“ nosi obitelj još i danas. Otac Ivan tjerao je naime tkalački zanat, a povrh toga bio je dobar težak-nadničar te bi često išao u susjednasela na nadnice, samo da uzmogne pošteno prehraniti svoju mnogobrojnu čeljad.

Kad je „mali Jurić“ dorašio do škole, namislio otac slati ga u pučku školu u Tinjan. Od sela Ježenja do gradića Tinjana ima dobra ura hoda. Med tim mjestima ulegla se „Tinjanska Draga“. „Mali Jurić“ morao je svaki dan prevaliti put preko drage. Tom dragom vijuga se po ljetu i po zimi, kada nije suše, potočić, što brza prema Lemskom zatonu u Jadransko more. (Vidi str. 43.)

Prosti narod pripovijeda jošte danas o svakojakim utvarama i priviđenjima, koja da se viđaju u toj drazi. Među ostalim živa je u tamošnjem puku vjera u „vile“. Mnogi bo Istrani misle, da „vile“ ljube dobre ljude i da dobrim ljudima čine dobro. „Vile“ su našem Istraninu lijepe djevojke, koje po noći peru svoje bijelo odijelo na rijekama i potocima. Putnici, kojima se desi, da ih vide, valja da ih oslove uvijek riječju „čistice“ i ni-pošto drugačije, jer, reče li im kaku ludu riječ, odmah se razljute, i nastoje da mu naude.

Kapelan Ivan Radetić držao je onda svaki djelatnik izvan četvrtka školu i to prije podne od 8—10 sati, a poslije podne od 2—4 sata. Mjeseca pak jenara i decembra je poslije podne u četiri sata skoro noć a „mali Jurić“ morao je preko drage sâm kući. Znajući dobro što sve narod pripovijeda o nekim priviđenjima, što da se tobože prikazuju u samotnoj drazi, bojao se i nije htio rado po zimi polaziti školu. Otac se radi toga na njega razljutio i silio ga, da mora u školu. Dobri Jurić dašto popustio, ali po zimi mnoge mu je večeri došla majka u susret te mu donijela po koju jabuku ili krušku i koricu suha hljeba, samo da ne odustane od škole. Preko dana ostao bi u Tinjanu. Komadić suha kruha i po koja čaša vode, bio mu je prvih mjeseci objed, nu naskoro je Bog providio. „Mali Jurić“ imao u gradu Tinjanu svoju „šantolu“ (duhovnu majku od krsta) Maricu Raner-Čakotić, ženu Andrije. Ona bi ga gotovo svaki dan pozvala u svoju kuću i dala mu po koji zalogaj, da založi, a to zato, jer bijaše čula, da je „mali Jurić“ bistrouman dečko, koji nije polazio školu, da trati u tutanj zlatno vrijeme svoga djetinstva već da marljivo uči.

Tadanji župnik tinjanski i duh. pomoćnik Radetić opazili su, da je „mali Jurić“ pun dobre volje i bistra uma, pa zato su nagovarali Jurićeva oca, da pošalje sina na dalnje nauke, a kad

im kazao, da ne može nikako toga učiniti, zauzeše se oni sami za dečka te ishodiše mu kod mgč. Franjevacu u Pazinu stan i hranu, da uzmogne dokončati osnovnu školu.

O „malom Juriću“ pripovijeda se jošte danas ova lijepa anegdota. Jednoga dana gorespomenuta „šantola Marica“ spazi, kako je đak Jurić vanredno veseo, kako pred kućom skače i vriska. Ona ga pozove u kuću na objed. Kad se dače pokrepilo, opet se počme šaliti i veseliti. „Šantola Marica“ videći ga ovako vesela, uozbilji se, pozove dečka preda se, pa mu reče nekako ujedljivo:

— Čuj me, Juriću! Od tebe ne će biti ništa. Tebi vrve, kako vidim, druge misli po glavi. Čujem, da misliš u svećenike, al kad budeš ti svećenik, ja ću biti koludrica!

— Šantola, ja ću biti svećenik, ako mi Bog dopusti. Danas pak imam dva razloga, da budem veseo. Prvi je razlog taj, što mi bolesna majka jutros kazala, kad sam pošao u školu, da joj je bolje, a drugi, što mi kazao danas učitelj, da sam najprvi đak u školi!

Tako je odvratio „mali Jurić“ svojoj dobroj „šantoli“ i znamo, da je održao svoje obećanje. Kolikogod je puta Dobrila došao kasnije kao biskup u Tinjan, svaki je gotovo put posjetio svoju dobru „šantolu“ pak u šali spomenuo, da je njezino kumče održalo svoju riječ, pa da znatiželjno čeka, kada će ispuniti nje-gova „šantola“ svoje obećanje!

Čakovička je na te riječi od miline proplakala videći pred sobom toli ugledna crkvena dostojanstvenika.

Đak Juraj Dobrila svršio je s odlikom pučku školu u Pazinu. U Pazinu nije onda još bilo gimnazije. Đak Juraj želio je nastaviti svoje nauke. Nadao se, da će mu pazinski Franjevci ishoditi stan i hranu u Karlovcu, ali teška mu tuga poklopi srce, kad mu jednog dana Franjevci rekoše, da će nekog Roviša poslati u

Karlovac, a njega da ne mogu, premda je bio vrsniji i sposobniji od Roviša. Došav kući nije prvih dana mogao ni jesti ni piti od velike žalosti, što ne ide u Karlovac. Majka ga tješila: — Sinko! ne kloni duhom. Bog je i za sirote umrô!

Na njegove i materine molbe otac bi jednako odvrćao: — Sinko! rado bih ti želje ispuniti, ali ne mogu. Siromah sam. Ima još braće i sestara. I za njih treba brinuti se. Ne mogu, nemam sredstva. Traži si u Pazinu ili gdje drugdje koju službu, ako već ne ćeš da budeš težakom kao tvoja braća!

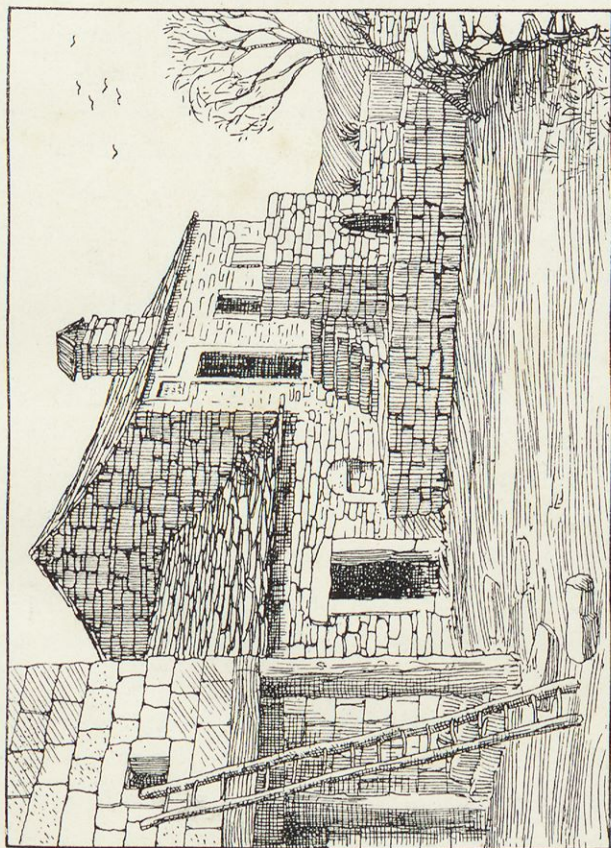
Na ovake riječi čak je Juraj poniknuo svojim suznim očima pa se posvema predao u ruke Providnosti božjoj.

Bilo je negdje koncem mjeseca augusta ili početkom septembra godine 1824. kad dode Jurju Dobrili pismo od samostanskog starješine iz Pazina, gdje mu č. o. javlja, da je primljen u Karlovac mjesto đaka Roviša, koji se nesrećom, kad se kupao, u nekom jazu blizu Pazina utopio.

Dobrili bilo pogotovo žao, da se ta nesreća Rovišu dogodila, ali kad su mu pisali, da je već primljen u karlovački samostan, gdje će imati badava hranu i stan te moći nastaviti svoje nauke, odazvao se pozivu i nakon nekoliko tjedana, zahvaliv se prije pazinskome gvardijanu, odputi se pješke kao dvanaest godišnji dječak preko Učke i preko Rijeke u Karlovac. Do Rijeke pratio ga otac Ivan. Ganutljiv bio je na Trsatu njihov rastanak.

Pomolivši se oba pred oltarom čudotvorne Majke božje, izađu iz crkve. Sin kleknuvši pred oca zamoli ga, da ga blagoslovi. Kad to otac učini, sin se digne i primi iz ruke očeve svežnjić rublja, što mu ga on do onda nosio, pa zagrlivši sina izvadi iz džepa 3 zadnje forinte, što ih imao i ponovno poljubiv sina reče mu:

Idi, sinko, u ime božje. Bog bio sada i vazda tvojom zaštitom i mogućom obranom! Blagoslov te njegov svuda pratio!



KUĆA GDJE SE RODIO BISKUP DOBRILA.

Na ove riječi vratio se otac Ivan kući a mladi Juraj plačući uputi se *sâm* na dugi put iz Rijeke do Karlovca.

Minule su dvije godine i Juraj Dobrila svrši vrlo dobrim uspjehom drugi gimnazijski razred. — Sada malo manjkalo — kako ćemo na skoro čuti, da nije morao prekinuti svoje nauke. Ipak i tu mu je očevidno Bog pomagao. Sretno je naime svršio treći i četvrti razred i za tim peti i šesti tako zvana „humaniora“.

Kako je Providnost božja budnim okom pratila svaki korak mladog đaka Jurja Dobrile, neka nam svjedoče ovi događaji:

Kad se dvanaestgodišnji Dobrila oprostio sa svojim ocem na Trsatu kraj Rijeke, zaputi se *sâm* put Karlovca. Čitav dan je hodao, a Karlovac još daleko! Već je sunce bilo zapalo, a nigdje sela da prenoći. Noge je toli našulio, da nije mogao naprijed. Već počeo očajati te mislio kraj ceste pod milim nebom otpočiniti, al eto iznenada stigne ga jedan vozač. Dobrila pristupi vozaču i zamoli ga, da ga uzme na kola. Vozač prista na molbu dječakovu i uzme ga sobom na voz te ga odveze sretno do Karlovca, a Dobrila plati mu jednu „cvanciku“ za vožnju.

Godine 1827. pojavi se kolera u Karlovcu. Ljudi umirali strašno. Došla naredba od više oblasti, da se svi tuđinci moraju seliti iz Karlovca. Jadni Dobrila đak III. razreda molio i zaklinjao oblasti, da ga ostave u Karlovcu, ali badava! Stoga pokupi svoje siromašno rublje, sveže prtljagu, pa štap u ruke i put pod noge.

Sretno dođe na Rijeku, ali — eto — kad dođe na granicu Istre, straža ga zaustavi, pregleda mu rublje, okadi opetovano njega i rublje, i — ne pusti ga dalje! Žalostan, umoran, gladan, shrvan od putovanja plakao je i stojao kao mlado stablo, koje hoće vihar da slomi!

Vrati se na Trsat i uniđe u crkvu. Tu moleći se Bogu i preporučujući se svetoj Bogorodici umiri se i naskoro dođe mu

misao da se vrati u Karlovac, kamo je sretno ako i teškim naporom, uz pomoć dobrih ljudi prispio.

Kad su u Karlovcu čuli sve, što mu se na Rijeci dogodilo, smilovali mu se te ga pustili u grad odnosno u samostan, gdje je ostao još četiri godine te sretno svršio treći i četvrti razred, za tim tako zvana „humaniora“ t. j. peti i šesti razred s odlikom.

Mladoga Dobrilu je osobito pazio preč. otac gvardijan u Karlovcu. Kad je đak Juraj bio opasno obolio, nitko se nije toli usrdno brinuo za nj kao preč. otac gvardijan. Još kad je bio biskup, sjećao se vrlo rado i često puta karlovačkog samostana, predobrog oca gvardijana i drugih osoba, koji su mu mnogo dobra učinili. Svaki put, kad bi se u krugu svojih pouzdanih prijatelja zapodjenuo govor, kako je živio u Karlovcu, ganuo bi se kadšto do suza i kazao ne jedanput već često puta za stolom i inim prigodama, da mu je Providnost Božja bila vazda u najvećoj stisci u pomoći!

Kad bi ga straža g. 1827. bila pustila u Istru, teško da bi se ikad bio vratio na nauke u Karlovac i teško da bi ikad bio svršio gimnazijske nauke.

Svršivši Dobrila šesti razred u Karlovcu, vrati se kući, da pade u naručaj svoje majke i svoga oca, kojih nije šest godina vidio.

Čitatelj će možda pomisliti, da su sada za Dobrilu prestale sve bijede i nevolje, ali tomu nije tako. Nakon nekoliko tjedana, što ih je bio proboravio kod svojih milih roditelja, posrećilo mu se skucati kod dobrih ljudi četiri forinte, pa svezao svoju prtljagu, uzeo opet štap u ruke a prtljagu na rame i zaputio se opet pješke preko Trsta u Goricu na Soči. Kad je Dobrila stigao u Trst, dode na raskršće. Dvije ceste zagleda pred sobom i nije znao kojom da krene. Napokon odluči se i krenu lijevom cestom i dode u stolnu crkvu sv. Justa.

Umoran s duga puta zaželi, da se malo odmori. Uniđe u crkvu i kleknuv pobožno se pomoli Bogu i opet se vruće preporučí sv. Bogorodici. Za tim se jedva digne, jer mu se bile noge grdo nažulile, zato gladan, prosto obučen, prašan sjedne na jednu klupu, da otpočine. Prošlo bilo nekoliko sata a on odluči izaći iz crkve, ali kamo da ide? Gdje da se pokrijepi, gdje da prenoći? Opet se zabrine, ali — evo — iznenada dođe božja pomoć.

Nedaleko crkve sv. Justa zagleda jedan sprovod, gdje se približuje crkvi a na čelu toga sprovoda bijaše mu učitelj Tinjanski Ivan Radetić, koji je iz bolnice bio došao s mrtvacem do crkve sv. Justa, da opravi sve, kako je bilo propisano, pa da ga ukopa. Radetić veseo pozdravi Dobrilu te ga pozove u svoj stan; tu osta dva cijela dana, dok mu se noge oprostile žuljeva. Na polasku u Goricu uruči Radetić Dobrili jedno pismo za gospodina vjeroučitelja na gimnaziji i dao mu također novčane pomoći, da uzmogne lakše doći u Goricu.

U već pomenutom pismu je Radetić vruće preporučio svojeg nekadanjeg učenika Dobrilu. To pismo Radetićevo mnogo je koristilo Dobrili.

Kad je naime Dobrila stigao u Goricu, predstavio se ravnatelju, al ovaj nije htjeo njega i nekoje druge učenike primiti u filozofiju. Uzrok bijaše taj, što je tvrdio, da učenici, koji dolaze iz Karlovca, nijesu dostatno pripravní za filozofiju u Gorici. Dobrila ga molio i prosio, da mu se smiluje, i kazao, mu kako mu bilo teško doći iz srednje Istre u Goricu i to sve pješke, ali sve je bilo — uzalud!

Morao bi se bio vratiti kući, da se nije umiješao vjeroučitelj, koji je došao gospodinu ravnatelju, te se zauzeo za Dobrilu. Vjeroučitelj je naime pokazao pismo Radetićevo ravnatelju i ravnatelj pročitav pismo i proučiv svjedodžbe Dobriline popusti od svoje strogosti i uze bijednog đaka za nekoliko dana

samo na pokus, ali ne prođe ni pô mjeseca, kad se uvjeri on i svi ostali profesori, da je đak Dobrila dobro podučen i da ima lije-pih duševnih sposobnosti, pa ga upiše kao redovita učenika.

Tim je bila svladana jedna poteškoća, ali ostala još druga još teža nego prva.

Dobrila nije imao nigdje stana ni hrane, da uzmogne živjeti. Veleč. otac gvardijan na Kostanjevici kazao mu, neka slobodno dođe na objed, ali stana u kloštru i večere da mu ne može dati. Jadni mladić došao bi na objed na Kostanjevicu, ali nije objedovao sam ili *s drugim siromašnim đacima već s prostim ubogarima a spavao je po noći preko pol mjeseca na klupama u goričkom drvoredu onkraj zamka. Na onim klupama učio bi po danu satove i satove i mnoge zadaće napisao!*

Kad čovjek čita ili čuje takva šta pripovjedati, čini mu se skoro nevjerojatno, da je mogao Dobrila kao đak tolikim poteškoćama i nepogodama odoljeti, ali opet, kad se pomisli, da je sve ove događaje i mnoge ine sâm biskup opetovano puta svojim iskrenim prijateljima pripovjedao, ne možemo a i ne smijemo o istinitosti tih događaja posumnjati već moramo reći, da je Dobrila svojom marljivošću i svojim pouzdanjem u Boga svladao sve poteškoće te napokon pomoću Božjom postigao ono, za čim je njegovo pošteno srce čeznulo.

Nije prošlo dugo vremena, da su ga profesori u toliko zavoljeli te su ga pozivali na objed, što je i sam ravnatelj više puta učinio, pošto se osvjedočio, da je u Dobrili dobila gimnazija uzorna i darovita učenika.

Ne bijahu prošla ni dva mjeseca, a mladi Dobrila posta instruktorom djeci neke bogate obitelji u Gorici, koja se zvala Pajer. Đak Dobrila je kao instruktor vršio svoju dužnost toli točno i zdušno, da ga je obitelj Pajer naskoro u velike zavolila.

Kod te obitelji ostao je instruktorom dvije godine, dok je učio filozofiju i četiri godine, dok je učio bogosloviju.

Godine 1837., u 25. godini svoga vijeka, svršio je Dobrila bogosloviju i tadanji biskup Matej Ravnika zaredi ga za misnika. Iste godine na dan Majke Božje sv. Ružarija prikazao je mladi svećenik Dobrila prvu sv. misu predobrome Bogu u župnoj crkvi tinjanskoj.

Dugo vremena nije bilo mlade mise u Tinjanu. Zato se onamo iz svih sela one župe i iz mnogih drugih župa zgrnulo mnoštvo ljudi, da pribivaju sv. činu. Svi se bez iznimke veselili, kad su vidjeli, da jedan mladić njihove krvi i iz njihove župe stupa svečano u misničkom odijelu u procesiji iz župne kuće u župnu crkvu uz skladno slavljenje zvonâ i gruvanje mužarâ. Onog dana mnogo se govorilo o mladomisniku Dobrili, o njegovoj marljivosti, o njegovim lijepim sposobnostima i njegovom uzornom vladanju. Mnogi se čudili, kako je Dobrila junački svladao sve poteškoće te se sretno dovinuo do uzvišene časti svećeničke, koja je onda bila više cijenjena i štovana nego li u današnje vrijeme, koje gazi najsvetije ideale a misli samo zemaljski.

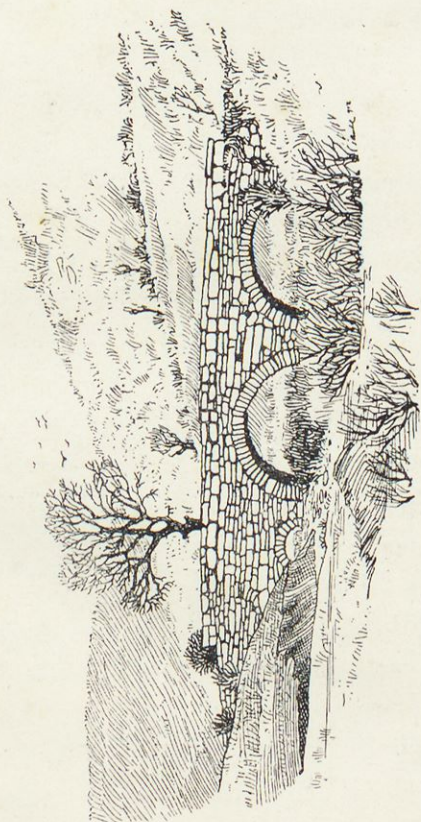
Onog dana, kad je naime Dobrila promisio, vraćala se poslije podne iz Tinjana u selo „Munci“ jedna žena po imenu Tonka sa svojim sinom, komu bijaše onda trinaest godina. Dječak bio vanredno zamišljen, a to palo materi u oči pa ga radi toga upita:

— Sinko moj! Reci mi po istini, zašto si danas tako zamišljen?

— Majko mila! odvrati dječak Matej, recite momu ćaći, da me dadne u školu, jer je i mene snašla želja, da postanem popom kao Dobrila.

— Aj! sinko dragi, a otkuda novaca? — Ubogi smo, primjeti majka.

— Mladomisnikovi roditelji veći su siromasi od nas, pa —



MOST PREKO TINJANSKE DRAGE.

eno — imaju sada sina svećenika. Bog, koji je njemu pomogao, pomoći će Vama i meni. Majčice draga — ne zaboravite na ove moje riječi! Spomenite tu moju želju mome ocu. Dokle budem živ, molit ću za vas i ostat ću vam zahvalan do smrti!

Tonka obeća sinu, da će mu želju ispuniti pa doista spomenu još one iste večeri sinovljevu želju svome suprugu. Taj se isprva branio i nije htjeo o tome ni da čuje, ali kad su molbe učestale, te kad je opazio, da mu sin Mate bez prekida jadikuje, popusti te ga dađe u školu.

Petnaest godina kasnije promisio i Mate Ujčić-Heljar iz sela „Munci“ u staropazinskoj župi ili kako u Istri vele „plovaniji“. Mate Ujčić živio je većinom u gradu Trstu kao vjeroučitelj na nekim građanskim školama. Bio je uzor-svećenik i vrlo zaslužan za vjeru i za narod u Istri. Dobrila kao biskup u velike ga štovao, te si ga, kad je došao u Trst, odabrao za ispovjednika. Pomenuti M. Ujčić umro je u 57. godini svoga vijeka naime dne 14. aprila 1881., devet mjeseci prije biskupa Dobrile.

Biskup Ravnika poslao mladomisnika Dobrilu za kooperatora u *Mune*. — Radi nekih nesuglasica sa tamošnjim župnikom nije ostao u Munama, već bje premješten kao duhovni pomoćnik u Hrušicu; nu naskoro poslao ga opet biskup Ravnika u Beč u Augustineum, gdje je s odlikom svršio visoke škole te postao doktorom sv. bogoslovja.

Zanimivo je pismo, što ga je pisao svomu prijatelju M. Mogoroviću iz Beča u Oprtalj (Portole). Evo pisma:

BEČ, 2. Juna 1839.

Predragi!

Vrijeme je, da se Tvojim želji, koja mi je draga, odazovem i da Ti pišem o svome novom položaju, u kojem se nalazim. Trebalo bi da Ti opišem najprije put do Beča; ali pošto se

poštanska kola nijesu nigdje preko jednog sata zaustavila, nije mi bilo moguće pregledati kako treba mjesta i njihove okoline, pa radi toga ne mogu Ti o tom ništa važna i zanimiva pisati.

Dne 22. aprila došao sam amo i najljepše su me primili; predstojnici zavoda dočekaju svakog pridošlicu uljudno do sniženosti, koja kao da je prirodjena mnogoj gospodi po velikim gradovima.

Velika je razlika u načinu, kako se ovdje naobrazuje mladež i ondje, gdje smo se nas dvojica nalazili i mnogo teških ura i dana proživjeli. Već sam se priučio propisima ovog zavoda. Po ljetu ustajemo u 5, a po zimi u 6 $\frac{1}{2}$ sati u jutro, i molimo skupa „Matutinum“ u koru i slušamo kratku „exhortu“, koju drži gospodin „spiritual“ ili jedan od naših članova. Za tim smo slobodni do 12 sati; pol sata prije objeda drže ravnatelji „per turnum“ svoja predavanja, što se odnose na sv. Oce, ili su to obično pobijanja ili refutacije najnovijih teoloških većinoma katoličkih djela. Poslije podne može se poći, pače polag statuta treba ići svaki drugi dan na šetnju. Ne ide se zajedno, već si svaki izabere jednog prijatelja, s kojim u svojem odjelu izlazi; želi li izaći sâm, treba da pita za to „seniora“. Inih dužnosti nemamo, te se uslijed toga možemo posvetiti isključivo nauci, koja ima u sebi doista ugodnih ali kadšto i jednoličnih i suhoparnih časaka. „Rigorousum“ iz dogmatike, kažu, da je najlakši; radi toga sam dogmatiku već počeo učiti, i pošto je mijena od potrebe, čitam svaki dan nešto iz grčke biblije, a naskoro ću početi učiti i hebrejski jezik; mislim se naime buduće godine posvetiti biblijskoj nauci i jezicima. Priprava za svaki ispit nije lahka stvar. Za ispit iz dogmatike treba proučiti spise Pletz-ove, koji su opširniji od Jederlinisch-evih; Zieglera, symboliku Möhlerovu i mnoge pojedine traktate inih auktora. Koliko treba za to vremena, strpljivosti i pamćenja, da se uzmogne položiti sjajnim uspjehom ispit!

Kad pomislim, da je Schneider, koji je već u Gorici mnogo učio, četiri godine i nekoliko mjeseci ovdje proboravio, morao bih i ja, ali — ne ću; ja ću prije kušati i nakon nekoliko mjeseci znat ću iz vlastitog iskustva kazati.

Uopće, ja sam ovdje veoma zadovoljan i radi toga sam veoma zahvalan gospodinu biskupu, samo zdravlje mi nije kako treba; ali toga ne kaži nikomu, pošto bi se moji roditelji mogli ražalostiti, a moje je mnijenje, da se ovo moje narušeno zdravlje ima pripisati promjeni života, zraka i vode i da će naskoro biti bolje.

Zadnji put sam bio u dvorskog savjetnika Meschutara, koji me je pitao za nekoje teške službe po našim krajevima, o slaboj plaći, što mi dalo zgodnu priliku, da rečem koju dobru za svoga gospodina kolegu.

Pozdravi kolegu Marotija i piši mi, kako kaže ljeto, da li je bilo premještenja, tko je postao katehetom u Kopru i da li još živi Dequal.

Na adresi k mojem imenu i pridjevku dostavi: „Viši zavod sv. Augustina“. Basilisco te pozdravlja i ja te grlim u duhu.

J. Dobrila, v. r.

Šta je bio Dobrila i kako je učio u Beču, najbolje nas uvjeravaju njegovi p. n. ravnatelji i predstojnici.

Evo svjedodžbe, što su mu ju izdali, kad je svršio nauke u Beču:

SVJEDODŽBA

(Prijevod s njemačkoga.)

Mi potpisani posvjedočavamo time, da je Gospodin Juraj Dobrila, svećenik Tršćansko-Koparske biskupije, bio članom svećeničkog višeg prosvjetnog zavoda sv. Augustina od 22. aprila 1839. do 18. novembra 1842. i da je kroz to

vrijeme uz najljepše sposobnosti pokazao izvrsne dokaze svoje marljivosti i svoje ljubavi za teologijske nauke. On je s *odlikom* položio sve ispite, kojima se podvrgao: iz više exegeze staroga i novoga zavjeta i iz orientalskih dialekata *odgovorio je izvrsno*, dočim je na rigoroznim ispitima iz svih teoloških predmeta bio *jednoglasno* aprobiran od dotičnih cenzora. Svoju inauguralnu disertaciju, kojom je izreke sv. Očaca o sakramentu sv. pokore objasnio i obrazložio, izradio je velikom marljivošću uz *duboko i točno poznavanje starog kršćanskog doba*. Uslijed takovih sposobnosti, koje nam dovoljno jamče za njegovo *temeljito teološko znanje*, bilo mu je lahko držati uz sveopću pohvalu javnu disputaciju na ovom sveučilištu *te je za svoj gorljiv trud bio nagrađen čašću doktora teologije*. Za naših domaćih duhovnih vježba držao je u više navrata *vrlo uspjele „meditacije“*; pokazao je povrh toga *svoju spremnost i pohvalnu gorljivost u dušobrižničkoj službi*, za propovijedanje i ispovijedanje.

Kruna svim njegovim preizvrsnim svojstvima bilo je napokon *njegovo uzorno, u istinu svećeničko vladanje, njegova krotka čud, mila prijaznost i čednost i savjesno vršenje svih pravila naše kuće tako, da se možemo od njegove buduće djelatnosti nadati mnogome, što će nas veseliti*.

Beč, 17. novembra 1842.

L. S.

Dr. Ognjeslav Feigerle, v. r.,

opat, c. kr. dvorski i gradski župnik,
nastojnik zavoda.

Dr. Josip Columbus, v. r.,

c. k. dvorski kapelan i naukovni ravnatelj.

Ivan Mihael Häusle, v. r.,

c. k. dvorski kapelan i naukovni ravnatelj.

Dr. Ivan Krst. Schiedermayer, v. r.,

c. k. dvorski kapelan i spiritual-direktor.

Vrativ se iz Beča u Trst, imenova ga biskup kapelanom i njemačkim propovjednikom kod sv. Antona novoga. Malo kasnije posta kateheta i ravnatelj ženske škole u novom gradu u Trstu.

U Gorici bilo je utemeljeno nadbiskupsko sjemenište godine 1757. a to sjemenište posta godine 1818. centralnim sjemeništem za sve biskupije u Primorju t. j. za tršćansko-koparsku, krčku i porečko-puljsku. Blagopok. biskup Legat, predšasnik Dobrilin u Trstu ishodi od vlade, da mogu bogoslovi tršćansko-koparske biskupije četvrte godine svršiti svoje bogoslovne nauke u Trstu. Dotičnim bogoslovima predavali su bogoslovne predmete nekoji sposobniji svećenici, od kojih ne bijaše nijedan aprobirani profesor osim Dobrile, koji je postao pravim profesorom i ravnateljem tršćanskog sjemeništa te vršio svoju službu točno u svemu, kako je bilo propisano. On se pokazao i tu gorljivim i učenim profesorom kao i mudrim ravnateljem. Njegovi učenici nijesu mogli nikad dosta nahvaliti Dobrilinu skrb za klerike, njegovu očinsku ljubežljivost, razgovornost i iskrenost prema mladim bogoslovima.

Pun bogoljubnih želja i težnja trudio se, da ih presadi u mlada srca tadanjih bogoslova i nastojao, da ih zadahne svojim rodoljubnim duhom. Pazio je i na njihovo tjelesno zdravlje. Dva puta na tjedan išao bi sa svojim bogoslovima šetati.

Godine 1854. posta Dobrila župnikom i kanonikom stolne crkve u Trstu, gdje je pokazao, da je pravi pastir svome stadi. Na srcu mu ležala uvijek ljepota, red i čistoća crkve. Nabavio je među ostalim stvarima novi Božji grob, lijepe orgulje i podigao lijepi oltar na čast Majke Božje od sedam žalosti. Ima mnogo inih nakita i namještaja, koje je nabavio i kojima se još danas diči stolna crkva sv. Justa.

Kad je u Trstu godine 1855. harala kolera, našao se Dobrila na svome mjestu. Kao gorljiv dušobrižnik lijetao je od kuće do

kuće po Trstu. U koju god je kuću došao, donesao bi utjehe i mira te pripravljaio bolesnu čeljad za teški put u vječnost.

Juraj Dobrila poznao je bolje nego itko drugi, šta to znači biti siromahom, pa je radi toga sav svoj život gojio neku posebnu ljubav i sućut do siromašne i pomoći potrebne čeljadi. Koliko je novaca kroz svoj život razdijelio siromasima, koliko golih obukao, tužnih utješio, gladnih nasitio i žednih napojio — to zna najbolje predobri Bog, koji vidi i najtajnija djela svakoga čovjeka.

Dobrila bio je miritelj posvađenih ljudi i mnogo puta, kad je naišao na tvrdokorna srca, koja si nijesu htjela prostiti, bio je vrlo domišljat, te se poslužio kadšto vanrednim sredstvima.

U Trstu živjelo u njegovo vrijeme dvoje posvađenih supruge. Njihova se mržnja bila tako zaoštrila, da su zatražili rastavu kod duhovnog stola.

Dobrila kao njihov župnik trudio se, da ih pomiri; po tri puta nagovarao ih, neka si oprostite i neka živu po sv. zakonu, kako to Bog zapovjeda, ali sve uzalud!

Sada dođe Dobrila u glavu ova misao:

Stavi naime zrcalo najprije supruge pred oči i reče mu:

— Na! Gledaj se dobro u zrcalo!

Zatim stavi zrcalo pred oči žene, pa joj reče oštro iste riječi kao i mužu, a onda obima kao njihov župnik ozbiljno progovori:

— Evo! Vidjeli ste, da niste više mladi, već da ste stari, pak kad niste u mladosti do toga došli, ne bi li po vas bila grdna sramota, da se sada već tako stari rastavljate?! Nemojte dalje! U ime samoga Boga za vašu sreću velim vam: Izmirite se!

To je djelovalo. Oba ostali kao okamenjeni; dadoše si ruke i izmiriše se i izmireni življahu do smrti.

Kad je godine 1857. biskup Porečko-Puljski Antonij Peteani umro, označise više oblasti za nasljednika mu Dr. Jurju Dobrilu.

Naš slavni i preuzvišeni vladar Franjo Josip I. obratio se po davnom običaju na primorske biskupe u Trst, Goricu i Ljubljani i pitao ih, da mu kažu, tko bi mogao biti najbolji za ispražnjenu biskupsku stolicu porečko-puljsku. Biskupi su preporučili Dr. Jurja Dobrilu.

Vrijedno je tu pripomenuti, kako je ljubljanski biskup Wolf preporučio plemenitom vladaru Dobrilu.

Evo njegovih riječi:

„Veličanstvo! Dobrila je za porečko-puljsku biskupiju najvrijedniji i najsposobniji. Vrijedno je, da onaj vjerni puk u Istri poslije stotinu godina dobije jednom biskupa, koji će sv. evanđelje propovijedati u njegovom materinskom jeziku.“

Plemeniti vladar, pročitav Wolfovo pismo, predloži sv. Ocu u Rimu za biskupa porečko-puljskog našeg Dobrilu.

Smjerni i skromni Dobrila bojao se primiti to breme na svoja pleća. On napisa pismo na cara, moleć ga, da ga oprostí toga bremena i ponese sâm pismo caru u Beč. Kad stupi pred cara te mu obrazloži, zašto je došao, reče mu car:

— Vjerujete li u Boga?

— Vjerujem, Veličanstvo! — odvrati Dobrila.

— U providnost Božju? — opet će car.

— Također! — reče Dobrila.

— Dobro; Bog i providnost njegova pomoći će Vam!

Još doda car ove riječi:

— Oni, koji ne žele biskupije, nijesu najlošiji biskupi!

Dobrila osta na te riječi zapanjen i nije znao, što bi odgovorio. Vidio je, da je to volja Božja, pa radi toga prista na riječi vladareve.

Dne 12. oktobra 1857. uslijedilo je njegovo imenovanje, dne 21. decembra iste godine bio je prekonizovan u Rimu, a 2. maja 1858. bio je posvećen od goričkog nadbiskupa Andrije

Golmajera uz asistenciju tršćansko-koparskog Bartolomeja Legata i krčkoga biskupa Ivana Vitezića.

Dobrila bio je čovjek pobožan a uz to radin. Bio je čovjek bistrouman i učen teolog. Ljubio je Boga nada sve i skrbio za sv. crkvu. Uz to je gojio iskrenu ljubav i sućut za svoj zapušteni narod, pa se više oblasti nijesu prevarile, kad su upravo Dobrilu predložile za biskupa porečko-puljskoga.

Dne 17. maja god. 1858. dođe iz Trsta u Poreč i zasjede svoju biskupsku stolicu. Tom prigodom izda svoju prvu poslanicu u hrvatskom i italijanskom jeziku. Poslanica nosi nadnevak od 16. maja 1858., i jedna je između najljepših poslanica, što ih je napisao biskup Dobrila.

„Onoga dana, kad je bio biskup Dobrila ustoličen u Poreču, — sjećam se još dobro — bio sam maleno dijete i došao sam sa svojim ocem i majkom u Poreč.

U deset sati prije podne stupi Dobrila u biskupskom ornatu pred oltar i odsluži sv. misu u stolnoj crkvi sv. Maura. Crkva je bila dupkom puna tako, da se čovjek nije mogao ni maknuti. Sjećam se, kad se iz velike crkve vozio na kočiji u crkvu svete Marije od anđela, kako ga narod udivljenjem pozdravljao, a on narod blagosivljao.

Onoga dana bijaše u Poreču svijeta kao mravi na mravištu! O biskupu se onoga dana mnogo govorilo, da je naime iz Tinjanštine, da je seljačke krvi, da se lijepo i razumljivo sa seljacima razgovara, da ljubi kmete, da znade devet jezika ...“

Tako pripovijeda jedan od živućih očevidaca, koji je onog dana bio u Poreču.

Kad je biskup Dobrila progovorio puku u njegovom materinskom jeziku, bio je puk vanredno ushićen i njegovu veselju nije bilo kraja ni konca. Stotine godina nijesu Hrvati tamošnje biskupije čuli iz ustiju svoga Natpastira riječi Božje u svom materinskom

jeziku, a sada gledaju pred sobom biskupa svoje krvi, koji im govori u njihovom jeziku te se s njima razgovara kao brat s bratom!

Biskup Juraj Dobrila je već u septembru godine 1858. pohodio kao biskup za prvi put grad Rovinj. Tom prigodom izdaše neki štovatelji biskupovi talijansku knjižicu, kojoj je naslov: Omaggio e Pietà. Prezzo Karantani 40. A beneficio dell' Asilo di Carità per l' Infanzia di Rovigno. Venezia. Tipografia Municipale di Gaetano Longo 1858.

Knjižica ima 72 strane. Članci nijesu po nas važni, ali je zgodno, da se objelodane posvete, što su naštampane na prvim stranama pomenute knjižice.

Evo ih u našem jeziku:

I.

KAD JE

MONSIG. JURAJ DOBRILA

BISKUP POREČKO-PULJSKI

UZRADOVAO PRVI PUT SVOJOM PRISUTNOŠĆU

GRAD ROVINJ

BILI SU SABRANI I ŠTAMPANI OVI SPISI

NA KORIST DJEČJEG ZABAVIŠTA;

NITI JE ZGODNIJE VRIJEME MOGLA NAĆI DOMOVINA,

DA ISKAŽE TIME SVOJU LJUBAV;

I DUŽAN JE ČIN NAŠEG POČITANJA I PAŽNJE

PRIKAZATI VELESVEČENIKU OVE BISKUPIJE

TU KNJIGU I S NJOME NAŠE NADE.

SEPTEMBRA MDCCCLVIII.

II.

DOBRO NAM DOŠAO
 VRHOVNI VODITELJU!
 ZDRAVO
 PREDOBRI SVEČENIČE!
 DUGO ŽIVI NAŠOJ LJUBAVI!
 ŽIVI I DJECI I DJEVOJČICAMA,
 KOJE LJUBAV ROVINJANA
 OD DJETINJSTVA HRANI, I DA IH
 OBRANI, TEBE NJIMA MILOSTIVI BOG
 ZA OCA ODREDI!

III.

Ja želim biti učesnikom veselja, što osvoji stanovnike grada Rovinja prigodom prvog pohoda, kojim ih počastio Monsignor Juraj Dobrila, Doktor theologije, *čije krijeposti i vrline u velike štujem*. Niti bih mogao Njemu pokazati boljim načinom znak svog posebnog štovanja nego time, da objelodanim ovo malo vijesti, što ih sabraha na brzu ruku o gradu Rovinju, pridružujući tom prigodom svoje želje željama ostalih biskupljana, e da Gospodin Bog po zagovoru ss. Mučenika Maura u Poreču, Eufemije u Rovinju i Germana u Pulju blagoizvoli blagosloviti Njegovo apostolsko djelo, te mu udijeli milost, da dugo i sretno upravlja sebi povjerenim crkvama.

Trst, Septembra 1858.

P. Kandler.

Dobрила biskupovao je u Porečko-Puljskoj biskupiji od g. 1858.—1875. i mnogo je dobra učinio tamošnjem puku.

Kad bi tko htio napisati sve, što je biskup Dobрила dobra učinio u porečko-puljskoj biskupiji u čast Božju u korist sv. vjere, i k tomu kad bi htio pomenuti sva dobra djela, što ih iskazao ubogim crkvama u biskupiji, ubogim svećenicima a naročito školskoj mladeži, ne bi mogô tako lako kraju doći. Gotovo bi morao napisati odebelu knjigu, kad bi htio pokazati svu plemenštinu Dobriline duše.

Odatle nam jasna i razumljiva ona ljubav i ono štovanje, što su ju istarski Hrvati i Slovenci gojili prama svome Natpastiru biskupu Dr. Jurju Dobrili:

Tari suze, Istrane! Bolja vremena nastaju.

Jurja je slavska majka porodila,

Slavskim Ga je mlijekom zadojila,

Slavsku mu ćud u grudi ulila,

Slavska mu je domovina mila!

Tako su tješili i sokolili Istrane nekoji istarski rodoljubi, kad bijahu dočuli, da je Dr. Juraj Dobрила postao biskupom.

Ti si solnce i zarja naša,

Pomlad, dika si nam Ti;

S Teboj se nam krasen dan oglašā,

Ker duša Tvoja vsa za nas gori.

Za vero opasal si orožje,

Tvoj meč je duh — Tvoj ščit je Bog.

V gorećih Tvojih persih klije

Ljubezen za ovčice Ti;

Ali za to i njihovo srce za Te bije,

Pastir visoki, ljubljeni!

tako su pozdravljali tršćanski i krašavski Slovenci svoga milog Natpastira.

Vrijedno je, da se tu navede pismo slavnog hrvatskog pisca Frana Kurelca, što ga je pisao Dobrili, kad je dočuo, da je postao porečko-puljskim biskupom.

Evo ga:

Prečastni i presvetli biskupe!

Velika mi je radost i veselje na srdcu bila dočuvši, da ste sio na biskupsku stolicu. Ako ikada ikdč, to je tamo trebalo dobrâ pastira. Mnogo je one strane Vlah (Italijan) posmradio. Bud na kojega suseda mi se Slovinjani naměřili: vsaki nas i dere i guli. Poznaju ponekle Istru, „prahrvatsku zemlju“, nu mi se duša smiju misluću na onaj radosni dan, kad Vaše lice ugledaju, te iz Vaših ustiu dočuju, kako je s našom sestricom Istarskom. Ne raduju se onomu što mi povedati budete, er to ne može biti nego žalostno; nu se raduju, što suditi mogu, da iz Vaših ustiu utěhu zaslišu, kako tu žalost po nastojanju Vašem u radosti promenit obmišljate. Do onoga časa (i ako Bog da skoro) evo Vam knjižice, koja je nikla ne znam ni sam kako. Pošalju Vam još devet drugih, koje Vam pošlje moj prijatelj Mate Baštian iz Trsta, a rodom Vaš zemljak. Kad me bude k Vam, možemo obilatije i ob onom progovarat, što moja knjižica gata, i čto da činimo. ako nismo radi živi se ukopat. Da mi nije sad pisarije za sve strane i razpošilanja te mučice moje, mnogo Vam toga veće uspisah, ers kim da bude sladji dogovor nego s onim, koga ono boli, što i tebe boli, koji ono misli, što i ti misliš.

Bog Vam daj zdravlje i sretno biskupovanje, a ja

sluga Vaš što mogu ponizniji

Frane Kurelac.

Ali koliko se biskupija porečko-puljska veselila i radovala, što je nakon smrti O. Peteanija dobila vrsnog svoga Natpastira u osobi Dr. Jurja Dobrile, bivšeg župnika-kanonika kod stolne crkve sv. Justa u Trstu, toliku je opet s druge strane žalost i tugu prouzročio njegov odlazak iz Trsta u Poreč. Evo što mu tom prigodom pisao neki *osamdesetgodišnji starac* iz Trsta i to tri dana prije Dobrilina odlaska u Poreč:

Presvjetli Monsignore!

(Prijevod s talijanskoga).

Ne možete si misliti, Presvjetli Monsignore, neizrecivu žalost, koju čuti čitavo građanstvo Trsta, koje Vas toliko ljubi i štuje, radi Vašeg odlaska iz ovog lepog kraja. Koliko ga razveselila vijest, da ste imenovani natpastirom (biskupom) porečko-puljskim, toliko ga rastužilo Vaše premještenje.

Presvjetli Monsignore! Vas su ljubili svi i dosljedno nije bilo čovjeka a da nije govorio o Vama, u koliko sam mogo čuti, s najvećom odanošću i poštanjem. Imao sam prigode govoriti s mnogim otmenim tršćanskim obiteljima, a među tima i sa španjolskom kraljevskom obitelji i sve je vijest o Vašem imenovanju biskupom s jedne strane zadovoljila a s druge strane rastužila i to stoga, što ostavljate Trst i časnu katedralu sv. Justa, koja ah! mnogo gubi po odlasku svoga župnika i kanonika. Gubi čovjeka, koji se uvijek za nju brinuo te nije ga bilo i ne će ga više biti, koji će se za nju toliko zauzimati i skrbiti.

Presvjetloga biskupa preponizni i najodaniji

G. B. B. de' S. osamdesetgodišnji Tršćanin, koji se Vašem P. P. Gospodstvu preporuča za jedan: „Ave Marija“ po njegovoj namjeni i da uslijed Vaše molitve blagoizvoli Gospodin Bog izliti svoje svete milosti i svoj sveti blagoslov na taj ljepi, napućeni i odani Vam grad Trst.

U Maju 13. V. 1858.

Dne 12. februara 1875. umro je u Trstu biskup tršćansko-koparski Bartul Legat. Odmah iza smrti Legatove pitale su nekoje kompetentne ličnosti Dobrilu, ne bi li se preselio kao tršćansko-koparski biskup u Trst, našto je on odgovorio :

— Pa neka bude i to, ako je volja Božja.

Ondašnji ministri Unger i Glaser bili su protiv toga, pošto su Dobrilu držali za fanatična Slavena a to jedino zato, što je on svakom prigodom digao svoj glas u Poreču i u Beču za potlačena prava svoga naroda u Istri te se nije nikad sramio poput drugih kukavica svoga hrvatskog porijetla i slavnog hrvatskog imena!

Bio je opet lijepi broj drugih odličnjaka, među njima i neki Kutschker, koji su bili za Dobrilu; a kad se je dočulo, da je sâm car za to, umukoše protivnici i već 25. maja iste godine 1875. bje Dobrila imenovan tršćansko-koparskim biskupom, a dne 5. jula iste godine bio je prekonizovan u papinom konsistoriju u Rimu za tršćansko-koparskog biskupa.

Na ganutljiv način oprostio se Dobrila s porečko-puljskom biskupijom.

— „Mislio sam — piše na rastanku u svoj poslanici — i želio sam uvijek činiti, što je pravo i dobro, što je Bogu prijatno i bližnjemu korisno. Ali čovjek je slab i prava nevolja; koji put zamrači mu se um, te ne vidi svagda, što je pravo, a koji put uzmuti mu se u srcu, te lahko zađe s pravoga puta, kad toga možda ni ne opazi. Zato je i sâm sv. Pavao rekô: „Ja ne znam, da sam što kriv, ali zato nisam opravdan. nego onaj, koji mene sudi, je Gospodin Bog (I. Kor. 4, 4.). Ovo samo ja znam pouzdano, ako sam načinio što dobra za svoga dugoga biskupovanja, da je to dar Božji i plod njegove milosti i pomoći, bez koje čovjek ne opravi ništa dobra; zato budi Bogu hvala srdačna i nekončiva.“

Zatim se obraća i na braću svećenike, kojim se zahvaljuje, što su mu „drage volje i gorljivo pomagali svojim trudom u njegovoj teškoj skrbi i službi.“

Nadalje moli ganutljivim načinom za oprostjenje one, kojim je možda učinio nepravdu, pa dodaje :

„Vjerujte mi, nije to bilo s moje zle volje nego sa slaboće i neizvrsnosti, koja se duhovnom poglavaru onda najlaglje potkrade u njegovih uredbah, kad mu je želja najvruća, da odredi i opravi, što je Bogu na slavu i puku na duhovnu korist.“

Obraća se i na dobre vjernike u porečko-puljskoj biskupiji, koji su ga u raznim prigodama obradovali, utješili i okrijepili svojom živom vjerom, svojom pobožnošću i bogoljubnošću i njihovom ljubavlju naprama Njemu.

Dalje piše biskup u poslanici :

„Znam, nekim nisam bio ni malo po volji, i to me je razalostilo ne samo radi mene nego i radi njih samih, a najviše pako zato, što je bilo biskupsko i u obće svećeničko dostojanstvo pogrđeno. Živiti u miru i slogi sa svimi i sa svakim pojedinim, toga svećenik ne može ni uz najveću svoju želju, navlastito u sadanje vrijeme, kad toliki hule na vjeru i crkvu Isukrstovu, te gledaju, kako bi sve već omrazili vjernom puku — svetu vjeru i svećenički stališ . . . Bio Bog milostiv i njim i meni!“

Preporuča svima, da „stoje tvrdo i hrabro u vjeri u Boga otca i Sina njegova jedinorodenoga Spasitelja našega i u svetu katoličku i apostolsku crkvu.“

Još ih opominje, da čuvaju sebe i svoje od svake neumjerenosti u jelu i pilu. da se čuvaju onih, koji bi im htjeli vjeru iščupati iz srca.

Upućuje ih, da se mole Bogu, da im dade dobrih svećenika, pozivlje ih, neka štuju i slušaju svoje svećenike.

Roditeljima stavlja na srce nekâ kršćanski odgajaju svoju djecu, neka stupaju po zapovjedih božjih.

Vrućom molitvom obraća se Bogu pa moli za bezvjerce i tvrdokorne grijешnike:

„Za one, koji ne mare za tebe, o Bože moj, nego hule na Tebe, na Sina tvoga Isukrsta i na svetu crkvu tvoju, za njih ti se molim: izlieči ih od njihove duhovne sljepoće, iznimi bezvjerstvo i svaku opačinu iz srca njihova i daj milostivo, da se opamete i od svoga pogubnoga puta da se obrate na spasivi put tvoje istine, pravde i milosti o Bože sveti i premilosrdni!“

Svojim znancima i štovateljima govori:

„Teškim se srcem i ja s vama rastajem, ali tješimo se sladkim ufanjem, da ćemo se poslije nekoliko vremena opet viditi u blaženom raju.“

Obećaje, da će ih u svojim molitvah preporučivati Bogu i prositi ga: „da štiti malene, čuva nedužne, podupire roditelje i učitelje u izvršivanju njihovih poglavitih dužnosti, da jača i krijepi dobre, a griješnike da privede na pokoru, i da im pošalje dovoljan broj dobrih i pobožnih duhovnih pastira.“

Napokon završuje:

„Molite se i vi za svoga nekadanjeg biskupa, da mu Bog da u svem i svačem činiti njegovu svetu volju i blaženo umrijeti!“

Svećenstvo porečko-puljske biskupije preda također zajedničku adresu Dobrili. U toj adresi veli Presvijetlom biskupu: „da je Bog htjeo ražalostiti porečko-puljsku biskupiju, ali da mu ne preostaje drugo nego pokloniti se s prijemom odlukam Božjim, koje biskupa zovu, da tješi svojom apostolskom trudom drugu obudovjelu crkvu. Sedamnaest godina *umorna* života svećeničkoga, sedamnaest godina *budne pastirske brige* upravljajuć i ujedinjujuć dobra crkve, te vršeć mudro milostivost, koja dok muče podupire sadašnje potrebe, plemenito predvidja buduće,

tražeć uvijek i svagdje nepokolebivom postojanošću i žilavošću slavu Božju i svaku dobrobit naroda, ovaj najnježniji predmet Vaše pažnje i ponos srca Vašega: sve ovo morade najuže stopiti sa svojim biskupom svećenstvo i sav vjerni puk ove čedne no starinske i žive česti katoličke crkve.

I doista združi ga i spoji, presvijetli Gospodine, nerazriješivim i premilim vezom ljubavi štovanja prama Vam. I njihove bijaše ono malo liepih radosti, koje su Vas tješile, a njihove bijahu i one grčine što dopusti Gospodin, da Vas njimi ožaloste zlobni i nepošteni nesretnici, iskrivljujući i kudeći neprestano Vaše svete nakane. No blago Vama, kad vas budu proklinjali i proganjali i govorili na vas sve zlo, lažući zbog mene (Mat. 5. 11.)

I evo vama, boriocu neustrašivom za istinu i pravdu, sačuva se polje šire a mjesto odličnije; u Vama samo sjediniše se pogledi i skladan glas Najvećega hierarhe, koji čvrsto sjedi u Vatikanu, i Njegovog Veličanstva našega premilostivoga vladara uz jednoglasni klik biskupa, ove pokrajine, carske vlade, odličnikâ i svih, koji imadu sreću poznavati Vas i znati cijeniti. Rodom sin slavne tršćansko-koparske crkve, gdje ste sjeo kao uzoran župnik, vraćate se u nju kao Nadpastir njezin, da ju svojim imenom i svojim krepostmi ukrasite, *slava ste ujedno i sjaj cijele Istre*, koja u Vama vidi prvi put čedna sina svoga puka uzdignuta za upravitelja svojih najdrevnijih crkava.

Vi nas kanite ostaviti, Presvijetli, a mi u to vrijeme ostajemo bez oca i pastira. Utecite se za nas Vječnomu Pastiru Isusu Hristu, e bi nas skoro utješio drugim otcem, takmacem Vaših kreposti. — Vi ste riješen veza od duhovne uprave biskupije porečke i puljske, ali nije riješen vez naše ljubavi prama Vama. Vi ćete nam ostati vazda u uspomeni, a mi se nadamo, da ćete

se i Vi u velikoj svojoj milosti sjećati sinova svoga prvoga apostolovanja.

Klečeći pred Vašima nogama, molimo Vas za oprost, ako smo kada rastužili Vaše srce: molimo Vas za očinski Vaš blagoslov za sebe i za sve našoj duhovnoj brizi povjerene.“

I ovo pismo, kojim se oprašta svećenstvo porečko-puljske biskupije svjedoči nam, koliko je ono štovalo svoga Natpastira radi njegovih vrlinâ i sposobnosti.

Dne 20. septembra godine 1875. ostavio je biskup Dobrila Poreč. U 6 sati u jutro čitao je svetu misu pred izloženim svetim Tijelom. Kanonik Silić pročitao je poslije svete mise biskupovu oproštajnu poslanicu, koju su svi mučê slušali.

Tršćanski namjesnik barun Pino došao je u društvu mnogih činovnika na vladinom parobrodu „Pelagosi“ i tamo ga čekao. Iz crkve uputi se u 8 sati u jutro prema moru. Sva gospoda otprate ga mučê a mnogi bijahu do suza ganuti, kad se ukrca na parobrod te im udijeli svoj blagoslov. Svečano dočekaše ga opet u Trstu svi kanonici i mnogi drugi svećenici, koji ga otpri- tiše u stan tadanjeg župnika Sv. Antona staroga Dr. Ivana Glavine, gdje je ostao do 25. septembra.

Slijedeći dan slušашe svetu misu u 8^{1/2} sati u crkvi svetog Antuna staroga. Poslije sv. Mise uputi se u procesiji sv. Justu. Procesiji prisustvovahu svećenici i mnoge bratovštine. Za biskupom Dobrilom stupao je namjesnik barun Pino, pak gradski načelnik, zatim svi glavari c. kr. ureda uz nekoliko općinskih činovnika i gradskih zastupnika.

U crkvi svetog Justa dočekaو ga würtemberški vojvoda, general Görz, viceadmiral Petz i mnogi vojnički časnici. Prigodom svoga dolaska u Trst i prigodom ustolidbe dobio je biskup Dobrila od svih strana usrdnih čestitaka od svojih znanaca i

štovalaca. Veselju Istarskih Hrvata i Slovenaca nije bilo kraja ni konca.

Kako se biskup Dobrila lijepom poslanicom oprostio sa svojom bivšom biskupijom, tako se htio lijepim pastirskim pismom predstaviti svomu narodu u sjedinjenoj biskupiji Tršćansko-Koparskoj.

U toj poslanici biskup preporuča svojim biskupljanima sv. vjeru. Njemu je sv. vjera svjetlo Božje, bez koga ne bi mogli znati ni otkuda su došli, zašto su na tom svijetu ni što će biti od njih po smrti.

Vjera je velik dar Božji. Ona nam prosvjetljuje razum, posvećuje nam život, tješi i krijepi nas u svakoj tuzi i nevolji pa i sâm skrajni čas našega života.

U poslanici govori *o nekoj čeljadi, koja se drži da sve zna, a ne će da Boga spozna ni da mu dade čast* te pripominje, da, bezbožnost rađa zlo, jer sveto pismo veli: „Tko sije bezakonje, i bezboštvo, žeti će muku.“ (Poslov. 22, 6.)

Zatim se obraća na roditelje pa im preporučuje kršćanski uzgoj djece. Stan njihov neka se posvećuje zajedničkom pobožnom molitvom, bogoljubnim ponašanjem i mudro upravljanim trudom i poslovanjem...

Skupljajte se — nastavlja biskup — kako je to bila nekada lijepa navada, barem u večer sa svojom djecom i družinom na pobožnu molitvu u svojih kućah, svetkujte blagdane, kako to Bog i sveta Crkva zapovijeda.

Vrijedno je, da navedemo tu biskupove riječi, kako učitelje i profesore pozdravlja.

Evo ih:

„A vi dobri učitelji, morate biti i jeste tješitelji i pomagači sv. crkve. Molim vas, stojte tvrdo u katoličkoj vjeri i bogoljub-

nom ponašanju, pak će vam biti obilna ploda od mučnoga truda vašega.

Škola je kći svete crkve, ona ju je rodila i na svojih ljubežljivih prsij dojila mlijekom Isukrstova nauka. Nije ona (t. j. škola) kod nas od crkve posve razdvojena, i mnogo dobra može se u njoj učiniti.

Gledajte dakle, da taj vez među vjerom i školskim naukom urodi što obilnijim i boljim plodom na sve veću korist otačbini, mladeži i roditeljem, koje zamjenjujete, i koji mučnim trudom hrane vas i sebe — — —

Lijepo, korisno i plemenito je doista znanje čovječje: mnoge i prave naslade uživa, tko si ga pribavlja. Ali uza sve to je ono ipak nepotpuno i dosta puta varavo.

Pravo je rekô neki mudrac: da je vjera miris ili miloduh, bez kojega se pokvari znanje, pa bude čovjeku i pogubno“ — —

Napokon pozivlje i svećenike, da budu gorljivi u službi i uzorni u svom životu te završuje preporukom, da se svi mole za sv. Oca u Rimu, za preuzvišenog vladara i za sve poglavare.

Od godine 1875. pa sve do svoje smrti naime do 13. jenara 1882. dičila se Njime tršćansko-koparska biskupija. Bez prekida trudio se i nastojao, da gorljivo vrši svoje dužnosti kao biskup. Obilazio je biskupiju, učio njezino stanje, pobilježio si sve, što se odnosilo na njegov djelokrug. I sada mu bila milina općiti s prostim narodom a opet narod rado mu se približio, jer je bio uvjeren, da ga iskreno ljubi i da mu želi pomoći. Još sada se mnogi ljudi sjećaju njegovih riječi i naputaka te blagosivljaju majku, koja ga je rodila.

Dobrila nije samo riječima, već i činom nastojao, da pokaže, koliko Njegovo plemenito srce želi pomoći narodu. Godine 1878. o Uskrsu položi 80 tisuća kruna za konvikat u Pazinu.

Kao duhovit čovjek bio je uvjeren, da će Njegov zapušteni

narod sasvim propasti u svakom pogledu, ne bude li imao svojih dobrih svećenika, koji će ga učiti strahu Božjemu i kršćanski živjeti a uz to nastojati, da ga osove na vlastite noge, da ne bude kao do sada robovao nekolicini njegovih bezdušnih izjelica i narodnih izdajica.

Kad je metnuo ovaj dar na žrtvenik svoje domovine, uzdahnuo je i rekô :

— „Eto opet sam siromah ! Pa hvala Bogu ! Siromah sam se rodio i siromah ću umrijeti !“

Još sastavi odbor za sabiranje milodara za izgradnju konvikta. I zaista sabralo se još 80 tisuća kruna.

Glede mjesta, gdje se ima zidati konvikt, razilazila se mnijenja. Biskup i mnogi drugi svećenici i rodoljubi smatrali su Pazin-grad, kao srce Istre, za najzgodnije i najprikladnije mjesto, drugi opet Trst. Najposlije bje izabran grad Trst s razloga, što je Trst doprinesao najviše milodara za konvikat. Po popu M. Debeljaku posla biskupu Dobrili gospođa Kalister 46 tisuća kruna !

Godine 1875. i 1876. nastojao je opet biskup Dobrila iz svih sila da se otvori konvikat u Pazinu, ali ne smijemo misliti, te se istom onda porodila ta misao u njegovu srcu. Osamnaest godina prije izjavilo je rodoljubno svećenstvo Istre na jednom sastanku želju, da se u Pazinu, a nipošto u Kopru, otvori malo sjemenište ili konvikat. Pismo, koje govori o tom sastanku, našlo se med mnogim drugim papirima biskupa Dobrile. Pisao je pismo neki N. J. Istrijanac, koji nije znao dobro hrvatski jezik. Sadržaj ovog pisma glasi :

„Dne 24. lipnja o. l. bijah slučajno za prijateljskim stolom, gdje je bilo mnogo gospode. Jedan od domorodaca počeo govoriti o potrebama naše Istrije; o vjetrovima, o suši, o stablarstvu i poljodjelstvu... Na to se javi Matej Mužina, Vranjski župnik, i reče :

„da je još veća potreba raditi o tom, kako da surovost iz-
 „čezne a uljudnost zavlada u zemlji Istri, koju on poput Bosne
 „zove tužnom. Za to da su potrebite škole. „Braćo! — viknu
 „on — svijetla zvijezda nade nama je zasvijetlila!“ Čujte, što
 „sam pisao presvjetlomu biskupu našem tršćansko-koparskomu
 „i što mi on odgovorio“. — Pazljivo smo slušali, što je on la-
 tinski čitao, a što hrvatski ovako glasi:

Presvijetli i prepoštovani Biskupe!

Veleučeni gospodine!

Neizrecivo uzradovah se kad sam dočuo, da se odlučilo
 graditi ili otvoriti malo sjemenište. Vaša je ljubav velika, Vi ste
 dobar otac ubogih i najbolji pastir. Vama stoji na srcu naobrazba
 naroda, da ga usrećite vremenito i vjekovito. Vas će radi toga
 blagosivljati sadašnja i buduća pokoljenja! — Bog blagoslovio
 takova dobročinitelja i dao svoju svetu milost, da započeto djelo,
 koje je toli potrebno, sretno dospije do cilja, komu je namje-
 njeno! Za tako sveti i bogoljubni naum polažem — evo —
 veselim srcem na oltar svoje otadžbine stotinu forinti!

Dopustite, presvijetli Gospodine, da Vam tom prigodom
 iskreno izjavim želju, koju odavna već u svome srcu gojim. Ona
 nije porod koje ohole sanjarije ili kći kojegod stranke. Pravica
 i zdrava pamet potiču me, da otkrijem svoje mišljenje i uvjerenje
 i nadam se, da me Vaše mudro i pobožno srce ne će odbiti.
 Proučio sam sve moguće okolnosti pa osokoljen Vašom dobrotom,
 bacam mrežu poput Petra, stalan, da će lovina biti obilna.

Evo mojih misli:

Po mojem smjernom uvjerenju moralo bi se sjemenište za
 istarske đake zidati u Pazinu a nè u Kopru. Time bi se željeni
 cilj postigô i sto i više puta bi ploda to sjemenište doneslo nego
 li ono u Kopru. Tu se radi o probuđenju mnogih duševnih klica,

koje bi se njegovanjem i naobrazbom bujno razvijale te našoj zemlji Istri mnogo ploda i koristi donijele, a ne bi kao do sada, po pustim gorama i dolinama zanemarene od svijeta, hirale i propadale! Mnogo ima talenata, koji leže zakopani u pustoši ove naše zemlje. Svijet za njih ne zna, zato ih prezire. Ovi naši talenti čekaju jednako milostivu ruku, da ih iskopa i očisti te vrijednost njihovu svijetu pokaže. Kad bi mnoge naše bistre glave luč naobrazbe obasjala, postali bi prvi svijetionici uljudnost u Istri. — U potvrdu mojih riječi budi naš poznati surovi puk Vranjski, koji po šumama i gorama živi i iz čija krila nije valjda od pamtivijeka nijedan dječak polazio škole do najnovijega vremena. Mojim i inih rodoljuba nastojanjem dalo se četvero djece u školu i sva četvorica je prošaste godine nagradu dobila: jedan u Pazinu, drugi u Žminju, treći u Trstu, četvrti na Rijeci. Ovakim dragocijenim biserima trebalo bi pružiti zgodnu prigodu te se mogu izobraziti a za to bi bilo najzgodnije i najprikladnije sredstvo bez svake dvojbe otvorenje malog sjemeništa u Pazinu i ne u Kopru. — Zašto?

Evo mojeg odgovora:

Pazin je središte Istre. Nije taj gradić središte Tršćansko-Koparske biskupije, ali promjenom okolnosti mogao bi postati „de facto“ središtem cijele Istre. Po naravskom zakonu svak tijelo teži k svome središtu, tako i većina stanovnika Istre teži k Pazinu pošto misli, da će onamo naći ognjište prave uljudnosti i prosvjete. Oslanjajući se na ovake okolnosti osuđujem svaki ini predlog i svaku mudroliju, koja ide za tim da u pitanju otvorenja sjemeništa Pazin zapostavi Kopru.

Kopar ima već mnoge zavode. Ima višu gimnaziju, koju jamačno ne će izgubiti u slučaju da se otvori malo sjemenište u Pazinu. Kopar je povrh toga blizu Trsta, gdje znanje prosvjeta

i obrt svednevice napreduju, pa evo mu prigode da se time do potrebe okoristi. A šta ima Pazin, ta glava pokrajine? Osim domaćih građana ima lijepi broj činovnika, čija djeca poradi neugodnih okolnosti i male plaće, koju dižu roditelji, ne mogu steći naobrazbe, kakovu današnje doba zahtjeva. Iz toga se dade zaključiti, da je za Kopar suvišna nagizda, što je za Pazin neophodna potreba. Onima, koji hoće, da se otvori sjemenište u Koprnu a ne u Pazinu, trebalo bi prikričati: Bolnima odričete pomoć a zdravim nudite lijek! — A to ne znači brinuti se za siromahe!

Kopar je za nas većinu Istrana predaleko. Roditelji ljube svoju djecu i žele ju više puta pohoditi i vidjeti. Poći pak više puta na godinu u Kopar, teško bi bilo roditeljima. Za to vole mnogi pridržati dijete kod kuće, da pase goveda i ovce, nego li da ide na nauke u Kopar ili koje drugo daleko mjesto, kamo mu je teško ići, i gdje ima ljudi, s kojima mu je teško govoriti i sporazumjeti se. Pazin-grad je Istranu nekako više domaći grad. Daljina nije tako velika. U Pazin-gradu imao bi otac svoga sina kao pred očima. U svakoj potrebi mogao bi se naći sinu u pomoći. U Pazinu je čišći i zdraviji zrak, ima mnogo više čudorednosti i manje pokvarenosti nego li u Koprnu. U Pazinu su Franjevci, čeljad načitana, mudra i pobožna, koja odgaja mladež. Oni ne traže svoje slave već im stoji do slave Božje i do sreće bližnjega. Ima lijepi broj ljudi naobraženih, duhovnih i svjetovnih, kojima su bili pazinski Franjevci odgojitelji i učitelji.

U Pazinu je hrana cjenija i zdravija nego li u Koprnu, a k tomu se u Pazinu uče tri jezika neophodno potrebita u našem Primorju: ilirski ili hrvatski, njemački i talijanski, dočim se u Koprnu goji samo *talijanština, ta neprijateljica drugih jezika i naroda*. Trebalo bi dignuti takove zavode i nadomjestiti ih drugima, u kojima se mladeži pruža prigoda steći naobrazbu, ka-

kovu zahtjevaju današnje okolnosti. Svaka dakle okolnost bilježi grad Pazin kao najzgodnije mjesto za malo sjemenište.

Preostaje jošte pitanje: otkuda sredstva za takovo poduzeće? Odgovor na ovakovo pitanje glasi: „Mudri pastir traži krov i dobru pašu za svoje ovčice“, a opet poslovice naša veli: „Ko traži, taj nađe“. — Gorljivi će rodoljubi drage volje priskočiti u pomoć, a Previšnji će naše poduzeće blagosloviti. Temelj je već položen. Imamo u gradu Pazinu već četiri latinske škole, u kojima poučavaju bogoljubni i uljudni Franjevci. Ostalo će doći, budemo li složni.

Tom prigodom ne smijem premučati, da je Presvjetli porečko-puljski biskup Dr. Juraj Dobrila, naš mili rodoljub i domorodac, primio prve nauke u Pazinu. On pozna dobro okolnosti i potrebe naše Istre i radi toga se nadamo, pače smo uvjereni, da će se On kao novoimenovani biskup veselim srcem pridružiti ovako plemenitom i važnom poduzeću i — evo — tako — nadamo se — steći ćemo potpunu gimnaziju za cijelu Istru! Ovo je, Presvjetli, iskrena želja moga srca i stotine drugih Istrana i rodoljuba. Blagoizvolite, Presvjetli Natpastiru, proučiti i uvažiti ovu našu želju ter primite za to srdačnu zahvalu od Vašeg najponiznijeg sluge:

Mateja Mužine s. r
župnika.

Na Vranju, 30. decembra 1857.

Na ovo je pismo Presvjetli biskup tršćansko-koparski s veseljem odgovorio i obećao, da će sve moguće učiniti, da se želja gospodina Mateja Mužine i ostalih svećenika i rodoljuba ispuní. Prisutna gospoda uzigrana ovakom vijesti obećашe rado potporu. Jedan, rodóm Kranjac (Slovenac) obećao je tisuću forinti, koga je slijedio isti gospodin župnik M. Mužina.

Dakle, rodoljubi, skupimo se i sjedinjenim silama položimo novčani prinos kao žrtvu na oltar domovine tužne u prkos tlačitelja Istre! Naprijed braćo! Blagosivljat će nas budući naraštaji! Ovo sam namislio priopćiti za utjehu i za izgled.

Pazin N. I. Istranac.

Izvjješća pazinske, koparske, tršćanske, riječke i senjske gimnazije svjedoče nam, kolik je novac porazdjelio gimnazijskoj mladeži, a što je udijelio pojedincima siromasima, to najbolje zna svevideći i sveznajući Bog.

Protivnicima hrvatskog naroda nije to bilo po volji. Oni su ga svakom prigodom ružili, klevetali; oni su njegove najsve-tije namisli svakojako izvlačili i krivo tumačili.

Evo, što u tom pogledu biskup sâm o sebi piše:

„Da bi me Bog uzeo sad iznenada s ovoga svijeta, reklo bi se, da sam bio pohlepan i tvrdica, ili kako se govori u Istri, — „žmukljar“. Nu što god sam nabrao imanja, sve je namijenjeno istarskim kmetom, ne bih li kako pomogao im odhraniti kojega dobrog svećenika i vjernika (činovnika), bez kojih će siromasi zapasti još i u veću nevolju. Kad se na malo dijeli običnim siromahom, ne ostane napokon ni slijeda mukî i trudima, kojima treba teći i štediti novac za trajna dobra.“

Oporuka Dobrilina od 18. jula 1880. svjedoči nam, koliko mu je na srcu ležala hrvatska i slovenačka mladež, i koji je njegovo plemenito srce željelo da dođe pomoću škola do zdrave prosvjete i čitanjem dobrih i korisnih knjiga do prave naobrazbe.

U svojoj oporuci proglašuje baštinikom svega njegova imanja u novcu „štipendijalnu učeničku zakladu“, kojoj pripada i ono osamdeset tisuća kruna, što ih je bio položio — kako se već spomenulo — za osnivanje dječakškoga sjemeništa, a nije se moglo oživotvoriti radi pomanjkanja novčanih sredstava.

Da mladež Istarska ne ostane bez dobrih knjiga, dao je društvu sv. Jeronima u Zagrebu dvije tisuće kruna moleći vele-slavno i velezaslužno društvo, da pošlje svake godine za otpadajuće interese tolik broj knjiga, koliko ih se imade podijeliti među istarske seljake naročito u sudbenom kotaru pazinskom.

U svojoj oporuci sjetio se i siromaha u Trstu, Kopru, Po-reču i Tinjanu.

Za vršioce svoje oporuke imenovao je već spomenuta njegova prijatelja i znanca Mateja Ujčić-Hehljara, Andriju Štrka, onda župnika i kanonika kod stolne crkve sv. Justa u Trstu, a kasnije njegova nasljednika na biskupskoj stolici u Trstu i svoga vrloga kapelana Petra Flega.

Kroz 24 godine svoga biskupovanja u obim biskupijama ostavio je biskup Dobrila za stipendije gimnazijalnoj mladeži do osamdeset i osam tisuća fiorina ili sto i sedamdeset šest tisuća kruna. U svemu utemelji do osamdeset štipendija i to: šest štipendija za svoju rodbinu, a sve drugo za ostale Istrane!

Bolje no itko drugi znao je Dobrila, kolik je blagoslov Božji osobito za našu Istru dobar svećenik-rodoljub, pa je radi toga i želio, da se — ako je ikako moguće — uživatelji njegovih štipendija posvete svećeničkom stališu. No silio nije nikoga; pače je dopustio, da mogu nekoji đaci uživati štipendij od nekih zaklada i na sveučilištu.

— Istri treba također i dobrih hrvatskih učitelja, profesora, sudaca i odvjetnika — rekô bi više puta.

Godine 1877. počeo je biskup Dobrila ćutiti, da ga sile sve većma ostavljaju. Bila je tomu kriva — istina — starost, ali još više — kako i sâm izjavljuje u svojim bilješkama — velike i teške skrbi, velika i teška žalost, što ga neprestano mučila s po-manjkanja svećenstva, a dodajmo i mi — bez pretjerivanja — zloća i nezahvalnost svijeta.

Naskoro pojavila se bol u jetrima. Tražio je lijeka u Rogatcu, u Karlovim varima i druguda, ali sve — badava.

Dne 13. Januara godine 1882. u 6 $\frac{1}{2}$ sati na večer, providen ponovno sv. sakramentima, umro je kao pravi katolički biskup. Preminuo je lijepom smrću u Gospodinu, komu je on svega vijeka svojega vjerno služio i nehinjenom Ga ljubavi ljubio!

Ganutljiv bijaše njegov polazak sa ovoga svijeta. Pô sata prije nego je izdahnuo htjede silom podignuti desnu ruku, da još jedamput blagoslovi kao biskup svoje mile prijatelje i znance, koji su žalosni i suznim očima stajali oko njegova odra.

„A ja, onda njegov kapelan, opazio to, pa mu pomogao dići ruku, kojom blagoslovi nas i prekriži sebe i poljubi propelo. Svi smo naokolo plakali, a on mirno i pouzdano gledao u propelo, koje je dao već u jutro postaviti kod nogû uz postelju, pa opet oči dignuo prama nebu, pa ih spustio na nas milo nas gledajući dok ih napokon za uvijek ne zatvori.“ — Tako pripovijeda Petar Flego, koji bijaše onda prisutan, i koji je vidio blaženu smrt biskupovu.

Sprovod bio je 18. januara i trajao je cijelih 5 sati. Što je god moglo, došlo je onoga dana na sprovod. Nije bilo zavoda ni korporacija u Trstu a da nijesu bile zastupane. Sprovod otvoriše gradski nemoćnici, zatim su išle pučke škole, realke, gimnazije, c. kr. trgovačka akademija, tršćanske bratovštine, vojnička i gradska glazba. Za ovom stupahu kapucini, klerici, preko 100 svećenika u roketama, 24 kanonika tršćanskog i koparskog kaptola i zastupnici goričkog i porečkog kapitola. Pontifikant bio je Dr. Ivan Glavina, onda biskup porečko-puljski. Nošahu ga po želji samoga pokojnika osam svećenika.

Na sprovodu viđahu se odlične ličnosti kao: zastupnik „Matice Hrvatske“ veleuvrijedni i velezaslužni gospodin Ivan Kostrenčić, Dr. Suk, kao zastupnik Svetojeronimskog društva, zatim velezaslužna gospoda: Dr. Vitezić i Vjek. Spinčić uz stotine inih otmjenih lica.

Krasno pogrebno slovo držao je u crkvi sv. Justa prečasni gospodin Andrija Šterk, onda kanonik i župnik kod sv. Justa. Bio je pokopan na groblju sv. Ane u Trstu.

Nekoliko godina prije svoje smrti bio je izrazio *opetovano puta želju, da želi počivati na groblju kod Majke Božje pod Bermom blizu Pazina.*

Kako je njegovo srce iskreno kucalo za istarskog seljaka, želio je počivati među njima, ali posebite okolnosti nijesu dopustile, da mu se želja ispuni.

Hrvatski narod u Istri od pamtivijeka uvijek gažen i tlačen ima mnogo razloga da tuguje i plače, ali nije valjda nikada ni prije ni poslije oćutio toliko tuge i žalosti, koliko je ćutio onda, kad je doćuo, da je biskup Juraj Dobrila umrō.

„Krv nije voda“ veli jedna naša poslovice i smrt Dobrilina pokazala je, da ta poslovice ne laže.

Narod hrvatski u Istri od svih pogažen, prezren i potlaćen znade vrlo dobro, da je zapušten od mnogih, zna za svoje rane, zna, koliko se trudio biskup Juraj Dobrila, njegov naiskreniji prijatelj, da mu izlijeći te rane, zna dobro, koliko ga branio, tješio, zagovarao i pomagao svakom mogućom prigodom, pa nije ćudo, da se rasplakao nad njegovim mrtvaćkim lijesom, kao što se rasplaću djeca nad mrtvaćkim lijesom svoga dobroga oca, bez kojega kao da ne mogu pojmiti, kako će moći živjeti.

Smrt Dobrilina bijaše za istarskog Hrvata nenadoknativ gubitak. Veselje odbjeglo od njega. Tuga pala na njegovo srce i magla navukla se na njegove oći. Ostao je bez uputnika i dobrog savjetnika. Umukla su ona usta, što su ga znala toli mudro tješiti, upućivati; ukoćila se ona posvećena ruka, što ga toliko puta blagosivljala i pomoći mu pružala; prestalo kucati ono srce, što ga toliko ljubilo.

Prošlo je već 30 godina, otkada biskupa crna zemlja krije, ali se nije ugasila ljubav, koju goje u srcu Istrani Hrvati za njega i poslije njegove smrti. A i ne će ugasiti, dok bude jednoga Hrvata u Istri!

Slava velikom biskupu Jurju Dobrili!

HIMNA

BISKUPU JURJU DOBRILI 1812.—1912.

SPJEVAO : VRLINOV.

UGLAZBIO : MATKO BRAJŠA.



Istra se je probudila,
Stoljetni joj gine san.
Dugo ju je tmina krila,
Sad joj sviće b'jeli dan.
Gorom, dolom odjekiva,
Pjev se ori kano grom:
Slava Tebi! R'ječ Ti živa
Naš osv'jesti mili dom!

Kad ne znaše za rod niko,
Kad mrtvilo bješe svud,
Tad za njega, naša diko,
Plamtila je tvoja grud.
I ti srca dobrostiva
Gledô pomoć rodu svom:
Slava Tebi! R'ječ Ti živa
Naš osv'jesti mili dom!

Ti uskrisi domovinu,
Koju uma Tvoga sjaj
Kao sunce obasinu.
Kraj je ropstvu krutom, kraj!
Svuda gine magla siva —
Ti je tjeraš silom svom.
Slava Tebi! R'ječ Ti živa
Naš osv'jesti mili dom!



ZNAČAJ BISKUPA DOBRILE.



Kad je godine 1858. Juraj Dobrila sjeo na biskupsku stolicu u Poreču, prva mu je bila briga da upozna narod i potrebe one biskupije. Držao je prvih godina gotovo svake godine svoje kanoničke vizitacije. Tom prigodom je sam on propovijedao narodu u crkvama. Svoje propovjedi je sam gdjekad kritizirao govoreći: „Bijah preoštar!“ Ali njegove su propovjedi došle iz srca, za to su ih ljudi rado slušali.

Kad bi putovao iz jedne župe u drugu, svratio bi se često puta u najprostije seoske kuće, pa se onamo sa seljacima razgovarao. Tom prigodom poput dobra oca nagovarao bi narod, da se drži sv. vjere, da kršćanski živi; davao mu mudre i korisne naputke za svakidanski život, upućivao ga čak u poljodjelstvo, pa ako je našao koga u kući da zna čitati, darovao bi mu svoj molitvenik ili koju drugu korisnu knjigu. Osobito se zanimao za đake. Najdraži su mu bili đaci seljačkih roditelja. Kad je naišao na dobra đaka, preporučio bi mu, neka nastavi svoje nauke a on da će za njega skrbiti.

Koliko su puta seljaci, tronuti s njegovih mudrih i ljubežljivih riječi, na njegovom odlasku suznim očima za njim gledali, te šaputali jedan drugomu:

„Ah! to je naš božji čovjek! Takovih ljudi trebamo! On nije ohol. On se s nama razgovara kao dobar otac sa svojom djecom, kao brat s bratom!“

Koliko se puta pismeno i usmeno izjavio, da mu je najveće veselje boraviti med seljačkim pukom.

Plakalo mu srce, da istarski dobri ali zapušteni puk nema svojih duhovnih pastira. Radi toga štedio je, da može sagrađiti konvikt za đake, a od žalosti srce mu se cijepalo u grudima, da i tū ima protivnika i neprijatelja, koji hoće da osujete njegovo toli potrebno poduzeće.

Gdje je opazio, da puk čezne za školom, nagovarao ih je neka se slože pa neka sagrađe školsku zgradu, a on da će mu biti vazda pri ruci te im pružati po mogućnosti i novčane pomoći. Nagovarao je ono malo ljudi, što su znali čitati, neka nauče djecu čitanju za dugih jesenskih i zimskih večeri; pobilježio si marljivo njihova imena, poslao im iz Poreča a kasnije iz Trsta početnica i drugih knjiga. Nagovarao je također svećenike, neka uče privatno djecu čitanju i pisanju u korizmi, u došašću i drugim prigodama, kada poučavaju djecu u kršćanskom nauku. Uvjeravao ih o svojoj blagonaklonosti, i šiljao je i njima svakovrsnih knjiga. Mnogi su ga svećenici slušali, pa se dogodilo, da se u selu, gdje se prije šest, sedam godina nije skoro ni znalo za čitanje, našao lijepi broj djece, koji su se molili Bogu u crkvi iz biskupova molitvenika: „Oče, budi volja tvoja!“

Dobri, pametni i marljivi đaci bili su zjenica njegova oka i miljenici njegova srca. Na tisuće i tisuće kruna potrošio je za takove đake. Najvolio ih je poslati na pučke škole u Kastav, a na gimnaziju na Rijeku. Želja mu je bila vruća, da se posvete svećeničkom stališu, nu nije htio siliti nikoga da postane svećenikom. Bio je zadovoljan, ako se koji od takovih dočepao i koje druge službe pa vršio kao narodnjak pošteno svoju dužnost. Izdajice

svoje krvi i svoga naroda nije mogao trpjeti. Uvidio je vrlo dobro, koliko Istra potrebuje zdrave inteligencije i temeljito naobraženih, požrtvovnih Hrvata u svim granama javnoga života. Bez zdrave inteligencije bojao se, da bi teško naš narod ikada mogao doći do samostalnosti i slodode.

Kako se već u više navrata spomenulo u ovoj knjizi, narod je hrvatski u Istri bio sasvim zapušten u svakom pogledu. On je već bio zaboravio na svoje hrvatsko podrijetlo, pače je mislio u svojoj prostodušnosti, da za seljake nijesu škole, a na žalost se sramio i svoga slavnoga imena hrvatskoga.

Svakom mogućom prigodom nastojao je biskup Dobrila da takovu čeljad uvjeri, e su potomci slavnoga i junačkoga naroda hrvatskoga, koji su tijekom stoljeća rijekama proljevali krv „za krst časni i slobodu zlatnu,“ da su potomci onog naroda, koji su rimske Pape nazvali: „čvrstim predzidom kršćanstva!“

Kad bi s djecom govorio, upitao bi po koje dijete:

— Kako moliš mali?

Dijete bi na to odgovorilo:

— Hrvatski!

— Dobro! odvrati biskup.

Eto, vidiš, mi smo dakle Hrvati, kad hrvatski molimo i govorimo! Potomak si dakle i ti onih junačkih Hrvata, koji su za Boga, za svetu vjeru krv ljevali!

Biskup Dobrila je u velike cijenio i štovao dobre knjige. U privatnom krugu svojih prijatelja znao bi mnogo puta reći:

— Dobre knjige i novine su toliki anđeli čuvari za moj narod u Istri. Kad Istran čita dobre knjige, uči se krjeposno i pošteno živjeti, uči se štovati i Božju volju izvršivati, uči se svoj jezik i svoj narod ljubiti!

On je radi toga na tisuće i tisuće svetojeronimskih knjiga poslao dekanima i župnicima s molbom, da ih razdijele među puk..

U svojoj oporuci sjeća se svetojeronimskog društva i ostavlja mu dvije tisuće kruna i želi, da to društvo i poslije njegove smrti svoj blagoslov širi med njegovim ljudstvom u Istri!

Koliko su mu bili na srcu njegovi zapušteni Hrvati naročito u donjoj Istri, svjedoči nam selo „Juršići“ med Vodnjanom i Puljem. Stanovnici toga sela su zgoljni Hrvati. U nedalekom gradu Vodnjanu živu većinom Latini ili Talijani. Grad ima samo nekoliko stotina stanovnika, pa radi tih nekoliko stotina stanovnika namještalo se svećenike samo talijanske narodnosti, a nije se šiljalo stotinu i više godina svećenika, koji bi znao dobro hrvatski propovijedati i nauk kršćanski držati tamošnjem mnogobrojnom hrvatskom puku. Treba znati, da Hrvati živu na ladanju sve okolo Vodnjana, a med ovaj ladanjski puk ubraja se među ostalima i selo „Juršići“. Stanovnici toga sela bili su ogrezli u blato svakojakih opačina i bezakonja. Otimačine, krađe, ubojstva bijahu na dnevnom redu. U svoje doba ljudi su iz srednje Istre vozili u različno doba godine svakojake stvari na prodaju u Pulj kao n. pr. kruha, krušaka, jabuka, grožđa. Cesta pak iz Pazina u Pulj prolazi nedaleko sela „Juršići“, a ti trgovčići sciijenili su se sretnima, ako im je posrećilo proći to selo, a da im nijesu pakostili ondješnji stanovnici. Ko bi im se protivio, toga bi izmlatili ili čak usmrtili.

Kad je dobri biskup vidio zapuštenost toga naroda, rasplakao se kao maleno dijete, pa odmah odluči pošto poto pomoći tomu narodu. Pa što učini? On sam kupi zemljište za crkvu, za školu i za župni stan. Još se obrati na cara molbom za pomoć. Plemeniti vladar usliši rado opravdane želje Dobriline i otpisa mu, neka slobodno sagradi crkvu a on da će sve platiti — što se i dogodi. Onamo posla mlada, odvažna i svake hvale vrijedna svećenika u osobi velečasnog gospodina Velikonja, koji je svojim trudom, svojom odvažnošću i mudrošću s pomoću Božjom ono

pučanstvo polagano pripitomio i osvijestio. Prije nekoliko mjeseci stupio je baš iz sela „Juršići“ jedan mladić bogoslov pred oltar kao mladomisnik te se jamačno zahvalio Providnosti Božjoj, koja se preko biskupa Dobrile pobrinula za njegov toli zanemareni narod. Jamačno se pomolio Bogu, da bi se sv. vjera Isusova duboko uvriježila u srce onoga naroda, da se tako pustinja grijeha preobrti u krasan vrt, u kojem će nicati mirisavo cvijeće svakovrsnih krjeposti kršćanskih!

Ali nije to jedino djelo milosrđa, što ga je biskup Dobrila iskazao selu „Juršići“ i okolini, već ima lijepi broj crkava i župa, kojima je on veću ili manju pomoć pružio i to ne samo u porečko-puljskoj nego i u tršćansko-koparskoj biskupiji.

Već prije četrdeset i više godina bilo je u porečko-puljskoj biskupiji veliko pomanjkanje svećenika. Bilo je mnogo župa bez župnika, odnosno dušobrižnika. Teška je bila ta rana za gorljivo i plemenito srce Dobrilino. Pa što da učini? U obližnje župe Poreča, kamo nije mogao poslati svećenika, išao bi sâm svake nedjelje i blagdana misiti, propovijedati, krstiti i ako treba bolesne providiti. Take poslove obavljao bi mjesece i mjesece!

Kad je nagrnulo ljudstvo k ispovijedi, a on opazio, da je malo svećenikâ, prvi bi se našao u ispovjedaonici a kadšto zadnji bi iz nje izašao. Kad bi išao u obližnje župe, rado je također ispovjedavao, kad bi ga zamolili. Biskup Dobrila bio je pun duha Božjega, pa bi rado u nedjelje i blagdane polazio u crkvu i prisustvovao pobožno sv. misi. Takom je prigodom pomnjivo pazio, kako se ljudi vladaju u crkvi. Nije nikomu oprostio, već je svakoga ukorio, ako je opazio, da se nepristojno ponaša u crkvi.

Biskup Dobrila nije bio ni slavohlepan ni egoističan čovjek. Godine 1861. upravi naime jednu molbu na Njegovo Veličanstvo našeg cara Frana Josipa. Bio je već tri godine porečko-puljski

biskup i sve je moguće činio da namakne dostatan broj svećenika, a kad je vidio, da mu je trud uzaludan i da nema dostatnih sredstava za uzgajanje svećenika, predloži u svojoj molbi caru, da je pripravan odreći se biskupije porečko-puljske u svrhu, da se priklupi tršćansko-koparskoj biskupiji barem za nekoliko vremena. Ispražnjenom stolicom porečko-puljskom neka upravlja tršćansko-koparski biskup, a svi dohotci tako ispražnjene biskupije neka se upotrebe za uzgajanje svećenika. U Beču bili su skloni da prihvate taj predlog, ali sv. Stolica u Rimu nije htjela na to pristati. Kad se godine 1875. bio preselio u Trst, opet je predložio, da porečko-puljska biskupija ostane prazna od 10—15 godina a odnosni dohoci da se upotrebe za osnivanje konvikta u Pazinu za uzgajanje svećenika. Ali je bilo sve badava!

Dobrili su bile tri stvari svete. Med njima je prvo mjesto zauzimala sv. vjera i crkva. Svuda, kod svake prigode branio je sv. vjeru i iz svih sila radio je za kraljestvo Božje na zemlji. Druga stvar, što mu je noć i dan na srcu ležala, bila je ljubav do naroda. I tu je sve moguće učinio, da narod probudi, da ga osvijesti i da ga prosvijetli.

Ljubio je svakog poštenog čovjeka, ali ipak treba reći, da je iza Hrvata gojio neku posebitu ljubav prema Slovencima i ostalim Slavenima. Kad se radilo, da se čini kako važno umjetno djelo u kakvoj crkvi, ili da se šta nabavi za crkvu, uvijek bi nagovarao svećenike, neka naruče potrebite stvari, ako je iole moguće, kod slavenskih ljudi. — I njemu je bila uvijek u ustima „Svoj k svomu!“ — Treća stvar, od koje nije nikad za hip otstupio, bila je iskrena i nehinjena odanost i vjernost prema svomu caru i vladaru, kojeg je sve dane svoga života u velike častio i štovao.

O Uskrsu godine 1878. položi biskup Dobrila 80.000 kruna za konvikt u Pazinu. Tom je prigodom uzdahnuo iz dubine svoga plemenitoga srca:

— „Eto! sad sam opet siromah! Pa hvala Bogu! Siromah sam se rodio i siromah ću umrijeti!“

On sastavi odbor da sabire milodare za zidanje konvikta. Tako se sabralo još 80.000 kruna. Glede mjesta, gdje se ima zidati konvikt, razilazila su se mnijenja. Biskup i mnogi drugi smatrali su Pazin-grad kao srce Istre najzgodnijim mjestom za konvikt, drugi su željeli, da se zida u Trstu, treći ća u Kopru. Najzad izabrao se grad Trst s razloga, što se u Trstu najviše darova sabralo u tu svrhu. Po svećeniku M. Debelaku darova gospođa Kalister svega 46.000 kruna. Kad mu je prvi obrok poslala, pismeno se zahvalio plemenitoj gospođi i napisao u svojoj bilježnici: „Danas je znamenit i blagoslovljene uspomene dan, jer mi gospođa Kalister posla 15 tisuća fiorinâ za malo sjemenište po popu M. Debelaku“.

Opet god. 1907. zaključilo se, da će se čim prije sazidati i u Pazinu jedan konvikt, nu kad se Slaveni slože i hoće da učine kakvo dobro djelo, eto ti zavisti, koja nastoji da posije svoje kletu sjeme nesloge u njihova srca, i da tako osujeti njihovo toli korisno djelo. Živa bijaše biskupova želja, da se upravo u Pazinu sazida konvikt, ali evo! Već je od onoga vremena minulo do 34 i više godina, a konvikta nema te nema u Pazinu.

Svoju ljubav do siromašnog istarskog seljaka pokazuje opet biskup godine 1879., kad je Istru pritisnuo glad. Dobrila bijaše prvi, koji je pružio istarskom seljaku pomoćnicu ruku. Nekim je darovao oveću svotu novaca, da si nabave žita i druge potrebite hrane, a opet drugim nemogućnijim seljacima posudio je novaca bez kamata samo da ne padnu u pandže istarskih lihvara. Tom prigodom pisao je biskup Dobrila na sve moguće strane, gdje je imao imućnih znanaca i prijatelja. Obratio se molbom na poznate rodoljube slavenske kao: na Hrvate u Banovini, na braću Slovence i na Čehe i doista je taj njegov trud bio okrunjen predobrim

uspjehom. Odazivali su se najprije Hrvati, za tim braća Slovenci i Česi, a i mnoge imućne ličnosti dostavljale su direktno biskupu svoje prinose uz želju, da on poslane milodare razdijeli, kako se njemu najbolje sviđa. Trebalo bi pročitati „Našu Slogu“ od g. 1879. i 1880. da se vidi, koliko se turkinje, žita i krumpira porazdijelilo među narod. Narod je blagosivljao dobročinitelje. Prvi pak i glavni pokretač plemenitog poduzeća bio je biskup Dobrila!

Biskupu Dobrili lebdili su među ostalim bez prekida dva ideala pred očima: „Čast Božja i dobrobit naroda!“ Želio je i trudio se bez prestanka, *da osvijesti narod na temelju sv. vjere. Htio je, da mu narod bude proniknut sv. vjerom i zadojen strahom božjim.* Imao je i radi toga mnogih protivnika, koji su ga svakom prigodom ocrnjivali i pogrđivali po novinama u svrhu, da osujete svako njegovo djelo i poduzeće!

Protivnike sv. vjere i narodnosti je peklo, da kod istarskog puka ugled biskupov raste. Zato su nastojali da ga ocrne pred pukom govoreći, da je fanatičan Hrvat, da ljubi i pomaže samo Slavene, a druge narodnosti da mrzi... Evo, kako o tome sam biskup piše u svojim bilješkama:

— Prigovaraju, da sam „Slavjan“. Traži se dakle od mene, da budem dvostruki izdajnik. Teško je čovjeku živiti među ljudima tudjega naroda. Našim se propovijeda miroljubivost, popustljivost i sloga ili pravo i po istini reći, da se damo svakomu pod noge. E da, mi smo krivi, što se ne radujemo, što možemo robovati drugim“.

Protivnici su sve moguće korake poduzeli, da biskupovom ugledu kod prostoga puka naškode. Videći, kako on ljubi svoj narod, kako nastoji da ga probudi, kako junački brani njegova potlačena prava, uzeše paziti na svaku njegovu riječ, na svako njegovo djelo, pače uzeše vrebati na svaki njegov korak, ne bi li štogod našli, da ga ocrne i ozloglase. Ali trud im bijaše uzaludan.

Uza sve pisanje i ocrnjivanje Dobrila je ostao uvijek značajnikom i pokazao se svoga vijeka čovjekom na svojem mjestu, i uzornim natpastirom svoga mnogobrojnoga stada. To su priznali također neki od njegovih protivnika, koji su kazali:

— Šteta da taj čovjek nije naš!

Mnogi Talijani su o biskupu Dobrili rekli, da je teško naći u sadašnje vrijeme jednog svećenika koji je njemu u svemu dorasô. Baron de Petris izjavio u više navrata pred odličnom gospodom:

— Ja nijesam nikada jednog svećenika štovao kao biskupa Dobrilu!

Jedan od najodličnijih Talijana u Poreču izrazio se nekom zgodom u jednom društvu, da je biskup Dobrila čovjek na svom mjestu, da je pun lijepih svojstava, i da mu — po njegovu mnijenju — nema para u čitavoj Austriji!

Ivan Pesante, ugledan svećenik talijanske narodnosti, bio je velik štovatelj biskupa Jurja Dobrile. Isti je bio prošt i kanonik stolne crkve u Poreču i bavio se pjesništvom. God. 1885. tri godine poslije smrti Dobriline, objelodanio je jednu oveću pjesmu: „La basilica Eufрасiana“ i evo kakovim pijetetom u toj pjesmi pjeva o biskupu Dobrili:

Di Lui, che i primi

Miei passi infermi sul sentir dell'Ara
Vide, approvò e diresse, e con vegliante
Cura di padre ne svelleva i bronchi,
Grata è la vision, qual d'un celeste
Nunzio di Luce, che l'ambiguo e oscuro
Senso della virtù, solerte infranca
Dolce e stenebra, quei dandando all'alma
Soavi impulsi dei verdi anni, olenti
Sempre candida pace! — Sulla spera

Di non fallace umanità di Giorgio
 Soffiò rigida Fama lieve un'ombra
 Di partigiani studi. *Io che Lui vidi*
Giusto a tutti ed egual, strenuo in consiglio
E pietoso in aita; io che d'estraneo
 A lui linguaggio e di mio bello idioma
 Fido cultore e libero, *ognor mite*
E al favor prono l'ebbi duce e padre,
 Io so che di suo amore obbietto e studio
 Fu ognor la plebe, la captiva eterna
 Che in ogni stirpe è oppressa e langue e geme.
 Potente in Lui amor! Primajo nervo
 Di sua operosa fede, almo bersaglio
 Di voluto martir! Che se con ciglio
 Parziale talor quella mirasse
 Gente onde nacque, onde più acuto il grido
 Gli risonava delle doglie, in tanto
 Zelo di patria infido, ch'arde il labbro
 Ma gella nelle viscere, — quel gitti
 La pietra illiberal sul freddo avello,
 Che più di Lui soffrì, che ad alto segno
 Di universal pietà spiegò più i vanni
 Ardimentosi esperti! Io, ricordando
 Che da sue mani fur del Crisma eterno
 Sacrate le mie man, che dal suo labbro,
 Volgenti amene cencinquanta lune,
 E fra i leni colloqui di diurna
 Mensa frugale, a me sgorgava amica
 Magnanima parola, onde il pensiero
 A novi slanci si elevò, e robusta
 Scendea nel cuor la fede e la costanza:

Io sovente con Lui, ombra che torna
 Da un'altro ostello a riveder quest'absi
 E le ammirando se ne bea (chè il chiaro
 Trono che le decora Egli fè saldo
 Con generoso antiveder) solingo
 Lieto converso; e dal mutato aspetto
 Ove scintilla pur l'antico lampo,
 Sapienza delibo e fè e costanza.

Zlobnim svojim protivnicima nije mnogo puta biskup Dobrila ostao dužan odgovora. Kako znamo, on je bio u svoje doba zastupnikom u Beču. Kao takav nije štedio nikoga, koji bi nepravedno postupao s njegovim narodom. Nekom prigodom pri kori neki oholi član visoke aristokracije, rodом Nijemac, biskupa Dobrilu radi toga, što je njegovu govoru prigovarao, veleći mu:

— Sjetite se, Prečasni, u kakom ste se prahu rodili!...

A Dobrila mu spreman odgovori:

— Sjećam se vrlo dobro, da sam se rodio u siromaštvu, ali ja nijesam ostao ležeć u tome siromaštvu, već se podigoh svojom glavom i svojom marljivošću — evo! — do biskupske časti, a da ste se Vi kao i ja rodio siromah, Vašim riječima pokazujete, da biste bili ležali do današnjega dana u prahu i siromaštvu!

Oholi aristokrat osta na ove riječi zasramljen i nije mu odvratio ni riječi.

Mnogo puta se koji kotarski ili općinski poglavar obratio na biskupa s molbom, da makne ovoga ili onoga svećenika iz njegova mjesta, jer da ima mnogo protivnika, pa da bi moglo radi toga doći do velikih nemira i nereda. Ali se biskup nije vazda obazirao na takove molbe, nego je ostavio svećenika na svojem mjestu. Koliko puta je pismeno ili usmeno odgovorio takvim glavarima,

da on ne može nikako uvažiti njihove molbe, pošto nema za to razloga.

Da se ne naruši javni mir, poruči dotičnim, neka oni kao svjetovni poglavari nastoje, da prepriječe svaki nered i svaki nemir i neka brane nekrive i nedužne, pošto su upravo oni od više oblasti za to postavljeni. U takovim odgovorima dostavio bi još, da se ne smije nikada neopravdane tužbe uvažavati, pošto bi to značilo uz nemirnjake pristajati i njihove zlobne nakane podupirati. Kad bi se svakoj tužbi takovih nemirnjaka i nezadovoljnika povlađivalo, onda ne bi bilo nikad reda ni mira: sad bi se morao maknuti jedan sad drugi svećenik, ne izuzevši ni samoga biskupa ni kapetana ni općinskog poglavara! Tim bi nepravda slavila svoje slavlje, a najviše bi nedužni i nekrivi trpjeli!

Biskup Dobrila je dobro poznao svoje svećenike, pa kad je jedan svećenik molio uz druge za jednu izpražnjenu župu, mogao je biti siguran, da će ga imenovati, ako je uvidio, da ima sve sposobnosti za onu župu, makar se i župljani protivili. Nekom zgodom molio je jedan svećenik za župu V. Župljani nijesu bili njime zadovoljni, pa su sve moguće poduzeli, da ne bude imenovan njihovim župnikom. Ali biskup Dobrila, koji je poznao u dušu molitelja svećenika i župljane, htio je da bude upravo dotični svećenik njihovim župnikom, što se i dogodi. Naskoro uvidješe župljani iz V., da su krivo imali, a da je biskup pravo imao. Dotični župnik proboravio je u onom selu 36 godina i nikada nijesu našli riječi, da se potuže na njega. Toliko im je bio omilio onaj župnik, za koga iz početka nijesu htjeli ni čuti!

Gorljivo se zauzimao biskup Dobrila za svoje svećenstvo pred svjetovnim oblastima, kad bi ove s njime došle u kakov sukob. U takim slučajima pisao je — ako je trebalo — na c. kr. namjesnika ili čak na ministarstvo.

Biskupu Dobrili nije bilo drago, da se međusobne sveće-

ničke zadjevice rješavaju po građanskim sudovima. On se sam trudio, da riješi ovake zadjevice, i kad mu se posrećilo pomiriti obje stranke, pripomenuo bi nekim zadovoljstvom:

— Vidite, braćo draga: ljepše je tako međusobno se pomiriti, nego li se grditi ili sramotiti pred svjetskim oblastima!

Kad je trebao što izvanredna od vlade, običajno bi sâm putovao u Beč caru ili dotičnom ministru. Ovi znajući njegovu gorljivost i poštene nakane, uslišali bi mu odmah molbu. U takim slučajevima kanio bi se službenog pisanja, pošto je držao, da bi malo ili ništa koristilo!

Biskup Dobrila strogo je pazio na svećeničku disciplinu. Bio je vanredno strog samim sobom. Vršio je tačno u svemu svoje dužnosti, pa je radi toga tu istu stvar zahtijevao i od svojih svećenika. Oštro bi korio nemarne dušobrižnike, koji ne bi u nedjelje i svetkovine u crkvi propovijedali, nauk kršćanski držali, koji ne bi škole držali, za koje je znao, da su dužni ju držati, dočim je gorljive svećenike vanredno ljubio. Naročito mlado, radišno svećenstvo bilo mu je mило i drago. Kao pravi njihov otac znao ih je braniti od zlobnih napadaja usilnih mogućnika. Kad bi koji dobar svećenik došao k njemu, zagrlio bi ga kao svoga brata i pritisnuo mu na lice svoj poljubac. Pitao bi ga o njegovom radu i uspjehu, o potrebama njegovih župljana te mu davao svestrane korisne savjete i poduke za duševnu i tjelesnu korist.

Kad bi se koji svećenik nalazio u nepovoljnim financijskim okolnostima, eto opet biskupa Dobrila, gdje mu pruža pomoći.

— Imate možda misnih intencija?

— Imam, Presvijetli, ali misiti mogu samo jednom na dan.

— E dobro, odvratio bi biskup, pošljite mi toliko intencija, ja ću ih ovršiti, a novce si zadržite za vaše svakidanje potrebe.

U drugoj polovini netom minolog devetnaestoga stoljeća bili su raspisani izbori u gradu Pazinu. Bila je žestoka borba.

Svećenstvo uložilo sve sile, da se pošlje Dr. D. Vitezića kao zastupnika u Beč. Pazinskim nekim šarenjacima nije to bilo po volji. Uzeli na oko jednog mladog svećenika, uz kojeg je pristajalo cijelo pazinsko polje i onog dana, kad je pristupio i on, da dadne svoj glas za Dr. Vitezića, uzrujali se šarenjaci, pa počeli bučiti i vikati po dvorani zahtijevajući, da se dotični svećenik udalji iz dvorane, što se i dogodilo.

Predsjednik naime naloži dotičnom svećeniku, neka odmah glasa, pa onda neka izađe iz dvorane *radi mira*.

Kad je svećenik izašao iz dvorane te silazio niz stube, polio mu je neki nitkov otraga zimski kaput nekom crvenom gorućom žestom te mu tako kaput progorio na više mjesta, da nije bio više za porabu.

Dočuv za to biskup Dobrila, napiše svojom rukom privatno pismo dotičnom svećeniku i nastojaše, da ga utješi. Na svršetku pisma dodao je ove riječi:

— Ako imate za trideset forinti misnih intencija, pošljite mi. Ja ću obaviti sv. mise, a Vi si s onim novcem kupite drugi zimski kaput, da ne nazebete.

Kad bi koji svećenik pohodio biskupa prije podne, uvijek je želio, da ostane na objedu i nije mu bilo drago, da svećenik bez potrebe ide po gostionama. Kod objeda razgovarao bi se sa svojim gostom vrlo rado, a kadšto se šalio i bio veseo naročito, ako je imao za gosta dobra svećenika, koji dužnosti svoga zvanja vrši, kako treba.

Biskup Dobrila bio je odlučan i ustrajan branitelj svih potlačenih prava hrvatskoga naroda. On je bolje no ikoji u svoje doba poznao podle i pogubne nakane protivnikâ svojeg naroda u Istri, pa je znao u više navrata svojim neustrašivim značajem osujetiti njihove navale i probuditi zaspali svoj narod iz tvrdoga sna. Cijeli svoj vijek posvetio je uzvišenoj svojoj zadaći, da

spasi svoj gaženi narod u Istri. On je smatrao Istru pokrajinom hrvatske domovine.

Slobodna i ujedinjena Hrvatska u okviru habsburške monarhije, to bijaše njegov ideal. Svaki njezin, bio kulturni ili gospodarski napredak u velike ga razveselio. Tlačitelje Hrvatske i svoga naroda u Istri nije mogao trpjeti.

— „Dà, dragi moj fra Antune! Velika je sramota i nesreća za našu krv, da nas u Istri nitko ne će poznati, kako da nas i ne bi bilo: nitko od našega jezika ne misli, da imamo velika i sveta prava, koja nam od samoga Boga po naravi dopadoše, i da nam presvietli Cesar ta dragocjena prava ponudja, i da je skrajna ura iz nehajstva i suza se probuditi, ako želimo biti ljudi a ne *schiavi*.

Spomenite se, kako Kavrižani proganjaše Vas i Valentina, i čemu se mora nadati naš rod u cijeloj Istri. Je li će i odsad do vieka osudjivati naše ljude na sohe, brez da bi ih sudci drugače razumjeli, nego po nevještih tumačnicih? Je li kad i tako bilo, gdje sunce grije? Ja zaista za takove proklete krajeve ne znam izvan Istre.

Mi redovnici (svećenici) smo meso od mesa, kost od kosti našega puka; naš brižni narod niti vidi niti misli drugače, nego po naših redovničkih očih i moždjanih, jer sve ostalo, što u nas zna si ime pisati, je svojoj vlastitoj krvi protivno i nam zlohотно: imamo mi dakle *svetu* dužnost za naše ljude skrbiti se, i to moramo sada činiti bez svake pogibli jer nam Cesar dopušta, da si uzmemo što je naše, to jest: naš jezik u svih naših potribah, u ugovorih, oporukah itd.... imamo pravo svojim jezikom se služiti po uredih, sudišćih itd.“

Okako je pisao biskup Dobrila već godine 1860. nekom fra Antunu Mogoroviću, koji je nekoliko vremena valjda živio u

franjevačkom samostanu u Kopru te radi ljubavi do našega naroda i našeg jezika mnogo toga pretrpio.

Biskupu Dobrili bila je Istra jedna grana na velikom stablu hrvatskom, a videći je svu zapuštenu uložio je sve sile, da je priljubi svojoj materi zemlji, naime Hrvatskoj. Radi toga bili su ga počeli protivnici hrvatskoga naroda mrziti i dizati hajku na njega po primorskim novinama, ali se Dobrila nije dao krenuti s puta, kojim je udario.

Već se spomenulo, kako je Istra bila zapuštena u pogledu hrvatskih škola. Dobrilu je to peklo pak je uložio sve sile, da i tu narodu pomogne.

Pošto je isplatio dug od 38 tisuća kruna, dao se na štednju. Polovinu svojih biskupskih dohodaka upotrebio bi za uzgajanje i naobrazbu mladeži po školama, da uzmogne tako s vremenom dobiti svojih svećenika. Sposobnije mladiće — kako se već reklo — slao bi u sredinu ljudi, kojim nije bila izumrla u srcu ljubav do hrvatskog jezika i do hrvatskog imena to jest: na Rijeku i u Kastav. Redovito slao im je potporu i pomno pratio njihov napredak, pa tko bi bio veseliji od biskupa Dobrile, kad je vidio, da đaci uče i da shvaćaju svoje zvanje i da se ne stide svoga podrijetla.

Peklo je naime Dobrilu, da je do onda bilo u Istri činovnika a i svećenika od kmetskoga stališa, kojim su roditelji bili Hrvati dušom i tijelom, a oni, uzgojeni po talijanskim školama, nijesu znali no prezirati svoj narod, od koga su potekli i onaj jezik, u kojem su se skupa sa svojim roditeljima Bogu molili. Žalibože takovića ima još danas — ako i u manjem broju — po Istri!

Nije prošlo mnogo ljeta i biskup Dobrila okupi oko sebe lijepu kitu vatrenih uzor-rodoljuba, većinom svećenika. Tu nailazimo na velezaslužnog svećenika Mateja Ujčića-Hehljara iz sela

„Munci“ u srednjoj Istri, na kastavskog dekana Vlaha, Andriju Štrka, na Mošćeničkog župnika A. Spinčića, na velezaslužnog Jakova Volčića, na dičnog Antuna Karabaića, urednika „Naše Sloge“, na Jurinca i Ernesta Jelušića, na Petra Flegu, na Vinka Zamlića i na mnoge druge. Ovi sa biskupom Dobrilom na čelu zasukaše junački rukave te počеше čupati drač i trnje, što je prijetio da uguši sasvim pšenicu hrvatske svijesti u Istri. Narod je počeo trljati svoje snene oči, naskoro upoznao svoje vođe i uvjeren, da ga vođe po pravom putu, zavolio ih je te se privinuo uz njih kao dobra djeca oko svojih roditelja ili kao dobri učenici oko svojih učitelja.

Većina naroda progleda i stade tražiti svoja prava. Neprijatelj našega naroda se uzvrpoljio. Čudom se čudio, da Hrvati u Istri, koji su imali ostati po njegovom barbarskom mišljenju za uvijek „schiavi“ ili robovi, hoće da se izjednače s njime, pa ga počeo psovati i grditi pače proglašivati ga drskim buntovnim stvorom zato, što se usudio tražiti svoja prava, što ga idu!

Došlo napokon do borbe. Najprije su podmićivali narod, a kad je to malo koristilo, uzeše prijetiti mu, nu naskoro uvidješe, da ih se narod ne boji, već da im se u brk smije. Počeli navaљivati javno i bezobrazno na biskupa Dobrilu i na rodoljubno svećenstvo; počeli ih crniti, tužiti, zlostavљati, blatiti ih, pače paliti im odijela, pisati im anonimna pisma, prijetiti im smrću, ali — badava! Narod sve većma pristajao uz svećenike i hrabro branio svoje vođe!

Biskupu Dobrili bila je poglavita zadaća, da oživi vjeru, i da digne kršćanski moral u narodu. O tom nam svjedoče njegovi mnogi pastirski listovi, što ih je svake godine u razne prigode pisao svome puku u Istri.

„Mnoga zla fizična i moralna tlače u sadašnje vrijeme čovječje društvo. Čovječanstvo leti prema propasti, a ne će da vidi.

Svjetlo sv. vjere sve većma se gasi, za božje i crkvene zapovjedi se ne mari, ljudi lahkomišljeno pristaju uz krive nauke bezvjeraca i leti za griješnim strastima. Sredstvo da utažimo srdžbu božju jest: molitva, post, trijeznost...

Biskup Dobrila nije mogao trpjeti, da kršćani nedjelje i zapovjedane blagdane oskvrnjuju.

„U nedjelje i blagdane išli su prvi kršćani u „skupštine sinova božjih“ na svetkovanje svetih tajna.“

„Čovjek, koji oskvrnjuje nedjelje i blagdane, gubi vjeru, postaje rob svojih strasti, koje ga potisnu do nijeme životinje. Oskvrnitelji blagdana trude se kadšto bez prekida, ali zahman im trud, ako nemaju blagoslova božjega.“

„Sinovi i kćeri ne će da slušaju roditelje, sluge ne će da se pokoravaju svojim gospodarima, a tomu su krivi mnogo puta — veli biskup — sami roditelji i gospodari, jer ne će da slušaju, što Bog zapovijeda u pogledu svetkovanja i nedjelja. Sinovi i kćeri pa i podložnici ovako mudruju:

Kad naši roditelji odnosno gospodari mogu živjeti a da ne slušaju Boga, možemo i mi živjeti, a da ne slušamo svojih roditelja odnosno svojih gospodara. — Tim načinom otvaraju se vrata svakojakim nevoljama i grdnim bezakonjima.“

Među ostalim veli biskup:

„Čovjek treba da se u nedjelje i blagdane otrese svjetovnoga posla i svih suvišnih skrbi za vremenite i zemaljske stvari. On treba da upravi u nedjelje i zapovjedane blagdane svoje misli, svoje želje Bogu, da sjedne poput Marije Magdalene uz noge Kristove, da sluša i razmišlja riječi božje, da pohodi crkvu, da se pokloni svomu Bogu, svomu Spasitelju, da mu se zahvali na iskazanim dobročinstvima, da oplače svoje grijehe...“

U jednoj drugoj poslanici piše biskup Dobrila po prilici ovako:

„S mnogih rana je u svoje vrijeme bolovalo čovječje društvo. Mnoge od ovih rana kao da su se zacijelile, samo jedna je rana uvijek otvorena, a ta je rana: *borba između tminâ i svjetla, između kraljevstva satanskoga i kraljevstva Božjega*. Ta rana zove se bezvjerstvo i moralna pokvarenost.

Tri je neprijatelja sveta crkva već svladala: Židove i pogane, koji su Isusa i Njegovu vjeru proganjali; krivovjerce, koji su svojim krivim naucima trovali srca vjernih kršćana.

U naše vrijeme diže se četvrtine prijatelj, a to su ljudi bezvjeri, koji hoće da ljude odvrte od svete vjere. *Takovih zlovarnih ljudi ima i u krilu svete matere crkve*. I tu će — veliki biskup — crkva slaviti svoje veliko slavlje, ali koliko će se čeljadi oglušiti spasonosnom glasom savjesti te se pustiti zasljepiti i prevariti od lažnih i pokvarenih učitelja!“

Društvo čovječje boluje — nastavlja biskup:

„Bune se ljudi, propadaju države, ruše se prijestoli, mijenjaju sustavi, narod mrzi narode, milijuna bajuneta stoji spremnih, da se proljeva čovječja krv!“

Tko je svemu tomu uzrok? — pita zamišljeno biskup.

Odgovor glasi: Bezvjerstvo!

„Čovjek bez vjere postaje rob svojih strasti. *Sramiti se svoje vjere, znači: dičiti se svojim poživinčenjem*; znači sramiti se svoga Boga stvoritelja i spasitelja, znači odbijati od sebe darove Duha svetoga, znači prezirati pravo vrelo istine, ljepote i dobrote, znači sramiti se naše neumrle duše, stvorene po obličju božjem, otkupljene krvlju Kristovom, znači sramiti se istinâ vrhunarskih, vječnih, uzvišenih, koje čovjeka prosvjetljuju i usavršuju.

Sramiti se svete vjere znači sramiti se razgovarati u molitvi sa svojim predobrim Ocem, nebeskim Ocem svih ljudi, gospodarom neba i zemlje, znači sramiti se klanjati Veličanstvu.

božjemu na onom svetom mjestu, gdje su naši predi molili i klanjali se živom i nepokolebivom vjerom svome Bogu stvoritelju i dobročinitelju, gdje su našli mira, utjehe i pomoći u raznim zgodama svoga života.

Sramiti se svete vjere znači napokon sramiti se svoje vlastite pameti, svoje slobodne volje, sramiti se svoje čovječje naravi, znači — u jednu riječ — dičiti se svojim poživinčenjem!

Svjetlost božja siđe s neba da prosvjetli i obasja ljude, ali tu svjetlost nisu primili svi ljudi, već samo dostojni i sposobni kao sunce — premda svjetli svima — uzalud lijeva svoje svjetlo na noćne ptice, koje ga ne mogu podnositi. (S. Basilij.)

Jednom su bili zaraženi bezvjerstvom ponekoji viši članovi čovječjega društva, oblaci i magle bezvjerstva pokrivale su najveće vrhunce gorske, a sada se spuštaju ti oblaci i magle sve više po obroncima i padaju čak u doline i ravni... hoću time reći — veli biskup —: u sadašnje doba ne zarazuje bezvjerstvo samo velike gradove i više krugove ljudstva, već zaraža i malene gradiće i sela.

Nekad su se po gradićima i selima brižljivo držali svete vjere te se njome dičili kao svetom baštinom, što su im namrli predi njihovi. Roditelji i učitelji odgajali su djecu u strahu božjem, po načelima svete vjere Kristove! Gospodari kuće kao i poglavari puka prednjačili su uvijek i svuda u crkvi, na cesti i po ulicama, u školama i sudovima lijepim primjerom. a sada je sve drugačije. U sadašnje doba bezbožnost diže svoj glas na katedri učenjaka, po gostionama i krčmama, po radionicama i čitaonicama, po predavaonicama, na javnim i tajnim sastancima.

Nekada su bezvjerci potajno pripravljali otrov te ga potajno pružali pojedincima, a sada se javno propovjeda bezboštvo i bezvjerstvo te se bezobrazno pogruđuju najsvetije tajne vjere Kristove.

Vjerovati u Boga, u Krista Sina božjega, u drugi život, u besmrtnost duše, znači liberalcima biti mračnjakom i praznovjercem. Gorljivi propovjednici jesu liberalcima i bezvjercima ljudi fanatici, varalice; poniznost kršćanska je njima degradacija čovječjeg dostojanstva; posluš i pokornost znači njima pretjerano ponižavati samoga sebe, strah božji je njima bigotizam i licemjerstvo. Bezboštvo je njima napredna kultura, oholost je njima ljubav do samoga sebe, sebičnost znači njima špekulacija.

Bezvjerci siju — veli biskup — iz pune šake ljulj mjesto bjelice pšenice pa će radi toga u nedaleko vrijeme ubrati u obilju otrovna ploda i mnoge će snaći vrtoglavica. Bezvjerstvo — nastavlja biskup — je teška šiba za gradove i čitave pokrajine.“

Na koncu svoga pastirskog lista opominje biskup vjerne kršćane: „da se čuvaju grješnih sastanaka i zlih društava, grješnih prigoda i razgovora.“

„Zli razgovori kvare dobre običaje“ — dovikuje svojim vjernima sa sv. apostolom Pavlom (I. Kor. 15, 33.).

Još im veli, neka se čuvaju kužne i blatne štampe, što blati i pogrđuje ono, što je milionima sveto, milo i drago!

U drugoj jednoj poslanici veli presvijetli biskup: „da neka čeljad ohola, bogata i ponešto načitana ne će da mari za vjeru ni za Boga ni za kršćanski život. Taka čeljad mrzi crkvu i svećenike, ali ipak oboje trpi, jer inače ne bi se moglo bez vjere i straha božjega ukrotiti surovu svjetinu, kako oni nazivlju seljake i ine proste ljude!

Jednom su — nastavlja biskup na drugom mjestu — dobri roditelji i oblasti učili mladež strahu Božjemu, ulagali sve sile, da ih odgoje kršćanski.

Kad su doveli roditelji svoju djecu učitelju u školu, kazali su mu:

— Učite mi djecu čitati i pisati i računati i sve ono, što je lijepo i korisno, ali molimo vas, nastojte koliko je više moguće, da mi djeca postanu pobožna i bogoljubna, krotka i poslušna; ulijte djeci u srce ljubav do čistoće, nagovarajte ju, da se čuva zloće, da se kloni grijeha i da zagrlji sve ono, što je Bogu milo i drago!

Duh sadašnjeg vremena mrzi vjeru, kleveće i ocrnjuje namjesnike božje, a otuda se sve više umnožava bezakonje a ohladnjuje ljubav u mnogima. (Mat. 24, 12.)

Duh sadašnjega vremena kvari mladež, koja ne će nikako da sluša svoje roditelje, već ih pogrdjuje i prezire. Sadašnja mladež uslijed zla odgoja podaje se na razuzdanost i rasipni život te tako obitelji propadaju, a nemir i nered sve većma otimlje maha u čovječjem društvu.

Gdje se za Boga ne zna, gdje nema straha božjega, ondje nema ni stida, ondje se krade, laže, vara, kleveće...

Gdje nema vjere, ondje plaču sirote i udovice, uzdišu stari bolni i zapušteni roditelji, ondje suze rone zavedene i ostavljene zaručnice i otvaraju se širom vrata svakojakom bezakonju i opčinama.

Gospodari kuće nekada su boravili — pošto bi obavili dužnosti — vrlo rado u kolu svoje obitelji te uživali svi skupa u ljubavi i slozi darove božje, ali sada žena i djeca vide svoga muža odnosno djeca svoga oca, jedino u vrijeme objeda i večere za stolom, a i tu ne uvijek. On traži nepoštena društva po gostionama i krčmama, troši novac i gubi poštenje. Velik nemir i nesloga zavlada u obiteljima takovih kućnih gospodara, a uzrok tomu? Manjka vjera i kršćanski duh!“

Presvijetli biskup žigoše upravo ostrim riječima lakoumnno postupanje bezvjeraca naprama ustaljenim istinama svete vjere. On piše, da oni sve ono, što je Krist učio, što su apostoli propo-

vjedali i što sada svećenici propovijedaju, sve što su sveti Oci u najdrevnije doba jasno i bistro protumačili i objasnili, sve ono što su crkveni sabori pod upravom Duha svetoga nakon dubokog i zrelog proučavanja zaključili, što je Isus Krist svojim čudnovatim uskrsnućem potvrdio, što su apostoli i bezbrojni mučenici svojom krvlju posvjedočili — u jednu riječ: da oni sve uzvišene istine naše svete vjere lahkoumno pogrđuju, da nepozvani, tašti i plitkoumni nadriučenjaci po gostionama, krčmama, kavanama i drugim sastancima najveće svetinje naše ruglu izvrgavaju i to prazni prpoše, koji tvrde da su mnogo učili, ali ništa dobra naučili!

Biskup Dobrila nije proti zdravom i pravom napretku, pače on sam veli, da svijet napreduje i da se razvija i da za to ima pravo, da se nekojim stvarima diči i ponosi, ali ne smije nikada reći, da ima u svemu pravo. Dužnost je pravih kršćana odobravati ono, što mu se lijepa, korisna i dobra daje, a ono, što znaju, da je zlo, baciti!

Biskup Dobrila obraća se na inteligenciju i uopće na sve one, koji se bave čitanjem i pisanjem, pa ih bodri da čitaju lijepe, dobre i korisne stvari, da tako svojim spisima odvrćaju narod od svake pokvarenosti i pripominje im, da pčele ne kupe meda po cvijeću otrovnih trava ni po gnjilim i smrdljivim lešinama, već po cvijeću zdravog i ljekovitog bilja i po drugim zdravim i čistim stablima.

One nesretne ličnosti, koje šire bilo usmeno ili pismeno bezvjerje i krive nauke med pukom, ožigosao je punim pravom kao *trovateljima, izdajicama i kugom naroda!*

Neka si ove riječi dobro upamte one ličnosti, koje vele, da im je uspomena na Presvjetloga biskupa Dobrilu sveta, a ne će ni da čuju govoriti o Bogu i o vjeri!

Pisac ovih redaka nije naveo niti stoti dio od onoga, što je neumrlji biskup Dobrila pisao istarskom puku putem svojih pastirskih listova, ali — i ovo malo, dragi čitatelju, nada se, da je dostatno, e se uvjeriš, kojeg se programa držao biskup Dobrila.

Narod u Istri je ovaj njegov program shvatio, pa za to ga rado slušao, uvjeren, da će jedino tako slomiti stoljetne okove ropstva i raspršiti guste tmine sa svoje duše te se domoći do prave slobode i zdrava napretka.

Biskup Dobrila kao privatna osoba bio je čovjek skromne ćudi i vanredno strog — kako se već reklo — samim sobom. On je o sebi uvijek nisko mislio.

Pripovijeda se još danas, da ga je njegov tajnik prvih godina njegova biskupovanja u Poreču mnogo puta našao plačućeg u sobi i čuo gdje govori: „Što ću ja ovdje?“

Bio je vanredno radin čovjek. Kad bi koji put radio manje nego obično, zavapio bi kod stola:

— Danas nisam zaslužio ni ovo, što jedem!

Biskup Dobrila bijaše skroz na skroz pobožno biće. Njegova pobožnost otsijeva iz svakog retka njegova molitvenika „Oče budi volja tvoja i: „mladog Bogoljuba“!

Svoju vruću ljubav do svoga naroda posvjedočio je valjda tisuću i tisuću puta obiljem dobrih djela, što ih je u svom životu iskazao svome narodu.

Njegov ídeal bijaše da uzgoji narod, koji se boji Boga, koji ljubi krjepost i poštenje.

Nije moguće opisati tugu, što ju je oćutio kad je opazio, da narod zalazi stramputicom i da ne sluša njegov glas! Sve je svoje žrtvovao samo da spasi narod hrvatski u Istri!

Njegova je smrt nenadoknativ gubitak za Istru. Naš je narod imao malo tako vjernih i iskrenih rodoljuba, kao što je bio biskup Dobrila. Njemu nijesu bili mili šarenjaci t.j. ljudi nestalni, dvolični, koji su se danas dičili i ponosili svojim hrvatskim imenom a već sutra su ga se sramili i proglašivali se Talijanima ili Nijemcima ili, ako treba, čak i Mađarima!

Mnogi svećenici, osokoljeni lijepim izgledom rodoljublja Dobrilina, počese ljubiti narod, od koga potekoše, i braniti njegova prava.

Kolika je razlika između danas i prije pedeset godina u pogledu probuđenja narodne svijesti! A čija je to zasluga? Presvjetloga biskupa Dobrile, toga uzor-rodoljuba, čije plemenito srce nije moglo trpjeti, da njegov mili narod bude za uvijek tlačten i gažen kao najveći rob od svojeg stoljetnog protivnika.

On, Hrvat dušom i tijelom, zagovarao je svoj narod kod svake prigode u Poreču, u Trstu i u Beču.

On je bio veliki pouzdanik našeg prejasnog vladara u Beču, Povrh toga bio je veliki i požrtvovni podupiratelj pučke knjige!

Biskup Dobrila odijevao se u kući jednostavno. Po zimi, kad je bilo mrzlo, našli su ga u sobi gdje piše u istrošenim rukavicama sa starim ogrtačem na plećima, dočim je za siromahe bio uvijek darežljive ruke.

Ima obitelji, koje se srame moliti za pomoć. Koliko je puta biskup takove obitelji iznenadio obilatim novčanom pomoći, kad su se najmanje nadale. Za velikih blagdana, kao na pr. za Božić, Vazam i Duhove poslao bi raznim župnicima, župnim upraviteljima lijepu svotu novaca s molbom, da novac razdijele među najpotrebitije obitelji.

Iza njegova odlaska u Trst ostala je porečka biskupija tri godine bez biskupa, ali Dobrila, premda je bio u Trstu, nije za-

boravio na Poreč. Tamošnjem župniku dostavljao bi na stotine kruna s molbom, da ih porazdijeli među uboge stanovnike u Poreču a nije gledao, da li su hrvatske ili talijanske obitelji.

Velika je bila njegova ljubav do siromaha i tu nije činio razlike između Talijana i Hrvata. Za koga je znao, da je ubog i potreban, onomu je pružio pomoć.

Biskup Dobrila nije mrzio nikoga pa ni Talijane. — „Bog mi je svjedok, da ne mrzim Talijane, nu priznajem, da sam se više brinuo za jadne Hrvate u Istri s uzroka, što ja pripadam po krvi tomu slavnom narodu, i što znam i vidim, koliko su Hrvati u Istri potrebniji moje pomoći nego li Talijani.“

Tako je govorio biskup Dobrila zadnjih godina svoga života više puta u društvu svojih znanaca i prijatelja.

Biskup Dobrila, premda nije nikoga mrzio, premda je sveto živio, imao je kroz sve vrijeme svoga biskupovanja ljutih neprijatelja i protivnika. U Poreču na pr. imao je neki gospodin psa, kojeg su zvali „Dobrila“. Po noći na biskupskoj zgradi našarali su neki Porečani vrećice pune novaca, s kojima da je on tobože agitirao za sebe, da bude poslan kao zastupnik svoga naroda u Beč! Ozdo čitalo se: „Živio Dobrila!“

K njemu je došao porečki načelnik Dr. Vergottini pa mu kazao, da će dati očistiti i pobijeliti zid, ali Dobrila ne pristaje na to, već mu reče :

— Neka ostane na uspomenu talijanske kulture u Poreču!

Neki Talijani agitirali su kod prostoga puka protiv Dobrile i kadšto su uspjeli.

Jednog dana išao je biskup sa svojim kapelanom do svoga zaselka „Molindrio“ blizu Poreča. Iznenada opaze iza sebe jedan „kalèš“ (hintov), na kojem je sjedio neki bogati seljak iz Fontane Martin Milohanović, šarenjak, koji je upravio konja baš na biskupa.

i njegova kapelana tako, te su bili primorani ugnuti se s ceste, da ne budu pogaženi. Tom prigodom doviknuo mu biskup:

— Da bi Martin bio pametan, kako je bogat, puno bi više vrijedio!

Biskup Dobrila mnogo se zanimao za školsku mladež. Dok je bio biskupom u Poreču, išao bi osobno mnogo puta u tamošnju školu, da se osvjedoči, koliko su djeca napredovala u znanju a osobito u nauku kršćanskom.

Svršetkom školske godine dijelile se onda đacima odličašima „premije“, to jest lijepi molitvenici obično u talijanskom jeziku. —

Jednom prigodom htjede biskup sâm prisustvovati toj svečanosti, da on sâm dijeli đacima „premije“. Svaki đak odličaš primio je iz rukû samoga biskupa dotični molitvenik te mu posludio ruku.

Među ovim odličašima bio je đak Stjepan Ž., sin Petra Ž. seljaka iz okolice porečke. Kad je Stjepan stupio pred biskupa te mu se uljudno naklonio, biskup ustane na noge i poče govoriti nazočnim o njemu, da je on đak hvale vrijedan, pošto je morao danomice prevaliti toliko teškog puta da dođe u školu u Poreč, a Porečani, koji imadu školu pod nosom, slabo napreduju i ploda nije vidjeti nikakova, jer ne će da uče, kako treba. Zatim se obrati dotičnom đaku odličašu te mu reče:

— Primi ovaj lijepi molitvenik. Čitaj ga marljivo i drži se njegovih naputaka. Ne budeš li razumio sve, što je u knjizi, dođi k meni i dobit ćeš drugi molitvenik, koji ćeš razumjeti. Presvijetli biskup je tu mislio na prelijepi svoj molitvenik „Oče, budi volja tvoja“, što ga bio izdao još kao župnik i kanonik sv. Justa u Trstu godine 1854.

Drugom prigodom upita istog đaka talijanski učitelj u prisutnosti biskupovoj:

— Da bi ti imao dvadeset i sedam ovaca, a dođe ti vuk po noći pa ti zakolje sedam ovaca, koliko bi ti ovaca jošte ostalo?

Maleno đače, to neuko seljačko dijete, opazivši biskupa pred sobom zablenu se i ne znajući talijanski, nije znalo, šta bi odgovorilo. Biskup je opazio dobro, da dijete ne razumije učitelja, za to ga on upita hrvatski i dijete je odmah odgovorilo, kako treba. Na to biskup podraga đaka te mu reče:

— Vidi, dijete moje! Kad bi učio u materinskom jeziku, bilo bi ti puno lakše!

Jednom dođe biskup pred vrata trećeg razreda i začu silnu viku u razredu. Onog dana bila vani ljuta zima. Biskup pokuca na vrata i stupi u školu, kad li imade što za vidjeti. Djeca bučila, vriskala, skakala preko školskih klupa, rivala se, ali kad uočise biskupa naskoro se umirila.

— Što znači ta buka i vika u školi? — upita učitelja; taj mu odgovori, da je neki đak donio malenu pticu „palčića“ te ju pustio iz njedara za vrijeme, dok je tumačio račune, pa zato da su djeca skočila da ulove ptičicu.

Na riječi biskupove donese jedno dijete malenu pticu te mu je preda u ruke. Biskup držeći pticu u ruci počme im tumačiti, kako je nelijepo ptice loviti, mučiti i tamaniti; još im razloži, kako su ptice korisne te koliko li kukaca, crva i svakovrsne gamadi kroz ljeto unište. Ptice treba ljubiti i štediti.

Napokon pogleda ptičicu pa im reče:

— Djeco mila! Čutite i sami, koli žestoka je danas zima. Gradska okolina snijegom je pokrita. Ptica tražila je hrane i ne našavši je u polju, pokucala je u gradu na vrata ljudska, da joj se pruži po koja mrvica kruha ili koje drugo zrnce, tražila je ljude milosrdne, a našla je — kako vidim — dijete bez milosrda i bez srca!

Ah! Takovo dijete ja ne mogu pohvaliti i ne mogu reći, da

ima dobro srce. Zaslužio je kaznu za to, jer je pticu, to nedužno, maleno stvorenje božje toli ljuto mučilo! Mora mi još obećati, da ne će toga nikad više učiniti i da će pticam uvijek slobodu priuštiti, kako ju ja opet dajem ovoj malenoj, nedužnoj ptici.

Na ove riječi otvori biskup prozor i ispusti pticu iz ruke govoreći:

— Nadamo se, da će naći ljude bolje nego li je dijete, što ju je ovamo donijelo i mučilo!

Taki postupak se silno dojmio djece, a ima ih još i danas, koji ga se sjećaju, i koji ga ne mogu zaboraviti!

Biskup Dobrila bio je Istri pravi poslanik božji, koji je svojim pronicavim duhom i svojom požrtvovnošću Istrana osvijestio te sve sile uložio, da ga kršćanskom prosvjetom zadoji. On je bio njemu i otac i majka.

U svemu je bio uzoran čovjek, skrbani natpastir svoga mnogobrojnoga stada, a uz to gorljiv rodoljub.

Najbolji otac ne ljubi tako svoju djecu kao što je biskup Dobrila ljubio svoga od svih stoljeća prezrena i zapuštena Istrana. On je na nj izlio sve obilje dobročinstava. U svakoj mu je zgodi bio u pomoći, pa ako se kadšto natmurilo nebo nad Istrom, nije klonuo duhom.

Glavna zadaća bila mu je — kako smo vidjeli — da siromašnoga Istrana podigne, da probudi u njemu vjersku svijest te ga tako osovi na vlastite noge.

Svojim bistrumljem i poštenjem domogao se velikog duhovnog dostojanstva a kao takav bijaše svuda svome zapuštenom narodu zagovornik, tješitelj i pouzdanik.

Ljubio je zdravu prosvjetu, podupirao pučku knjigu, u jednu riječ: On bijaše preporoditelj svoga naroda u Istri, i dok bude Hrvata u Istri, spominjat će se velikim poštovanjem ime biskupa *Dr. Jurja Dobrile!*

JURJU DOBRILI

VELIKOM ISTARSKOM BISKUPU.

(UMRO U TRSTU 13. SIJEČNJA 1882.)

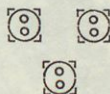
SPJEVAO: NADAN ZORIN.

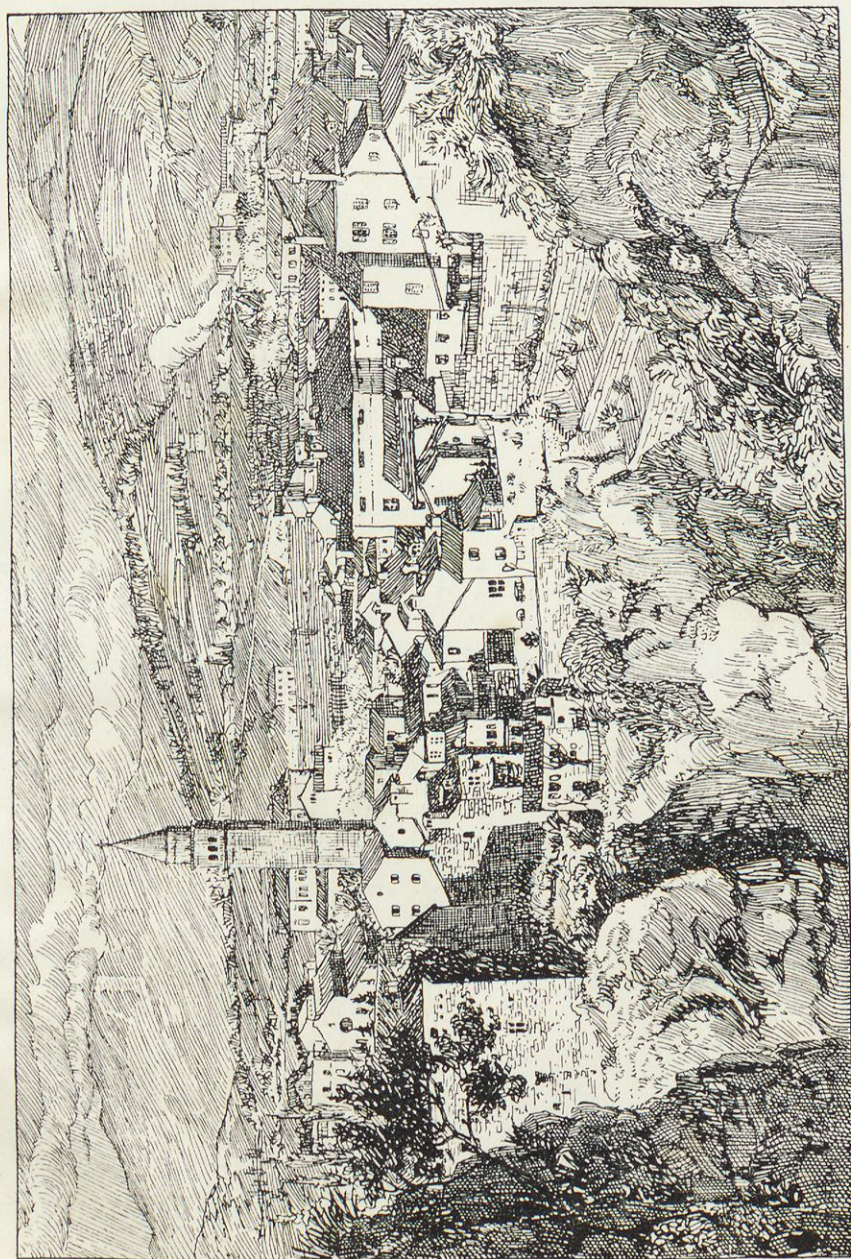


Na grobu rose opet moje sjene,
Gdje vrli sin mog roda mrtav leži;
Gdje nada naših nekad v'jenac svježi
Od prevelike tuge bl'jedi — vene.

A ko će sada utješiti mene? —
Bol srce trè mi od kamena teži,
Od mene radost i utjeha bježi — —
Od duše moje ljuto rascviljene.

O rosi, oko, tuguj, dušo moja,
Ta žalost ova nije samo tvoja:
Sva Istra zemlja u crno se zavi,
Što ostavi je Juraj biskup pravi,
Što nema više svoga tješitelja,
Svog dobrog oca i svog branitelja. —





PAZIN-GRAD.



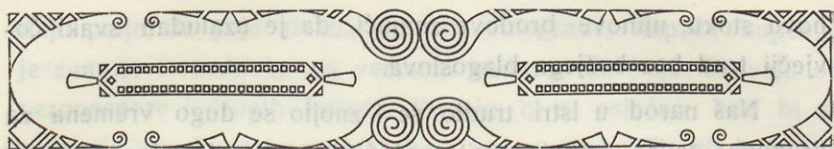
Godine 1858. upravio je biskup Dobrila na čitlje svoje
biskupij: poročku-paliku, i drugi pofiski lat. U taj poslanici
medu našim reči, da njegov narod i istu

LJUBAV

BISKUPA DR. JURJA DOBRILE

DO ISTARSKOG SELJAKA.

poslanici govori istarskom puku „neka se drži Boga i vjere, neka u
nedjelju i zapovjedane blagdane ide u crkvu, neka čuva pravi
sv. sakramenti, i t. d.“ — nastavlja — „u njegovu, gdje se započinje
ispovjedaonica, onaj se ne šalje krstijevstva, nego je samo
ili alkoholnih dobrih djelat — Obistale puku, da će ga pobediti
u najveće veselje da će mu biti, ako bude riječ Božju slušati i
ako budu djeca dobro poučena u nauku kršćanstva.“ — On
vjerava puku, da su dobri i dobri paroli njegovu narodu i naj-
iskreniji dobročinitelji i prijatelji — zato neka ih sluša.“ — U
toj poslanici molu Boga, da izlije sve svoje blagoslove vrhu svih
roditelja i kućegospodara, da blagoslove njihovu muku i trud,
njihovu palju, njih i vinograde, njihova pljude i sjenokoste, njih



Godine 1858. upravio je biskup Dobrila na žitelje svoje biskupije porečko-puljske svoj prvi pastirski list. U toj poslanici među ostalim veli, da ga sam Bog zove njegovom narodu u Istru, u njegovu milu domovinu, da „milošću božjom mnoge utiši i pokrepi u svakom dobru.“ — *„Kad mislim — kaže dalje — „na poštene ali siromašni kmetski stališ, od kojega potičem, vrlo se veselim, da su sv. Otac Papa i naš Presvilli Cesar po mojem uzvišenju Vas, predraga bratjo, vele počastiti!“* — U toj poslanici govori istarskom puku „neka se drži Boga i vjere, neka u nedjelje i zapovjedane blagdane ide u crkvu, neka često prima sv. sakramente, jer — nastavlja — u mjestima, gdje se zapušta ispovjedaonica, ondje se ne širi kraljevstvo božje, ondje je malo ili nikakovih dobrih djela! — Obećaje puku, da će ga pohoditi, a najveće veselje da će mu biti, ako bude riječ božju slušao, i ako budu djeca dobro podučena u nauku kršćanskom. — On uvjerava puk, da su dobri duhovni pastiri njegovi najveći i najiskreniji dobročinitelji i prijatelji — zato neka ih sluša“. — U toj poslanici moli Boga, da izlije svoj sveti blagoslov vrhu svih roditelja i kućegospodara, da blagoslovi njihove muke i trude, njihova polja, njive i vinograde, njihove livade i sjenokoše, nji-

hovu stoku, njihove brodove znajući, da je uzaludan svaki čovječji trud bez božjega blagoslova.

Naš narod u Istri trudio se i znojio se dugo vremena za drugoga; davao državi vojnike, plaćao poreze, desetine, a svoga prava nije uživao. Tlačili su ga i mučili sa svih strana. O pomisli: i ja bih morao imati svoje škole, svoje učitelje, svoje suce i poglavare — o tome nije ni sanjao. Neprijatelj ga je bio duševno i moralno tako sputao, te nije mogao vjerovati, da on može imati svojih, i da se može služiti svojim jezikom u javnom životu. U njemu kao da je bio utrnuo zadnji tračak nade u bolju budućnost. Izgledalo je, kao da bi korov tuđinštine htio za uvijek ugušiti domaće zdravo bilje našega naroda. O hrvatskim školama nije bilo ni govora. Dne 5. studenoga 1836. otvorila se svečano gimnazija u Pazinu, i to — njemačka. Talijanština se narivavala također svuda po Istri hrvatskomu i slovenskomu puku. Hrvastina htjela se prekriti velom vječne zaboravi. Narod naš je onda tapao u mračnoj noći. On je bio tada lađa bez kormilara, na koju su valovi tuđinštine jurišali, da ju utope. Kad je biskup Dobrila sjeo na biskupsku stolicu u Poreču g. 1850., počela je svitati zora. Da uzmogne pomoći narodu, proputovao je od 9. lipnja do 15. listopada svu svoju biskupiju. On je tačno pobilježio sve potrebe narodne. Pregledavao je pomnjivo crkve, oltare, imanje crkveno, župne knjige. Upućivao dušobrižnike, neka se čista hrvatska imena odnosno prezimena pišu hrvatskim pravopisom. Nastojao je, da se hrvatskom puku hrvatski pripovijeda. Pobilježio si tačno i moralno stanje naroda. Nastojao je da dozna, kakove poglavare, učitelje i činovnike ima narod: da li polaze crkve, da li kršćanski živu, da li kršćanskim životom prednjače svojim podložnicima. Prigodom kanoničke vizitacije zalazio bi u proste kmetske kuće. Tu bi s kmetima govorio kao brat s bratom. Nagovarao ih je, da krjeposno živu, da marljivo i razumno obra-

đuju polje, da goje stoku, da sade vinograde, dapače kupovao je sumpor i razdavao ga većinom badava, da trsje očuvaju od peronospori i drugih bolesti. Sretnim bi se osjećao, kad bi se namjerio na kmetskog sina, koji polazi školu. Pregledavao bi njegove svjedodžbe, popitao bi se za njegovo ponašanje, nagovarao bi ga i bodrio, da uči, i obećavao bi mu novčanu pripomoć.

Mnogi istarski seljak snebivao se od čuda, kad je čuo biskupa Dobrila gdje govori njegovim jezikom. Stotina naime godina bilo je prošlo, a da nije čuo iz biskupskih ustiju jedne hrvatske riječi, pa je u svojoj prostodušnosti mislio, da biskup ne smije hrvatski govoriti. Pa nije ni čudo, kad se pomisli, da su od g. 1257. do g. 1858. ubilježena samo četiri biskupa Istranina, o kojima se može reći, da su jamačno poznavali hrvatski jezik, a svi ostali bili su po krvi Talijani!

Nije prošlo ni pet godina, a biskup je Dobrila već dobro upoznao duševne i tjelesne potrebe naroda svoje biskupije. Na svojim kanoničkim vizitacijama držao se vjerno naputka, što ga je dao sv. apostol Pavao svome učeniku Timoteju, tada biskupu u Efezu: „Zaklinjem te Bogom i Isusom Kristom, koji će suditi živima i mrtvima njegovim dolazkom i njegovim kraljevstvom: propovijedaj riječ, nastoj u dobro vrijeme i u nevrijeme, karaj, prijeti, opominji sa svakim snošajem i poučavanjem; jer će doći vrijeme, kad zdrave nauke ne će trpjeti, nego će po svojim željama pribavljati sebi učitelje, kako ih uši svrbe; odvratit će uši od istine i obratit će se gatanju.“ (Ii. Timot. 4, 1—5.) Njegovi pastirski listovi, što ih je vjernicima u pisao raznim prigodama, svjedoče, kako se vjerno držao biskup Dobrila naputka sv. Pavla. Upućivao je i savjetovao je ljude, nagovarao je i poticao na dobro, ali je znao također oštro ukoriti nehajnu i tvrdokornu čeljad. —

Godine 1860. bijaše u našoj monarhiji listopadskim diplo-

mom uveden ustav. Hrvatski rodoljubi u Istri nastojahu što više naših ljudi poslati u pokrajinski sabor. Narod je onda još spavao, pa je bilo radi toga malo pravih rodoljuba. Hrvati, voćinom seljaci bez škole bijahu neuki i siromasi pa su zato imali malo inteligencije, dočim su Talijani imetkom i inteligencijom bili jači i k tomu podupirani kao i danas — od iste vlade. Biskup Dobrila na čelu uz krčkog biskupa Vitezića i župnika Jurinca bili su jedini, koji su u Poreču na saboru branili i zagovarali potlačena prava istarskih Hrvata.

Godine 1863. predložio je župnik Jurinac saboru u Poreču, da se zapisnici i saborski zaključci dosljedno zakonima štampaju ne samo talijanski, kako je to predlagala većina talijanskih zastupnika, nego i hrvatski. Ovaj ispravak podupirao je biskup Dobrila te reče među ostalim, „da on rado podupire predlog župnika Jurinca, jer da i njegov položaj zahtijeva, da pristane uz prijedlog župnika Jurinca, budući da je on kao biskup pastir Slavena i Talijana i njegova da je dužnost truditi se za dobrobit i jednih i drugih. Dalje veli, da nije on nikada, koliko može znati, učinio krivo Talijanu, a da ugodi Slavenu, za to da ima pravo tražiti od Talijana, da budu pravedni prema Slavenima. Na to ogorčen doviknu Talijanima: „Mi nijesmo u Istri po ničijoj milosti; mi već stanujemo ovdje više od dvanaest vijekova i pō, imamo dakle jednaka prava s drugima. Ta nam je prirodna prava ujamčila i vladareva volja svojom listopadskom diplomom, kojom podjeljuje jednaka prava svim narodnostima.“ — Imajući presvijetli biskup na pameti rečenicu: „Ne čini drugomu ono, što bi tebi žao bilo, da ti drugi učini“, pita zastupnike talijanske: „Šta biste vi rekli, da se uskrate vama ona prava, koja mi tražimo za dvije trećine naše pokrajine? Već ima toliko godina, što se ne čuje nijedna njemačka riječ na ovim našim osnovnim školama, pa im se ipak još dan danas veli kao za ruglo nje-

mačke škole. Toliko se zazire od nepravde, što je bila narodu nanesena, a Slavenima da se ne dopusti, ni da se na takav postupak zgroze? Talijanski narod istarski ima svoje talijanske svećenike, ima i talijanske činovnike, ili barem onakve, koji znaju talijanski, ima svoje talijanske škole, a da li se već popeo na onaj stupanj naobrazbe, na kojem su drugi narodi carstva, ako ga snjima usporedimo? A kako će se narod slavenski da probudi iz dugog sna, kako da se naprijed pomakne u uljudbi i naobrazbi, ako mu se ne da ni govoriti njegovim jezikom? To mu pravo uskratiti znači isto kao da je on na vječno stanovanje i surovost odsuđen. *Trinaesto teče stoljeće*, što u ovim stranama živalj slavenski sjedi do romanskoga, pa se još nije potalijančio, ni mnogo u naobraženosti napredovao, i to ni radi čega drugoga, nego što treba sa svakim narodom prema čudi mu postupati, ako ga hoćemo naobraziti. Stoga ja ni najmanje ne sumnjam, da će slavna skupština prema duhu pravde i opreznosti pristati uz ispravak zastupnika g. Jurinca, a ako se to i ne dogodi, ja još nijesam posumnjao o konačnoj pobjedi pravde. Zar da Slaveni, koji sačinjavaju dvije trećine istarskih stanovnika, još spavaju? Ali, gospodo, tko spava, nije još umro; tko spava, taj će se probuditi, a najuspješnije sredstvo da se probudi jest gnječenje i tlačenje njegovih prirodnih prava. Nego kad bi tako s njim postupali, dakako da bi ih probudili, ali onako, kako to ne bi bilo ni najmanje po čudi istarskim Talijanima.“ -- Kad je došlo do glasovanja, prijedlog je Jurinčev propao, jer su zanj glasovali jedino biskup Dobrila, biskup Vitezić, Jurinac i pravedni poštteni Talijan svećenik *Favanto!*

Biskup Dobrila pokazuje svoju ljubav naročito spram istarskog seljaka g. 1863. On se najme one godine najviše trudio, da se neke katastralne općine hrvatske odnosno slovenske odijele od općina talijanskih, jer je uvidio, da će jedino tako doći do

samouprave i do svoje slobode. Iste mu se godine posrećilo, te je ishodio kod ministarstva dokinuće carine, i tim je mnogo koristio svomu narodu. U porečkom i bečkom saboru borio se junački i odrješito za dobro vjere i svoga naroda.

Kad je vidio, kako se uz sav ustav drsko i bezobrazno gaze sveta prava njegova naroda, znao bi reći, da bi bolje bilo za naš narod, da se uvede privremeno absolutna vlada za Istru a to za to, jer mišljaše, da bi c. kr. vlada pravednije postupala s njegovim narodom te mu dala njegov jezik u školi i po uredima, a to tim više, što je vidio, kako je narod još neuk i nesposoban za općinsku upravu, i kako ne uviđa i ne shvaća važnosti izbora. To bijaše i uzrok, te je iz tiha radio i vruće nastojao, da narod osvijesti te uzmogne uvidjeti, koliko mu je od potrebe sjedinjenje sa ostalom braćom Hrvatima u našoj carevini. — Srce mu je plakalo, kad je vidio, gdje se Hrvati među sobom cjepkaju, mrze pa i proganjanju. Trudio se iz svih sila, da se Hrvati i Slovenci bolje upoznaju i zbliže, i da se bratski zagrlje. Mrzak mu je bio raskol crkveni. Koliko se puta Bogu molio, da bi se svi Slaveni čim prije našli kao sjedinjena u Bogu braća u jednoj svetoj, katoličkoj i apostolskoj crkvi!

Kad se biskup Dobrila rastao s Porečom g. 1875., predali su mu svećenici hrvatski i talijanski zajedničku adresu, u kojoj se među ostalim veli, da je biskup Dobrila kroz cijelih 17 godina uvijek i svagdje tražio nepokolebivom postojanošću i žilavošću slavu božju i dobrobit naroda. To bijaše najnježniji predmet njegove pažnje i njegova srca. Njegov program — vele svećenici — da je najuže stopio s njim svećenstvo cijele biskupije i sav narod. —

Prosti je narod bio upravo miljenik Dobrilin radi svoje iskrenosti i prostodušnosti. Koliko je on taj narod zapušteni ljubio,

svjedoči nam njegovo pismo, što ga pisao svomu prijatelju T. Gajdeku u Zagreb:

„Kanonički pohod po selima više puta je trudan tijelu, ali duši je prava okrepa. Ima u duši seljačkoj puno blagoslova Božjega, vjere, ljubavi i istinite kreposti kršćanske. Da bi bilo po selih, kako je ponajviše u gradovih, mislim, domala bi nestalo reda i mira u društvu čovječanskom. Nigdje i nigdje mi nije ovako dobro, kao kad sam sred seljačkoga puka. Zato pak boli me srce zanj navlastito, što doskora ne će imati pastira. Želja moja za malim sjemeništem ne će se ispuniti, a bez njega nema pomoći. Podigli se neprijatelji proti mojoj osnovi u novinah, vlada ne zna svoje koristi, ili ne mari za nju, a naša je krv uboška, uzaludan je svaki moj napor. Nije mi druge nego da se podam volji Božjoj. (Trst 2 novembra 1878).

Biskup Dobrila nije mrzio nijedan narod. On je grlio sve kršćanskom ljubavi, ali Hrvate ljubio je uvijek nad sve ostale narode te je često puta rekao: „Daj mi, Bože, da budem i na nebu među Hrvatima!“ —

Biskup Dobrila bio je pravi prosvjetitelj istarskog naroda. Prije biskupa Dobrile bilo je malo kuća seljačkih, gdje bi se čitalo, pa ako se i čitalo, seljak nije razumio, jer su se tiskale samo talijanske novine i knjige. Nastojanjem Dobrilinim otvarale su se hrvatske pučke škole. U drugoj polovini devetnaestoga stoljeća bilo je već ljudi, koji su pohlepno čitali hrvatske i slovenske knjige, što ih je izdavalo društvo sv. Jeronima u Zagrebu i sv. Mohora u Celovcu. Biskup bi naručio čitave škrinje, pak na tisuće i tisuće dobrih knjiga rasturio u narod. Ovakim je načinom počela svitati zora bolje budućnosti za potlačene Hrvate i Slovence u Istri.

Godine 1870. dođe biskupu i nekim rodoljubima sretna misao, da osnuju za svoj istarski narod jedan hrvatski list. Bilo isprva

prigovaranja i naišlo se na velike poteškoće, ali bistrournik Dobrila sa svojom jakom voljom znao je sve svladati. Već iste godine izašao je prvi broj toga velezaslužnog hrvatskog lista „Naša Sloga“ za Istru 1. Juna 1870. Urednik bio mu je vrijedni svećenik Anton Karabaić, tada ekspozit u „Villi Revoltella“ iznad Trsta. Najbolji suradnici kod „Naše sloge“ bili su braća Baštijan rodnom iz Kastavštine a onda oba kao svećenici nastanjeni u Trstu. Jedan od ove braće bijaše profesor-vjeroučitelj i pjesnik na talijanskoj gimnaziji u Trstu, a drugi se uz svećeničku službu bavio i slikarstvom.

„Naša Sloga“ se tiskala u početku samo u 500 istisaka. Biskup Dobrila i jedan drugi rodoljub plaćali su 400 komada. Seljaci su onda upravo pohlepno posegli za „Našom Slogom“ te su je pomnjivo čitali. Protivnici bijahu pokunjeni. Uvijek su naime trubili po talijanskim novinama, da u Istri nema Hrvata, a biskup je mnogim odgovarao: „Ima u Istri „Naša sloga“ za Istrane, a čita se od Jadranskog mora do Pešte, od Soče do Balkana, od Drave i Dunava do Egejskoga mora!“ List „Našu Slogu“ vrlo je rado novčano podupirao, šiljao uredništvu svojih dopisa i članaka na pretek. —

Prigodom smrti vелеvrijednog svećenika Ant. Karabaića, prvog urednika „Naše Sloge“, piše svećenik profesor Matko Mandić ove velevažne riječi: „Jedan od glavnih i stalnih suradnika „Naše Sloge“ bijaše nezaboravni naš biskup Dobrila. On je točno slao vijesti, članke iz Poreča u Trst za svaki broj lista. Nije samo dopisivao za list, već također davao uredniku i njegovim suradnikom u Trstu savjete i naputke, kako da pišu, i kako da našem narodu u Istri predstave njegove protivnike, bili oni Talijani ili vladini krugovi u Trstu ili u Beču. Odvažan, otvoren, odlučan kako je bio proti narodnim protivnikom, nije znao pisati metaforički, već je izražavao jasno i očito svoje mišljenje, bilo o svojim pretpostavljenim, bilo o visokim ili o niskim osobama bez obzira

hoće li mu to osobno škoditi ili koristiti. Takovih dopisa, savjeta i naputaka imali su napose mnogo njegovi ljubimci pok. Karabaić i Ujčić, za koje se znalo, da ih veže tijesno prijateljstvo sa velikim biskupom. (pismo pisano dne 25. siječnja 1906).

Još nije prošlo tri godine dana, a „Naša Sloga“ u toliko je probudila istarske Hrvate, da su godine 1873. izabrali uzorodoljuba i značajnika za zastupnika u Beču u osobi Dr. Dinka Vitezića brata ondašnjega krčkog biskupa. Talijani, koji su do onda uvijek trubili po novinama i knjigama, da je Istra: „una provincia italiana“, ostali su kao vrelom vodom poliveni, pokunjili su se i nijesu znali, što bi počeli. Sam ondašnji ministar našao se u čudu pa zapitao Dr. Vitezića: „Zar zbilja ima u Istri Hrvata?“ — „Da bome da ima“, odvrati hrabri Vitezić, „U Istri smo, u Istri živimo i govorimo naš lijepi hrvatski jezik i to preko dvije trećine pučanstva ima u Istri Hrvata.“ Velik broj osobito njemačkih zastupnika, kojim je do onda uslijed harlekirskih tirada nekih usijanih talijanskih zastupnika u carevinskom vijeću bila Istra uvijek „un paese italiano“, ostao je zablenu i nije si mogao protumačiti veliku drskost talijanskih matadora, koji su toliko godina izigravali prostodušnost nekih njemačkih zastupnika, koji su se i onda uvijek našli uz bok Talijanima, kad se radilo o tome, kako da se potlače barbarski Hrvati! —

Razumije se samo po sebi, da su Talijani radi toga graknuli na hrabrog Vitezića, ali su graktali još više na biskupa Dobrilu, jer su dobro znali, koliko je on učinio za probuđenje hrvatskoga puka u Istri, koji je izabrao toli poštenog i neustrašivog zastupnika, da brani i zagovara njegova potlačena prava u carevinskom vijeću. —

Biskup Dobrila ljubio je osobito hrvatsku i slovensku mladež u Istri, pa je radi toga nastojao, da bude mladež kršćanski odgojena, da uzmogne ona nastaviti s uspjehom ono djelo, što ga je

bio on započeo, te tako dovesti narod do prave slobode. U tu je svrhu ostavio u zakladama do 162.000 kruna. Kad je godine 1878. dao 80.000 za konvikt, što se imao zidati u Pazinu, uzdahnuo je, kako to već spomenusmo: „Eto opet sam siromah! Pa hvala Bogu! Siromah sam se rodio, siromah ću i umrijeti!“ — On je pametno štedio i sakupljao novac kroz dvadeset godina, samo da uzmogne — kako je sam kazao — nečim trajnim pomoći istarskoj mlađeži, da se domogne zdravog napretka i prosvjete! — Godine 1891. kaže najme biskup: „Imao sam u dvadeset i tri godine moje djelatnosti kao biskup odviše prigode vidjeti, kako je seljački puk u Istri gotovo svuda strašno zanemaren, bez škole, bez svojih dušobrižnika... Zato sam scijenio kurentne milostinje po mogućnosti ograničiti, da sakupim poveću svotu, kojom bi nečim trajnim pomogao pomilovanja vrijednom puku!“ — Iz ovih riječi i mnogih drugih požrtvovnih čina, što ih je biskup Dobrila spremno poduzimao za svoj mili narod u Istri, sjaji se u svojoj svojoj ljepoti i plemenštini ona ljubav, što ju je gojio za svoj zapušteni i zanemareni hrvatski narod u Istri! — Vječna mu pamet!

OČE BUDI VOLJA TVOJA!

(SLAVNOJ USPOMENI BISKUPA JURJA DOBRILE).

RIJEKA, 25. RUJNA 1911.

IVO GRAHOVAC, RIJEČANIN.



Stotinu je projurilo ljeta
Usred ljutog i žestokog boja!
Sve bje trnje, a sad Istra cvjeta —
Nov joj život poda knjiga Tvoja.

Zora sviće, a sloboda sveta
Razastire zlatna krila svoja:
Rod hrvatski — širom svoga sv'jeta —
Moli: „Oče, budi volja Tvoja!“

Haran narod kiti svakog dana
Oltar cv'jećem Tvoga perivoja,
Moleći ga nađe zora rana.

Vilin pjesnik sklada čuvstva svoja —
Pobožan mu šapat sa usana —
Šapće: Oče, budi volja Tvoja!



LJUBAV ISTARSKOG SELJAKA SPRAM BISKUPA DOBRILE.

LJUBAV ISTARSKOG SELJAKA
SPRAM BISKUPA DOBRILE.



Kad je biskup Dobrila prvi put putovao po svojoj porečko-puljskoj biskupiji, svuda je po crkvama držao govore u čisto hrvatskom jeziku, gdje je znao, da Hrvati stanuju. Narod se tomu silno čudio. A zašto? — Stoljeća bijahu minula, a da puk takovih govora nije čuo iz ustiju svojih natpastira. A nije to ni za nas čudo! — Većina biskupa prije Dobrile bili su ljudi talijanskog porijekla, a bilo ih je ako i malo, slavenske krvi, ali i ovi bili su odgojeni u Vidmu i druguda po talijanskim školama; svi su ovi mislili, govorili i pisali jedino talijanski odnosno latinski i u novije vrijeme njemački. Hrvatskom puku na ladanju čitali su većinom nekoje sastavljene govore Bog zna samo u kako prostom hrvatskom nariječju ili su dapače čisto hrvatskom puku govorili i propovijedali talijanski. Gdje se do toga nije moglo doći, naložili su dotičnom dušobrižniku, da on prigodom kanoničke vizitacije progovori puku u ime biskupovo! Zato je hrvatski živalj u Istri bio onda kao duševno zamrô i u svojoj prostodušnosti i naivnosti mislio je, da ne može biti biskupom u Istri onaj, koji *hrvatski* govori! Otuda ono snebivanje, kad su čuli Dobrilu da lijepo hrvatski propovijeda po crkvama. — Istim duhom, kojim su disali ondašnji istrarski biskupi, disalo je i ostalo niže sve-

ćenstvo. Drugačije nije moglo ni biti. Istarski seljak Hrvat nije imao svojih škola, ni svojih gimnazija, pa zato nije se mogao naobraziti u svojem hrvatskom jeziku. Onda nije bilo štipendija, a prosti puk budući siromah, nije mogao uz najbolju volju slati svoju djecu u školu. Riječ u jednu: polje hrvatske narodnosti bilo je onda sasvim *zapušteno i zanemareno*. Skrajna je bila potreba, da dođe u Istru biskup, koji će se potruditi, da prouči i pregleda rane zapuštena puka, i koji će imati duševne sposobnosti i materijalnih sredstava, da izliječi ove duboke rane i da narodu pomogne. Providnost božja, koja uvijek bdije nad udesom pojedinih naroda, posla za biskupa u Istru domaćeg vrijednog sina Dr. Jurja Dobrilu! —

Ljudi, koji su dobro poznavali žalostno stanje hrvatskoga i slovenskoga naroda u Istri, a i u dušu Jurja Dobrilu, veselili su se tomu imenovanju i čestitali hrvatskom i slovenskom rodu, što je dobio u osobi Dra. Jurja Dobrile predobrog duhovnog oca. O njemu naime bijahu uvjereni, da će se očinski brinuti za svoju djecu, i da će nastojati da ih iz duboka sna probudi i osvijesti, *da tako ne budu više pukim robljem svojih bezdušnih tlačitelja*. —

Kad je zasjeo Dr. Juraj Dobrila g. 1858. na biskupsku stolicu porečko-puljsku, dobio je lijepi broj iskrenih i srdačnih čestitaka sa sviju strana, gdje žive Hrvati i Slovenci. Takovih čestitaka primao je i kasnije svake godine, prigodom različitih svečanosti, kao prigodom nove godine, imendana i velikih blagdana. Navest ćemo kasnije samo sadržaj nekih čestitaka, iz kojih ćemo razabrati, koliko su Hrvati i Slovenci štovali i cijenili svoga milog natpastira, čim su na svoje oči vidjeli njegove prelijepe krjeposti i vrline.

Biskup Dobrila sjaji i sjat će kao zvijezda prethodnica, koja je Istri najavila, da joj se približuje dan spasenja. Proučimo li život toga slavnoga muža, Istranin mora se upravo dičiti njegovim

sposobnostima i vrlinama, njegovom požrtvovnosti, njegovim čelik-značajem i nesebičnom čistom ljubavi prema Bogu i narodu svomu. On će ostat za Istrane Hrvate značajan i uzoran biskup-rodoljub, koji je vrijedan da stoji uz bok velikom umniku biskupu Strossmajeru! — On je prvi javno poput hrabrog viteza doviknuo stoljetnom tlačitelju svojega naroda: „Stani! Nemoj dalje mučiti moj narod, jer je i on stvoren na sliku i priliku božju!“ — Bog je sâm pomogao Dobrili do uzvišene službe biskupske, da radi i da se žrtvuje za Boga, za crkvu i za svoj narod! —

Kad je nastupio svoju natpastirsku službu god 1858. u Poreču, obraćaju se neki rodoljubi narodu te mu vele: „Sv. Juraj je veliki svetac. — Sv. Juraj dovodi sobom krasno proljeće, kojem se veseli poljodjelac, koji zemlji u grudi spušta dragocjeno sjeme uz sladku nadu, da će mu se obilato naplatiti trud. — Veseli mu se mornar, jer onda lakšim i mirnijim srcem brodi širokim morem za svojom trgovinom. — Sv. Juraj ulijeva hrabrost i junaštvo u srce vojnika, koji se trudi, da u krvavoj borbi ovjenča čelo lovorikom. — Veseli mu se pastir, koji sa sviralom i štapom obilazi travna brda i poljane. I Istra veseli se Jurjevu danu i diči se — ako i ugnjetena — da je i ona jedna grana gorostasnog stabla Slavjanstva, gdje od pamtivijeka živi slavne krvi narod, komu *divlji i bjesomučni čopori* odavna prijete, da izbrišu njegovo slavno ime sa lica istarske zemlje. Ali, Istro, ne straši se! Preni se iz pogubna sna, u koji te je uljuljao tvoj neprijatelj. Glasu božjemu, ne smiješ se oglušiti. Da ti olakša preteško tvoje breme, dolazi ti pomoć. Evo: preko Rima i Beča šalje ti biskupa Jurja Dobrilu. Istrane, tari suze! S njim ti bolja nastaju vremena. Njega je slavska majka rodila, slavskim ga je mlijekom dojila, slavsku mu je čud u grudi ulila — slavska mu je domovina mila.“ — Tu se obraćaju Jurju Dobrili, svojem biskupu, pa mu vele: „Ti poznáš naše i prosto i pošteno srce, pa radi toga ti velimo iskreno:

„Oče! Puk tvoj boluje već od davne davnine. Ti ga rajskim pićem krijepi, štiri i brani *od lukave i paklene oblasti!*“ —

Istom prigodom ga Slovenci iz Trsta i okoline pozdravljaju te mu kažu: „Ti si solnce in zarja naša; — pomlad dika si nam Ti, — s Teboj se nam krasen dan oglaš, — ker duša Tvoja za nas sva gori. — Za vero opasal si orožje. — Tvoj meč je duh, Tvoj ščit je Bog. V gorečih Tvojih prsih klije ljubezen za ovčice Ti. — Ali zato i njihovo srce za Te bije, — Pastir visoki ljubljeni!“ —

U ono doba bio je u Kanfanaru župnik — dekan Petar Studenac, veliki štovatelj i prijatelj biskupov, koji se bavio također pjesništvom. Prigodom Dobrilina dolaska u Kanfanar pošao mu je dekan s pukom u susret te ga oslovio lijepom dobrodošlicom, u kojoj ga prispodablja jasnoj zvijezdi, što ju je Bog Istri poslao, da je obasja svojim blagodatnim zrakama. — U toj dobrodošlici uzvisuje gradić Tinjan zato, što je dao crkvi i cijeloj Istri biskupa Jurja Dobrilu, koji je kruna svećenika, koga štuje veliko i malo, gospoda i kmeti, jer vide, da je pun evanđeoskog duha, pun ljubavi božje i ljubavi do krjeposti!“

Kako je puk živo želio vidjeti svoga natpastira u svojoj sredini, svjedoče nam ove riječi: „Dobro nam došao, dobri Gjuro, — pokaži nam svoj obraz prekrasni, i potvrdi nas u miru!“ —

Neki dušobrižnik St. Franić obraća se prigodom kanoničke vizitacije svomu narodu pa ga ovako bodri i sokoli: „Otari, narode, suze — uzdaj se u dobrog Jurja biskupa. On će ti olakšati tvoje trude, on će te podići, te ti ne će moći nauditi ljuti tvoji neprijatelji. Tvoj veliki Juraj doći će i pomoći će ti i spasiti će te od propasti onako, kako je spasio od propasti puk hebrejski veliki Mojsije!“, —

Isti dušobrižnik veli, da će biskup Dobrila poravnati i popraviti ono, što je zloba ljudska pokvarila, i da će znati izliječiti

rane svoje mile domovine Istre, koju već odavna bezdušni tlačitelji gaze.

Kad se pročulo, da je Dr. Juraj Dobrila imenovan biskupom porečko-puljskim, sa svih strana naše Istre razlijegao se glas: „Hvala ti, Bože, na tom velikom daru! — U biskupu Dobrili su sve naše nade! — Ah! samo brže dođi, svi Te vidjeti želimo!“

Sve je onda, što je hrvatskoga naroda u Istri, ruke sklapalo i dizalo prema nebu: gospodin i prosjak, težak i vojnik, otac i sin, majka i kći — svi su jednodušno vapili: „Dobri Bože, hvala ti! — Poslao si oca nama sirotama, poslao si nam Jurja Dobrilu, koji je okrepa svim duhovnim pastirima, tješitelj žalosnih udovica, čvrsti stup crkvi u Istri, pa radi toga hvala Ti, predobri Bože! — Obećajemo Ti, da ćemo njegov glas rado slušati i pustiti, da nas on vodi k Tebi u rajske dvore!“

Drugom nekom zgodom veličaju istarski Hrvati gradić Tinjan, koji je mnogima omilio i postao—premda malen—glasovitim radi toga, što im je dao „njihovu radost i diku — Jurja naime Dobrilu!“ — Isti narod se obraća božjim odvjetnicima grada Poreča te ih moli: „Njegujte nam, branite nam pravog nasljednika sv. apostola, tu slavu i diku svoga naroda i našeg vijeka divno i dragocijeno pojavljenje!“ —

Već je spomenuto, da je kanfanarski župnik-dekan bio veliki štovatelj biskupa Dobrile. Ne će biti suvišno, da spomenemo pismo, što ga je pisao biskupu za njegov imendan dne 21. travnja 1868. Pismo glasi:

*Presvetli i Prečastni Gospodine!
Gospodaru Preblagodarni!*

Dostojte se primiti dokaz prežarke ljubavi i neoborive odanosti, kojima diše moje sèrce za V. Presv. G. uvijek budno. Dao Bog, te bilo Vam osvanutje Jurjevo ugodnim zalogom bolje budućnosti, imali svedjer zadovoljnijega i *čestjega* izgleda željne

plodovitosti Vašega pastirskoga rada. Sućutje moje nerazdruživo je od Vašega položaja; sinovska mi se vedri radost na licu, ako išta povoljnoga dočujem o Vašem stanju, kakono i veoma tugujem, netom Vam na očijuh opazim kakvo žalosno ganutje duše. Stoga i molim svesrdno Premilog Boga, da Vas utěši, i Vam osladi gorku čašu, što kojekako morate kušati. Doba, u kojê živimo, opasno je, i svi naokolo Vêrhovni Pastiri imaju trista jadah. Krêpio Njih i Vas onaj Duh, koji Vama vlada. Bojak Vam je biti ljut, Isukêrst jê s Vami, koji će vêre nam dobar uspjêh udêliti: Uztrajna i pouzdana molitva, i svestran napor naših silah možni su kod Otca milosêrdja, te će Vas nekolebivom nadom pitati, koja nepusti očajati, no vitežki pomaže do žudjena postignutja bogoljubnih namêrah. Ljubeć Vam otčinsku i pastirsku ruku V. Pz. G.

Kanfanar 21. travnja 1868.

Preponizni sluga

Petar Studenac.

Godine 1893. pruža opet narod preko svoga duhovnog pastira P. Studenca prigodom biskupova imendana duhovni vijenac, spleten od pramaljetnog cvijeća: ljubica, jaglaca, đurđica i potočnica, pa mu poručuje: „Primi ovaj skromni darak roda Tebi prevjernoga, primi ovaj harač svoga podanika. — *Jednom će se govoriti:* „Što je Juraj biskup snivao, ne će ostati tašta sjena, već će doći vrijeme, te će se pomoću božjom njegove lijepe sanje oživotvoriti!“ — U jednoj čestici od godine 1868. nazivlje narod svoga biskupa jasnom i milovidnom zvijezdom i krasnom dikom božjih vladika!“ — U čestici od godine 1871. sakuplja istarska vila na vrhu Učke, te jadranske planine, ostale vile sa Velebita, Triglava i drugih dražesnih krajevâ naše mile domovine Hrvatske, da vijećaju, kako bi proslavile Jurjev danak. Prva započne istarska vila: „Hoću da vam, sestrice mile, kažem, što već učini dobra

svome narodu u Istri. Plakala sam — nastavlja istarska vila — i ronila gorke suze radi goleme nevolje mojega naroda u Istri videći ga u mraku neukosti i motreći, kako ga raskida čemerna nesloga. Već su i mene počela proganjati *izrodna djeca* i nazivati me tuđom prosjakinjom bacajući na mene i za moj rod ružne pogrde i psosti. Molila sam Boga zajedno s mojim narodom, da pošalje pomoć — i pomoć dođe. Bog posla svojemu već iznemoglom puku svoga anđela u osobi biskupa Jurja Dobrile, koji sakuplja kao dobar otac oko sebe svoju zanemarenu djecu te ih uči, opominje, savjetuje i upućuje, kako da raskidaju ljute okove ropstva te budu svoji u svom domu.“ — Kad to obrazloži istarska vila, pozva sve svoje nadošle sestrice, da sve zajedno polete s njom do bijelih dvora biskupa Dobrile u Poreč. Vile je poslušnule te uz cilik gusala zapjevale pjesan, u kojoj biskupa nazivlju: svojom dikom i svojom slavom, i da ga radi toga ljubi i štuje sav slavjanski narod, svi na jugu Slaveni da počitanjem spominju njegovo ime, te se njime ponose i diče. Dok se god bude slavskim poljanama pjesmica orila, dotle će sa zahvalom spominjati svi Istrani dično i slavno ime biskupa Jurja Dobrile. Sve vile velikom poštom nakloniše se velikom biskupu Jurju Dobrili, pa se povratiše u goru zelenu, da mu pletu vijence slave, koji ne će nikada uvenuti! —

Odbor sveto-jeronimskog društva god. 1872. veli u jednoj svojoj čestitki, da je biskup Dobrila Istri ono, što je proljetni daždić težačkom maru, i da je blagi pomoćnik književnom plodu!“ Isti odbor zanosno mu dovikuje: „Vazda nam čilo blaženstvo Tvoje! — Vazda Ti neka ptičica poje! — Svi nek zemljaci uza Te stoje!“ —

Godine 1875. pratio je biskup Dobrila njegovo Veličanstvo našeg prejasnog vladara Frana Josipa parobrodom do Pulja. Kod iskrcavanja u Pulju spotaknu se slučajno biskupu noga u času,

kad je stupio jednom nogom u čamac, i pao je u more. Razumije se, da su mu odmah mornari pomogli te ga izbacili iz smrtnog pogibila. Tom prigodom mu je vitez Ivan Trnski, pjesnik „Kriješnica“ čestitao. On mu među ostalim pjeva: „Bog Te Višnji ovih dana — iz valovlja spasi slana — milosnu Ti pruži ruku — ušćuva Te svome puku, — hrvatskomu skupnu domu — Hvala: Bogu velikomu! — Božja milost i odsada — na veselje svoga stada — čuvati će svog Pastira, — zatočnika sloge, mira, — napretka nam prijatelja — i poštenju bodritelja! —

Kako se već drugdje spomenulo, Dr. Juraj Dobrila bio je premješten godine 1875. iz Poreča u Trst kao tršćansko-koparski biskup. Tom su prigodom u Poreču tugovali i plakali, dočim je veliki broj rodoljuba uz tisuće i tisuće našega naroda hvalio Bogu, što mu dolazi za natpastira veliki biskup Dr. Juraj Dobrila. Tom ga prigodom pozdravila crkva ovim riječima: „Što je žarko na istoku sunce, — to je meni danas lice Tvoje. — Teško je breme, što uzimaš na se, ali — hrabro! — Bog će biti s Tobom i štitit će Te s nebeske visine! — Moje je blago istina i ljubav: — prvu širi, a drugu raspaljuj, — pa mi sretan živi mnoga ljeta!“ —

Istom zgodom pozdravljaju ga Slovenci tršćansko-koparske biskupije, gdje vjernici odgovaraju Vjeri na pitanja: „Kdo trka na moja vrata?“ — „Tvoj je to, Vera, zvesti sin kateri do tvojih ima pravico svetinj!“ — odgovaraju slovenski vjernici. Zato im Vjera kaže: „Odprite mu vrata, otroci moji! — Peljite bogati k mizi Ga svoji.“ Opet Slovenci govore o Dobrili: „Na persih mu križ blešči — sercé mu pa za blagor duš gori! — A Vjera im otpovraća: „Odkrijte otroci se! — i roko i križ Mu poljubite! — Zaupajte Njemu — Ko zvezdi mornar — zvestejši od zvezde je Vera oltar. — Nek v miru zmaguje krepost orožja; — Ohrani Pastira Vam roka božja! —

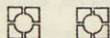
Drugom nekom prigodom uskliknuo je narod biskupu u znak dubokog i iskrenog poštovanja: „Sama Tvoja krjepost, Gjuro, — trudnom stazom, *trnja punom*, — put Ti otvori k časti, — koja vedro Ti čelo ovjenča krunom. — Ti slijediš Učitelja stope, — pun nauka, dobrote i ljubavi — Ti vodiš duše Bogu. — Nježnim srcem, blagom rukom suze otireš tužnom i ubogomu. — Vrućim plamom srca svoga — zemlju s nebom združiti haješ — sklada vezom roda svoga — braću družiti ne prestaješ. — Čašću, djelom i imenom — slavnog Muža (Strossmayera) Ti si slika — koga slavi svojim Mecenom — Jugoslavija svakolika. — Sretna Ti je domovina — koju ljuto ropstvo mori — kada taka ima Sina, — koji za nju toli gori“ — — —

Već se opetovano puta spomenulo, da je stanje istarskih Hrvata i Slovenaca bilo žalosno, i to stanje kao da je postiglo svoj vrhunac u drugoj polovini XIX. stoljeća. Htjeli su na svaki način u moru talijanstva utopiti koli Hrvate toli Slovence u Istri. Zato pozivlju sve jugoslavске zemlje g. 1861. Kraljevića Marka, da poklopi svoga Šarca i da nabrusi svoju sablju, pa da skupi sve junake oko sebe, te da s njima navali na paklenu četu, što već odavna naša prava gazi, jer da je nadošla hora, da se zbaci sa našega naroda u Istri teret. Al im vila s neba poručuje, da nijesu za nju ratni razgovori, nego blagi uzdisaji k onom Kralju, što vlada na nebu, da pošalje s neba svetoga viteza Jurja, koji skončava ljutu zvijer strasti, koji utišava groznih jadâ bure, te izbavlja ljude od propasti. Nek mole Boga, da toga nebeskog viteza uputi do bijelih dvorova velesvećenika Jurja Dobrile, da ga brani i štiti od podlih progonitelja njegovih. Ista se vila obraća svetom Jurju, pa mu veli: „*Zar ne vidiš zmiju, kako vreba na porečku svetu stolicu, da našem Pastiru, koga trebamo, pakosti, i kako hoće poput vuka da rasprši njegove ovce. Jurju sveti! digni koplje i pokolji zvijer ljutu, da obitelj žive složno, podaj utjehu i jakost*

njezinom rascvijećenom Ocu!“ — Iz ovog se alegoričnog sastavka razabire, da je presvjetli biskup Juraj Dobrila imao da podnese mnogo neugodnih časova u ono vrijeme sa strane svojih protivnika. Dobivao je mnogo anonimnih pisama, gdje mu se prijetilo i *samom smrću!* Da je pogibli bilo, svjedoči činjenica, da je biskup bio pozvao svoga brata Bartola iz Berma, te mu predao neke dragocjenosti, da ih sobom ponese u Beram, i da ih kod sebe sakrije, dok mine oluja. — Želje podlih mitnikâ nijesu se, hvala Bogu, ispunile. Kako je oluja došla, onako je i prošla. Biskup Dobrila ostao je zdrav i živ te nastavio junački svoje djelo za vjeru i za narod! —

Naša je Istra plemenitog biskupa Dobrilu dobro poznavala. Zato su gradovi i sela u velike cijenili njegov čelik-značaj, njegovo veledušno i plemenito srce, i njegovu apostolsku gorljivost za čast božju, za svetu crkvu i za spas njemu povjerenih duša! — Već smo čuli, kako je biskup Dobrila prvi zasukao svoje rukave i počeo obrađivati pustu leđinu narodne svijesti u Istri. Svega je vijeka išao za time, da rasplamti u duši svoga potlačenog naroda sveti plamen ljubavi do Boga, do crkve i hrvatske domovine. On je vrlo dobro poznao rane i mane svoga naroda, pa bi ih se u više navrata dotaknuo i sve sile uložio, da mu rane izliječi, da svome narodu oči otvori, ne bi li jadni puk uvidio, odakle mu pogibelj prijeti. Istarskom je patniku posvetio poslije Boga sav svoj život i ostavio mu sve, što je imao. On je bio svomu narodu dobar pastir, uzoran katolički biskup i u pravom značenju riječi prosvjetitelj i preporoditelj istarskih Hrvata! — Sve je to hrvatskom i slovenskom narodu u Istri bilo dobro poznato. Sjećao se narod vrlo dobro, kako je njegov miljenik u svoje vrijeme rasi-
pnicima dovikivao, neka štede u svakoj ma bilo i u najmanjoj stvari, neka budu u jelu, pilu i u odijevanju umjereni i malim zadovoljni. Od proždrlosti, dangube i svakog lakoumnog veselja

neka se čuvaju. Sjećalo se stotine i tisuće ljudi, kako ih je nagovarao, da uzljube poštenje, trijeznost i umjerenost, kako im je živom riječju dokazivao, od kolike su štete po duševno i tjelesno zdravlje svaka **razuzdanost** i **proždrljivost**, kako je preporučivao narodu, da se međusobno ljube kao braća, dosljedno, da se ne mrze, da se ne osvećuju, jer da je mržnja i osveta pred Bogom veliki grijeh. Neka jedan drugoga potrpe, neka oprostite i čim prije pomiru. Biskup je znao toli vješto, onako po domaći, stavljati svoj nauk, svoje savjete i opomene svojim slušateljima pred oči i na srce, da ih nekoji nijesu mogli nikada zaboraviti. Ovakve njegove pouke i opomene u velike su pripomogle, te su ljudi počeli oči otvarati i bolje živjeti. — Tijekom vremena narod se uvjerio, koliko biskup Dobrila za njega čini, koliko se za njega trudi i žrtvuje, pa nije čudo, da taj od njega toli ljubljeni narod nije mogao odoljeti svome srcu, a da mu ne uzvrati ljubav za ljubav! — Kad se naime bilo pročulo, da je dne 12. Januara 1882. biskup Dr. Juraj Dobrila umrô, nije ostao kao osupnut samo grad Trst i okolina, nego se u crno zavela cijela Istra. „Umrô je naš dobri Otac! Ko će nas zagovarati? Tko će braniti naša prava u Beču i drugdje? Tko će nam davati knjige da čitamo?“ Tako je jadikovao istarski potlačeni kmet mnogo vremena poslije Dobriline smrti. Tražio je utjehe, a kao da do danas utjehe ne može naći. Na svoga premiloga i predobroga natpastira ne može zaboraviti. Eto! toliko je Istranin ljubio presvijetloga i prečasnoga biskupa Dra. Jurja Dobrilu! —



DOBRILI JURJU — SLAVA!

ANTE BELANIĆ.

Rosario de Sta. Fe, rep. Argentina, u veljači 1912.



Na Tvoj stoti god rođenja
Hrvat Istran dižuć čelo,
Iz dna duše, iz dna srca
Kliče Tebi sad veselo:

Dobrili Jurju, slava!

Pa se sjeća crnih dana,
Crnog ropstva, crnih tmina;
I tad vapi, znajući dobro,
Što sve Tebi hvalit ima:

Dobrili Jurju, slava!

Sa sjevera pa do juga,
Kud se širi Istra mila,
Divnom slogom glas se čuje
Svih hrvatskih naših Vila:

Dobrili Jurju, slava!

I kvarnerski još otoci,
Biser što su našem moru,
Urnebesno glas svoj dižu,
Kô da vide svitat zoru:

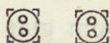
Dobrili Jurju, slava!

A uz Istru, sva hrvatska
Kliče naša domovina,
Spominjuć se velikoga,
Svog junaka, svoga sina:
Dobrili Jurju, slava!

Iz dalekih jošte strana,
Gdje Hrvata dost imade,
Glas se jedan, silan, moćan
Ovih dana dizat znade:
Dobrili Jurju, slava!

Slava! Slava! nek se ori,
Gdje hrvatsko srce bije.
Slava! Slava! nek se čuje,
Hrvatski gdje st'jeg se vije.

Ali pravu počast samo
Podat ćemo mi Dobrili,
Budemo li u istinu
Njegov primjer v'jek sljedili.



BISKUP DR. JURAJ DOBRILA KAO KNJIŽEVNIK.



Nemoj, dragi čitatelju, pomisliti, da ću ti sada raspravljati o Bog zna kakvim znamenitim i opsežnim djelima biskupa Dobrile. Nipošto! Biskup Dobrila nije velikih i znamenitih djela napisao, barem ne onakvih, kako si to svijet zamišlja. Istini za ljubav moramo reći, da je biskup Dobrila malo toga naprama drugim svjetskim spisateljima napisao, ali ne smijemo zaboraviti, da je ono malo, što je on napisao, više našem narodu dobra učinilo, nego li stotine knjiga, koje svijet možda u zvijezde kuje, a kad tamo — otrov su pogibeljni, koji ljude samo omamljuje i upropašćuje moralno i materijalno? —

God. 1850. sastavio je tadanji biskup tršćansko-koparski Bartolomej Legat, valjda u njemačkom jeziku, svoj pastirski list. Ovaj list trebalo je prevesti na hrvatski jezik. Bilo je onda nekoliko Pazinaca u Trstu, koji su hrvatski dijalekat poznavali, ali nijesu bili dorasli toj zadaći, da na hrvatski, kako treba, prevedu spomenuti list. Na koga da se obrati biskup? Bio je onda Dobrila u Trstu profesor sv. bogoslovlja IV. godine, i na njega se obrati biskup Legat. Dobrila je sjajno riješio svoju zadaću. To bijaše prvo djelo, što je on hrvatski napisao, odnosno na hrvatski preveo. Godine 1854. napisao je kao profesor i ravna-

telj u tršćanskom sjemeništu i ujedno je dao tiskati svoj molitvenik: „Oče, budi volja tvoja!“ Ovaj molitvenik doživio je do god. 1908. devet izdanja. Nema valjda jedne kuće u Istri, gdje se ne nalazi spomenuti molitvenik, ako čeljad znade čitati. Istarski seljak i seljakinja ne može pomisliti, kako da živi bez ove knjige. Mnoga izdanja ovog molitvenika imaju i dodatak za mornare, pa radi toga naiđeš na ovu molitvenu knjigu u najudaljenijim krajevima ovoga svijeta, gdje je mornari upotrebljuju, te iz nje čitaju prelijepe molitve, koje ih mire, tješe i blaže, naročito kad se nalaze na širokom moru, kad bijesne vjetrovi i oluje.

Znamo, da je biskup Dobrila bio veliki prijatelj mladeži, pa je za nju napisao drugi molitvenik: „Mladi Bogoljub.“ Čitaš li ovaj molitvenik, naskoro se uvjeriš, kako je dobro poznavao ono, što mladeži treba, i čega valja da se čuva. Šteta, što se za ovaj molitvenik ne zna kao za „Oče, budi volja tvoja.“ Dobro bi bilo, da se opet izda, i da se nastoji upoznati osobito mladež s ovim prekrasnim molitvenikom. Prvo izdanje toga molitvenika štampalo se u Trstu godine 1889. dakle sedam po prilici godina poslije smrti biskupove. Izdao ga je svećenik-kanonik Anton Karabaić, iskreni prijatelj i veliki štovatelj biskupov. —

Biskup Dobrila preveo je sve psalme Davidove i „Knjigu Tobije,“ ali ovaj prijevod nije dogotovljen. Ostavio je u rukopisu: „Povijest o posljednjem općem crkvenom saboru vatikanskom.“ — On je napisao lijepi broj pastirskih listova punih spasonosnih uputa i opomena i nauka pisanih u pravilnom hrvatskom jeziku. —

Još je napisao „Različno cvijeće,“ u kojem se nalaze različne riječi, poslovice i kratke poučne priče.

Poznavao je vrlo dobro uz latinski jezik još i jezik njemački te talijanski, pa je u tim jezicima napisao mnoge propovijedi i homilije. — Kolikim bi blagoslovom urodili njegovi pastirski listovi i njegove propovijedi, kad bi se izdale te podijelile među istar-

ske svećenike, da ih, kad ustreba, protumače narodu naše krvi, za koji su većinom i pisane! Nekoje su propovijedi upravo prekrasne! —

Biskup Dobrila je mnogo pazio na jezik i nastojao je, da piše uvijek čistom i pravilnom hrvaštinom imajući obzir na narod svoj hrvatski u Istri, da mu se u mnogočem u pogledu jezika prilagodi. Otuda je lako shvatljivo, zašto je hrvatski narod u Istri toli pohlepno čitao i čita jošte danas rado budi koji spis biskupa Jurja Dobrile! — Vrijedno je, da se tu navede pismo pok. Frana Kurelca, profesora hrvatskoga i latinskoga jezika, što ga je pisao biskupu prigodom izdanja njegova molitvenika godine 1854.

Mnogo častni i mnogo učenj Gospodine!

Prohodeć Opatijom svrnuh se k gospodinu Ujčiću i tuj se naměřih na knjižicu, što ju Vi ovoga lěta u Trstu stampaste. Imao sam uza se Ivana Fiamina, učenika moga mnogo pohvaljiva, koji sada iz bečkoga Pazmaneuma kući se vratio, te nas dvojica uzesmo probirati pomenutu knjižicu. Premda Vas dobar glas preticaše, i tako se začudih tim većma, što današnja Istra nije ona ista, kojom bijaše za Stěpana Konzula ni za Frane Glavinića. Vaša je knjižica moje obumrlo ufanje opet uzkrsnula, te se tvrdo nadam, da po Vašem priměru i med Istrijanci ono lěpo slovinsko slovo opet ožive, koje bi zlosini rado lopatom pogrebsti i zagrnuti. Da ste Vi, hvaljeno i počtovano lice! otu knjigu onako napisali, kao što mogu ljudě osrednje ruke — lěpo Vam na počtenû trudu zahvalih, ali besěde više ne govorih (er što misli tonuti na vrhu ne ostâ), ali zagledav ja u Vaše pomnjive ruke pero, koje duboko ore, pero koje lěpo vozi — usudjuju, prečastni gospodine! snaměrom našega napretka i uspěha slovinskoga neke mojě misli pred Vaše lice izvesti tim slobodnije, što mi je g. Bačevski lani napomenuo, da se Vi rado sdrugimi glede

našega jezika pogovarate i tom prigodom dobrû svetû (Rat) uha nezatvarate. Ove molitve tako dobro pisane nemogu, da ne budu još koji put preštampane i za to Vas iskreno molim i zaklinju, da Vi ovu moju današnju aristarhiu (popravak) u zlo neupišetê, nego onoliko iz nje u drugu štampu prenesete, koliko se Vam uvidî, jer ja nisam tako bez obraza, da se komu za učitelja nametjem, nego sam prijatelj svakomu učenom Slovincu, te sam rad, da od sada više u dogovoru činimo, nego smo do sada činili. Sad prelazim na poduzeto dêlo, te Vam na drugoj strani ono napominju, što mi se bud pogrešno, bud čim boljim zamênivo činî. Za sad se pišu Vaš iskreni počitovatelj, koji se nada, da ovaj dopis bez otpisa neostane. Fran Kurelac, bivši učitelj narodnoga i lat. jezika.“ —

Već teče 58. godina, što je biskup Dobrila izdao u Trstu svoj molitvenik „Oče, budi volja tvoja!“ Ovaj je molitvenik do godine 1908. doživio — kako se već spomenulo — devet izdanja. Svako je izdanje prije smrti biskupa on sam pomnjivo pregledao i popravljao. Navest ćemo ovdje nekoliko sastavaka biskupovih i to kako se nalaze u kasnijem izdanju od god. 1881. i uvidjet ćemo, kakvom je pomnjom i marljivošću nastojao da ugladi i popravi jezik.

Prijevod psalma 129.

u I. izdanju (g. 1854.)

u kasnijem izdanju od god. 1881.

Iz dubinah vapim k tebi,
Gospodine! — Gospodine! u-
sliši glas moj,

Iz dubinâ vapim k tebi, Go-
spodine! — Gospodine glas
moj usliši.

Neka budu uši tvoje pri-
klonjene čuti glas molitve moje.

Naka budu uši tvoje priklo-
njene — na glas molenja mojega.

Da bi na nepravde gledao,
Gospodine! — Gospodine! tko
bi podnio.

Da bi na nepravde gledao,
Gospodine! — Gospodine tko
bi obstao?

Ali u tebe je smilovanje: —
i radi zakona tvoga uzdajem
se u tebe, Gospodine!

Uzdaje se duša moja u rěč
njegovu; — duša moja ufa u
Gospodina.

Od straže juternje do noći
— neka ufa Izrael u Gospo-
dina.

Jer je milosèrdje u Gospo-
dina, — i obilno je u njega
odkupljenje.

I on će odkupiti Izraela od
svih nepravdnosti njegovih.

Ali u tebe je pomilovanje —
i radi zakona tvoga uzdam se
u te, Gospodine! —

Uzda se duša moja u rieč
njegovu: — duša moja ufa se
u Gospodina.

Od straže jutrenje do same
noći — neka ufa Izrael u Gospo-
dina.

Jer je milosrdje u Gospo-
dina — i obilno je u njega od-
kupljenje.

I on će odkupiti Izraela od
svih nepravda njegovih. —

Psalam 146.

od god. 1854.

Hvalite Gospodina, jer je
dobra pėsan; — budi mila i
dična pohvala Bogu našem.

Gospodin zida Jerusolim, —
skuplja razagnane Izraelove.

On ozdravlja skrušene sèr-
cem, — i zavija rane njihove.

On broji mnoštvo zvėzdah,
— i sve ih po imenu zove.

Velik je Gospodin naš i
veliko je mogućstvo njegovo,
— i mudrosti njegovoj nije
mėre.

u kasnijem izdanju 1881.

Hvalite Gospodina, jer je
dobra pjesan; — Bogu našem
budi mila i dična pohvala.

Gospodin zida Jerusolim, —
skuplja prognanike Izraelove.

On ozdravlja one, koji su
skrušena srca. — i zavija rane
njihove.

On broji mnoštvo zviezda,
— i sve ih po imenu zove.

Velik je Gospodin naš i
veliko je mogućstvo njegovo,
— i nema mjere mudrosti nje-
govoj.

Gospodin prima krotke, — i ponizuje grješnike tja do zemlje.

Pripjevajte Gospodinu s zahvalnostju, — pjevajte uz gusle Bogu našem.

On pokriva nebo s oblaci, — i zemlji dažd pripravlja.

On čini rasti po gorah seno, — i travu na službu ljudih. —

On daje živini hranu njezinu, — i mladim gavranom zazivajućim njega.

On neima veselja u jakosti konja, — niti ugodnosti u koljenih muža.

Ugodni su Gospodinu, koji se njega boje, — i oni, koji se ufaju u milosèrdje njegovo.

Gospodin prima krotke, — a ponizuje grješnike do zemlje.

Pripjevajte Gospodinu sa zahvalnošću, — pjevajte uz gusle Bogu našem.

On zastire nebo oblacima, — i dažd zemlji pripravlja.

On čini, te raste na gorama seno, — i trava ljudima na službu.

On daje živini hranu njezinu, — mladim gavranom zazivajućim njega.

On ne mari za jakost konja, — niti mu ugadja krepcina muževna.

Mili su Gospodinu, koji se njega boje, — koji se ufaju u milost njegovu.

Vazam.

Svetkuj danas radostno uspomenu slavodobitnoga uskrsnutja Isukèrstova. Slavno i veličanstveno je danas Gospodin s groba na nov život ustao, kako biaše od sebe prorokovao. Proročanstvo je njegovo ispunjeno; on je istinito naš Otkupitelj i Sin božji, koji nas je svojom smèrtju od grèha otkupio, i svojim uskèrsnutjem

Svetkuj danas radosnu uspomenu slavodobitnoga uskrsnuća Isukrstova. Slavno i veličanstveno je danas Gospodin iz groba na novi život ustao, kako je sam o sebi prorokovao. Proročanstvo je njegovo ispunjeno; on je istinito naš Otkupitelj i Sin božji, koji nas je svojom smrću od grieha otkupio, i svojim uskrsnućem u

u blaženom ufanju potvèrdio, blaženom ufanju potvrdio, da
 da će jednoć i naša tēlesa uz- će jednom i naša tjelesa uskrs-
 krsnuti. Proslavi Isusa za sve nuti. Proslavi Isusa za sve te
 te milosti, i raduj se svetom milosti i raduj se svetom ra-
 radostju, da je smèrt i grob i dosti, da je on smrt i grob i
 pakao predobio. Uzkrèsní i ti pakao predobio. Uskrsni i ti od
 od svoga grèšnoga življenja svoga grèšnoga življenja pra-
 kroz pravu vazmenu ispovèd, vom vazmenom ispovjedju, pak
 pak živi nov, svet život. — živi novim, svetim životom. —

Iz ovih se sastavaka vidi, kako je biskup Dobrila dobro
 pisao hrvatskim jezikom već godine 1854., kad nije u Istri bilo
 gotovo ni traga hrvatskom književnom jeziku. *Kad su se nekoji
 domaći sinovi sramili svoga materinskog jezika, biskup se Dobrila
 dičio njime i napisao zlatnu knjigu, koja je u velike pripomogla,
 da istarskog Hrvata osvijesti, i da mu probudi ljubav prema
 hrvatskom jeziku.* —

Preostaje nam još da navedemo nekoje rečenice iz obaju
 molitvenika, e da se uvjerimo, kako pobožnim duhom odiše pisa-
 nje Dobrilino. Evo kako on govori mladom Bogoljubu: „Ustani
 veselo, kad je vrijeme, obući se tiho i stidno: umij i počeshljaj
 se, pak lijepo obučen i čist pristupi u misli (u jutro) pred Otca
 svojega nebeskoga, i ovrši bogoljubno jutrenju molitvu.“ — Istomu
 Bogoljubu veli: „Od Boga nam je hrana; prosimo ga, da nam
 ju blagoslovi, i hvalimo ga za nju. Ko Boga, svoga darovatelja
 ne pripoznaje niti mu se moli, taj je gori od nieme živine. —
 Ne uzlakomi se, kad blaguješ; proždrlost je ružna, udi tielu i
 i duši, i liši lakomca milosti božje ne jij niti pij naglo, ni
 preveć na jedan put; ne budi brbljav i čuvaj si odijelo i stolo-
 vinu i sve stvari, du budu čiste.“ —

Evo, kako biskup mladog Bogoljuba upućuje na rad: „Valja
 da svaki čovjek radi što dobra i koristna prema svojoj jakosti i

po svojih dužnostih. „Tko ne će da djela, neka ni ne jede“, tako veli sveto pismo ... Teškim trudom i gorkom mukom nas je Isukrst odkupio: radimo i trudimo se i mi, dokle smo god živi. „Tko vrijeme gubi i ljenčari, taj je veli bezumnik.“ Usadi si, sinko moj, dobro u pamet riječi Duha svetoga ... „Danguba i ljenčarenje je već samo po sebi sramotno i grijешno i izvor mnogim drugim grijehom.“ — — Svako djelo obavljaj Bogu za ljubav i na njegovu slavu.“ — —

O učionici govori biskup među ostalim ovako: „Po noći pokrivaju guste tmine našu zemlju, a kad zora zabeli i sunce se porodi, prikaže nam se svijet u svojoj čudnovatoj ljepoti.“ Što je sunce svijetu, to je razum čovjeku. Razum je još dragocijeniji dar božji nego iste zdrave oči, kojim vidimo stvorove božje oko sebe i nad sobom po nebu. Ko ima zdrav vid, lahko se njim služi; ne treba mu, nego da oči otvori, ter da gleda, ali da čovjek upotrebljuje svoj razum mudro i po božjoj volji, valja da ga pomnjivo bistri i vježba od samoga djetinjstva. Zato, moj dragi, staraju se ljubeznivi roditelji, da te nauče i napute na dobro, što bolje mogu i znadu. Nego budući da oni nemaju za taj posao dovoljno vremena, zato te šalju u školu. Idi dakle rado u nju, te uči se što ikad možeš; ko ne će da se uči za mladosti, taj ne će ništa znati, kad doraste, pa će biti nevješ i tupoglav za svega svojega vieka. Čemu bi ti bio razum od Boga, ako ga ne bi hotio rabiti? ... Na putu u školu ne postajkuj, čuvaj se svake nepristojnosti i neuljudnosti, ne pridruži se razuzdanoj djeci, nego budi svagda čedan, tih i miran, jer ti je drug na putu sveti angjeo čuvar. — U školi budi pazljiv, miran i poslušan, sjedi pristojno, ne razgovaraj se, nego nastoj dobro da sve pravo razumiješ i zapamtiš, što učitelj uči ... Budi u svemu uredan i čist; knjige, kartu, pero, crnilo: sve drži lijepo čisto. Ne zamrljaj i ne pokvari klupe, ni stole, ni zide, ni ikoju drugu stvar, jer bi to bilo sramotno i opa-

čno, a još i griješno ... Prije nego se odputiš u školu, pozdravi svoje drage roditelje, te prosi ih, da te blagoslove, i tako učini, kad se povратиš iz škole kući. Ako budeš ovršivao sve te naputke, liepo ćeš napredovati u znanju i mudrosti, bit ćeš jednom razuman i valjan čovjek, te mio Bogu i ljudem. —

Svaku večer zahvali Bogu za sva dobra, koja si kroz dan od njega primio. Moli mu se, da ti oprostí griehé, kojimi si ga uvriedio. Izruči mu dušu i tielo, da te očuva od svakoga zla, — a osobito od nagle i iznenadne smrti. —

Dragi Bogoljube, kad ideš k svetoj misi, uzmi svagda molitvenik i moli iz njeg bogoljubno, da se laglje i bolje složiš u molitvi sa svećenikom, da što više duhovnoga ploda dostigneš od toga prečastivoga ponovljenja muke i smrti Isukrstove. —

U pogledu slušanja riječi božje govori biskup ovako: „Što nam valja vjerovati i kako nam treba ovršivati zapovjedi božje — sve ovo nas uči božanstveni Odkupitelj po svojoj svetoj crkvi propovjedanjem riječi božje i naukom krstjanskom ... Već puta upitaj sam sebe, da li činiš sve, na što namjestnik božji nagovara i nutka bogoljubne poslušatelje, jer samo oni, koji slušaju i ovršuju rieč božju, spasiti će se.“ —

U pogledu sv. ispovijedi govori biskup na dugo i široko o pripravi na ispovijed. Među ostalim veli: „Mi tužni ljudi smo slabi, te lahko sagriješimo; premilostivi Isus je to dobro znao, i zato je naredio otajstvo pokore ili ispovjedi, te je obećao, da će svakomu svagda i sve griehé oprostiti, samo ako primi vriedno i valjano ovo sveto otajstvo.“ —

O sv. pričesti govori pobožni biskup mladom Bogoljubu ove riječi: „Dragi Bogoljube! Pripravi se svagda vrlo pomnjivo na sv. pričest; ponašaj se lijepo, čedno, budi pobožan i pun sv. ljubavi, jer je pod prilikom svete oštije sam Isukrst, pravi, živi Bog, neizmjerio veličanstvo, Gospodar nebu i zemlji, sa svojim

božanstvom i čovječanstvom. On je u sv. oštiji pravo, istinito i bivstveno, ali otajstveno, te ne možemo razumjeti načina. Sveta ostia postane preslavno Tielo Isukrstovo u sv. misi u čas posvećenja po otajstvenih riečih svećenika, koji ih govori vrhu kruha i vina *u ime, u osobi i po naredbi* božanstvenoga Otkupitelja — Isukrst je dakle s nami dan i noć u svetom hranišću, da bi ga mogli svagda pohadjati, klanjati mu se, hvaliti, slaviti ga i u njega iskati pomoć u svakoj potrebi i nevolji. Valja dakle, da ga rado i često pohadjamo, i da mu u crkvi najveću čast iskazujemo. — — U dan, kad se pričestiš, budi sabrane pameti, čuvaj se i najmanjega grieha, opravi svoje posle i molitve osobitom pobožnostju, i probudi višeput vruću želju za Isusom, da bi svagda s tobom ostao.“ — —

O štovanju prebl. Djevice Marije veli mladom Bogoljubu ovako: „Preblazena Djevica Marija, koja je od samoga Boga odabrana bila da bude Majka Isusu, Sinu Njegovomu, Spasitelju našemu, najodličnija je od svih stvorova, slavnija i uzvišenija od svih angjela, kraljica neba i zemlje. Pa tko bi ikada mogao pobrojiti sve milosti, sva dobra, koja je ona svojim mogućnim odvjetovanjem zadobila svim onim, koji su njoj se pobožno utekli? Nuder dakle, moj dragi Bogoljube, štuj i zazivaj i ti rado i bogoljubno svaki dan, a posebno u subotah i njezinih blagdanih Majku božju, pak će tako i tebi vazda biti milostiva majka i zaštitnica.“

Još nagovara mladog Bogoljuba, da se moli svaki dan vlastito u jutro i večer svomu sv. Angjelu čuvaru, neka se spomene, da je vazda s njim, da ga svuda gleda, pa zato da posluša njegova nadahnuća i svjete: Neka znade dobro, da je glas njegov glas božji! — Za tim ga još opominje, neka štuje i svece božje, neka ih nasljeđuje u njihovoj živoj vjeri, pobožnosti, poniznosti i u ostalim krjepostima.

Zlata su vrijedne opomene i savjeti, što biskup daje napose mladićima i djevojkama: „Cieni i štuj samoga sebe,“ govori mladiću, „slušaj opomene i korbe svoje savjesti. Bog te svagda i svuda vidi. — Cieni i štuj i tudju nevinost i čistoću. Čuvaj, kloni se nesramnih, bezobraznih govora. Oni su prava kuga, koja mori neumrle duše. — Ah, čuvaj se, da bogoljubne, bezazlene duše ne odvратиš od dobra i od straha božjega zlobnim porugivanjem, ili da ih ne navedeš na grieh nesramnimi šalami, — ne zavedeš prevarom ili silom. — Čuvaj se od nečistoga grieha, da previše ne piješ. Za nijedan grieh se manje ne kaje, na nijedan se čovjek brže i laglje ne nauči i od nijednoga se ne poboljša mučnije, kao što od pijanstva.“ Još odvraća kršćanskog mladića od igre. Veli mu, neka se malo kad igra i to samo da počine a nikako s pohlepe za dobitkom, ni strastno, ni predugo, a ni s prevarom, ni za veliku vriednost.“ Još ga opominje, „da obuzda i uzpregne srdnju, da se ne zapliće u svadje, parbe i kletve.“ — — neka bježi oda svega, što je protivno dobromu glasu i poštenju, neka bude čovjek od riječi, neka se čuva laži, neka bude marljiv, jer dragocijeno vrijeme njegove mladosti le-ti; neka nastoji da dobro nauči sve, što će mu jednom trebati u njegovom stališu, jer, što bude više sijao u mladosti, to će više žeti u starosti.

Od neprocjenive su vrijednosti opomene i savjeti, što ih daje veliki biskup djevojkama. On veli njima, da su u cvatu svoje mladosti radost i utjeha svojim roditeljima i rođacima, a svojom nevinošću vrlo mile Bogu. Dužnost je njihova moliti se Bogu, da si očuvaju čistu pamet i neoskrvnjeno srce, to najveće dobro, najljepši ures svakoj djevojci i njezin najuzvišeniji nakit. I razuzdanik i divljak moraju i nehotice cijeniti ono nježno ljupko biće, što je nakićeno veličanstvom ženskoga poštenja. Najbolje oružje djevojačko jest: stidnost, ili sramežljivost, blagoćudnost, čednost i

razboritost, a vrhu svega: strah božji! — Kršćansku djevojku nagovara biskup, da se čuva taštine, što je ženskomu spolu kao prirođena, i pohlepe, da bi drugim omilila ili po volji bila; da se klone nepristojna uresa ili nakita, luda i opaka načina odijevanja, smiješnja i lakoumna držanja, kretanja i hodanja, koje da su za nju istu pogubne zamke. Neka se čuva svake nesmotrenosti i vjetrenosti, jer djevojka vjetrena i nesmotrena da naskoro skupo plaća svoju vjetrenost i nesmotrenost. — Još joj veli, neka se klone istrkivanja i hodanja iz kuće bez potrebe i dopuštenja, jer takove djevojke ne povraćaju se bolje kući. Za poštene, skromne, bogoljubne djevojke Bog se uvijek brine. Nagovara, da budu postojane i stalne; ako bi im se napastnik približio, neka se u teku k Bogu, neka se čuvaju laskavih približavaoca, koji ih hvale, te im se laskaju, neka se ne daju darovima zaslijebiti kao luda ptica zrcem žita. Zatim veli djevojkama, neka se ugiblju pijanom čovjeku, neka se same čuvaju pijanstva, jer bi tim načinom izgubile svoje poštenje i krjepost. Nema na širokom svijetu ružnije stvari od pijane ženskinje. Neka se klone plesu. Kolikim djevojkama je bio prvi ples ujedno i prvi korak k njihovoj sramoti i nesreći. — Kršćanska djevojka neka ne spava izvan kuće, neka ne ide po noći na prozore, neka se ne kaže nikomu, ako nije pristojno odjevena. — Kršćanska djevojka treba da bude ponizna, oholost nije draga Bogu. Ko visoko leti, nisko pada. Sve, što ima lijepa i dobra na sebi i u sebi, darovi su božji. Ona treba da bude oprezna i pazljiva u govoru, neka mnogo misli i promišlja, a malo neka govori. — K ovim očinskim opomenama nadodaje još ove riječi biskup Dobrila: „*Slavske majke nazivlju mile svoje kćeri: „Sunce moje,“ a sunce je bistro; „zlatu moje,“ a zlato je čisto; „janje moje,“ a janje je krotko; „golubice moja,“ a golubica je prosta i bezazlena; „srce moje,“ a srce treba da je plemenito i ljubeznivo; „košutice moja,“ a košutica treba da je*

plaha. Budi dakle u istinu, o djevojko, materina dušo i željo, bistroumna i čista, krotka, prosta i bezazlena, plemenita, ljubezniva i plaha od svake napasti i pogibelji; budi i radina, pomnjiva kano i mrav, a razborita i štedljiva kao i pčela!“ — Još ju sjeća, da ima jednu majku uzvišeniju i ljubezniviju od same njezine tjelesne majke, naime: sv. crkvu, koja ju je preporodila na vječni život, koja nazivlje ženskinje: „*pobožni, bogoljubni ženski spol.*“ Radi toga je pozivlje, da se učini vrijednom toga lijepoga i slavnoga imena i naslova, te da bude iskreno i svesrdno bogoljubna. Dalje joj veli: „Bog budi uzdanik i povjerenik tvojemu srcu. Pod suncem nema ti nepromjenjiva, svagdašnjega prijatelja: nepostojana naklonost i milost ljudska, nesreća i smrt ti ga ugrabe, ali pre-dobri Bog ti ostaje na vijeke, on ti pomaže i skrbi za te. Njemu se možeš — nastavlja — moliti kao svojemu ocu: a ti ne kloni duhom, ne plaši se nikad ničesa — On će ti biti utočišće, i tvoja pomoć i utjeha u svako vrieme. Ljubkost je prijevarena, i ljepota tašta. Žena, koja se boji Boga, ona zaslužuje pohvalu. Vrstna žena vriedi više nego biser (Prič. 31, 30).“ —

Siromasima i kćerima dovikuje presvijetli biskup među ostalim ove riječi: „Svoje poštovanje prema roditeljima pokazujte svagda riečju i činom. Ne govorite s njima nikad uvredljivim i osornim besjedami... ne sramite se njih, ni njihova prostoga stališa. Podnašajte radostno njihovu starost i slaboće njihove, jer i oni su za vas mnogo trpjeli i podnesli.“ Nadalje ih opominje: „Budite poslušni svojim roditeljima po nauku i izgledu svojega Spasitelja“... Ljubite svoje drage roditelje; činite im veselje, kad, čim i kako možete, pomozite im u njihovih duhovnih i tjelesnih potrebah; nastojte, gledajte, negujte ih najvećom ljubavlju i pomnjom, osobito ako su siromašni, stari ili nemoćni.“ — Još im veli, da će svojim dobrim ponašanjem najbolje pokazati ljubav prema svojim roditeljim. Bog da sâm obećaje dobrim i posluš-

nim sinovima i kćerima svoj blagoslov. Ali jao djeci, koja preziru svoje roditelje, koja svojim neposluhom i opakim ponašanjem ogorčavaju život i pokraćuju dane njihova vijeka. Sve zlo, što neposlušna djeca svojim roditeljima učine, bit će im povraćeno, a možda još i na ovom svijetu. A koli teško će oni za to Bogu odgovarati. — —

A opet koliko lijepih pouka, razmatranja i molitava ima u zlatnoj knjizi „Oče budi volja tvoja!“ — „Što je disanje tijelu, to je molitva duši. Molitva nalikuje nebeskim ljestvama, po kojim duh naš k Bogu ushodi, da milost i blagoslov božji na nas sađe ... Vrijeme, koje molitvi posvetiš, bit će ti blagoslovom nebeskim obilno naplaćeno sam Spasitelj mnogo puta je cijele noći u molitvi sprovodio. I molitva je počinak — sladak počinak — u milom naručju božjem ... Kršćanine predragi! daj, počni pravo moliti, pak ćeš iskusiti, koliko je utješljiva molitva. „Ko pravo moli, pravo će i živjeti,“ tako veli sv. Agustin. Evo tako lijepo piše pobožni biskup o sv. molitvi. O jutrnjoj molitvi veli: „Ko s Bogom dana ne počne, ne će ga ni dobro dovršiti. Ne pjevaju li izjutra i ptice nebeske mile svoje pjesme Bogu na slavu?“ Roditeljima dovikuje; „Ne pustite svojoj obitelji, da se posla lati, dok se Bogu ne pomoli!“ —

Kako uvjerljivo govori biskup o taštini svijeta i nepostojanosti života! „Naš život“ — veli on — „teče i nestaje ga kao sjene i dima, koji vjetar raznosi; kao cvijet, koji jutrom cvate, a do večera usahne. Ne daj srcu, da ti se zaljubi u stvari, koje toli brzo minu. Uči se brojiti svoje dane, spomeni se grijeha, što ih činiš, i moli Boga, da ti ih oprosti.“ —

Ali dosta o tom. Ne bi se moglo tako hitro doći na kraj, kad bi se samo letimice htjelo pripomenuti mnoge druge pouke, opomene, savjete i prekrasne molitve, kojima obiluju oba molitvenika pok. biskupa Dobrile. Pisac ovih redaka poznao je čo-

vjeka, koji je nosio u džepu molitvenik „Oče budi volja tvoja!“ i koji je znao na pamet uz mnoge molitve cijelu „Muku Isukrstovu“ po sv. evangjelistu Mateju, kako je u molitveniku štampana! — Bilo je i takovih ljudi, koji su u oporuci zaklinjali svoju domaću čeljad, da im molitvenik „Oče, budi volja tvoja!“ metnu pod glavu u lijes, jer da im je teško poći s ovoga svijeta bez ove knjige! —

Ovo je ujedno najbolji dokaz, da je bio biskup Dobrila i sa svojih malo knjiga zaslužni pučki pisac, kojeg je narod ne samo čitao, nego je i poslušao njegove lijepe savjete. Dapače se gdje koji ni mrtav nije mogao rastati sa knjigom svoga biskupa Dobrile. Sretnih li pisaca, koje nepokvarena narodna duša ovako slavi! —



ROVERSKÉ PRÍČE.

(IV. O SV. KIRINU.)

SPJEVAO: JAKOV CECINOVIĆ.

□ □ □

Roverac, brate, poseban je típ,
Što grmi, plače — sve u jedan hip.
I kad bi bio samodržac car,
Osjetio bi dobra mnogi ubogar.
Al često plane... srušit će se dom,
To nebo tutnji, silni puca grom!
No časak samo, opet on je tih
I zbijač pravi šala krilatih.
Ta značajan je u njegov humor živ,
Satirik to je, veseljak je, div!
I s njim li zboriš, siplji šale dost'
I bit ćeš čovjek, mio bit ćeš gost!

I jednom, brate, tko bi znao dan,
Našalio se taj naš mudrijan,
Al nije šala što je čovjek zna,
Tu ruka, mislim, bješe vragova!

Na vršku golom, a uz carski drum,
Gdje vjetrića se milen čuje šum —
Uzdigla se je stara crkvice
Slobode, vjere, mira vjesnica.
I drven svetac sveti Kirin tuj
Sve šapće tiho na oltaru, čuj:
„Oj Bože, sreće mom Rovercu daj,
A iza smrti pribavi mu raj!“

I moli svetac — pogled mu je živ,
O kako svet je, kako dobrostiv!
U ruci štap mu — biskupski je znak,
S njim tjerao je tminu i crn mrak.
A sada moli božji ugodnik,
Ta čovjek to je, nije drven lik!

Roverski jednom dođe amo pop
Po cesti prašnoj jašuć top, top, top — —
Da misu služi božji namjesnik,
Gdje Kirina se ljupko smješi lik — —
I sa zvonika brenca sitni zvon
Na službu zove božju: din, don, don —
A svetac blagi valjda i sad tuj
Po tiho moli kao pčele zuj:
„Oj Bože sreće mom Rovercu daj,
A iza smrti pribavi mu raj!“
Svećenik uđe — — „Ljudi božji gle —
Ta Kirin sveti gdje je, recite?“, —
I nasta strava — gdje je sveca lik,
Ta Kirin sveti gdje je — božji ugodnik?
I žamor ide... gdje je — tko to zna?
Uskrsnu valjda, ode, ha, ha, ha!
I jedni kažu: sit bje dosade,
A drugi opet: nekom dopade!
A bake stare šapću: što je to?
Oj Bog nas kara, bit će bogme zlo!

Hej njiva žita, to je pravi pir —
Pa kada srpi mahnu sve u šir!
Lelija klasje dašak vjetrića
Te čini ti se njiva nemirna,

Gdje val za valom tiho, lagano
Sve dalje ide, dalje, poprijeko —
Ta more to je zlatno, velebno,
Duboko, strašno, tiho, čarobno...
Al pazi deder! Čudnovati lik
Na moru pliva, zar utopljenik?
Pa nije, nije, usred žita gle
Gdje vidiš sliku glave čovječje
I štap i mitra — biskupski je znak,
To nije lola ni obješenjak!
Al stani malo, deder slušaj, čuj — —
To poznati je nama nekud zuj:
„Oj Bože sreće mom Rovercu daj
A iza smrti pribavi mu raj!“

— — — — —
— — — — —
Oj sveće dobri kamo dospje ti,
Ah ljudi čudni, ljudi okrutni!





RODOLJUBLJE.



Ljubav prema svojem narodu zove se rodoljublje. Ova ljubav valja da bude iskrena, požrtvovna i samoprijegorna. Pravi Rodoljub treba da se odlučno i junački bori za narodno sveto pravo. On treba da skupi oko sebe ustrajne i radine elemente. Sveta mu je dužnost da brani vjeru i moral u narodu, jer bez vjere i morala nije moguće ni govoriti o pravom rodoljublju ni o sreći naroda. Prvaci i vođe naroda valja da se često sastaju, e da uzmognu zajedno vijećati o potrebama i interesima svoga naroda; treba da taj narod organizuju i da oni s narodom budu za svaku dobru i poštenu stvar jedno srce i jedna duša! Kad bi u našoj Istri bili svi, koji se diče svojim rodoljubljem, pravi rodoljubi, bili bi s narodom složni, branili bi njegove svetinje i pokazali bi svakom protivniku i svakoj oblasti, da su faktor, s kojim treba računati. — Prevrtiljivi i beznačajni rodoljubi okreću se, kako vjetar puše. Kad se nalaze u krugu ljudi, koji su odani Bogu i crkvi, hoće da i oni brane prava sv. vjere i crkve, a opet u krugu bezvjeraca razmeću se svojim bezvjerstvom! — — Takvi ljudi siju svagdje, kamo dođu, neslogu i nemir, dočim pravom rodoljubu leži najviše na srcu sloga, mir i jedinstvo. —

Srce nesebičnom rodoljubu krvvari, kad opazi neslogu i rascjepkanost među onim ljudima, koji su po svome zvanju prvi

pozvani da rade oko sloge i mira. Njemu plače srce motreći, gdje se volja naroda i njegove sile u tutanj troše, dok se neprijatelj veseli i lukavo trudi, da se takovom neslogom okoristi. Kako bi korisno bilo, da si svi rodoljubi pruže ruku pomirnicu, i da kao ljudi istih načela i pregnuća istupe u javnost, te bez obzira brane vjerske istine i potlačena narodna prava! Našem bi narodu svanulo novo doba u religijoznom, gospodarskom, političkom i socijalnom životu. Naši bi nas potomci blagosivljali, kad bismo se borili nesebično i požrtvovno, hrabro i ustrajno za naše svete ideale. —

Pravi rodoljub treba da brani čast božju i sv. vjeru, jer bez tih krijeposti nema pravog napretka ni prave sreće, bez njih nema ni političke slobode. Budemo li branili religiju i pravi kršćanski socijalizam, napredovat ćemo, a zabacujemo li religiju i kršćansko-socijalni moment našega programa, zavladať će odmah nemir i nesloga, mržnja i zavist. Posve je jasno, da se u takvim okolnostima ne će moći govoriti o napretku našega naroda, nego će se govoriti o nazatku, —

U ta burna vremena pravi rodoljub valja da se pokaže prokušanim borcem, vještim učiteljem, pouzdanim savjetnikom svome narodu. Uzvišena zadaća valja da mu bez prestanka lebdi pred očima: čast božja i dobrobit naroda! Pravi rodoljub valja da skuplja oko sebe narod, da ga organizuje uvijek na temelju zdravih načela, da mu razumljivo i razgovjetno protumači svoj program, kojemu su ideali: *istina, pravica i krijepost*. Valja da se odupre svakom kvarenju naroda, svakoj protivvjerskoj struji. —

Ovako organizovani narod moći će s uspjehom stupiti kao nepredobiva falanga proti staromu i zakletomu neprijatelju kršćanstva i hrvatstva u našoj Istri i druguda!

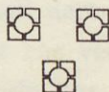
Taka organizacija bila bi siguran zalog bolje i sretnije budućnosti za našu domovinu. Uz složni i uzajamni rad hrvatske i

slovenske braće pristali bi jamačno mnogi crkveni i svjetovni dostojanstvenici. Ta jedinstvena sloga i kompaktnost imponovala bi protivniku i jamčila bi našoj stranci gotov uspjeh u svakom poštenom poduzeću. —

Zemaljska pak domovina ne smije biti pravom rodoljubu prvim i posljednim ciljem, jer kao putnici na ovom svijetu nemamo stalne domovine. —

Ne smijemo zaboraviti, da ima drugi život, gdje nas čeka vječna domovina, gdje ćemo naći pravu sreću i blaženstvo u Bogu i po Bogu. —

Pravi kršćanski rodoljub smatra si svetom dužnošću da odlučno i junački brani sva prava, koja se odnose na sv. vjeru, crkvu i na vjerske i moralne probitke velike kršćanske obitelji. Tko se tomu protivi ili dapače protivno radi, taj nije rodoljub, nego je izdajica Boga, vjere i svoga naroda. Rodoljube bez vjere rađa sebičnost, a sebičnost rađa lakomstvom, nezasićnom pohlepom i napokon propašću naroda. Pravi rodoljub valja da sve sile uloži, da pridigne duševno i tjelesno svoj narod, da probudi u srcu svog iskrnjega duh otvorenog kršćanstva, da neprestano širi svuda uzvišene kršćanske ideale, i da zna za te ideale narod svoj oduševiti! Rodoljub valja da bude ustrajan i skroz prožet duhom Kristove vjere. Samo ovakim svojstvima uvjerit će najlakše svoj narod, da ga doista ljubi i da mu želi pravu i trajnu sreću! —



TUŽALJKA

U SMRT BISKUPA DOBRILE GOD. 1882.

POSVEĆUJE: DRUŠTVO SV. JERONIMA U ZAGREBU.



Umrije, o kom bolnu čusmo rado,
Da se stade veće oporavljat,
Pasat snagom, kako će nam opet
Nastaviti besmrtna si djela,
Služit rodu, duši.

Nadasmo se, da će milost Božja
Mnoga njemu još priuštiti ljeta
Blaženoga ovdje radovanja
S uspjela si naumljena rada
S postignuta cilja.

Nadasmo se, da će Istra naša
Pod toplime svog pastira krilom,
Vijek li ljudski produlji mu Višnji,
Još ojačat, hrvatske se svijesti
Potpuno dokopat.

Al' se eto ljuto prevarismo,
Božja milost dosudi nam ino,
Daje smrti prisilit nas većma,
Ne bi l' sami takvih bez prvaka
Pokušali naprijed!

Umrije, umrije čovjek s Božje strane,
Umnik sjajan s pravednoga suda,
Pravi crkve veledostojnik nam,
Prijetelj nam i pomagač skromni,

Hrvat vazda zgoljni!

Umrije, umrije istarskim Hrvatom
Zagovornik, uzdanik im carev,
Otac, majka pučkoj našoj knjizi,
Svetog Jere radiocem davač

Blagoslova Božjeg!

Hrvat žali: nema nam Dobrile!
Pjesnik žali, živ spomenik gradi
Puteć svakog, nek je samo Hrvat

Kô Dobrila dobar.

A ti dragi pokojniče tamo —
Kô što živ si sjećao se svojih,
Mol' se i sad vječnoj Božjoj pravdi

Za Hrvate svoje! —



BISKUP DR. JURAJ DOBRILA KAO RODOLJUB.



Godine 1860. prvi je biskup Dobrila podigao svoj glas na obranu hrvatskoga jezika u porečkom saboru. Uz njega su pristala samo dva zastupnika: krčki biskup Vitezić i mošćenički župnik Jurinac. Uslijed toga je biskup Dobrila naišao u Poreču i u Beču na ljute protivnike. Pripovijeda se, da je uvijek u Poreču glasovao proti Talijanima, a u Beču proti Nijemcima, jer je uvidio, kako jedni i drugi bez milosrđa tlače i gaze najsvetija prava Hrvata i Slovenaca u Istri i drugdje. Ministru Ungeru, velikom protivniku Slavena u Austriji, odvratio je jednom prigodom, kad je pomenuti Unger u nekom svom govoru nišanio na njega: *„Nije majka rodila Dobrilu, da ugovara, što je vjere svete, što je narodnosti i vjernosti prema svome Vladaru!“* —

Radi svoga značaja i radi svojih lijepih sposobnosti bio je biskup Dobrila na carskom dvoru „persona gratissima“. Car ga je odlikovao godine 1862. redom željezne krune II. razreda.

U vrijeme biskupa Dobrile hrvatski je narod u Istri, do onda uvijek od svih oblasti preziran i zapostavljan, bio već za-boravio na svoje slavno ime. Šta više jadni se narod sramio svoga jezika i dičnog imena! Rodoljubno srce Dobrilino krvarilo je promatrajuć ovaki prežalosni pojav, pa je radi toga uložio sve sile, da probudi i osvijesti narod. —

Bio je s početka osamljen i proučavajući svakidani život svoga naroda, proplakalo mu je plemenito srce, a često puta kao da je htio već klonuti duhom. No njegov značaj i jaka volja dizala ga je i sokolila na ustrajnost. Takom prigodom kao da bi mu neki tajni glas šaptao s neba: „Gjuro! Ti vjeruješ u Boga, u providnost i pravdu božju. Strpi se! — Pravda će i istina pobijediti, a laž i svaka nepravda mora podleći!“ —

I doista biskup Dobrila je radi toga mnogo trpio i mnogo radio i molio, a njegov je trud Bog očevidno blagoslovio. Ne bijaše prošla ni četvrtina vijeka, kadno je imao lijepo kolo rodoljuba oko sebe. U tom kolu nalazimo Andriju Šterka, koji je kasnije postao tršćansko-koparskim biskupom, Karabaića Antona, prvog urednika „Naše sloge“, biskupa krčkoga Vitezića i brata mu Dinka, Mateja Ujčića-Hehljara iz sela Munci u staropazinskoj župi, župnika Jurinca, Spinčića Antona, kasnije: Vinka Zanelića, Petra Flega rodom iz Šterpeda blizu Buzeta, Jakova Volčića i mnoge druge, koji su pristali uz biskupa Dobrilu. Svi ovi obodreni njegovim primjerom počeli su junački krčiti trnje i korov na narodnom polju u Istri i svuda sijati sjeme zdravih kršćanskih načela, da narod probude i osvijeste. —

Širom cijele Istre zastrujila je nova struja. Narod je počeo otvarati oči i kidati sa sebe sramotne verige stoljetnoga ropstva. Pojavilo se, kako već napomenusmo, rodoljubivih svećenika, koji ugledav se u Dobrilu, rasturiše gotovo na stotine i tisuće dobrih hrvatskih knjiga među narod. Dobrila je dašto tu uvijek prednjačio lijepim primjerom te poslao čitave škrinje hrvatskih knjiga dekanima, župnicima i duhovnim pomoćnicima uz molbu, da ih porazdijele među narod. A takovih pionira zdrave prosvjete ima—hvala Bogu—još danas u Istri. Njih svijet dobro ne pozna, ali ih Bog vidi, koji njihova požrtvovna i plemenita djela blagosivlje. —

Tako je biskup Dobrila došao do svojih pristaša, odnosno

tako je došlo u Istri do jedne stranke, kojoj je bila zadaća odgajati na temelju kršćanskih načela narod, te mu pomoći da skine sa sebe sramotne okove ropstva, u koje ga bijahu sputali stoljetni tlačitelji njegovi. „Sve za vjeru i domovinu“ i sve za „krst časni i slobodu zlatnu“ program je te stranke i toga će se programa držati pomoću božjom uvijek, dok bude opstojala. —

Ondašnji istarski rodoljubi bijahu uvjereni kao što jesu i današnji, da je bez vjere nemoguće govoriti o prosvjeti i pravom napretku. Bezvjerstvo je veliki grijeh, a u grijehu živjeti znači robovati. Biskup Dobrila i njegova stranka bili su o tom uvjereni; zato su se trudili, da pribave istarskom patniku pravu slobodu. Narod ih je razumio dobro, pa je radi toga vjerno pristajao uz njih. Naprotiv ne će nikada pristati uz neke tobožnje rodoljube najnovijega kova, koji si utuviše u glavu, da će jadni narod osloboditi i usrećiti bez vjere. Zalud im trud i svako nastojanje. —

Biskup je Dobrila dobro shvatio svojim pronicavim umom, da je svaka naobrazba i odgoj bez vjere nepotpun, pa je radi toga ulagao sve sile, da u narodu probudi ljubav do Boga, do crkve i sv. vjere. Da je tomu tako, svjedoče nam njegovi pastirski listovi, što ih je pisao u svoje doba svojim vjernicima u porečko-puljskoj i tršćansko-koparskoj biskupiji.

Uz njegov program pristali su onda svi pravi rodoljubi, pa su se zato naglo rušile najglasovitije tvrđave talijanstva u Istri, a kamo bismo bili već dospjeli, kad bi se do dana današnjega svi rodoljubi istarski Dobrilina programa držali. Neka bude i ova činjenica jedan ozbiljni „Memento“ za one, koji misle sebe i narod usrećiti i osloboditi bez Boga i vjere. —

Kako znaci kažu, veliki događaji stoje nam pred vratima. Budu li znali pojedini rodoljubi vršiti pošteno i odvažno svoje svete dužnosti po programu biskupa Dobrile, u velike će koristiti narodu i narod će ih blagosivljati. Sveta vjera mora tu imati

prvu ulogu. Ona treba da bude podloga svakomu narodnom poduzeću. Duh svete vjere mora provejavati sve narodne čine i poduzeća. U svjetlosti sv. vjere doznaje čovjek, zašto je na tom svijetu, obasjan sv. vjerom vidi, kako mu je živjeti, e da uz-mogne doći iz ove zemaljske domovine u vječnu domovinu. *To se već opetovano puta reklo na drugim mjestima, a tvrdi se i sada, jer je za željeti, da rodoljubi naročito u sadašnje doba na ovu istinu ne zaborave.* Ko misli narod usrećiti bez vjere, nalik je mornaru, koji hoće da vozi putnike u lađi bez kormila preko široka mora. Mučno bi takom lađom išao naprijed, dok je tišina, a nahrupi li oluja, lako bi upropastio sebe i putnike! —

Što je čovjek bez lijepih, svetih ideala? — Nesretan stvor, koji samo na zemaljsko misli, koji se u zemaljskom blatu valja i ne mari za nebeske vedre krajeve, obasjane suncem vječne istine! Nu svakidanje nas iskustvo uči, da tamne najljepši ideali u duši onoga čovjeka, koji vjeru zavgava. Gdje pada vjera, ondje sve većma preotimlje mah skepticizam ili indiferentizam, napokom zavlada dušom takvoga čovjeka bezvjerstvo, a sa bezvjerstvom poplave čovječje srce svakojake strasti, koje mu otruju srce i dušu i pred čovjekom takim zine običajno očajna propast. —

Biskup Dobrila se nije stidio svog hrvatskog porietla, nego se svuda i svagdje njime dičio; radi toga je on cijenio u velike one rodoljube, koji nose u sebi čistu narodnu svijest. Pravom rodoljubu treba da budu svete narodne tradicije, treba da se ne srami ispovijedati vjeru svojih pradjedova, onih pradjedova, koji su kao toliki kršćanski Leonide za nju svoju krv proljevali. U takim rodoljubima nalazi se vedra duša i hrabro junaštvo. Takim rodoljubima uvijek lebde pred dušom čisti ideali vjere i domovine. — Takovi rodoljubi hoće, da narod progleda, da vidi, gdje mu je prijatelj, gdje li neprijatelj; hoće, da se narod diči i ponosi svojim hrvatskim porietlom i imenom. Oni nastoje svakom

prilikom da narod upoznadu sa kršćanskom prosvjetom, da ga također gospodarstveno dignu i da ga učine svjesnim svoga dostojanstva! —

Ne može se dakle nikako priznati pravim rodoljubom onaj, koji se rado ogrće plaštem rodoljublja, a uz to misli jedino na sebe i uči i snuje danju i noću, kako da se znojem svoga naroda obogati. Pravi rodoljub grli iskrenom ljubavlju onaj narod, od koga je potekao; on nastoji, da njegov narod dođe do prave prosvjete, on se dušom i tijelom žrtvuje za pravu sreću svoga naroda. —

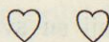
Biskup Dobrila bio je i tu na prvom mjestu, pače može se bez oklijevanja reći, da je on još dalje išao. On naime nije ljubio jedino Hrvate, nego je iskazivao svoju naklonost i ostalim narodima slavenskim. Posebnu ljubav gojio je prema Slovencima. Kao njihov vrhovni pastir nije nikada smetnuo s uma, da su Slovenci mlada, nadobudna grana na velikom stablu slavenstva, da su najbliža braća Hrvatima, pa ih je zato grlio i ljubio kao svoju braću i svega vijeka svojega trudio se *da Hrvate i Slovence sjedini i usreći: bratsko sporazumljenje i kršćanska ljubav.* —

Samo ljudi ograničena uma i srca misle drugačije radi svojih nepoštenih svrha. —

Biskup Dobrila opazio je, kako su braća Slovenci u najnovije doba u svakom pogledu napredovali. U njih je lijepi broj zdrave inteligencije, u njih ćeš naći prokušanih boraca i izvježbanih vojnika Kristovih i narodnih. Dobrila je dobro upoznao nabožnu i poštenu ćud slovensku, pa je radi toga uvijek podupirao svako kulturno njihovo poduzeće. Znao je među ostalim, koliko je svećenika slovenskih došlo u Istru, upoznao je među njima također požrtvovnih ljudi, koji su svoju mladost, svoje tjelesne i duševne sile žrtvovali i uložili, da probude i osvijeste od svih zapuštena i nemilo potlačena brata Hrvata i Slovenca u Istri. —

Trud i nastojanje biskupa Dobrile urodio je i u tom pogledu dobrim plodom.

Bilo je već u drugoj polovini devetnaestoga stoljeća mnogo svećenika — rodoljuba slovenske krvi u Istri, koji su u vrijeme Dobrilina biskupovanja živjeli i čvrsto prijanjali u narodnom pogledu uz njega, te se obodreni njegovim primjerom hrabro zauzimali za potlačena prava našega naroda. Ima i svećenika, koji osobno nijesu poznavali biskupa Dobrila, ali su poznavali njegova djela i njegov program, pa slijedeći njegove stope, radili i trudili se za blagostanje naroda u Istri. Među starije znance i štovatelje Dobriline pripada Ivan Glavina biskup porečko-puljski i kasnije tršćansko-koparski, Dr. Ivan Šust, Jakov Volčić, ta marljiva slovenska pčela sabiračica narodnih pjesama i poslovice hrvatskih u Istri. Ima još i danas lijepi broj svećenika i svjetovnjaka, koji su još i danas pokojnikovi iskreni štovatelji. Bog samo znade, koliko ti ljudi pomažu do današnjega dana prostomu puku i drugima. Svijet kao da za njih ne zna, ali ima Biće, koje pozna dobra njihova djela i nagrada ih jednom ne će minuti. Ima uz ove i mnogo drugih svećenika također iz Česke i Moravske, koji zdušno vrše svoje svećeničke dužnosti, te su se u više navrata pokazali gorljivi pobornici istarskog patnika. — Bog im naplatio stostruko! — U najnovije vrijeme pojavljuje se struja i sa strane Slovenaca, koja teži za tim, da se ujedine Hrvati i Slovenci u jedno tijelo uz spasonosno geslo: „Sve za vjeru, cara i domovinu!“ Dao Bog, da bi se ta želja Hrvata i Slovenaca čim prije ostvarila! Jedino tako bismo pod okriljem habsburške kuće mogli doći do prave sreće i slobode našega naroda! —



DOBRILI

O STOLJETNICI ROĐENJA.

ZADAR.

RIKARD KATALINIĆ JERETOV.

□ □ □

...I nebo je vidilo tugu i bijedu istarskog kmeta i u koljebi trošnoj povila je istarska Hrvatica muško čedo i hrvatskom ga pjesmom uspavljivala i žalosnom suzom i radosnom kvasila mu lice, kako već, u tmurno ili vedre dane.

*

Odraslo čedo ljupko, milokrvno i čedno, umiljato i blago i dobro kô njegovo starinsko ime *Dobrila*. Za mladih dana vidio je Juraj noć svoga roda u mračnoj Istri i prislušljivo pjesmu, što je sa Velebita timorna preko Jadrana plava budila Učku vrletnu, čuvaricu zapuštena kraja.

*

I Juraj Dobrila posveti se Bogu i rodu. Svećenik pravi, koji je samo molio u Gospoda sreću svojeg zavičaja i širio desnicom mir i blagoslov, a riječju vjeru u narodni uskrs i novu zoru. Bi-jaše uzdah njegove ojađene duše: „Oče, budi volja tvoja, da kmet postane čovjekom!“

*

Noć je bježala pred prvim tracima zore. Budili se gradići, budila se sela. Istarska vila gledala je preporođenim okom na vrhuncu Velebita sestru Hrvaticu vilu i Istra patnica širila je već ruke spram Hrvatske drage i slatko tepela: majko! rodiljo!

*

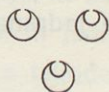
Njegova je riječ moćna probudila kmeta proročkim glasom:
ustani, Lazare! I on ode među zvijezde zlatne, kad je nad Istrom
sjalo već jako Sunce probuđene svijesti.

*

Latinska pjesma podlegnu hrvatskoj davoriji. U njegovo ime
okuplja družba drevnih slavenskih apostola istarsku dječicu i
Hrvatskoj ih majci vraća. Hrvatsko slovo u ustima nevine djece
najljepša je molitva za sjenu velikog vladike. Osviješteni kmet
najsvidljiviji je spomenik uspomeni oca naroda!

*

Nad novom Istrom sa vedrih visina sjaje jedna, neugasla
moćna zvijezda. Ime joj je — *Dobrila!*



BISKUPU DOBRILI.

SPJEVAO: JAKOV CECINOVIĆ.



Noć je bila — kad nam eto
U Ježenju sine zora,
Granu sunce pramaljetno
Te obasja vrške gora — —

Ah do onda kapale su
Vrele suze našeg roda,
Ah do onda nismo znali
Što je svijetlo i sloboda!

Na svojem smo tuđi bili,
Na pô roblje i divljaci,
Dok su naši pradjedovi
Svoji na svom i junaci!

Al nam u to *Jure* dođe
I s njim bajno pramaljeće,
Oborivši ljutog zmaja
Zabi temelj naše sreće.

Prstom upre u nebesa
Iznad zlobe, a bez broja,
Pa nam reče umiljato:
„Oče, budi volja Tvoja!“

I od tada nesta mraka
I od tada sunce sije,
Samo jao — diko naša,
Tebe s nama više nije —

Ali neka! Iznad zvijezda
Nek nas duh tvoj vazda prati,
Pa da dični ostanemo
Krista borci i Hrvati!





VJERA I HRVATI.



Svu svoju veličinu, kojom se dosada diči hrvatski narod, pribavila mu je kršćanska vjera. Ova je na neki način tisuću i više ljeta prava jezgra hrvatske veličine.

Vjera potiče čovjeka na krijeposni život i pomaže mu svladati sve tamne strane čovječje naravi. Uzmemo li hrvatskom narodu kršćansku vjeru, hrvatsko je stablo bez životne srčike, ono je tijelo bez duše! —

Na temelju žive vjere u Boga mogu Hrvati napredovati do prave sreće i slobode; zato je sveta dužnost svakog hrvatskog rodoljuba da iz svih sila uznastoji, da se njegov narod obasja i i prosvijetli kršćanskom kulturom, jer će jedino kao takav nastaviti hrabro tešku borbu protiv svojih tlačitelja. Do najnovijega vremena bili su svi vođe i rodoljubi hrvatski uvjereni, da se bez kršćanske kulture ne može nikako narodu koristiti, nego da ga upropašćujemo, nastojimo li ga lišiti vjere u Boga. —

Svaki tobožnji Hrvat-rodoljub, koji zabacuje vjeru, pokazuje time, da je nedostojan potomak svojih dičnih pređa, koji su kršćansku vjeru cijenili i štovali kao svetu baštinu.

Bezvjerac zatire i ruši najljepše i najsvetije ideale, koji čovjeka oplemenjuju i dižu. Bezvjerac je nezahvalnik i kopa grob

duševnom i fizičnom životu narodnom, a to ne znači biti usrećiteljem nego zatornikom svojega naroda.

Od uvijek se smatrala vjera *slavom* svega čovječanstva. Narodi bez vjere jesu pusti čopori u borbi za opstanak, koji se poput divlje zvijeri među sobom uništavaju i proždiru. Jedino vjera je vrsna, da stvara i odgaja heroje kršćanske ljubavi za dobro svega čovječanstva! Vjera nas bodri i diže, ona nas savjetuje, ona nas teši i miri u raznim nezgodama, vjera nas prati po svim putovima našega života. —

Ne samo svećenici, već svaki rodoljub, bio on profesor ili učitelj, bio on sudac ili odvjetnik, valja da nastoji uvjeriti narod, kako je živa vjera velika blagodat i najsigurniji залог njegove sve bolje budućnosti! —

Bezvjera sadašnjega vremena ne će da bude vjera stvar crkve, nego hoće, da bude stvar privatna. Zato su bezvjerci veliki i ljuti protivnici sv. crkve, kojoj je od Boga povjerena zadaća, da vjeru propovijeda, i da je brani i širi po cijelom svijetu.

Bezvjerci svoj narod ne mogu usrećiti. Čovjek je bez vjere najkukavniji stvor na ovoj zemlji. Lišen ove luči nebeske zaluta naskoro na vratolomne stranputice. On misli, da mu je dopušteno po miloj volji za svoju korist druge tlačiti. Bezvjerci su vrsni cijele obitelji bilo lihvarstvom ili drugim prijevarstvom upropastiti, i Bog sâm zna, koliko nevinu i nekrivu čeljad ocrnjuju pred svijetom, proganjaju i unesrećuju. Suze udovicâ i sirotâ ismjevavaju, pa se ipak te nakaze čovječanstva hvastaju, da su njegovi prijatelji i čak dobročinitelji! —

Zato takvi ljudi ne mogu usrećiti hrvatski narod. — Takva čeljad nema ni pojma o čovjekoljublju. Ona ismjeva najljepše i najuzvišenije krjeposti kršćanske, i tako je drska, te se narivava pojedinim obiteljima dapače i narodima za vođu i poglavara! —

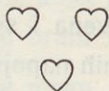
Nasuprot heroička djela kršćanskog milosrđa jesu pravi ures i dika kršćanske vjere. Siromašni Lazari, koji ne mogu dobiti ni mrvice, što padaju sa stola *bezvjerskih* većinom potalijančenih *bo-gataša* kronični bolesnici, koje ljudi izbjegavaju, djeca duševno i tjelesno zapuštena, sirote bez oca i matere, bez pažnje i svakog odgoja, gdje će naći pomoći i najsigurnije utočište? U zavodima milosrdne braće i sestara! Koliko se tu zahtijeva prijegora i samozataje, koliko požrtvornosti, dok se takim bijednicima povрати čovječje dostojanstvo! — Kadšto najbliži rođaci i znanci bježe od nekih okuženika; svatko ih se kloni; nitko ne će blizu, ali milosrdna braća i sestre primaju ih, njeguju ih, pomažu im, tješe ih . . . Sami sebe mnogo puta izvrgavaju velikim pogibeljima života uz takovu strpljivost i samozataju, te si takih heroičkih čina ne možeš nikako protumačiti bez vrhunaravskih vjerskih motiva, koji ih bodre i potiču na heroička djela! —

Koliko je dobra u tom pogledu učinila sv. vjera Isusova, znade nam pripovijedati crkvena i svjetska povijest! A opet, koliko je gladnih nasitila, žednih napojila, golih odjenula, koliko je žalosnih utješila i suza otrla, i koliko drugih djela milosrđa učinila, to zna samo sveznajući Bog i nitko drugi!

Svjetska povijest naime pripovijeda, kako se borio osobito hrabro hrvatski narod protiv Turčina stotine i stotine godina, i kako je napokon Turčinu doviknuo: „Dosta je! Ne ćeš i ne smiješ dalje!“ te time zaustavio bujicu turskih divljih čopora, što su prijetili, da poplave čitavu Evropu i obrate u prah i pepeo stotine i tisuće sela i gradova. Sva se onda Evropa divila junaštvu i hrabrosti hrvatskog naroda. Sâm ga Rim počastio dičnim imenom: „Predziđem kršćanstva“ (Antemurale Christianitatis). — Hrvatski narod boreći se s Turčinom spasio je tisuće i tisuće kršćanskih obitelji od gotove propasti. Koliko ga je to stajalo pregaranja, žrtava i samozataje! — Šta bi bilo danas od Evrope,

da nije bilo u ono vrijeme hrvatskog junaštva? — Ali otkuda narodu hrvatskom tolika hrabrost i junaštvo, te je s uspjehom odbijao sa svog domaćeg praga kroz vijekove i vijekove silnog dušmanina, pred kojim je strepila čitava Evropa? Odgovor glasi: Od svete vjere Isusove! „Za krst časn i slobodu zlatnu!“ to je bilo njegovo geslo u sva stoljeća. — Pod ovim geslom srtao je poput lava na svoga i svete vjere neprijatelja i — pobijedio je! — Da nije bio hrvatski narod u ono vrijeme toliko odan sv. vjeri Isusovoj, ne bi se bio nikada vinuo, do tolike hrabrosti i nesebičnosti, kako se uistinu vinuo, i time sebe i svoju domovinu proslavio!

Na ovu činjenicu ne smije pravi rodoljub Hrvat nikada zaboraviti. — Bez vjere Isusove narodi ginu i propadaju, a s vjerom cvatu i napreduju!



NA ČAST POHODA KANONISKOGA
STO PERVI KRAT UČINI U KANFANARU
PRESVĚTLI I PREČASTNI GOSPODIN

JURE DOBRILA

BISKUP PARENZA I POLE
MĚSECA RUJNA, LĚTA 1858.

KANFANARCI SA SVOIM PLOVANOM.¹⁾



P Ě Š A N.

Dobro došla, zvězdo jasna,
S Tersta grada primorskoga!
Odkle Tvoja děla krasna
Ganule su Cara istoga,
Da Te zemlji našoj i tvojoj
Čini světit milim zrakom,
Dajuć Tebi Cerkvu, kojoj
Rukom pomoć daješ jakom.

O Tinjanski srični gradu!
Staro gnjezdo mužih slavnih;
Ljudi tebi hvale dadu
Od vremenah vele davnih:
Al najveća ti je dika,
Što ti nije nigdar bila:
Jure kruna Duhovnika',
Slavni biskup Naš **Dobрила**.

Kega štuju sva Gospoda
Zrěču Njemu Duh Vandjelski,
Revnost svetu, ka Mu poda
Život kazat svud andjelski.
Kega ljubi malo i velo,
Puk umětni i priprosti;
Jer uživa grad i selo
Njega duše sve dragosti.

O Tinjanu srodno misto!
Vele si nam omililo,
Potle u tebi zlato čisto
Od Dobrote'j dozorilo!
Hvala Vami o Šimune!
I Tadia Cerkve stupi!
Ki sprosiste čaša pune
Radosti nam da pristupi!

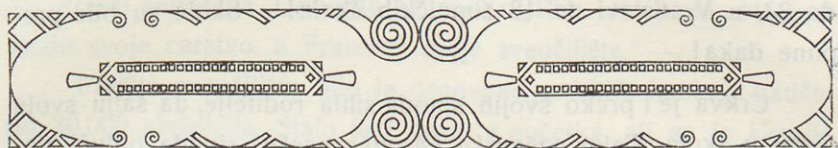
¹⁾ Plovan - župnik.

O Tinjanski Turne tamol!
Mi te danom i večerom
S Kanfanara pozdravljamo
Od uzdanja punom mērom:
Iz tebe bo sunce drago
Od miline poskočilo,
Koga žarom naše blago
Serce u vēri se'j stepililo,

Dobro došal o Prečasni
Jure dobri Naš Pastiru!
Kaži obraz Tvoj prekrasni,
I potverdi nas u miru;
Da mi glas Tvoj rad slušamo,
I Još radje ga ispunimo;
S Tobom Raj da uživamo,
Slavu Božju da vidimo.



ŠKOLA.



Svi su obrazovani narodi staroga vijeka imali svoje škole. Imali su ih n. pr. stari Babilonci, Asirci, Hebrejci, stari Grci, Rimljani, Egipćani i drugi, ali o tim školama ne ćemo da tu raspravljamo. Mi smo se rodili u krilu sv. katoličke crkve, mi živimo u kršćanskom carstvu, pa radi toga reći ćemo dvije tri riječi o kršćanskim školama.

Najprije dužnost nam je spomenuti, da je kršćanska škola rođena kći sv. matere crkve. Kršćansko-katolička crkva je kršćansku školu rodila, na svome krilu odnjihala i odgojila. Ona se brinula materinski za pučke škole u ono doba, kad se nije o njima ni sanjalo. Crkva je preko svojih papa i preko svojih sinoda upravo zapovijedala, da djeca moraju polaziti pučke škole. Papa Eugenij II. (824—827) među ostalim piše: „Čujem, da se na nekojim mjestima zanemaruje poučavanje. Preporučam radi toga biskupima i župnicima, da namjeste sposobne učitelje, koji će *brižno* poučavati djecu čitanju i lijepim umjetnostima.“ — U istom smislu piše i papa Alexandar III. (1159—1181) i preporuča vruće, da djeca i mladež polaze školu. Papu su onda ljudi slušali. U Franceskoj nije bilo god. 1124. ni mjesta ni sela bez školâ. U praškoj biskupiji bilo je oko godine 1400. do 640, u Kolinu.

do 84, u Vratislavi do 18 župničkih škola! — Škole su bile prepune đaka! —

Crkva je i preko svojih sinoda silila roditelje, da šalju svoju djecu u školu. Tako *cašanska (Aquisgranska)* sinoda odluči godine 802: „Svjetovnjake treba pitati, da li šalju marljivo svoju djecu u školu.“ Opet god. 813. moguncijska (Mainz) sinoda naređuje: „Svaki roditelj neka šalje svoga sina u školu i to: u samostan ili k svećeniku.“ — Već onda su se držale učiteljske konferencije. Na parišku konferenciju, držanu god. 1381., došao je 41 učitelj i 22 učiteljice pučkih odnosno župničkih škola. Polazak bio je takav, da su učitelji bili primorani zatražiti, da im se dade pomoćnikâ; inače nije se moglo naprijed radi prevelikog broja učenika! —

Sveta crkva brinula se također i za srednje škole, koje su bile u rukama pojedinih samostana ili biskupskih kanonika. Na glasu bijahu srednje škole, u kojima su poučavali Benediktinci u St. Gallenu i Fuldi. Kanoničke škole mogao je držati svaki biskupski kanonik, koji je pokazao, da ima za to sposobnosti. (Sr. IV. Later. sinoda. Inocencij III.) —

Od početka crkva se uvijek pokazala prijateljicom i zaštitnicom prave znanosti i umjetnosti. Ona je od vajkada u velike počitala i cijenila učenjake i umjetnike. Inocencij IV. općio je neprestano s učenjacima. Urban IV. pozvao je u Rim sv. Tomu Akvinskoga i naložio mu, da predaje fiziku i moralku. Aleksandar IV. kazao je o pariškom sveučilištu, da je „vrelo istine.“ Ljudevit IX., franceski kralj, kojega crkva kao sveca štuje, pozivao je mnogo puta sv. Tomu Akvinskoga k svomu kraljevskom stolu. —

Crkva je stekla velikih zasluga i osnivanjem sveučilišta. Godine 1180. otvorilo se crkvenim nastojanjem sveučilište u Parizu. Bilo je to prvo sveučilište u srednjem vijeku i imalo je kadšto

do 40.000 slušatelja. Govorilo se onda: „Rim ima papu, Nijemci imaju svoje carstvo, a Francezi svoje sveučilište.“ —

Praško sveučilište bilo je osnovano g. 1348. Imalo je kadšto do 30.000 slušatelja. Sjalo je i cvalo s početka, ali ga je kasnije bezvjerstvo i krivojerstvo lišilo slave i sjaja. U Bolonji predavalo se pravo, u Salermu ljekarstvo. Mnogi španjolski gradovi dičili su se svojim školama i sveučilištima kao n. pr.: Sevilla, Granada, Alkala, Valencija, Salamanka, Valladolid, Toledo. Bilo je onda i drugdje sveučilišta kao u Oxfordu u Engleskoj, u Krakovu u Poljskoj utemeljeno god. 1374., u Beču god. 1365., u Njemačkoj u Heidelbergu g. 1337., u Kolinu g. 1389. u Erfurtu g. 1392., u Würzburgu god. 1403., u Leipzigu g. 1409. i u Tübingenu g. 1477. —

Već Karlo Veliki pokazao je neku osobitu ljubav prema školi. Neku vrstu sveučilišta podigao je on u Metz, Tours, Verdenu, i u Toul. On je god. 782. dozvao iz Yorka u Engleskoj glasovitog učenjaka Alkuina u Tours, gdje je pod imenom: „Flaccus Albinus“ predavao: bibliju, filozofiju, jezikoslovlje i zvijezdoznanstvo. Osobito je nastojao, da se naobraze svećenici. Nemarne svećenike za nauku lišio bi nadarbine. — Karlu Velikom draža su bila djeca siromašna, koja su marljivo učila, nego li djeca plemićkih roditelja, koja su bila lijena i nijesu htjela učiti. „Do vaše plemenštine i vanjske ljepote ništa ne držim. Ako ne naučite ono, što ste zanemarili, ne smijete ništa dobra očekivati od Karla.“ — Tako bi se on mnogo puta zaprijetio lijenoj djeci plemićkih roditelja, kada bi došao on sâm kao nadzornik u školu! — Karlo Veliki toliko je cijenio znanje, da je sâm sa svojom djecom i drugim mladim plemićima polazio dvorsku školu (schola palatina). Čita se o njemu, da je dobro poznao latinski i razumijevao grčki jezik, i da se bavio dapače hebrejštinom! —

Pripomenuti valja, da su tadašnji učitelji i nastavnici pripadali većim dijelom duhovnom staležu. Učitelji i nastavnici živjeli

su od duhovnih nadarbinâ. Biskupski kancelar davao bi dozvolu učiteljima, da predaju odnosno da u školi poučavaju. Rimski pape bili su nadzornici visokih škola. Oni su podupirali učenike i time su učinili mnogo dobra.

Opsežna knjiga morala bi se napisati, kad bi se htjelo na dugo i široko obrazložiti, koliko je sv. crkva učinila dosada za prosvjetu i naobrazbu čovječanstva. Ona se uvijek držala Isusa, onoga Isusa, koji je svijetlo istinito, što obasjava ljude“ (Ivan 1. 9), onoga Isusa, koji je „put, istina i život“ (Iv. 14, 6), u kojem se „nalazi sve bogatstvo mudrosti i znanja“ (Kol. 2. 3), a protivnica je bila i bit će svake lažne mudrosti i lažnoga znanja. —

Crkva smatrala je od vjkada školu kao zavod, u kojem se u prvom redu mladež izobrazuje i odgaja za svoju vremenitu i vjekovitu svrhu. Odgoj i naobrazba, kojom se bavi svaka dobra škola, u velike utiče na oplemenjivanje čovječje ćudi. Pravi naime odgoj i zdrava nauka *prši* sa čovječje duše mrak i *stresa* maglu grijeha, i u koliko čovjek stječe bolji odgoj, u toliko se više odsjeva s njegove duše slika i prilika božja! — Crkva je ovu plemenitu zadaću primila od Boga: „Idite — naučajte sve narode, učeći ih, da sve drže, što sam vam zapovijedio“ (Mat. 28, 19, 20). — Uslijed toga je od vjkada bila sv. dužnost crkvi, da nastoji oko prave naobrazbe i odgoja mladeži. Kad je na istoku i zapadu iznijelo kršćanstvo pobjedu nad poganstvom, uložila je sv. crkva svu skrb, da otvara škole i da odgaja osobito mladež na temelju sv. vjere Isusove! —

Svrha je škole, da odgoji nurodu čelik-značajeve, obasjane vrhunarskim svjetlom evanđeoskih istina, i prožete načelima kršćanskog morala; da odgoji ljude, koji će savjesno i požrtvovno vršiti svoje dužnosti prema Bogu i iskrnjemu, a osobito prema narodu, u kojem živu; ljude, koji mrze svaku podlost, koji se ne boje ni najtežih žrtava, kad ih dužnost zovne, da brane vjeru i

korist naroda. Riječ u jednu: treba da odgoji naraštaj, koji je čisto zlato, kojeg se rđa ne hvata! —

Naši susjedi u Istri otvaraju svuda, gdje god mogu, zabavišta i talijanske škole. Oni zato ne štede novaca. Odgajajući djecu siromašnih hrvatskih i slovenskih roditelja, sve sile ulažu, da ih zadoje velikom mržnjom na sve, što je hrvatsko ili slovensko, *da tako postanu ognjevit janičari za talijanstvo u Istri!* — To je upravo nečuveno barbarsko poduzeće, koje se ne daje ničim opravdati. I crkva Kristova ne smije i ne može nikako odobravati takva djela. I njoj je načelo narodnosti važna i sveta stvar. „Bog i vjera“, — „Sve za vjeru i domovinu“ — „Sve za krst časni i slobodu zlatnu.“ — najmiliji su ideali svakog pravog rodoljuba, i ovih ideala treba da se vjerno drže uopće svi učitelji i odgajitelji mladeži. Pravi učitelj valja da u sjeni sv. Križa zadoji kršćansku mladež ovakim uzvišenim idealima, i kad bi se to činilo, domovina bi se naša spasila od propasti. —

Ali u sadašnje doba ne će zalibože da čuju *nekoji* odgojitelji sadašnje mladeži za te ideale. Oni dapače mrze na vjeru i dosljedno nastoje da udalje iz škole sve ono, što podsjeća mladež na Boga i na vjeru; oni hoće uzgajati mladež bez svakog spasonosnog vjerskog utjecaja; hoće, da joj bude tuđe svako vrhunaravno načelo, hoće, da se ogluši najopravdanijem glasu savjesti, da zbací sa sebe svaku stegu i svaki moral, a to znači: isušiti u duši čovječjoj ono vrhunaravno vrelo, iz kojeg teče tiha i zdrava voda, koja vrhunaravskom silom liječi, krijepi, čisti i oplemenjuje pojedine članove ljudskoga društva! —

Isključiti vjeru iz škole znači upropastiti ljudsko društvo, znači trovati krivim načelima mladež, znači otvoriti vrata svakovrsnim bezakonjima kao: pružiti pomoćnicu ruku zločincima; znači širiti među ljudima prijevaru i pronevjerena, znači množiti bune, tučnjave i ubojstva, znači još ugušiti u čovjeku glas svetih

dužnosti, što ih ima prema Bogu, sebi i iskrnjemu, znači odreći se svakoga posluha i stega, znači riječ u jednu: — *podivljačiti!* —

Nije time sve rečeno: Baciti iz škole vjeru i svećenika znači uljuljati zamamnim sirenskim glasom čovječju savijest, znači trovati i varati na stotine, tisuće i milijone ljudi, znači proganjati Boga iz suda, iz ureda, iz vojarna, iz tvornica, iz polja i sela i iz čitava zakonodavstva, znači rinuti čitave zemlje i narode u gotovu propast! —

Ljudsko društvo bez vjere, odnosno bez svećenika, to vam je lađa bez kormila na širokom uzburkanom moru! Zato bezbošci već davno nastoje, kako da škole otmu vjerskom uplivu. Oni to čine svojom lažnom naukom i odgojem, što razgaja a ne uzgaja, koja kvari mladež svojim elastičnim moralom i pribavlja svijetu užasne nemani i nakaze čovječjega roda. —

Bezvjerci postaju, kako se dnevno opaža, sve drzovitiji. Iz-najprije proglasiše vjeronauk u školi kao predmet nuzgredni, za tim odustaše nadzirati djecu u crkvi kod primanja sv. sakramenata, ne će da počne škola sa svetom Misom i prizivom Duha svetoga, niti da svrši onako, kako je do najnovijeg vremena crkva propisivala. — Kod takih okolnosti škola ne može nikad postignuti svoje svrhe. Svrha je naime škole, da uzgoji mladež za istinu i krepost. Vjeroučitelji su prvi pozvani, da poduče mladež u školi u nauku kršćanskom, koji jest i bit će uvijek između svih predmeta školskih najprvi i najpotrebitiji, pošto se bez ovog predmeta ne može ni govoriti o pravom odgoju. Zato treba da uz vjeroučitelja također učitelji i profesori nastoje podržati u srcu budnim strah božji, da uzmogne tako mladež priljubiti ljepotu i plemenštinu kršćanskih krjeposti i istine sv. vjere. — *Škola bez vjere jest špilja, u kojoj se odgajaju zvijeri u čovječjem obliku.* Iz takovih škola izlaze revolucionarci, koji zahtijevaju stvari nečuvane n. pr. hoće da se

vojništvo ukine, ne će, da se crkva miješa u imenovanje učitelja. Čeljad je to zakleta neprijateljica sv. vjere i crkve. —

Dolje s bogatim crkvama! — Ne trebamo medenih riječi župnikovih, nego tjelesnog liječnika! — Ne treba nam oltara, nego hljeba! — Porušite zvonike, razvalite crkve! Dole s crkvom, pa makar palo milijun ljudi! — I ta čeljad u svojoj ugrižanoj mašti kao da motri, kako se to sve zgađa. Vide unaprijed, kako se crkve i oltari ruše, kako krune sa svetačkih kipova i kraljevskih glava padaju, vide, kako bezbožnjaštvo slavi svoje slavlje! Čuju plač i vapaj bijednih ljudi, naslađuju se gazeći u potoku ljudske krvi! — —

Jednom riječju pametan čovjek vidi pred sobom hijene u u ljudskom obliku! A čiji su to plodovi? Bezbožnih škola! —

Bezvjerske škole su velika pogibelj po ljudsko društvo. Bezvjerskih odnosno, bezbožnih škola treba da se kršćanska mladež čuva, a u tom pogledu imadu kršćanski roditelji glavnu riječ.

Otvirati bezbožne škole znači otvarati *vrata* svakojakim čovječjim strastima. Domovina za takove škole troši, a nema nikakve koristi. Mjesto pravih rodoljuba stiče samo nadute samoživce i izdajice! —

Kršćanski roditelji prvi su pozvani da se protive iz svih sila bezvjerskim školama. Bolje, da im ostanu djeca poštene i krjeposni težaci, nego bezvjerski tobožnji učenjaci! —

Ima u Evropi i takozvanih neutralnih škola, koje crkva ne može nikako odobriti, jer idu za tim, da liše mladež poučavanja u vjeri, da tako mladež postane nehajna za Boga i najsvetije ideale, koji čovjeka mogu usrećiti. — Biti pak nehajan za Boga i vjeru znači, da je jednako pristati uz istinu ili bludnju. —

Nehajstvo je krivo u sadašnje vrijeme, da ima lijep broj mladeži sasvim neuke u sv. vjeri a opet bez znanja vjerskih istina ne može mladež, odnosno škola postići svoga glavnog cilja.

Ovake škole odvrćaju mladež od Boga, a znamo, da je čovjek stvoren za Boga i da samo u Boga nalazi svoju potpunu sreću. Neutralne škole drže sv. vjeru za nuzgrednu i neznatnu stvar, pa radi toga takove škole izvirgavaju ruglu sv. vjeru, te je ismje-havaju. — Takove škole daju mladeži povoda, da za rana skrene s pravoga puta istine na put laži, na svakojake zablude i bezakonja. Zaključak je svega toga taj, da mi ne možemo zamisliti prave škole bez vjere.

Žalostan je znak vremena, kad se ide za tim, da se otme škola crkvenom uplivu, pošto znamo, da je crkva čuvarica sv. vjere. — Nad nama se dnevno sve većma nebo oblači — ne-mirna nas čekaju vremena, jer se žalibože sije zlo sjeme krivih nauka i krivih načela po mnogim školama Europe, — zato nas čeka i zla žetva! —

Povjesnička je činjenica, da je crkva svagda nastojala i na-stoji do današnjega dana, da dade dobar odgoj mladeži; trudi se iz svih sila, da mladeži naobrazi um i oplemeni srce. Poput ljubezne majke, koja ljubi svoju djecu, pazi bez prekida budnim okom na mladi naraštaj, te ga ugiblje raznim pogibeljima, koji mu osobito u sadašnje vrijeme prijete. Crkva otvara radi toga mnoge i različne zavode, gdje mogu ljudi, ako hoće, doći do pravog znanja i prosvjete i upoznati se sa krjeposnim životom. —

Već je preko tisuću godina prošlo, otkako se hrvatski na-rod pokrstio. Sve, što je on velikoga, lijepoga i plemenitoga učinio, treba na prvom mjestu da zahvali sv. vjeri. Njegove misli, riječi i djela prožeta su kršćanskim duhom u toliko, te ga sve, što je u njemu i na njemu i okolo njega, sjeća kršćanske vjere. On već preko tisuću godina diše kršćanskim duhom, pa je drsko, nepravedno i nezahvalno djelo, da jedan kršćanski učitelj ili profesor hoće da odvrati mladež od sv. vjere te ju tako upropasti.

Pravi kršćanski učitelj valja da se postavi i na kršćansko

stanovište, treba da pristane uz čista katolička načela. Njegovo je zvanje doista uzvišeno i od velike važnosti. Za to ga i ne će riješiti bez Isusa, koji je vječita mudrost i učitelj nad učiteljima! —

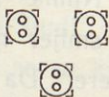
Naročito naš narod u Istri treba zdrave nauke i zdrave prosvjete. Jedna između najprećih dužnosti pravog učitelja i profesora jest ta, da do temelja prouči, i da štuje uzvišene ideale našega naroda u Istri. Treba da budu uvjereni, da im je nemoguće uspjeti bez vjerskog odgoja. Zato valja, da uzljube nauku sv. crkve Isusove, i da se slože sa svećenstvom, pa da tako svi zajedno rade za pravi odgoj i naobrazbu naroda. —

Sretan i blažen je onaj narod, koji ima učitelje i profesore takove, da odgajaju njegovu djecu u potpunom skladu i sporazumu sa sv. crkvom, *koja je i bit će do skončanja svijeta jedina i najbolja odgojiteljica ljudi naročito pak kršćanske mladeži.* Râd svakog dobrog odgojitelja valja da se temelji na sv. vjeri. *Bez vjere pravog odgoja nema.* O tom treba da budu uvjereni svi kršćanski učitelji i profesori, ako hoće da vrše dužnosti svojeg uzvišenog zvanja, kako treba. —

Pravom kršćanskom učitelju i profesoru čuvati se je svake labavosti i nedosljednosti. Njima valja da lebdi pred očima i po noći i po danu glavni smijer njihova zvanja t. j. „uzgajati mladež u duhu Kristove vjere.“ Da pak uzmognu postići svoj cilj, valja im privatno i javno svojoj školskoj mladeži pokazati, da žive po sv. vjeri. Jednom riječju treba da su uvjereni kršćani. — Jedino tako će omiliti Bogu i svomu narodu, koji ih uzdržava svojim znojem i žuljevima. Svako liberalno ševrdanje ponizuje u velike čast učiteljsku i profesorsku i škodi njima i svemu narodu. —

Da vidimo, što misli u tom pogledu biskup Dobrila. Dobre učitelje i profesore zove veliki biskup Dobrila: *tješiteljima i poma-gaćima sv. crkve, kojoj su oni ljubljene sinovi, te se ona radi toga*

u njih radosno pouzdava. Učitelj — veli biskup — treba da je učvršćen u sv. vjeri i da je bogoljuban čovjek, pošto će jedino tim načinom uroditi njegov trud obilnim plodom. Ne smije učitelj nikada zaboraviti, da je škola kći sv. crkve. Ona ju je rodila i na svojim ljubežljivim prsima dojila mlijekom Hristova nauka. Biskup veli dalje: „Škola nije još kod nas posvema od crkve razdvojena, pa radi toga može dobar učitelj i profesor mnogo dobra učiniti, ako samo hoće. U nas još uvijek opstoji neki vez među vjerom i školskom naukom. Zato je dužnost dobrog učitelja da nastoji, da taj vez urodi što obilatijim plodom na sve veću korist otačbini, mladeži i roditeljima, koje u školi učitelji zamjenjuju, i koji mučnim trudom sebe, djecu i učitelje znojem svoga lica hrane. — Nema po učitelja zasluge Bogu draže i utjehe slađe do one, da se zajedno s crkvom božjom trudi „e da vjera i poznanje Sina božjega doraste u djeci do savršena čovjeka, do prave zrelosti, do mjere pravog rasta Kristova“ (Yeš 4, 13.).“ — Tako sudi o školi i o učiteljima veliki biskup Dobrila! —



POZDRAV

MILOSTLJIVEMU PREČASTITEMU GOSPODU GOSPODU

JURJU DOBRILA

DOKTORJU BOGOSLOVJA O DNEVIH NASTOPA ŠKOFIJ
V POREČU IN PULJU. 17. SVIBNJA 1858.



Na nebu svitla zarja vshaja,
In zлива žarke na zemljó;
Cveteča pomlad krog obdaja
Z zelenjem drago in goró.

Na žarno nebo se pomika,
Rumeno solnce gori gré;
Prostira se po zemlji dika,
Raduje vsako se sercé:

Ti solnce si in zarja naša,
In pomlad, dika nam si Ti;
S Tebój se krasen dan oglašá,
Ker duša Ti za nas gorí.

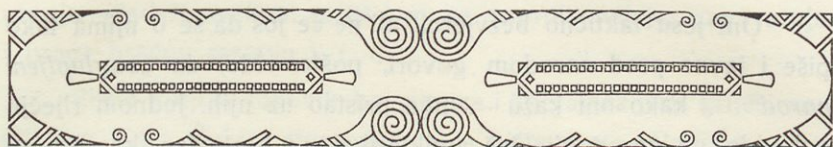
Za vero opasal si orožje:
Tvoj meč je duh, Tvoj ščit je Bog,
In terdna bran imé je božje,
Ki varje večnih nas nadlog.

V gorečih Tvojih persih klije
Ljubezen za ovčice Ti;
In Zate njihno srce bije,
Pastir visoki, ljubljeni!

Pozdravljamo te v naši sredi,
In kličemo iz dnu srcá:
Naj živi Bog pri zvesti čedi
Pastirja roda našega!



PROTUVJERSKA STRUJA.



Naš je narod u Istri do najnovijega vremena bio u velike zapušten. Prije osamdeset godina po prilici sramio se svoga materinskog jezika i porijekla. Nije znao čitati, a još manje pisati. Narivavô mu se tuđi jezik u školi, na sudu i druguda, a tko je bio svemu tomu kriv? — Ima ljudi u Istri i drugdje, koji tvrde, da je krivo svećenstvo, da su samostani krivi, te je naš narod toliko zaostao u kulturi. A ko to kaže? Ljudi, koji su protivnici sv. vjere i svećenstva, inače takova nesmisla ne bi govorili ni pisali. —

Poput lernejske hydre pomalja sve većma u najnovije doba, bezvjerstvo svoje mnogobrojne ralje, iz kojih sipa svednice pogubni otrov, što truje mnogim lakoumnim ljudina pamet i srce.

Biskup Dobrila se u više navrata u svojim spisima dotakao liberalne i bezvjerske čeljadi te žigosao bez milosrđa njihovu krivu nauku, i to punim pravom, jer je razborit čovjek, a kamo li kršćanin, ne može nikako odobriti.

Ti tobožnji usrećitelji naroda tvrde, da se bore proti „zaglupljivanju“ naroda, hoće da izbave narod iz duševnog ropstva, ali odmah dodaju: „Hoćemo, da ga istrgnemo iz pandža svećeničkih, klerikalnih!“ —

Oni jesu faktično bezvjerci, ali ne će još da se o njima tako piše i javno pred narodom govori, pošto vide, da „*zaglupljeni narod*“ — kako oni kažu — nije pristao uz njih. Jednom riječju oni vide, da narod nije još antiklerikalan i bezbožan, kao što su oni. Pa ako o njima tako pišeš u novinama ili ih javno raskrinkavaš pred narodom, gotovi su da te tuže sudu, i time hoće da svijetu dokažu, da su nevini, pobožni i najbolji kršćani ovoga svijeta.

Kad ovako ih stjeraš u tjesnac, te ne mogu nikako izaći iz nepritike, u koju su svojom krivnjom zapali, onda počnu na sva usta vikati: „*Nijesmo mi, dobri puče, proti vjeri, ne napadamo mi niti crkvu, već je naša nakana da oborimo svećenstvo; ne ćemo, da ono vjeru izrabljuje u svoje političke svrhe; mi ne ćemo, da papa zagospodari cijelim svijetom!*“ . . . Viču — kad okolnosti to zahtijevaju — kao mahnuti, *da su im vjerski interesi uvijek na srcu, da upravo radi toga ustaju protiv nekih gorljivih svećenika, koji po njihovom sudu vjeri više tobože štode nego koriste.*

Ovake jadne kreature, kad se nalaze u kolu svojih tobožnjih inteligentnih sumišljenika i nadrirodoljuba, razmeću se sve u šestnaest svojim bezvjerstvom, dočim se pred prostim pukom hine svetim dušicama i gorljivim kršćanima! —

Mogao bi ko pomisliti, da se prestrogo sudi te ljude, ali nije tomu tako. Sve, što mnogi učeni biskupi sa svetim rimskim Ocem ili Papom na čelu uz ine učene svjetovnjake pišu i govore proti bezvjercima sadašnjega vremena, nije pretjerano. Oni dapače zaslužuju, da se mnogo više protiv njih i njihovih paklenih poduzeća bezobzirno nastupi, te ih se pred nepokvarenim narodom raskrinka.

Glavni temelj i najjače stupove ljudskoga društva hoće da razvale i obore. O vjeri u Boga, koji sve vidi i sve zna, ne će ni da čuju; vjeru u drugi vječni život ismjevavaju, a kršćanskom

uzgoju mladeži svakom prigodom se suprotstavljaju, zagovaraju i brane bračnu rastavu i. t. d.

Riječi i djela takovih bezvjeraca i liberalaca jesu grijesi va-
pijući u nebo. Takim stvorovima nije ništa sveto. Preletimo li u
duhu njihovo djelovanje osamanestoga i devetnaestoga stoljeća,
duša se naša snébiva i gleda pred sobom ne ljude već nakaze
čovječjega roda. Oni zatvaraju crkve i samostane, proganjaju
svećenike, plijene i pljačkaju crkvena dobra, izdavaju protuvjer-
ske zakone, bacaju iz škola propela, katehizam. Ne će ni da se
spominje ime Isusovo i Marijino u školi. Bilo je slučajeva, gdje
su neki učitelji skidali s vrata školskoj djeci blagoslovljene me-
dalje, križiće i sličice Majke Božje te ih bacali s prezirom na
smetište. Jednog Lava XIII. nazivlju izrodom roda čovječanskoga!
Javno pišu i govore, da nijesu bili i da ne će nikada biti pri-
jatelji svećenstva, a i bezbrojno su puta pokazali, da iz dna
svoje mračne duše mrze Kristovu vjeru i sv. crkvu. Toj čeljadi
već preko tisuću ljeta sv. ispovijed sablažnjuje narod! Njima je
svaki crkveni obred ili hodočašće glupost; vjerski im je osjećaj
tobože plod nedovoljne naobrazbe; nauk o božanstvu Isusovu i
djevičanstvu Marijinom njima je tisućljetna zabluda; sv. naša vjera
im je otrov, donesen ovamo prije devetnaest stoljeća iz Palestine.
A ko da nabroji sve hule i psovke, što ih ti tobožnji usrećitelji
naroda bacaju na najveće i najsvetije ideale čovječanstva! Psuju,
grde bez prekida po novinama, knjigama Isusa i Mariju, izlažu
ruglu presv. oltarski sakramenat; tvrde, da kršćanska vjera ne
plemeni ljude, nego da ih kvari i izopačuje, dočim ne će da razu-
miju, da upravo oni svojim lažima, svojim bljutavim govorima i
novinama i knjigama tjelesno i duševno upropašćuju jadne čita-
telje, koji im nasijedaju na ljepak. —

Ta protuvjerska stranka razilazi se naročito u sadašnje doba
u mnogočem među sobom u pogledu njihovih načela i nazora.

ali ipak, kad se radi proti Kristu i Njegovoj crkvi, svi su složni i sporazumni.

Ta vrsta ljudi svakom prigodom nastoji iz svih sila da odvrati dobre *ljude od Boga, od njegove crkve, koja jest i ostat će na sve vijeke stup istine*. U tu svrhu narivavaju se u sve javne službe. Oni traže službe po školama, po sudovima, po obćinama; hoće da dođu u državna vijeća u što većem broju. Kuju zakone protiv slobode crkve i kršćanskoga uzgoja mladeži; hoće slobodnu ljubav. Ti ljudi su spremni sve moguće poduzeti; od nijednog se bezakonja ne žacaju, samo da postignu svoju metu. „*Uništimo besramnicu!*“ još danas kao da te riječi odjekuju Europom i drugim krajevima ovoga svijeta. Ti junaci moderne kulture proganjaju svećenike i ine svjetovnjake, koji hoće da brane istinu, poštenje i pravicu, te ih kadšto bacaju bez milosrđa u tamnicu kao zločince. Njihov je program: udariti najprije na svećenike, i to na one najbolje svećenike, na te Samaritance ljudskoga roda, pošto misle, da će oni tako najlakše i najsigurnije doći do svoga cilja. „Udarimo na pastire — ovce će se onda rastrkati!“ —

Kad dobri katolici rade za Boga i za sreću svoga naroda, onda vapiju: „*Na noge, braćo! Mračnjaci razvijaju svoju zastavu! Da nas noć njihova ne obujmi, udarimo na te mračnjake!*“ Ta vrsta ljudi kao da je sva jednom mišlju zadojena. Oni naime hoće kao bjesomučni da obore i poruše sve, što su vijekovi najsvetijega i najuzvišenijega sagradili; oni hoće, da izbrišu sa lica zemlje svaki trag kršćanstva! —

Ti dakle ljudi tvrde, da su svećenici i redovnici krivi, te je naš narod zaostao u kulturi? Ne ćemo biti daleko od istine, ako ustvrdimo, da je to grdna laž.

Crkvena povijest — već teče dvadeseto stoljeće — uvjerava svakoga čovjeka, koji ima zdrav razum i pošteno srce, da su

sv. vjera i crkva kršćanska bile najprve, najveće i najiskrenije prijateljice čovječanstva. O toj nam činjenici jasno i razgovjetno govore mnoga dobra djela požrtvovna, veledušna, što ih je sv. vjera kršćanska činila, a čini ih još i danas tisućama i milijonima ljudi, dok su bezvjerci najveći njihovi neprijatelji i protivnici. — Toga oni ne mogu nikako tajiti. *Zlo stablo rađa uvijek zlim plodom.* O tom nam svjedoči kulturna povijest najnovijega vremena Europe, Amerike, Afrike i drugih krajeva ovoga svijeta. Koliko su već ti tobožnji usrećitelji čovječanstva obećavali pojedinim narodima vanredne tobože pomoći i lijeka, a narod je naskoro uvidio, da mu se mjesto pomoći i lijeka nuda otrov i propast! — Razuzdanost i besramnost s jedne strane ne mogu nikada usrećiti ljudsko društvo. Takvi pak žalosni plodovi pojavljuju se svuda, gdje se uvriježi i širi pogubni nauk bezvjeraca. —

Našemu napose narodu sveta je vjera Isusova vrelo života. On bez nje ne može živjeti, ne može napredovati. Kad bi mu se iščupala iz duše ta vjera, onog časa bi mu usahnulo vrelo života — On bi počeo venuti, ginuti i najposlije njegovo bi slavno ime izginulo sa lica zemlje! *A bezvjerci upravo za tim idu!* Pa takove ljude da zovemo usrećitelje našega naroda! Ah! nijesu usrećitelji nego su *najveći trovatelji i upropastitelji njegovi.* Doći će vrijeme, te će naš narod progledati, i onda jao si ga krivcima! Veniet dies retributionis! —

Ima i druga struja tih bezvjeraca, koji ne će da se u javnosti ističu katolička načela. Oni vele: *Vjera je privatna stvar; svaki neka u pogledu vjere misli, kako ga volja.* Narod treba — *nastavljaju* — *prosvijetliti na temelju moderne prosvjete.* Mi pak znamo, da takozvana moderna prosvjeta ne priznaje Boga, za to prezire vjeru i sv. crkvu. *Ideali tim tobožnjim preporoditeljima našega naroda jesu, kako se već opetovano puta spomenulo: rušiti sv. vjeru, bacati u blato sve, što je bilo našim djedovima milo i sveto,*

Po nekim našim krajevima čuli su se već povici fanatizirane proste čeljadi: „Dole s vjerom! Dole s popovima! Dole s crkvom!“ Živa je želja nekih naših bezvjeraca, da se taki povici razlijeću po brdima i dolinama naše Istre, a ne znaju jadni, da bi u takom slučaju naši i njihovi neprijatelji od radosti ruke trli i u mutnom lovili. —

Velika je drskost i lukavost bezvjerske te čeljadi! Oni hoće, da šire po svojoj miloj volji svoje kobne ideje, dočim katoličkoj crkvi hoće da zabrane učiti ljude, šta im valja vjerovati, i kako im treba živjeti, da dođu do cilja, za koji su od Boga stvoreni. Kad u tomu slučaju zdravo misleći kršćani pristanu uz nauk sv. crkve, onaj čas počnu ti njezini protivnici iz svega grla vikati: *Tako ne smije biti! Katolička crkva narod vara. Ona ga zavodi na stranputice. Narod još nije progledao!* — Kad katolička crkva ne može da odobri nauk svojih protivnika, kad upozoruje svoje vjernike, da se krivih načela protuvjerskih čuvaju, onda neprijatelji opet viču na crkvu i vele: *Nè crkva, nego narod neka prouči naš nauk, naša načela i naše ideje i neka sudi!* — Kad im pak narod ne daje pravo, onda opet viču: *„Narod još nije progledao! Crkva ga vara! Ona ne smije širiti svoje ideje!“* Među tim nastoje iz svih sila trovati narod pomoću svojih novina i knjigâ, tajnih i javnih sastanaka nadajući se, da će ga jednom predobiti za svoje paklene svrhe i tako razrušiti kršćansku kulturu! — Ali prosti i nepokvareni narod, ako i nije prosvjetljen, ipak znade razlikovati krijepost od opaćine, dobro od zla. Njegova nepokvarena duša čezne za istinom. Kao kršćanin uvjeren je, da je crkva Bogom utemeljena, a opet znade, da je Bog istina, pa zato se rado drži crkve, jer je uvjeren, dok je s crkvom, da je i s Bogom! — U kršćanstvu nalazi pravi život i vidi, gdje kršćanstva nema, da tamo sve nazaduje i propada. Gdje nema kršćanstva, nema u opće prave sreće ni zadovoljstva. Već teče

dvadeseto stoljeće, da ljudsko društvo provejava duh kršćanstva, a povijest nam jamči, da je uvijek čovječje društvo u svakom pogledu napredovalo, dok ga je provejavao i oživljavao duh kršćanstva, dočim se u krajevima, gdje se zanemarilo, ili dapače zabcilo kršćanstvo, pojavio svuda nemir i nezadovoljstvo. —

Duh kršćanstva jest životvorni duh Kristov. Sadašnji svijet žalibože intelektualno i još više moralno propada, *jer se dnevno sve većma udaljuje od izvora života, koji jest i bit će Isus Krist!* Ima žalibože ljudi, koji su tako nisko pali, te misle, da su napredak, prosvjeta i kršćanstvo dva opriječna pojma, koja se ne mogu nikako složiti. Da biskup Dobrila ustane iz groba, osudio bi neku istarsku mladež, a i bezglavo vrludanje nekih tobožnjih hrvatskih rodoljubâ, koji misle spasiti naš narod svojim očitim i javnim bezvjerstvom. —

Sveta je dužnost svakog pravog rodoljuba, da svojski pri-
one uz kršćanstvo, i da se diči tim svetim imenom. Grdna je nezahvalnost prema Bogu i narodu, kad se neki tobože inteligentni ljudi radi par tobožnjih naprednjaka odriču kršćanskih istina i gaze kršćanske krijeposti, bez kojih čovjek nije više ni čovjekom.

Priznati treba, da je ljudstvo silno napredovalo na tehničkom polju. Poput orla diže se nebu pod oblake, parobrodima velikom brzinom siječe morske valove, željeznicom juri od jednoga do drugoga mjesta, spuštaju se duboko u krilo zemlje, telefonom razgovara se u ogromnoj daljini, ali ti ljudi — sa malom iznimkom — u pogledu vjere i morala jesu prave neznalice i pravi natražnjaci. Kad proučavaš njihov govor, njihova djela i njihov život, čini ti se kadšto, da imaš pred sobom poganina. Ima među njima tobože naobraženih sa cvikerom na nosu, koji ispuknu u nekojim prilikama dvije, tri „otrcane fraze“ proti vjeri, proti crkvi i svećenicima, pa gle! Mizerna svjetina (rimski: vulgus!) pljeska im i pristaje uz njih i povlađuje njihove „blezgarije.“ Ta-

kova naime publika uslijed svojeg opakog života nije uopće sposobna da zrelo misli, ni da razluči pljevu od pšenice! —

Bezvjerstvo upotrebljava u sadašnje doba sva moguća sredstva, da postigne svoje ružne ciljeve. Ono ima po cijelom svijetu svoje rasijane čete, koje rade dan i noć, kako da u svoje kolo dobiju sveukupno pučanstvo. Revolucije, štrajkovi i drugi nemiri, što se pojavljaju svednevice, nijesu drugo, nego djelo bezvjeraca, koji znadu jedino paliti, rušiti, na silu otimati, a ništa zdrava i trajna ustanoviti ili sagraditi u korist čovječanstva! —

Bezvjerci zapostavljaju opće dobro kulturnim ili dapače privatnim nekim nazorima. Svaki, koji ispovijeda Kristovu vjeru, njima je ljudski zatornik. Po njihovom mijenju kršćanska vjera duševno i tjelesno ubija narod; u svojoj zaslijepljenosti tvrde, da kršćanska vjera nosi u sebi otrovna i pogubna korova. Njima su ispovijednici Kristove vjere sinovi tmine. Radi toga pozivlju inteligenciju, da junački stupi proti njima, te ih šalje u gradove, dapače i u sela, i zaklinje puk, da se digne na neku privilegovanu crkvenu čeljad, koja ga tobože stoljeća guli i davi, koja mu je ukočila um, i koja je opalila krila svakoj poletnoj i slobodnoj misli, te se ne može vinuti u visine, nego je primorana da se valja po močvarnom i blatnom tlu!

Čim više proučavamo ljudsko društvo sadašnjega vremena, tim bolje uviđamo, da bezvjerstvo sve većma preotimlje mah među slojevima naroda. Ne piju više iz „vrela žive vode.“ Sve se većma gaze uzvišeni ideali sv. vjere u grudima njihovima. Ah! Koli su sažaljenja vrijedni takovi jadni stvorovi, što su se odrekli one slatke i uzvišene vjere, koju su usisali s materinjim mlijekom! —

Bezvjerci sadašnjega vremena turaju narodu u ruke svakakve knjige, novine i brošure, kadšto i besplatno, jer žele, da narod čita te njihove spise, koji su puni i prepuni laži i kleveta

na sv. našu vjeru, na svećenike i crkvu. Oni hoće, da tako veliku masu naroda odvrata od Boga, od crkve, i da je predobiju za svoje nepoštene svrhe. Oni nastoje time dobrom narodu iščupati iz srca neprocijenivo blago sv. vjere, te ga tako upropastiti. Njihovi spisi vrve obmamama, protivuriječjima i blezgavim pri-govorima, kojima nastoje pomračiti pamet vjernim kršćanima. Oni znadu slatkim, kadšto drskim i dapače bezočnim svojim pisa-njem ušuljati se u najdublje dubine čovječjega srca, i tako ga pokvariti, naročito srca neiskusne mladeži, kojoj se i tekako valja boriti proti jakim strastima, što im se bude u duši. —

Čovjek je za Boga stvoren, dosljedno i ljudsko je društvo stvoreno za Boga, i bez Boga nema mu sreće. A koji je onaj vez, što spaja čovjeka s Bogom? Taj vez je sveta ljubav, koju je donio Isus na zemlju, i o kojoj pogani nijesu ni pojma imali. Po toj ljubavi svi smo braća pred Bogom. Čovjek motri u sva-kom drugom čovjeku sliku i priliku božju. Na uvredu uzvraća Isusova vjera blagost; bogatstvo i obilnost smatra kao potporu za siromahe, siromaštvo je njojzi odredba ili volja božja.

Ko ne pozna milosrdne sestre? One su prave Samaritanke ljudskoga roda. Po njima pokazuje se Kristova vjera kao najveća i najiskrenija prijateljica čovječanstva. Ljubav, što ju milosrdne sestre pokazuju prema iskrnjemu, božanskog je podrijetla, ljubav je ta rođena kći Kristove vjere. Bezvjerci sadašnjeg vremena pre-ziru te dobročiniteljice ljudskoga roda, izvrgavaju ruglu te anđele-tješitelje čovječanstva, a jedini je tomu uzrok taj, što su izgubili vjeru. Iz duše takovih stvorovâ ne sjaji se slika i prilika božja, svojim bezvjerstvom gube plemenštinu čovječjega dostojanstva. Takovi nesretni stvorovi postaju slijepo oruđe žestokih strasti te provode kadšto život gori od starih pogana. — Oni, lišeni sva-kog uzvišenog ideala, čeznu i ginu jedino za tjelesnim užitkom, njima je trbuh — Bog. U njihovom srcu nema ni iskre ljubavi

prema Bogu i iskrnjemu bez sv. vjere. Ljubav, koju rađa sv. vjera, već je milijun puta dala i još danas daje život za Boga i iskrnjega. —

Bezvjerci ne će da znaju za ljubav ni za milosrđe božje. „*Kržljava djeca, iznemogli starci, neizlječivi bolesnici jesu samo na teret čovječjega društva, zato je bolje, da takih ljudi nestane sa pozorišta ovoga svijeta!*“ Tako pišu i uče neki prosvijetljeni ljudi sadašnjega vremena i čovjeku se pričinja, kao da se povrćaju opet ona poganska vremena, kad su mlohavu i kržljavu djecu ni krivu ni dužnu bez milosrđa ubijali, a slabe starce povelili u kakvu osamu, te pustili da ondje poginu od svakoga zla. — Pa takovi stvorovi hoće da svojom naukom usreće čovječanstvo? Nikada! Nemoguće! —

Mi vjernici ispovijedamo i vjerujemo u jednoga Boga, koji sve vidi, sve zna, i koji je pravedan.

Taj Bog će i bezvjercima suditi i Njemu ne će moći ništa zatajiti. Odgovarat će za sve svoje griješne nauke i djela. Ti bijednici hoće da ruše u čovječjem srcu ono, što je čovjeku najsvetije i najpotrebitije. Oni u najnovije doba svojim bezbožnim pisanjem cijepaju naš hrvatski narod u Istri te ruše time sve ono, što je velikom požrtvovnošću svećenstvo sa biskupom Dobrilom na čelu i nekim poštenim svjetovnjacima velikom mukom i naporom pedeset godina ovamo sazdalo! — Na take bezbožne razarače narodne sreće i blagostanja mora pasti prokletstvo božje i narodno. Pravi rodoljub ne može nikako uz takove bezdušne ljude pristati. Mi ih držimo izdajicama našega naroda. Hoće da vode narod, a zavode ga na pogibeljne i sklizave stranputice, kojima je svršetak — posvemašnja propast! —

Svaki rodoljub valja da prione uz Kristovu vjeru, za koju su naši slavni predi na potoke krv ljevali, koji su se Kristovom vjerom uvijek ponosili, te u vjeri sv. križa živjeli i umrli. U našoj

osobito Istri treba takih rodoljuba kao gladnome svakidanjeg kruha. Uz bezvjersku struju, koja se danomice sve više pojavljuje, ne možemo nikako i nikada pristati, jer bismo se ogriješili o Bogu i sreću našega naroda. *Svoj i svojega naroda spas valja da tražimo u vjeri, u radu, u molitvi a nipošto u nekim zabavama, plesovima i pijankama, koje traju po cijele noći i pune džepove obično najljućim neprijateljima vjere i našega jadnog i potlačenog naroda.* —

Kod bezvjerske čeljadi u sadašnje doba opaža se neka odurna oholost i naduta bahatost, k tomu još neka površnost u mislima, u govoru i djelovanju. Kad ne može da što temeljita reče, onda se utječe svakojakim sofizmima i pustopašnim riječima, samo da prosti narod obrati i predobije za sebe, da ga po svojoj opakoј volji organizuje, te ga u zgodno vrijeme izrabi u svoje podle i nepoštene svrhe.

Običajno su mladi ljudi širitelji i pokretači novih misli i novih struja, ali jao narodu, ako ta njihova mlađarija širi krive misli, i pristaje uz svakojake protuvjerske struje, jer znamo, da zlo sjeme rađa zlim plodom. Uzmimo n. pr. socijalnu demokraciju! Kako da ona može usrećiti ljudsko društvo? Ona ima svojih pristaša u radničkom staležu, ali otkuda radniku sreće, ako mu je vjersko uvjerenje uzdrmano? Povrh toga socijalna demokracija gasi u mnogom neiskusnom srcu svetu vatru rodoljublja, na sramotu je i teret svakomu a osobito narodu, od koga je potekao. Socijalna demokracija se klanja samo materiji, ona je društvo bez uzvišenih ideala, a socijalno pitanje bez vjere i morala nije moguće nikako povoljno i trajno riješiti. Socijalna demokracija za istinu ne mari, za krijepost ne haje; ona bez prekida traži raj na tom svijetu, a raja ne može naći. Otuda toliko nemira i nezadovoljstva među ljudima.

Djelatnost bezvjeraca i liberalaca je dobro proučena i pro-

mišljena. Napiše li jedan od njihovih pristaša bilo kakvu knjigu ili brošuru protiv vjere i morala, odmah ga liberalne novine uzvisuju do sedmoga neba, dočim katolički učenjak ostane običajno neopažen, ili ako što temeljita napiše ili izda, eto liberalnih novina, gdje ga psuju, ruže i nastoje bilo kako da umanje vrijednost njegova djela, i da prepriječe, e ne dođe u ruke nižim slojevima puka.

Radi toga je od velike potrebe, da pravi rodoljubi ne miruju, nego je njihova sveta dužnost, da budno paze na svaki korak tih zatornika pučke sreće i blagostanja, i da nastoje bilo dobrim knjigama ili novinama otkriti narodu njihove zlokovne nakane i nepoštene ciljeve. —

Od velike je potrebe, da se pravi rodoljubi organizuju, da stvore svoj program, i da po programu rade. Nazorima socijalističkim treba suprotstaviti kršćanske nazore, u kojim rodoljublje i narodna ideja zauzimalje časno mjesto, ali opet ne smije se zaboraviti, da ne će rodoljublje i narodna ideja zadovoljiti narod. Ovaj će osjećati u svojoj duši neku prazninu, čeznut će za mirom, a pravog mira bez vjere ne će naći. Od potrebe je dakle, da se sav narod, a osobito radnici, upoznaju dobro s vjerskim istinama, inače će ih socijalisti predobiti za sebe, te ih svojim doskočicama tako obmamiti, te ne će biti ni katolici ni Hrvati. Treba najprije uložiti sve sile, da pravi rodoljubi oduševе narod za kršćansko-katoličke ideje, jer samo pod ovim uvjetima nepokvaren će narod imati pouzdanja u svoje poglavare i kolovođe, te će rado pristati uz njih. —

Pravi rodoljubi ne će da budu protivnici Boga ni njegove crkve, niti će ih ikoja varka otrgnuti od vječne Istine. Oni ne će da budu izdajice svoga naroda, oni uviđaju, da se približavaju burna i ozbiljna vremena, pa upravo radi toga hoće da budu iskreni štovatelji Boga i odlučni branitelji sv. vjere, koja jamči njima i narodu vremeniti blagoslov i vječno spasenje. —

Rodoljublje bezvjeraca i liberalaca jest odurni i bombastični šovinizam. Za dobar zalogaj hljeba često izdaju takovi šoviniste najsvetija prava svoga naroda. Ima i danas u našem narodu tobožnjih rodoljuba, koji radi ličnih probitaka, radi plaće i nagrade pristaju uz najljuće protivnike vjere i našega naroda. Istra takovih bijednih stvorova broji još dana današnjega na stotine i stotine! —

I Dobrila je u svoje vrijeme poznavao takovih jadnih kultura, zato nije vladanje takovih stvorova nikada odobravao. On kao knez sv. crkve i kao vjerni sin hrvatskog naroda u Istri, svojom mudrom i opreznom taktikom znao je u kratko vrijeme steći neosporivih zasluga za vjeru i narod. Njegova ustrajnost i samoprijegor zadivio je naskoro mnoge svećenike naše krvi i dapače neke svjetovnjake, pa je on njihovom pomoću prenuo iz sna hrvatski narod u Istri; on je probudio tim načinom narodnu svijest, koju je bila ugušila tadašnja „Signoria“ u Istri! — Imena: Dobrila, Šterk, Karabaić, Ujčić, Volčić, Zamlić, Laginja, Mandić, Spinčić, Flego uz druge usko su skupčana sa preporodom Istre u drugoj polovini XIX. vijeka. — Sjeme, što su ga oni posijali, obećavalo je obilatu žetvu, ali eto, u najnovije doba pojavljuje se u Istri neka protuvjerska struja, kojoj je zadaća da odvрати istarski narod od svakog vjerskog i svećeničkog upliva, te nastoji da ga zadahne otrovnim duhom bezvjerske kulture. —

Logična je posljedica, da bezvjercima i liberalcima nije drag svećenik. Oni ga mrze iz dna svoje mračne duše. Oni hoće, da se dadne sloboda svima, samo ne će, da taj dar uživaju svećenici ni dobri katolici. Lukenijevci, Orsinijevci, Oberdankovci, Ferrerovci, anarhisti i revolucionarci njima su junaci. Zato hoće da im podignu spomenike, ali ne će da budu slobodni ni katolici ni katolički svećenici! Zašto? Jer su dobri katolici, a na čelu njihovi svećenici — vele oni — ljuti protivnici slobode i kulture, kakovu oni hoće!

Bezvjerci mrze katoličku stranku, jer misle, da ova hoće da dobije neku prevlast u javnom životu, i žalibože mladež se u Istri počela cijepati. Jedna je za ideju katoličkog preporoda, a druga je za ideju „slobodne misli.“ — Dva su tabora: jedan se bori za istinu i krijepest, a drugi za neku prosvjetu bez vjere. Ima ih, koji toga ne vide. Poput noja turaju glavu u pijesak, i kad oluja prođe, dižu glavu i vele, da nije bilo ništa! — *„Svećenstvo hoće da dođe do hegemonije, ono hoće da upokori laike, hoće da podigne i zlorabi crkveni auktoritet,“* viču bezvjerci i liberalci u sadašnje vrijeme. Oni drzovito tvrde, da se bore za prosvjetu i kulturu, ali nemojmo tu zaboraviti prikričati im, da prave kulture i prosvjete ne ima bez vjere i vjerskog morala, bez istine i krijepesti. A gdje da nađemo istinu i krijepest? *„Ja sam put, istina i život“* — *„tko me od vas može obličiti za grijeh?“* veli Spasitelj svijeta. On je vječna Istina, On je savršena svetost, dosljedno, gdje vlada Isus, ondje se nalazi prava kultura. Isus budi temelj svakoj prosvjeti i kulturi, *„jer temelja drugoga nitko ne može postaviti osim onoga, koji je već postavljen, a taj je: Krist Isus, sin Boga živoga (I. Kor. 3, 11).“* —

Geslo je sadašnje kulturne borbe: *„Za Krista ili protiv Krista.“* Gdje nadvladauje Krist, ondje vlada pravi napredak i kultura, a gdje nadvladauje Antikrist, ondje vlada laž i opočina, drugim riječima: „barbarstvo!“ —

Vjersko pitanje je naročito u sadašnje vrijeme najvažnije pitanje. Kad bi se to pitanje riješilo, kako treba, riješila bi se na tome temelju i sva ostala pitanja, a to vjersko pitanje najbolje i najsigurnije je već riješila sveta katolička crkva. Zato je naša sveta dužnost, da je slušamo.

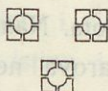
Bezvjerstvo i liberalizam spočitavaju među ostalim, da kršćanstvo širi mračnjaštvo. No povijest od XIX vijekova dokazuje nam protivno. Narodi, koji se pravog kršćanstva drže, napreduju,

a koji ga se odriču, nazaduju i propadaju. Pravi temelj zdravog kršćanstva jest Isus, a o Njemu stoji napisano, da je On „*istinito svijetlo, koje obasjava svakoga čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet.*“ (Iv. 1, 9.). Kršćanstvo nije neprijatelj, nego je najiskreniji prijatelj i najveći dobročinitelj čovječanstva. Pročitati bi trebalo i proučiti životopise nekih ugodnika božjih kao n. pr. sv. Frana Asiškoga, sv. Vinka Paulskoga, sv. Cirila i Metoda, Don Bosca, sv. Benedikta, sv. Ivana od Boga, uz stotine drugih, pa bismo vidjeli, koliko je dobra učinilo kršćanstvo tomu svijetu!

Cijelo ljudsko društvo čini jedno tijelo. To tijelo može samo onda biti zdravo, ako su sva uda njegova zdrava. Bez vjere i krijeposti nema zdravoga života. Nama treba socijalnih krijeposti i požrtvornosti, ali do tih darova nebeskih ne ćemo doći bez vjere u Boga. Sadašnja struja protuvjerska približava poganstvu naš dobri narod. Što je svakomu poštenomu kršćaninu najsvetije, ono baca lakomišljeno u blato. —

Sadašnja nadriinteligencija zabacuje religiju među ostalim i s toga, što ima tobože među kršćanskim dogmama i znanošću očitih protuslovlja. No nitko nije mogao još ovakih temeljitih prigovora navesti, a još ih manje opravdati. Pripominjem ovdje riječi velikog biskupa *Štrosmajera*, koje se odnose na ovo pitanje. On je rekao: „Utemeljio sam akademiju znanosti i umjetnosti i sveučilište, *da dokažem svojemu narodu, da među sv. vjerom i znanošću nema na svijetu nikakvih opreka.* Pa ako opreke kadšto i budu, nije ih narav stvari porodila, nego strast i zanesenost ljudska. Vjera i znanost božji su porod i upućene su na međusobnu ljubav, slogu i potporu bićem i izvorom svojim. Što se dosad uzvišenoga učinilo, učinilo se složnim radom sv. vjere i znanosti, a ljudi učeni, koji su znali umom i srcem jedno i drugo prigrliti, najslavniji su ljudi, a djela njihova viječite su vrijednosti i koristi.“ Takova nadriinteligencija poduzimlje sva moguća sred-

stva da raširi svoje zatorne misli među hrvatsku mladež u Istri. Ona ulaže sve sile, da ni jedan inteligentan Hrvat ne smije biti članom bilo koje katoličke organizacije. Radi toga nije nimalo pretjerano, ako ustvrdimo, da je bezvjerska struja današnjega doba u Istri prava mòrija, koja naš narod gnjete, truje, davi i upropašćuje. — Našu Istru čeka gotova propast, ako se na vrijeme ti bezvjerci ne dozovu pameti, i ako im katolici odvažno ne stanu na put.



PRESVĚTLOM I PREČASTNOMU G. G.

JURJI DOBRILA

BISKUPU POREČA I PULE,

GOSPODARU PREDOBROSTIVOMU, PRIJATELJU
PREBLAGOHOTNEMU, U ZNAK NEPORUŠIVE
HARNOSTI I ŠTOVANJA, NA NJEGOV IMENDAN

U KANFANARU DNE 20. TRAVNA GOD. 1861.

PREPOKORNA SLUGA PETAR STUDENAC.

♡ ♡ ♡

P Ě S A N

Skladno pěva sva zemlja slovinska:

„Ustan gore Kraljeviću Marko!

I sva tvoja hrabrenost starinska;

Prošla j' zora; steče sunce žarko.

Sedlaj vranca i nabrusi sablju,

Sve delije na okolo skupi;

Eto, ki odavna naše grablju,

Zaziraju od nas; na nje hrapi.

Ili sada, ili nikadare

Nosnosni j' nam teret razbacati;

Oživět nam sve pravice stare,

Otačbine dušmana svladati.“

Ta se pjesma junačka sad ori,

Kud slavjanska kerv u sercu bije.

Al mi moja tiho vila zbori,

U sercu gdě Božji duh se vije:

„Ne budali, pobratine dragi!
Nisu za te ratni razgovori;
Već su za te uzdisaji blagi
K'onom Caru, što no vlada gori.

Neg poslušaj u cvatnoj livadi
Kralja od svih milozvučnih tica'
Slavulja kô pësme godne vadi
Na pohvalu zelenog konjica;

Ko jezdi Sveti Vitez Jure,
Skončajući ljutu zver od strasti,
Taložeći groznih jadah bure,
Slobodeći ljude od propasti.

Prati brajne! božjeg konjicka,
Ter ga vodi do dvora bčloga
Ljubimca mu Velog Svećenika
Presvčtloga Gospodara tvoga.

I zamoli slavnoga viteza,
Pod okriljem Zatočnika mila
Da miruje, gdje ga svčst obveza,
Jure Biskup Prečastni Dobrila.“

Ia stah slčdit razumnu mi vilu;
I pošiljem eto radostnicu,
Da Ti preda Svčtli Otčel' u krilu
Imendana Tvojeg' nazdravicu

„Sveti Jure! ki Sirenskog' Kralja,
Hčer mu i grad od propasti izbavi,
Nezasitnog' koj se u kalu valja
Zmaja bijuć po pogubnoj glavi;

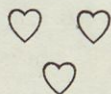
Nevidiš li zmiје istolike
Iz jezera paklenog slaziti,
I ne jednu nego svekolike
Spasitelja hćeri hteć proždriti?

Nevidiš li zmiју kako vreba
Oko svete Porečke Stolice,
Da Pastira udi, kog nam treba,
A vuci mu pograbe ovčice?

Nuder digni koplje tvoje možno,
I pokolji zvěrad razjarenu;
Da obitelj božja žive složno,
Podaj jakost Otcu razcviljenu,

Šćitom tvojim život dragocěni
Duhovnoga nam Vladike čuvaj;
Rasperši Mu zasěde himbeni'.
Štedio Ga gorak u boju vaj!

Tvoje prilog Mućenika krune
Budi snažan duh i krěpko tilo
Otcu našem do starosti pune,
Jak Proroku od Patmos-a bilo!





BISKUP DR. JOSIP JURAJ STROSSMAYER.

STROSSMAYER I DOBRILA.*

DIMITRIJE VAC.

Obojica rođeni u siromaštvu — danas velikani, koje nije doraslo pero moje dostojno slaviti!

Snagom uma uspeli su se do časti velikih svećenika — ljubavljaju prema svome rodu postali su Mecene i uzorni rodoljubi.

Katolička religija, koja u sebi krije sve, što je idealno i uzvišeno, prožela je i njihova srca, pa koje onda čudo, da nas odsjev njihovoga genijalnog duha — titanska djela — toliko zadivljuje!

Jest, mi se divimo neprolaznim djelima Strossmayerovim i Dobrilinim, ali, dok se tako divimo, ni najmanje se ne čudimo.

Samo i jedino naime religija daje volji snagu, koja ljudski duh diže nad prirodu; ona i znanje, da ima drugi život, daju poticaje čovjeku, da teži za višim ciljevima, jedino pomisao na Boga naučila je ljude dizati veličanstvene hramove, pjevati himne i t. d.

Kako su n. pr. pune zanosa riječi velikog istraživaoca prirode Linnèa: „Objavljivat ću Tvoja čudesa, Gospodine!“

Zato i veli znameniti historičar dr. R. pl. Kralih, da se na osnovi povijesti sviju učenjaka može ustvrditi, da bez vjere ne

* Preč. g. Milko *Cepelić*, kanonik stolne crkve đakovačke, vrlo rado mi je poslao podatke, na čemu se prečasnomo gospodinu najljepše zahvaljujem.

bi bilo nikakve civilizacije, jer ne bi čovječanstvo prestiglo stanje divljih naroda. —

Koliko snage ima u sebi katolička religija, najbolji nam je primjer veliki njemački pjesnik Schiller. Znamo naime, da su mu slavu pribavila ona djela, za koja je uzimao građu iz crkvene povijesti i domaćega katoličkoga života. Upravo ova djela postala su mu t. zv. Meisterwerke, a prije se poput mnogih rugao kršćanstvu jadikujući za starim poganskim vremenima.¹⁾ Pa i sada-nji odlični francuski pjesnik Retté nije se mogao zadovoljiti pro-zaičnim i grubim materijalizmom, nego se napokon vinuo duhom gore u vedre visine — postao je katolički pjesnik.

Na ovom su evo izvoru krijepili svoj duh i naši veliki biskupi Strossmayer i Dobrila, kad su bili umorni, i uvijek su dobivali novih i velikih zamisli.

Zato su nam i namrli kao baštinu upravo velikanska i trajna djela, te danas pri samomu spomenu njihovih slavnih imena s poštovanjem skidamo kapu kličući im s našim pjesnikom Pre-radovićem: Po vama smo sve, što jesmo, naši velikani!

Poput Trojanke Andromahe, vjerne ljube trojanskoga ratnika Hektora, koja je sa sinčićem u naručaju zabrinuto gledala sa kule tamo daleko na bojne poljane, ne će li joj možda mili vojno kojom nesrećom podleći u kreševu, i naši su biskupi sa zebnjom bdili nad udesom hrvatskoga naroda: Strossmayer u ravnoj Slavoniji, a Dobrila na žalu sinjega Jadrana. I dok je Strossmayer smišljao danju i noću u svojim dvorima u Đakovu, kako da pribavi cjelokupnom hrvatskom narodu dolično mjesto među ostalim prosvijetljenim narodima ne štedeći pri tome ni najveće novčane svote, dotle je Dobrila kao prvi narodni biskup u Istri zalazio i u najzabitnija istarska sela i oživljavao gotovo zamrlu hrvatsku svijest u srcima prostodušnih seljaka, ne bi li tako na novo zaze-

¹⁾ Vidi pjesmu „Die Götter Griechenlands.

lenila ova stara grana hrvatskoga debila, koja se već počela sušiti. Jednako je u tom smislu vojevao u Slavoniji biskup Strossmayer zaustavljajući bujicu tuđinstva, koje je već onda počelo hrvatskog seljaka tjerati sa njegova ognjišta. — Češće se naime događalo, da su dolazili k Strossmayeru iz pojedinih sela Nijemci i tražili, da se u crkvi drže propovijedi u njemačkom jeziku. Ovima bi znao Strossmayer otprilike ovako reći: „Dok je i jedne graničarske kabanice u vašem selu, u crkvi će se hrvatski propovijedati.“ Na žalost danas je već dobar dio Slavonije poplavljen tuđincima, i zato bi Slavonija trebala opet jednoga Strossmayera ili Dobrilu, koji bi se u onim plodnim i lijepim krajevima odvažno zauzimali za interese hrvatskoga naroda.

Kako je evo bio jedinstven njihov rad, i ako ih je rastavljalo more i bregovi! Ali zato su bili duhom uvijek zajedno, i u listovima su često jedan drugoga poticali na ustrajan rad za spas Hrvatske. Strossmayer je osobito cijenio Dobrilu, i često je rekao, da je on „*Bogom samim poslani apostol Istre.*“ Upoznali su se još u Beču 1840. godine, kada je Strossmayer onamo došao da pravi rigoroz iz bogoslovlja. U to je naime doba bio i Dobrila u Beču u Augustineju, gdje se prema kazivanju Strossmayerovu vrlo savjesno pripravljaio također za stroge ispite. Od onda je Dobrila tako omilio Strossmayeru, da su ostali uvijek najbolji prijatelji. Strossmayer je kasnije često spominjao Dobrilu i govorio o njemu, da je bio sama dobrota, i da su ga svi rado imali. Zato je najpripravnije podupirao Dobrilu u svakom njegovom pothvatu.

Ako je trebalo Dobrili da koju stvar isposluje kod sv. stolice u Rimu, osobito u borbi s Talijanima Trsta i Istre, Strossmayer je uvijek najpripravnije pritekao u pomoć, jer je Strossmayerov ugled bio velik u Rimu.

Kada je Strossmayer osnovao zakladnicu od 10.000 kr. za siromašne učenike riječke gimnazije, izrično je naglasio, da se štipendije imadu davati jedino Hrvatima iz Hrvatske, Slavonije, Istre i Dalmacije. Tako je n. pr. u trećoj tački zakladnice ovako napisao: „Potpore se imadu davati učenicima iz Hrvatske, Slavonije, Dalmacije, Istre i kvarnerskih otoka, koji su od Hrvata rođeni, i koji su *sami dušom i srcem Hrvati*.“

Dalje veli u četvrtoj tački: „Potpora se ne ima davati onima, koji bi ponašanjem svojim, djelima i riječima posvjedočili, da nisu prijatelji hrvatskoga naroda.“

Osim toga je Strossmayer i inače podupro na preporuku Dobrilinu mnogoga siromašnoga đaka ili svećenika iz Istre. Jednako je i prvi urednik „Naše Sloge“ vrli Ante Karabaić njegovim zagovorom postao kanonikom pri sv. Jeronimu, a i sam list „Naša Sloga“ često je novčano podupirao. Novčano je podupirao i druge hrvatske ustanove u Istri. Tako je n. pr. pazinskoj gimnaziji 1898. dao 2000 Kr., a 1904. za hrvatski konvikt u Pazinu 6.000 Kr., družbi sv. Ćirila i Metoda za škole u Istri (1893. g.) 2.000 Kr., hrv. čitaonici u Pulju g. 1871. 200 Kr. Dao bi i više, ali je imao silnoga troška pri gradnji stolne crkve u Đakovu i za jugoslavensku akademiju, a uza to je zadnjih godina života davao mnogo novaca Bosni — preko 100.000 Kr.

Osim novčanih potpora za jačanje hrvatske svijesti u Istri Strossmayer se i riječju zauzimao na odlučnim mjestima za istarske Hrvate. Već god. 1860. 26. rujna, kada je u sjednici carevinskoga vijeća u Beču govorio o sjedinjenju Dalmacije sa Hrvatskom, dosta je oštro prigovorio bečkoj vladi, „što progoni staroslavenski jezik u crkvama Istre i Dalmacije i u većemu dijelu Hrvatske, i što tamo meće i crkvu i hrvatski narod pod gospodstvo *neslavenskoga* življa. . . .“

Isto je tako 5. srpnja 1861. u saborskom govoru spominjao

sjedinenje Dalmacije i kvarnerskih otoka sa materom zemljom Hrvatskom i naznačio način, kako će se doći do toga sjedinjenja.

Slično je govorio i god. 1865. a osobito 1866. god. u saborima u Zagrebu i u Budimpešti. Istina je, da je zahtijevao samo sjedinjenje kvarnerskih otoka, jer je dobro znao, da Beč ne bi dao i samu Istru već radi svoje pomorske snage. Ali je i to znao, da ako budu sjedinjeni s Hrvatskom kvarnerski otoci, da će u tom slučaju s njih pritjecati dovoljno pomoći i istarskim Hrvatima, i tako bi se Istra posve spasila za hrvatsku stvar.

Kako vidimo iz ovo malo podataka, Istra je imala uz Dobrilu i Strossmayera za svoga velikog prijatelja.

Posljednje dopisivanje Dobrilino sa Strossmayerom bilo je u zimi god. 1881./82. Tada je zamolio Strossmayera, da mu dade dva dobra i lijepa konja. Biskup Strossmayer mu je dragovoljno ispunio želju i tom prigodom poslao je Dobrili popratno pismo, u kojemu između ostaloga veli: „Dragi moj Gjuro! Šaljem Ti evo dva konja, ali trećega, koji je najglavniji, ne mogu Ti dati ni poslati.“ Mislio je na kočijaša, koji bi konje tjerao i njegovao. Iste godine u proljeću bio je Strossmayer nekoliko dana gostom Dobrilinim u Trstu. Tada su se ujedno i zadnji puta vidjeli, jer je bio Dobrila naskoro umro.

I biskup je Dobrila veoma štovao Strossmayera diveći se njegovoj genijalnosti. Tako n. pr. kada su obojica bili u Rimu na vatikanskom koncilu, poslao je odanle Dobrila tri lista u Istru, i u njima je pisao, da je Strossmayer jedan od najvećih ljudi na koncilu. Divio se njegovoj govorničkoj vještini i radovao se njegovoj slavi.

Sve ovo nam pokazuje, da su kao veliki prijatelji zajednički radili za dobro hrvatskoga naroda svaki na svom polju, i da im je obadvijema bio konačni cilj: Sretna i jaka Hrvatska. Zato i

jest Strossmayer svom dušom pritekao u pomoć Dobrili, da zajedničkim silama što prije spasu hrvatstvo u Istri, koje je počelo već zamirati.

Hvala Bogu obojica su srećno izvojevali pobjede na svojim bojnim poljanama. Skinuli su s nas teško breme, pod kojim teško da ne bi bila naša nejaka pleća iznemogla.

Da nije bilo Strossmayera, osnivača veleborne đakovačke stolne crkve, hrvatskog sveučilišta i jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, ne bismo bili mi Hrvati ono, što danas jesmo, a da nije bilo Dobrile, svi bismo zajedno kukali zbog udesa svoje braće u Istri. Još veću bismo čutili bol, kada bismo možda vidjeli, da braća u Istri plaća ostale svoje braće ne shvaćaju. Sjetimo se Međumurja!

Ali svanula je po njima svima Hrvatima zora, i danas probuđeni hrvatski seljak u Istri baca vesele poglede preko Učke planine prema zemljama, gdje su njegova braća Hrvati. Istra slavi danas sa ostalim svojim sestrama zajedničku majku — Hrvatsku.

Naši velikani časno su izvršili svoju zadaću i trudne njihove kosti počivaju u tihim i hladnim rakama — djela pak njihova žive i živjet će.

Kao brižni pastiri naši ostavili su nam i kompas, kojim ćemo sami iza njih upravljati lađom na sveudilj uzburkanom moru, da se ne bi još slaba razbila o grebene.

Taj kompas jesu riječi Strossmayerove, koje je izrekao pri otvorenju hrvatskoga sveučilišta: „ . . . Vjera i znanost božji su porod i upućene su na međusobnu ljubav, slogu i potporu bićem i izvorom svojim“ i t. d. Ove je riječi izrekao u času, kada su stali valovi liberalizma zapljuskavati i o hrvatske obale, da tako zaštititi hrvatski narod od nevolje vjerskih borba, koje slabe na smrt i velike narode, a kamo li ne će malene narode!

Jednako je govorio svakom prigodom i biskup Dobrila.

Oni nam dakle dovikuju, da sav narodni rad mora biti u skladu s mišljenjem i osjećanjem naroda, ili kako veli sam Strossmayer: „Načelo narodnosti valja oplemeniti, uzvisiti i posvetiti duhom kršćanstva i sv. evanđelja...”

Nastavimo li javni rad u ovomu smislu, ne ćemo se trebati bojati, da će se neprijatelj zalijetati pod razrovane bedeme.

Kao zahvalni njihovi potomci mi ćemo ih poslušati, jer jedino tako možemo njihovu uspomenu dostojno slaviti. U znak naše zahvalnosti kličemo im kao svojim uzorima i velikanima: Hvala Vam i slava!





ANTON MARTIN SLOMŠEK.

ANTON MARTIN SLOMŠEK.

OB PETDESETLETNEM SPOMINU NJEGOVE SMRTI.

DR. IV. PREGELJ.

Ni dolgo od tega, da so praznovali Slovenci petdesetletni jubilej smrti enega svojih največjih mož, spomin slovenskega največjega pedagoga, mladinoljuba, narodnega učitelja in voditelja, pesnika in pisatelja, narodovega prijatelja in krščanskega vladike Antona Martina Slomškega, apostolskega moža, ki stoji svojima hrvatskima tovarišema Strossmayerju in Dobrili ob strani soroden in velik, podoben jima in istovreden po zaslugah in nesmrtnosti krščansko-narodnega dela.

Strossmayerju je dal Bog pravo, hrvatsko, plemenito srce in sredstva, da je bil svojemu narodu velikodušen *dobrotnik* in zakladnik.

Dobrili je dal Bog apostolsko ljubav do bratov, zatiranih in brezpravnih, da je bil *odvetnik* svojega zatiranega, istrskega ljudstva.

Slomšku je dal Bog vsestranskih duševnih darov, da je bil pravi *učitelj* svojega naroda. *Strossmayer* je bogat *krušni oče* Hrvatov, *Dobrila* je *branitelj* svoje istrske družinice, *Slomšek* je Slovincem *oče idejnega dela*.

Strossmayer je bajka *sreče*, *Dobrila* je *materinska pesem* tolažeča in bodreča, *Slomšek* je mogočna *propoved dela*.

Anton Slomšek se je rodil 26. novembra 1800. na Slomu, v ponikovski župniji na Spodnjem Štajerskem. Njegov prvi učitelj je bil kapelan Pražnikar, ki je tudi posredoval pri očetu, da je dal sina v celjske latinske šole. Od l. 1814. študira Slomšek v Celju, in dokonča v enem letu dveletni modroslovni tečaj v Senju, kjer se nauči hrvaščine in laščine. Brezdvomno si je pridobil tukaj med Hrvati ono govorniško sposobnost, katero zavidamo Slovenci Hrvatom, in ki odlikuje pozneje Slomškega ko cerkvenega govornika in pisatelja pastirskih listov. „Inozemsko“ izpričevalo iz Senja pa ni obveljalo, ko je poprosil za vsprejem v bogoslovje, in radnerad je moral ponoviti Slomšek zadnji tečaj tedanje srednje šole, (osmi razred) v Celovcu. L. 1821. gre Slomšek v celovško bogoslovje, kjer se poleg svojih bogoslovnih študijev vneto bavi s slovenščino in te celo svoje tovariše uči. L. 1824. ga posvetijo v duhovnika, nato kapelanuje pri Sv. Lovrencu na Bizeljskem, kjer ustanovi nedeljsko šolo, in pri Novi cerkvi pri Celju. L. 1829. ga pokličejo za špirituala v celovško bogoslovnico, kjer vspodbuja in vodi vzgojno slovensko slovstvo mladih bogoslovcev, uči uradništvo slovenskega jezika in mu daje od oblasti priznana izpričevala sposobnosti. L. 1838. mu podelijo ko dekanu nadžupnijo Vuzenico, l. 1848. ga imenujejo „šolskega ogleda“ in kanonika v Št. Andražu. L. 1846. postane Slomšek, nekaj časa sem celjski opat, labodski škof in se ko tak preseli v Maribor, kjer umrje 24. septembra 1862.

Slomšek je ko človek in vladika, ko pesnik in pisatelj vse-skozi učitelj slovenskega ljudstva, veliki krščanski mentor svojega naroda, slovenski Schiller in Pestalozzi, Salamon in Segneri, vseskozi Slovenec, otroškonaiven in krščanskomarljiv. Njegov sodobnik Prešern — tipičen vzgled tedanjega poganskoklasičnega nesoglasja mej življenjem in idealom, Slomšek — celoten in enoten v programu in vzorih, legendarično preprost in velik

obenem: mož impulza in dejanja, ki zbere krog sebe celo vrsto mladih, delavnih mož in izda ž njimi *dvanajst šolskih knjig, enajst ljudskovzgojnih spisov*, prevod svetovnoznane „*Filoteje*“ in ogromno „*Dejanje svetnikov božjih*.“

V neprimerni gorečnosti napiše celo vrsto *molitvenikov*, za mladeniče, za dekleta, za šolarje: knjige, ki so se v ljudstvu ukoreninile, obrodile sad, ki ga poštenemu slovenskemu ljudstvu zavidava kulturna Evropa.

S svojimi *pastirskimi listi* razširi Slomšek svoj delokrog daleč preko svoje vladikovine in nadaljuje to veliko apostolsko misijo v „*Drobtinicah*.“

Slovenski Pestalozzi, čegar „Lienhard und Gertrud“ mu vdahne misel za nesmrtno knjigo „*Blashe ino Neshiza*“ (1842.), zamisli nebotično misel velikega, narodnega vzgojnega zavoda in postane prvi in pravi ustanovitelj „Družbe sv. Mohorja“, ki še dandanes tekmuje celo mej brati Hrvati s sorodno ji sestro sv. Jeronima.

Tako si postavi Slomšek spomenik v zgodovini slovenskega slovstva, slovenske šole in kulture, tako si postavi Slomšek spomenik v delu svojih naslednikov, v niveau-ju sedanjega krščanskega dela v Slovencih, v dneh, ko nam vstajajo Kettelerji v Mahničju, Kreku, Missii, Jegličju, Sedeju, Karlinu, Napotniku, Standlerju in Šariću.

Tako si postavi in zasluži Slomšek nesmrtno blaženost pri Njem, ki je ljubil Slovane in jim poslal razodetje po sv. Cirilu in Metodu in sto drugih, sorodnih jima po svetosti in žarkosti narodno čutečega srca.

Divne životopise znamenitih krščanskih mož je zapustil Slomšek Slovencem. Najlepši življenjepis pa je spisal sam sebi. Napisal ga je z nesmrtnimi deli, ki zaslužijo, da postanejo bratska last bratskega nam istrskega, hrvatskega ljudstva!

BISKUP DR. JURAJ DOBRILA

U SABORU I ZASTUP. KUĆI CAREVINSKOGA VIJEĆA.

NAPISAO VJEKOSLAL SPINČIĆ.

Teško je naći čovjeka, u kojem bi čuvstvo dužnosti bilo tako razvijeno, kako bijaše u Jurja Dobrile. Motrimo li ga kao dječaka, učenika, đaka, bogoslovca, kapelana i propovijednika, vjeroučitelja i ravnatelja škole, profesora i ravnatelja sjemeništa, kanonika i župnika, biskupa, svuda vidimo, kako on savjesno vrši svoje dužnosti. Tim čini ono, što bi svaki morao činiti u svojem zvanju. Ali se tim samim Juraj Dobrila ne zadovoljava. On znajući, u kakvoj se bijedi nalazi narod, iz kojega je potekao, neprestano snuje i radi, kako da tom narodu pomogne. On za nj sabire milodare, izdaje molitvenik, popravlja i gradi crkve, promiče početnu pouku, uzdržava đake, ustraja zaklade za njihov uzgoj i u budućnosti, podupire ustroj i obstojeća narodu za pouku, potiče i druge, da u tim smjerovima rade. Na visokim i najvišim mjestima svim se žarom zauzima, kako da se taj njegov narod digne iz nevolje, koja ga tišti. Čini to i u zakonodavnim tijelima, kojih bijaše članom bilo po biskupskoj časti bilo izborom. O tom nam pričaju zapisnici sjednica istarskoga sabora u Poreču i zastupničke kuće carevinskoga vijeća u Beču.

Kako druga kraljevstva i zemlje, tako bijaše i međašna grofija Istra početkom travnja 1861. pozvana, da iz svoga, tada

u život stupivšega sabora, izabere svoje odaslanike, dvojicu njih, u zastupničku kuću carevinskoga vijeća. Većina članova istarskoga sabora, njih 20 od 29 glasovala je za „Nessuno“, te tako izjavila, da ne će da nikoga u Beč šalje, niti da što s njim posla ima. Bilo je to 9. travnja 1861. Za dan 15. travnja postavilo se opet na dnevni red sjednice izbor dvojice odaslanika u zastupničku kuću u Beč. Za tu sjednicu došao je iz Trsta u Poreč navlaš tadanji c. kr. namjestnik barun Burger, te nagovarao gospodu zastupnike, da izbor obave. Uzalud. Većina njih, 20 od 27, glasovala je opet za „Nessuno“. Otpisom, koji je namjestnik za taj slučaj imao, odgodio je po nalogu Njegova Veličanstva sabor, i skoro zatim raspustio. Novi izbori donesli su većinu novih ljudi u sabor. Stari neki od „Nessune“ izabrani, položili su mandate. Novoizabrani sabor sastao se dne 25. rujna 1861., i već 26. rujna u večer izabrao je odaslanike za Beč, i to bijahu: namjesnik, skoro zatim ministar c. kr. mornarice barun Burger, i biskup Dobrila. Prvi je dobio 18 glasova, drugi 14. I službeni Talijani voljeli su i onda tuđincu nego li svomu.

Biskup Dobrila bijaše članom istarskoga sabora kao biskup porečko-puljski, dok je izborom sabora došao u zastupničku kuću u Beč. Ova je već nekoliko vremena zasijedala. U nju su došli odaslanici Istre dne 4. studenoga 1861., te toga dana obojica položili svečano obećanje.

Mjeseca ožujka 1862. vidimo biskupa Jurja Dobrilu na djelu u zastupničkoj kući. Podnaša na ministra pravosuđa opširnu i sa svih strana utemeljenu interpelaciju, kojom zahtijeva, da se bezodvlačno uredi gruntovne knjige u Istri. „Pohvalno je, što je c. kr. vlada u najnovije doba priskočila Istri u pomoć, da ublaži siromaštvo i nevolju, koja tamo vlada dugi niz godina. Al je nužno da se odstrani bar najglavnije uzroke bijede tamošnjega pučanstva, te da ga se postavi u stanje, da si pomogne sam po-

rabom svojih vlastitih sila i sredstava. Jedan od načina, kako da se to postigne, jest uređenje gruntovnih knjiga, jer kako su sad neuređene, ne mogu posjednici dobiti vjeresije, ne može novac u Istri, koja ga jako potrebuje, zatvoren je pokrajini svaki realni kredit, a otvorena su mu vrata lihvi, i s njom sve većemu osiromašenju naroda.“

Kod razprave proračuna, državno ministarstvo, politička uprava, zagovara biskup Juraj Dobrila predlog financijskoga odbora, da se dade Istri 25.000 forinti za ublaženje bijede. Nije ni ugodno nit donosi čast tužiti se na svoje siromaštvo i na svoju bijedu. Al ko trpi, taj osjeća nuždu da se potuži. A može to tim lakše onaj, kojega patnje su dugotrajne i velike, ako ih nije sam sakrivio. Bijeda je u Istri skrajna i općenita. Malo je i velikih i srednjih posjednika, koji bi mogli o svojem živjeti. Seoske kuće su rijetke, u kojima se redovito vruća hrana uživa. Polovica njih jede hranu bez soli, ili sa solju, koju za živinu dobivaju. Odijevaju se slabo ili nikako. Žita se u Istri u opće malo proizvodi. Ulja je samo, kad je u nekim krajevima. Ovaca, od kojih ljudem hrana i odjelo, sve je manje. Ribolov je pao. Šume se većinom isjeklo. Vina, kojega je pokrajina priređivala do pol milijuna vjedara, ima od godine 1852., odkad su loze počele bolovati pepelom, svake godine manje. Moguće da ima kod Istrana indolentnosti i lijenosti, kako se to veli i na visokim, odlučujućim mjestima; al može li se zahtijevati od ljudi, koji se bore gladom, koji piju nepitku vodu, kojih je 70—80% podvrženo groznici, može li se od tih ljudi zahtijevati, da idu onom voljom na rad, kojom idu drugi drugud? Istra trpi, a dio je monarhije. Pomozite njoj, jer trpi li jedno udo tijela, trpe i sva ostala uda, trpi cijelo tijelo.

Kod razprave zakona o pristojbama predložuje (dne 20. studenoga 1862.) Dr. Juraj Dobrila i opet bijedno stanje u pokra-

jini, koju zastupa. On nalazi teškimi pristojbinjske odredbe osobito kod prenosa imanja. U najviše slučajeva ima se te plaćati prigodom smrti gospodareve. A i gospodari, uslijed slabe hrane, vode i zraka, rano umiru. Prvi i drugi možda još kako tako plate uz troškove liječenja i pogrebne za svoje preminule, također pristojbe; treći se zadužuju, četvrti već vjeresije ne dobiju. Dobrotvorne zaklade, n. pr. štipendijalne za podupiranje ubogih đaka ne bi imale plaćati pristojba, osobito ne u Istri, gdje nema dovoljno svećenika, *gdje je možda samo svaki deseti činovnik, koji zna s narodom njegovim jezikom govoriti.* Želio bih, da se oslobode pristojba također sirotišta, zavodi za gluhonijeme, bolnice, siromašne crkve, župnici, ako nemaju više od 315 forinti plaće, kako se oslobađa činovnike, ako nemaju više od 600 forinti plaće. Drugom jednom prigodom, dne 19. siječnja 1864., kod razprave o porezu na luksus, u koji se brojilo i vozove i konje, zagovara predlog, da se dušobrižnike i liječnike oslobodi poreza na vozove i konje, jer to oni kod vršenja svojega zvanja neophodno potrebuju. Kod rasprave proračuna, politička uprava, godine 1865. dne 29. travnja, zagovara predlog svoga užega druga baruna Burgera, ministra mornarice, za povišenje izvoza za gradnju ceste izmed Rijeke i sv. Petra, Rijeci tada najbliže željezničke postaje. „Rijeka a tako i spomenuta cesta je znamenita,“ reče, „ne samo za njezinu bližnju okolicu, nego i za kvarnerske otoke, i za istočni dio Istarskoga poluotoka, onaj dio Istre, koji se najviše bavi brodarstvom i trgovinom.“

Kod proračunske razprave, stavke „Poslaništvo u Rimu“, dne 7. svibnja 1862. oborio se dr. Giskra, kasnije ministar, žestoko na konkordat, označiv ga kao veliku nesreću za narode, te predbacio koješta biskupom i svećenikom. Dobrila smatrao je za svoju dužnost da se proti tomu oglasi i kao biskup i kao zastupnik katoličkoga pučanstva. Naročito je odbio od sebe i od

katoličkih svećenika na jugu to, što im se predbacuje pomanjkanje patriotizma. Da ima temeljitih razloga, da pučanstvo u južnim pokrajinama smatra svoje svećenike ne svojima tlačiteljima, nego svojim dobročiniteljima. Kod iste proračunske razprave, „Potrebe c. kr. državnoga ministarstva“ (obuka), dne 2. lipnja 1862., govoreći proti napadajima na katoličke biskupe, veli, da će te dane brojiti među najneugodnije svojega življenja, i da je unaprijed znao, da će se to zbiti, on ne bi nikad bio došao u zastupničku kuću. „Samo pouzdanje i poštovanje mogu proizvesti pouzdanje i poštovanje. Dodite nam s ovim, pak ćemo i mi doći u susret istim pouzdanjem, istim štovanjem. Međusobnim pouzdanjem i međusobnim štovanjem možemo doći do naše svrhe; a ta je svima nama, svijetovnjacima i svećenicima: dobro naše carevine. Ista nam je svrha. Možemo grješiti bud jedni bud drugi u sredstvima. Pogriješke može se odstraniti poukom i razpravljanjem, a ne uvredama i bezmjernim napadajima. Ne želim ništa vruće, nego da se iskreno sporazumimo i sprijateljimo. Budemo li se međusobno štovali i jedan u drugoga se iskreno pouzdavali, to će nam, nadam se, poći za rukom, složnim radom utemeljiti sreću i moć Austrije, uopće domovine.“

Zemaljski sabor Istre, pošto je bio izabrao svoje odaslanike u zastupničku kuću carevinskoga vijeća, nije već zasijedao niti godine 1861., niti cijelu godinu 1862. sve do početka godine 1863. Već ono malo dana, što je bio zasijedao godine 1861. postavili su članovi sabora, biskupi Legat i Vitezić te kanonik Feretić zahtijeve glede porabe hrvatskoga („ilirskoga“) i slovenskoga jezika. Talijanski zastupnici su pristali jedino na to, da se uzme jednoga činovnika, koji pozna jedan od „slavenskih“ jezika, govorenih u zemlji. Druge su sve zahtijeve odbili, pozivajući se pri tom na postupak c. kr. vlade, koja od svojih činovnika u Istri ne zahtijeva poznavanje „slavenskoga“ jezika.

U odnosnim zapisnicima se ne spominje Dobrile, da bi se upleo u odnosne rasprave. Tim glasnije govori godine 1863. Raspravljalo se o priopćivanju onoga, što se u saboru zbiva. Zastupnik župnik Jurinac predlagao je, da se zapisnici sjednica, obični i stenografski, kao i zakoni, priopćuju u posebnim listovima talijanski i „slavenski“. Taj predlog zagovarao je dne 13. siječnja 1863. oduljim govorom naš biskup Dr. Juraj Dobrila.

— „Ja sam — veli — pastir Talijana, ali i Slavena. Nitko mi ne može navesti čina, kojim bi krivo načinio Talijanima; al moram se brinuti i za dobro Slavena. Oni su u Istri već 1200 godina, i ostali su Slaveni.

To pokazuje, kako je teško mijenjati njihovu narodnost i njihov jezik. Treba se pobrinuti i za njihov uzgoj, i to njihovim jezikom. Talijani su vikali proti obuci u njemačkom jeziku; valjda ne će htjeti Slavenima narinuti talijanskoga jezika. Posvuda u carevini nastoji se biti pravedno u jezikovnom obziru: u Českoj, Šleziji, Moravskoj, Dalmaciji, Gorici. A mi da dademo primjer nepravednosti! Molim, da budete pravedni i da primite Jurinčev predlog. Slavenski puk spava, al ko spava, nije mrtav. Ko spava može se probuditi; a probudiv se mogao bi to učiniti načinom, koji bi možda bio neugodan talijanskom življu.“

Pošto je jedan talijanski zastupnik (Parisini) istaknuo, da u Istri ne ima jednoga slavenskoga jezika, nego više slavenskih dijalekata, ustao se biskup Dobrila još jednom, te je rekao: „I Talijani Istre govore različnim dijalektima. Oni od Pule ne govore, kako oni od Vodnjana; oni od Rovinja ne govore, kako oni od Poreča. A ipak njim je jedan pismen jezik. Tako je i sa našim slavenskim jezikom, koji se razumije po cijeloj pokrajini i u drugim mnogim, i u Bosni, i o međama Ugarske.

Imamo pravo zahtijevati, da se zapisnike i zakone tiska također slavenskim jezikom, da ih mogu čitati i Slaveni u svojem

jeziku. Na svaki način nek se o Slavenima misli, kako se hoće, nek se glasuje jednoglasno makar proti Jurinčevu predlogu; činite što vam je drago. Govorim iz čuvstva pravednosti; činim svoju dužnost. Znat ću, koji su protivni našim opravdanim zahtjevima, a koji riječmi pokazuju toliku dobrohotnost za Slavene . .“

Ovdje je blagi pokojnik mislio stalno na zastupnike-činovnike, i uopće vladinovce, iz kakvih je sabor u većini opstojao. Nije trebao dugo čekati da saznade, kakvi su i oni i njihovi gospodari. Nije ih doista čuo, nego samo vidio, kako glasuju. Dobrilin predlog, da se glasuje o Jurinčevom predlogu poimenice, dobio je samo 4 glasa. Isto tako i sam Jurinčev predlog. Glasovali su za nj, osim predlagatelja, biskupi Dobrila i Vitezić, te kanonik i vjeroučitelj u Kopru Favento, jedini Talijan . . .

U sjednici od 21. siječnja 1863. bio je biskup Juraj Dobrila izabran u odbor sedmorice za sastav adrese na Njegovo Veličanstvo i za proučenje potrebâ naroda. Istoga dana je o stvari govorio. „Adresa,“ veli, „je stvar srca; Njegovom Veličanstvu treba zahvaliti za dar od 2000 forinti, što ih je dalo za siromahe u Istri. Al nužno je i inače narodu priskočiti u pomoć. Zatim navađa, što bi u glavnom valjalo učiniti: dignuti ribarstvo, obrt i trgovinu; urediti rieke Mirnu i Raču; osušiti Čepićsko jezero; pobrinuti se za uzgoj mladih činiti, da budu uzimani u c. kr. mornaricu, a ne kopnenu vojsku.“

Kod rasprave adrese na Njegovo Veličanstvo dne 4. prosinca 1886. kaže, da naša carevina ne bi smjela uzimati časnike iz tuđine, iz Njemačke; naročito da bi časništvo c. kr. mornarice, koje je momčad iz Dalmacije i Primorja domaća, moralo također biti domaće. Kako je kod Francuza francusko, kod Engleza englesko, tako nek bude kod nas naše.

Juraj Dobrila utječe i inače, u godinama 1863., 1864., 1865. i 1877, u saborske rasprave, makar i kratkimi govori, te se na-

ročito zauzimalje: za učenje slavenskoga jezika na gimnazijama u Kopru i Pazinu, pošto je i taj jezik nuždan svećenikom, liječnikom, sucem, odvjetnikom; za podijeljivanje štipendija dakom, koji su na naukama izvan Istre; za dijeljenje sumpora narodu proti pepelu na lozama; za napravak i popravak raznih cesta; proti plijenjenju ovaca i goveda za porez; proti obavljanju poslova prenašanja djelokruga sa strane općinâ; proti nošenju troškova sa strane pokrajine za prevoz vojnika.

Jako često postavlja formalne predloge i čini razne opaske glede postupka, pozivajući se pri tom na postupak u zastupničkoj kući. Jednom zgodom veli na pr., da saborski odbori imadu ne samo pravo da predlože promjenu pojedinih ustanova vladinih osnova, nego da i predlože, da se preko njih pređe na dnevni red. Jednom zgodom kaže, da sabor ne bi smio gubiti vremena; drugom opet, da bi saborske sjednice morale trajati najmanje 5 do 6 sati; trećom, da bi se sjednice imale držati češće i dulje, jer oni, koji računaju, kažu, da je vrijeme glavnica.

U daljnim serijama ne ima biskupa Jurja Dobrile u zastupničkoj kući u Beču; nit ga je vidjeti nit čuti u saboru u Poreču. Još se jednom bira odaslanike iz sabora u zastupničku kuću, al se ne izabire Jurja Dobrile. Kod prvih izravnih izbora za zastupničku kuću g. 1873. postavlja se kandidatom u zapadnim kotarima Istre biskupa Jurja Dobrilu, ali ostaje u manjini. Članom pokrajinskoga sabora ostao je dakako i nadalje, kao virilista, prije kao porečko-puljski, pak kao tršćansko-koparski biskup, al nije mario na nj dolaziti. U sabor g. 1867. bili su izabrani mnogi od „Nessuno“ od prve polovice godine 1861. Postali su prividno mekši naprama c. kr. vladi. Počeli su joj se laskati. Dr. Francesco Vidulich, Lošinjanin, kasnije zemaljski kapetan i neko vrijeme podpredsjenik zastupničke kuće, također jedan od „Nessuno“, došav u sabor kod jednoga naknadnoga izbora, kadi na

svrsi zasijedanja 1863. ne samo saboru i zemaljskomu odboru, nego također osobito c. kr. vladinomu komesaru.

Jedan drugi od njihovih glavnih, kasnije dugogodišnji član zemaljskoga odbora i zemaljski kapetan Dr. Amoroso, izrazio se jednom prigodom: „Služimo se zaslijepljenošću cesarske vlade“. Sa ovo par riječi označio je koli svoju stranku toli c. kr. vladu. K tomu je i jedna i druga bila proti svakomu pravu Hrvata i Slovenaca u Istri.

Kod takova stanja, naročito kod postupka predstavnika države, kojoj je Juraj Dobrila toli odan bio, grustilo mu se u sabor. Držao se daleko od njega. Radio je izvan sabora. Najljepše je pak susretao naše zastupnike i primio ih pod svoj krov, dok bijaše u Poreču, te im bio očinskim savjetnikom. S njim su se dopisivali i oni i drugi naši, koji su što za narod radili. Braća Vi-tezić, Feretić, Volarić stariji, Štrk, Spinčić Anton, braća Baštijani, Karabaić, Ujčić, Orlić, Turak, Jelušić Ernest, svi narodni trudbenici iz dobe biskupovanja Dobrile, radili su više-manje sporazumno s njim.

Biskup Dr. Juraj Dobrila znači četvrt stoljeća narodno-političkoga života istarskih Hrvata!



BISKUP DOBRILA

U PISMENOM SAOBRAĆAJU.

MATKO MANDIĆ.

Ponukan od prof. Dr. Milana Ogrizovića, priopćio sam u velikom Ćirilo-Methodskom koledaru sa kratkim uvodom tri pisma iz ostavštine blagopokojnog biskupa Dra. Jurja Dobrile.¹⁾

Jedno, i to kronološki najstarije pismo, upravljeno na pokojnog Antuna Mogorovića, župnika u Bermu, tijesnog prijatelja biskupova, sadržaje rodoljubne osjećaje prema našem patničkom narodu u Istri, te prijateljske upute i savjete, kako bi se tomu narodu patnje olakšale ili ublažile.

Ostala dva pisma datirana su iz Rima god. 1870., gdje je biskup bio na vatikanskom saboru, a upravljena su Antunu Karabaiću, tadanjem dušobrižniku i dobrom biskupovom prijatelju kod Lovca, povrh Trsta.

U tim je pismima govora o izdavanju lista „Naša Sloga“, koji se tada snovao.

U životopisu našeg biskupa čitamo, da je on napisao godimice do 700 takovih pisama većinom prijateljima svećeničkog staleža, te gdje kojem pouzdanijem znancu — svjetovnjaku.

¹⁾ Ta su pisma vlasništvo Dr. G. Červara, rodaka pok. biskupa.

Neizmijerna je šteta, što je nestalo ogromne većine tih pisama, a time i dragocijenoga gradiva našem budućemu kulturno-političkom historičaru.

Mi naime ne imamo čovjeka, koji bi bio u ono doba dolazio toliko u doticaj s visokim krugovima i s odličnim osobama, i koji bi bio poznavao onako temeljito i svestrano osobe i odnošaje onoga doba. Blagopokojni biskup promatrao je i proučavao ljude oštroumno kano i vrstan liječnik bolesnika, te je svoje opazke i svoje dojmove priopćivao svojim prijateljima jasno i otvoreno i kadšto neoprezno, ne znajući — kako sam o sebi kaže — mučati, kada treba.

Najviše tih pisama imao je ponajbolji mu prijatelj i pouzdanik, prvi urednik i utemeljitelj „Naše Sloge,“ a kasnije kanonik sv. Jeronima u Rimu, Ante Karabaić.

Piscu ovih redaka potužio se više puta pop Ante, što je mnoštvo tih pisama — i to, kako je on šaljivo kazivao — „najsmoćnijih“¹⁾ spalio, bojeći se redarstvenih premetačina u svojem stanu t. j. u uredništvu lista. Dobričina pop Ante, neiskusani i bojažljiv, ne htijući kompromitirati prijatelja — biskupa, nije se znao inače riješiti tih dragocijenih pisama, nego time, da ih je spalio.

Listajući među starim spisima pok. Karabaića, naišao sam na slijedeću milu i dragocjenu ostavštinu:

1. Pismo biskupa Strossmayera od 11. aprila 1863. upravljeno Ivanu Baštijanu, vjeroučitelju i slikaru u Trstu, bratu-bližancu odličnog našeg pjesnika i pisca Matka Baštijana.

2. Pismo Frana Kurelca, upravljeno iz Rijeke dne 29. januara 1858. Ivanu Baštijanu u Trstu.

3. Četiri pisma biskupa Dobrile, upravljena između god. 1868.—1874. Antunu Karabaiću u Trstu.

¹⁾ Najžešćijih, najradikalnijih i najodlučnijih.

4. Pismo Matka Baštijana, profesora i t. d. u Trstu, upravljeno biskupu Dobrili dne 23. aprila god. 1861.

Posljednjih pet pisama t. j. 4 Dobrilina i Baštijanovo pređajem eto po želji izdavatelja-urednika ove „Spomen-knjige“ javnosti s kratkim komentaram radi jasnoće i boljeg razumijevanja pojedinih manje jasnih mjesta.

Budi mi ovdje dozvoljeno izreći želju, da bi se sva biskupova pisma, svaki njegov rukopis, bilo u kojem od naših listova izdali, i tako zaboravi i propasti oteli. Ovakvu, svakomu Hrvatu Istre milu i svetu biskupovu ostavštinu, imalo bi se gdje na sjegurnom spraviti i potomstvu sačuvati. Možda bi se moglo to povjeriti „Starinskom društvu“ u Pazinu, da nam tu svetinju u posebnom ormaru pohrani i sačuva. —

Međutim evo ukratko sadržaja biskupovih pisama, koje priopćujem na koncu, pridržav iz pieteta i njegov pravopis.

U prvom pismu, datiranom u Poreču dne 9. januara 1868. zahvaljuje se biskup Karabaiću na čestitki k novoj godini, vraćajući mu milo za drago t.j. želeći mu, svako dobro od Boga: „On Vam očuvao ljubko zdravlje i blagoslovio Vas i sve Vaše trude i radnje, da Vam bude žetva preobilna, kad dojde vreme, da Vas angjeli sveti poberu u žitnicu Gospodnju.“

Biskup moli Karabaića, da mu se oglasi, kad mu bude vrijeme dugo, te ga pita, kako mu je na „uzvišenom“ mjestu t. j. kod Lovca, visoko nad Trstom. Hvali Bogu, da je podosta zdrav, ali se ujedno i tuži „da je našim ljudem vrlo zlo, jer ih muče zima i glad, svakojake bolesti i mnogi drugi jadi.“

U drugom pismu od dne 9. rujna 1870. javlja iz Poreča Karabaiću, da je poslao dva spisa za „Našu Slogu“ — „*našemu Matku*“ t. j. Baštijanu, suutemeljitelju i glavnomu suradniku novoustrojenog lista. Biskup opunovlašćuje urednika, da eventualno ublaži njegove „žestoke riječi,“ jer je on za iste odgovoran pred

cenzurom, pošto ne može biskup, da preuzme odgovornost radi svog položaja, kako bi to inače želio za ono, što napiše. Radi toga treba, „*da ja svoje spise predložim Vašemu sudu i to bez ikakve zamjere.*“ „*More se*“ — kaže dalje — „*naša bratja nadati trudu od Vas, al nesmije čekati, da joj i svoju budućnost žrtvuujete.*“

Zatim izrazuje svoju želju uredniku, da bi se iz lista „N. Sl.“ koji je tada u vrlo malenom formatu samo dva puta na mjesec izlazio, izvještaj o kretanju brodova ispustio, jer se gubi odviše prostora u listu. Taj izvještaj neka se eventualno tiska posebice, za što bi on preuzeo trošak, ako ne bi „*iznosio više tri do četiri fiorina svaki put.*“ I proti pridu piše biskup posve opravdano, jer što će prid u listu namijenjenu seljaštvu? S druge strane preporuča punim pravom priopćenje „*kratkih novica,*“ koje su ljudem po čudi, „*da nam rodu list sve većma k srcu priraste.*“ — Članci — kaže — neka budu samo onda dugi, kad im je sadržaj poučan.

Na koncu obećaje, da će za drugi broj onoga mjeseca opet što poslati, kao što je redovito slao vijesti, dopise, članke i t. d. za svaki broj lista.

U slijedećemu pismu iz Poreča od 29. rujna 1873. govori biskup o dogovoru s tiskarom u Trstu radi tiskanja života svetaca. Do toga tiskanja nije došlo, koliko je poznato, i radi toga obrati se na prijatelja preč. g. A. Kalca, prošta i nadžupnika u Pazinu, osobitog štovatelja pok. biskupa i njegovih suradnika, molbom, da mi kaže, ako što znade glede biskupovih osnova, o kojima je govorio u gornjem pismu. Njegov odgovor glasi: „Biskup Dobrila je doista mislio izdati život svetaca božjih. O tom se raspravljalo već prvih godina, što je „*Naša Sloga*“ bila počela izlaziti. Čuo sam to iz ustiju pok. Mateja Ujčića, uzornog svećenika i intimnog prijatelja Dobrilina. Ne znam pak, zašto se želja biskupova nije ispunila. On je živo radio, da se također naš „*Slavet*“ i „*Ritual*“ izda u novom izdanju za Istru i Dalmaciju. Sabirao je

u tu svrhu širom naše Istre predbrojnike i prijavili su se mnogi iz Istre, nu opet i to poduzeće njegovo je zaspalo. Moralo se to zbiti tamo negdje god. 1874. i 1875., jer kad je došao u Trst, o izdanju „Slaveta“ i „Rituala hrv.“ nije bilo više govora. —

Tko je napisao ili bio počeo pisati „Život svetaca,“ meni nije znano.“

Posljednje riječi biskupovog pisma označuju dosta jasno čud i mišljenje porečkih građana, koji su se već tada, dok je naš narod tvrdo spavao, osvećivali biskupu radi njegove ljubavi do svoje krvi time, da su po zidovima ružili njega i njegovo svećenstvo.

Zadnje biskupovo pismo ne nosi datuma ni mjesta, gdje je pisano, ali je svakako pisano u Poreču tamo negdje 1873. ili 1874. Biskup odgovara Karabaiću na ponudu, da se prihvati kandidate u zapadnom dijelu Istre a za carevinsko vijeće. Biskup se tomu otimlje zbog starosti, teškog putovanja zimi i ljeti, potucanja po krčmama, ponajviše radi toga, što ne vidi u Beču svomu eventualnomu radu ni koristi ni uspjeha. On je već bio tamo — „u drvenoj palači“ — kako sam kaže; govori dakle iz iskustva; poznaje u dušu protivnike sv. vjere i našega naroda, s kojima je teška borba, jer su bezobrazni i drzoviti, a k tomu mudri i vješti u jeziku.

Usprkos tomu bio bi biskup pripravan doprinjeti svomu narodu i tu žrtvu, ali se boji radi svoga položaja, da kod izbora propade.

Što se tiče izbora u istočnom dijelu Istre i na otocima, to spominje biskup prvi put ime muža, koji je kasnije postao vrijednim mu savjetnikom, ime naime blagop. Dr. Dinka Vitezića, brata tadašnjeg krčkog biskupa Dr. Ivana Vitezića. „Ako i je činovnik“ piše biskup — „mislim, da ne bi prodao ni časti svoje ni pučke koristi.“ I doista nije se biskup prevario.

U dodatku k onom pismu na posebnom listiću spominje biskup kao kandidate Frana Maroti-a, načelnika općine Kastav, zemaljskog zastupnika u Poreču, te Dr. Feretića, kanonika u Krku, zemaljskog zastupnika u Poreču i kasnijeg biskupa u Krku.

U zapadnom dijelu Istre uviđa i sam, da je uzaludna svaka borba, jer će tamo „*nadjačat protivna stranka*.“

Konačno preporuča prijatelju uredniku, kako bi se imalo u listu raditi obzirom na te izbore zabilježivši onu zlatnu izreku: „*Kapljičom meda dâ se što uhvatit, ali ne ni čabrom zuči*.“ —

Priopćujemo na koncu i pismo našeg odličnog zemljaka, biskupova prijatelja i narodnog pjesnika-pisca Matka Baštijana, upravljeno biskupu k njegovom imendanu iz Trsta dne 23. aprila 1861. Ovo pismo ne bi strogo uzevši amo pripadalo, ali radi važnosti istoga, radi osoba i činjenica u istom navedenih, krasote piščevog jezika, ne će biti suvišno, da ga ovdje priklopimo. Baštijan čestita biskupu k imendanu; zahvaljuje mu se, što je pristupio kao član u tršćansku „Slavjansku čitaonicu,“ u koju se već učlaniše veliki naši biskupi Slomšek, Jirsik i Strossmayer.

Smatrajući potrebitim, da se najvažnijeg i najzaslužnijeg Hrvata Istre i s ovog stanovišta prouči i upoznade, predajem ove retke javnosti sa vrućom željom, da i sa svoje strane u tu svrhu zrno doprinesem.

Spomenuti listovi glase: (Bisk. Dobrila — Ant. Karabaiću.)

Častni Gospodine!

Koncem prošloga i prve dni ovoga ljeta bio sam preveć naprćen svakojakimi posli, te se ni nedomišljam pravo svega, što je onda bivalo. Dospjele su mi mnoge čestitne poslanice, a čini mi se, da je bila medju njimi i jedna Vaša, koje ne mogu sada nikako naći. Nu bilo kako bilo, ja Vam želim u ovoj novoj godini svako dobro od Boga; on Vam očuvao ljubko zdravlje i

blagoslovio Vas i sve Vaše trude i radnje, da Vam bude žetva preobilna, kad dojde vreme, da Vas angjeli sveti poberu u žitnicu Gospodnju.

Kad Vam bude vreme dugo, izvolite mi pisati, kako Vam je na Vašem uzvišenom mjestu, jeli ste zadovoljan, i je Vam li koji put čas dug. —

Ja sam, Bogu hvala, podosta zdrav, ali našim ljudem je vrlo zlo, jer ih muče zima i glad, svakojake bolesti i mnogi drugi jadi. —

Pozdravljajuć Vas u Gospodu jesam s bratskom ljubavlju. U Poreču, na 9. januara 1868.

G. Dobrila, v. r.
bp.

(Biskup Dobrila — Ant. Karabaiću)

Mnogočastni Gospodine!

Jučer sam poslao dva spisa za „Slogu“ našem Matku. Sadržaj im je dosta znamenit; ako Vam se čini prežestoka koja rieč i izreka, a Vi to popravite. Ja bih rad sam odgovarao za svoje člane, da mi ne bi kratio toga moj društveni položaj. Kad ste Vi založio svoje poštenje, a još i sreću svoju, za to treba da ja svoje spise podložim Vašemu sudu, i to bez ikakve zamjere.

Naš list se netom rodio; on nije zakriljen još od velika i moguća broja predbrojnika; njegova potpora mu je samo po koji blagoćudni svećenik. Za to mi se čini, da se sada nam nepristoji ono, što čine složni Slovenci i mnogobrojni Česi. Svaka stvar ima svoje mjesto i vrieme.

More se naša bratja nadati trudu od Vas, al nesmiije čekati, da joj i svoju budućnost žrtvujete. —

Viesti o putovanju brodova zauzimlju preveć prostora. Nebi li se one mogle tiskati na posebni komadić karte, te Slogi dodati

za one predbrojnike, za koje su takve novosti zanimive? Ako trošak nebi iznosio više tri do četirî fiorina svaki put, to bih ja na se uzeo. Dajte, prosudite to. — A što će nam i prid ili agio za svaki dan mjeseca; to bi dosta bilo, da se oglasi onaj dan, kad se list tiska, ili za onaj, koji je u listu na čelu. — Ljudem vrlo ugadjaju *kratke* novice o onom, što po svietu biva, ako i nisu one poučne, ali su ljudem po čudi, a to nam važno, da nam rodu list sve većma k srdcu priraste. —

Člani da budu samo onda dugi, kad im je sadržaj poučan. — Za drugi broj ovoga mjeseca ću Vam opet što poslati.

Sada pak zdravstvujte, i stojte s milim Bogom.

9. oktobra 1870.

D.

P. S. Trećega i četvrtoga broja Sloge nisam primio, jer sam bio u Rimu. — Odgovora Vašega nečekam, jer mu nema dosta razloga; ta imate i onako dosta posla i troška. —

(Bisk. Dobrila — A. Karabaiću.)

Častni moj gospodine!

Treba nam se za dobe sporazumjeti s našim tiskarom. Evo Vam izvješća: Vas život svetih u Slomšekovom izdanju ima 97 celih arkah, svaki arak po 16 stranicah. Vi ste valjda član bratovštine sv. Mohora. Uzmite „*Umno kletarstvo*“, što ga je napisao Dr. Vošnjak, te pokažite ga tiskaru. Format, slova ili pismena; sve mi je po volji, samo karta bi imala biti koliko krjeplja za kmetske prste. Možete mi poslati dva ili tri primjerka. Svakomu broju N. Sl. dodat ćemo po jedan arak od 16 strana, a na koncu ljeta morda i po dva, da u jedan vez ili knjigu dodju četiri mjeseca. Za N. Sl. bit ih valjda dosta za kmete 1.500 odtisak, a toliko ćemo ih posebi vezati u knjige, to je 1.500 odtisak. Mislim, da će po tom tiskar moći izračunati trošak za svaki arak. — Uz onakva pismena, kakvimi je tiskano „*Kletarstvo*“, da bi

imao tiskar još za lik samo manjih, tiskalo bi se povjest većimi, a razmišljanja manjimi ili drobnijimi; ali ako bi tiskarski potrošak bio veći radi dvoje vrsti pismena, ostanimo kod onih samih od „Kletarstva.“ Pozdravite i od mene tiskara; čujem da je čovjek pošten, a to je čudo dandanas. „M ,“ „m ,“ a komu? „al vescovo e al clero;“ to su mi na zide i na vrata napisali. —

S Bogom!

U Poreču, dne 29. oktobra 1873.

I. Dobrila, v. r.
bp.

(Bisk. Dobrila — Ant. Karabaiću.)

Dragi moj prijatelju!

Što mi Vi pišete, na to mi je muka i pomisliti. Ja se približujem šestdeset i prvoj godini svoga vieka; iztrošile su mi se moći tjelesne i duševne, te sam željan mira i pokoja, a ne vojne. Putovati po ljutoj zimi i ljetnoj žegi, potucat se po tuđjih kućah i po krčmah; to bi za me onda samo podnositi vriedno bilo, kad bih se mogao nadati velikoj koristi za puk; ali po mojem dosadanjem iskustvu toj nadi nema nimalo temelja. Istarska autonomija je za naš puk takov potor, kakova on tužnjak nije nikad podnosio, za naš narod je autonomija neizbježiva propast, a po nekih drugih pokrajinah je nasuprot centralizam. Kako ćete da se vlada Istarski Hrvat u Beču, a da ne naudi ni svojim izboraćem ni braći po drugih zemljah, pa da ga ne napadu preuzhićeniki u novinah, kojih ima i previše?

Uzmite i to još na um: neima na svijetu skupštine, u kojoj bi se toli nužno i pogrdno govorilo o vjeri i crkvi katoličkoj, koli i kako se psuje u carevinskom vijeću. Poznati oni bezbožnici su rječiti, bezstidni, bezobzirni, i služe se svakom zgodom i nezgodom, da navale na vjeru i svećenstvo uz sveobći smieh i pleskanje. Šta ćete da ja činim u takovih prigodah? Mučati ne-

smiem, a odgovarati iznenada u tudjem, meni jur neobičnom jeziku nemogu, kako bi trebalo, i to tim manje, čim mi je manji dar rječitosti. Vjerujte mi, moj brajne, da sam bio jur mučenik do sita u onoj drvenoj kući, i da se sva duša u meni sgrozi, kad samo pomislim, što i kako se je onda govorilo i psovalo o svetih stvarih. Beč će izabrati svoje Dittes-e, Jiskre, Kopp-e itd. jer su junaci u bezbožtvu; iz toga se jur sad može razabrati, što će govoriti i predstaviti sboru oni neprijatelji Boga i vjernih Hristovih.

Ima još mnogo toga, s čega mi se nimalo neljubi poslanička čast, i čega Vam ne napominjem. Ali to je Vam svakako na um uzeti: da se ja uzprkos svemu, što sam gore rekao, oglasim, da sam spravan prihvatit kandidaturu, a da napokon na izboru propadem, to mi nebi moglo biti po volji, i bilo bi tad dosta poruge, koja me po pravdi nebi išla. Ako je puk u Dolini i drugdje rad izručiti meni svoju vlast, neka se tad *po zakonu* skupe i dogovore; neka ustanove svoj program, ako im se čini, da im ga treba, pak neka mi ponude svoje uzdanje u mene; ako bude sva prilika, da bi većina birača bila za mene, onda istom bih ja mogao kazati, je li bih se oprtio meni pregolemim bremenom.

Čuo sam već put, da me je Porečki komitat uvrstio među svoje kandidate; je li, nije li: ja toga neznam; ni toga neznam, nije li to kakva varka ili mreža. —

Što se iztočne Istre i školjah tiče, neznam Vam ni ja kandidata, Vam nepoznata. Dinko Vitezić, brat biskupov, je po mojem sudu uprav vrstan i pošten čovjek; je li bi ga izbrali Vaši na školjih, to ćete Vi bolje znati. Ako i je činovnik, mislim, da nebi prodao ni časti svoje ni pučke koristi.

Želite li dušicu po božjoj volji: neka koja občina učini predsjednika Albera svojim gradjaninom; on je čovjek na božju, i učinio bi dobra svakomu, a krivice nikomu. — Učinili što Vam

je drago, nrecite nipošto u listu „N. Sl.“ da ja primam kandidaturu. (oko g. 1873 ili 1873.) D.

P. S. Gospod. Maroti je čovjek razuman; samo ako se bi-rači budu složili u njem. — Feretić je dosta poznat u Istri; ali i za nj će biti teško složiti izbirače. — Napinjali se Vi koliko Vam drago, ov kraj Učke će nadjačat protivna stranka; ona ima za sebe sve, što je ikoliko ugledno, sve sŭ oni uredili, namjestili mreže itd. itd.; od prijazne stranke nema do kojega popa pojedinca, dočim je i njih većina hladna, a neki su i protivni. Kmet je nestalan, nerazuman, te se nije nanj pouzdati. — Plaćila teška talijanu i hrvatu, zla ljeta jednomu i drugomu, potrebe iste jer ista nevolja; potrebno je, da se svi složno brane zlu, da se ljube, da si pomagaju, da svi napreduju, da svi skrbe, da se nemuti vjera, da neponestane svećenika, da izberu čovjeka viešta nemačkomu jeziku, voljna i vrstna braniti i taliana i hrvata (bolje slavljana, čovjeka, koji kaže činom i trudom, da bi rad svim rane izliečit, svim pomoći; to naprimjer bi trebalo iztaknut u „N. Sl.“ puno već nego našu narodnost, koja mnogim nije povoljna, ščega se mnogi poštteni talian boji dati svoj glas slavljanu. Kapljicom meda da se što uhvatit, ali ne ni čabrom žuči. —

(Matko Baštijan — bisk. Dobrili.)

Presvjetli Gospodine!

Nikad nisam mogao dočekati ljepše prilike od ove, da Vam odgovorim na pismo, na koje Vam već toliko vremena dugujem odgovor. Ja krivac, a Vi u slavi Svog imendana nećete, nesmite, nemožete da mi neoprostite i nedopustite, da Vam čestitam, da Vam srdce moje otvorim i sa sve duše zavapim: na mnogaja ljeta zdravi bili i veseli Gjurgjev danak slavili!

A baš se može reći, tko u ovo mutno doba naše kakve sukromne radosti, da je odsudjen na vjekovito žalovanje, najme ako mu je još k tomu sudjeno ljubiti svoj narod kao Vam; što

ste Vi i opet pokazali priznavši se izmedju prvih za člana ove istom osnovane narodne čitaonice slavjanske. Vaš pristup kao da je bio, svim koji Vas poznaju, proročanstvom dobra početka. A uz imena posvetjenih drugovah Vaših, biskupah Slomšeka, Jirsika i ljubimca jugoslavenskog darežljivog Strossmayera, neprestance se spominje i Vaše ime, te veli: Bratja, nismo sami, Bog je s nami, gdje ima ovakvih ljudi medju nami.

Čitaoničarska sam pravila predao g. Štrku te ga umolio, da Vam jih pošlje kojom uzmogne najzgodnijom prilikom, da znate prava i dužnosti naše. Izvanredno se je dugo zategnulo sa štampom im, i to je upravo od kraja bio uzrok, što Vam nisam pisao kako bi bio želio.

Ovih mi je danah g. Šulek poslao 50 komadah svog Hrvatsko-Ugarskog ustava, da mu jih, ako uzmogu, razprodam po 40 novčićah. Uz pravila dostat ćete i Vi jedan istisak, koji Vam šaljem, da vidite kad Vam bude na tenani, kakva je razlika izmedju rodjene slobode naše i one, kojom nas milostivo nude stare pijavice naše, bečki gospodari naši.

U Vašem ste mi pismu naložili da Vam pišem, kad bi što vriedilo da se znade. U buduće, ako Vam nedosadi, bit će mi to velika čast; al u ovaj par baš moram da mučim, jer dobra nema a za zlo znate i sami. Kako sad stvari stoje a nas, Slovene, nema izgleda baš nikakvu boljitku. Dosad su nas trli samo Niemci, a odkad su se tobože dali na slobodu, u ime slobode nas gnječe, gnjave i tam, gdje samo mogu, Taliani, Magjari, a lako da se još uzčuje i isti Cigani. Bože pomози stvorenju tvome.

Samostanice Vam ruke cjeljuju. A i ja najsmiernije Vam se klanjajuć u ime svoje i brata mi, ostajem

U Trstu, 23. travnja 1861.

Vaš najpokorniji sluga
Matko Baštijan, v. r.

TINJAN.

PIŠE MATKO BRAJŠA-RAŠAN.

U srednjoj Istri, negdje u sredini ceste Pazin—Poreč, a nad ubavom Dragom, koja se stere skoro od Pazina do limskog kanala, diže se lijepo trgovište, nazvano Tinjan, nad kojim se umiljato i pobožno krili rimokatolička crkva sv. Šimuna i Jude sa svojim zvonikom, sličnim po obliku onomu sv. Justa u Trstu, i koje leži 319 metara nad površinom morskom. Oko crkve nago-
milano je do 70 kuća, koje pripadaju većinom poljodjelcima. Između ovih kuća vijugaju se tijesne i neuređene ulice, od kojih se glavna ulica spušta kroz glavni ulaz mjesta u predmjesto i na trg pod takozvanu „ladonju“ (stablo Koprivić). Predmjesto se širi od tog trga preko prostora „Šikalj“ na zemaljsku cestu prema Poreču i prama Pazinu. Ovuda se redaju lijepe i prijatne kuće, ovdje je trgovina, ovdje su škole, općinski i poštanski ured, ovdje su mlinovi, ovdje je promet. Predmjesto je dakle faktično glavni dio ovog trgovišta. (Vidi sliku str. 267.)

Ali odmah na prvi pogled, osobito ako dolaziš sa strane Pazinštine i Supetarštine, moraš da rečeš, da je Tinjan staro mjesto, nad kojim je sjegurno mnogo koji vijek prohujo. I sada opaža se, a stariji ljudi još pamte, da je mjesto bilo ograđeno visokim zidinama, i da je nad glavnim ulazom u mjesto, na takozvanom „mostu“ kraj današnje općinske zgrade, bio toranj sa dvoglavim orlom i sa prostorijama za općinsko vijeće itd.

Trgovište Tinjan je sijelo istoimene mjesne općine, kojoj pripadaju porezne općine Tinjan, Kringa i Sv. Petar u Šumi. Mjesnom općinom upravlja općinsko zastupstvo sa općinskim glavarom na čelu, koji je istodobno i predsjednik mjesnog školskog vijeća. Na pečatu općinskog glavarstva vidimo visoke zidine sa tornjem nad ulazom u mjesto, veliki dvoglavi orao na tornju i sunce sa istočne strane.

Polag zadnjeg popisa pučanstva od 31. decembra 1910. imade ova mjesna općina 4197 stanovnika, od kojih pripadaju:

a) poreznoj općini Tinjan 1714

b) „ „ Kringa 1226 i

c) „ „ Sv. Petar u Šumi 1257.

Po narodnosti imade

a) porezna općina Tinjan Hrvata 1650 Talijana 64

b) „ „ Kringa „ 1213 „ 13

c) „ „ Sv. Petar u Šumi „ 1249 „ 8

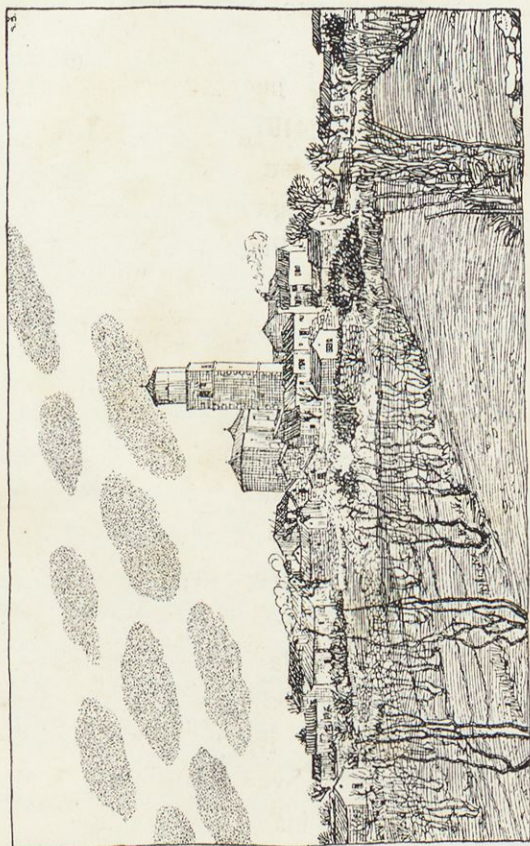
Ukupno Hrvata 4112 Talijana 85

Isto toliko imade i rimokatolika, jer drugih vjernika u ovoj mjesnoj općini i nema. Svaka od gornjih poreznih općina sačinjava također posebnu župu za rečene vjernike, i svakom od ovih župa upravlja posebni župnik.

Pučkih mješovitih škola sa više razreda i sa naukovnim jezikom hrvatskim — talijanski se uči kao predmet — imade u toj mjesnoj općini tri, i to jedna u Tinjanu, jedna u Kringi, a jedna u Sv. Petru u Šumi. Sve ove škole su prilično dobro posječene i napredak je u njima hvalevrijedan.

Uz „Hrvatsku čitaonicu“ u Tinjanu rade uspješno i blagotvorno zadruge za štednju i zajmove u cijeloj mjesnoj općini.

Poštanski ured je u Tinjanu i u Sv. Petru u Šumi, a poštanska sabiraonica u Kringi. U Tinjanu je i postaja c. k. žandarmerije.



TINJAN.

Pučanstvo je uopće zdravo i jako, duševno nadareno, dobre ćudi i čvrstog značaja, radino i pobožno. Njegova stara narodna nošnja, kao opànak, pastò, ubòjak, bičve, benevreke, košulja, krožat, halja itd. gine sve više, a mjesto nje vidimo nošnju sveopćeg novog kraja.

Podneblje je blago i zdravlju pogodno, toplota srednja, porašće prilično. Ovo zadnje bi bilo i bujno, kad ne bi Istra oskudijevala na vodi.

Najveći dio pučanstva bavi se poljodjelstvom i stočarstvom.

Tlo je prilično plodno. Imade tu vina, osobito crnoga (teran, šarac, hrestulja, plavinac., mačkiž), žita (pšenice, raži, pirovice, hiljače, ječmena), kukuruza, krumpira, sočiva, zelja, repe, broskve, buraka, sijena, voća, lijesa itd.

Za prodaju je najviše vina i lijesa.

Od stoke imade po zadnjem popisu pučanstva u mjesnoj općini Tinjan goveda (volova, krava i teladi) 960, konja i kobilica 17, ovaca i koza 2500, svinja 750 te magaraca i mazga 340 kom.

Svega toga — osim konja i mazga, štono se je u zadnje vrijeme počelo gojiti — kao što i peradi imade za kuću i za prodaju. —

Pčela je malo, ali ljudstvo se sve više za to zanima.

Obrt i trgovina razvijaju se prilično. Imade tu postolara, krojača, kovača, bravara, stolara, tkalaca, — imade dućana sa mješovitom i drugom robom, skladišta vina i lijesa, — imade i mlinova na paru, — imade gostiona itd.

Po cijeloj mjesnoj općini je dosta dobro uređenih kolovoza i drugih puteva, koji vode u razna sela, imanja itd.

Kraj mjesta Sv. Petra u Šumi je dapače postaja državne željeznice Divača—Pula.

Vode kišnice je zimi dosta, a ljeti malo. Pošto je i ovuda kao što i na Poreštini i na Puljštini vapneno tlo kraško, voda se žalibože gubi, a tlo suši.

Žive vode su ovuda rijetke. Nedaleko od Tinjana je vrutak nazvan „Pišćetak“, koji je zimi dosta obilat, a ljeti vrlo oskudan.

Ljudi crpu vodu za kuću iz bunara ili cisterna, kojih imade sada ovuda preko stotine (pred 30 godina bilo ih je možda 5 do 6), i žalibože jošte uvijek najviše iz lokava, koje su odlučene za napajanje životinja, za pranje i drugo. Nu veliko je ufanje, da će si ljudi i u tome pomoći, čim nastanu bolje ljetine. —

Kroz Dragu teče potok, koji zimi dosta nabuja, te koji se izljujeva u limski kanal. Ljeti je većinom naravski suh.

Najviša točka na Tinjanštini je vrh Mrmonigla ili Veli Vrh, koji se diže od morske površine za 383 metara. Tuj stoji kameni križ, šest metara visok i sa napisom „Zdravo, križu, spasenje naše!“ Ovaj križ bje postavljen godine 1901. na uspomenu devetnaestog vijeka. —

Interesantni su i radi jezika i radi značenja nazivi raznih sela i predjela u ovoj mjesnoj općini.

Sela u Tinjanu:

Banki, Bašići, Brečevići, Butori, Červari, Čobani, Grimani, Grintavica, Hlistići, Ivetići, Jakovci, Jakovići, *Ježenj*, Jurani, Krebeli, Lovrečići, Milinki, Milohavići, Milotići. Mljagosti, Moferdini (također Škuljan), Mohori, Pajci, Peljaki, Picupari, Piljari, Rudići, Srbinjak, Vitasi. (Vidi sliku str. 271.)

U selu Ježenj, koje broji po zadnjem popisu 162 stanovnika, rođen je danas pokojni biskup Juraj Dobrila.

Sela u Kringi:

Bratulići, Danjeli, Dujmovići, Fatori, Frankovići, Gospodi, Grgorci, Hrvatini, Jelovci, Kučići, Lizardi, Gregi, Matešina, Moferdini, Okmačići, Pavletići, Pinezići, Premci, Radetići, Škardići, Trle-
vići dolnji i gornji, Tomići, Zlate.

Sela u Sv. Petru u Šumi:

Banovci, Bezjaki, Dajčići, Dolčani, Grgani, Glavica, Gljuščići, Grčeti, Hekići, Hlombari (također Šampulići), Jopi, Juršići, Kočevari, Kranjci (također Mavrići), Kristani, Krnjeli, Lukači (Kravarić), Mikuljani, Pamići, Pariži, Picki, Polići, Slavčići, Tomažin, Turčinovići, Udovičići (Jukini), Videti.

Ova sela nazivlju se većinom tako po imenu jedne ili druge obitelji, kao na primjer Banki od Banko, Bašići od Bašić, Brečevići od Brečević, Turčinovići od Turčinović itd.

Prijedjeli:

Vrhovina, Poljica, Ograde, Kleč (također u Pičnu), Lanišće, Vrtače, Kamenjak, Kuk, Putina, Pod orešići, Dražica, Rubinjak, (imanje pokojnoga biskupa Dobrile), Soline, Švarovice, Dvorina, Gozd, Gaj, Sklenice, Barakovica, Jamine, Kozarice, Brnavice, Bekovica, Pilarija, Paljuh, Dimbokovac (Dolac), Gomilica, Jezerine, Harlapovica, Tičarija, Čambarela, Skupinjak, Dolinjača, Suhača, Altof, Pužarija, Brda, Paronići, Čabrnjak, Ravnjak, Lakošik, Leskovac), Hlibovica, Glavica, Japlenice. Škuljine, Strana mala i vela, Cerovlje, Cočak, Kupinica, Hripina, Stenice vele i male, Tijola, Brih, Zatka itd.

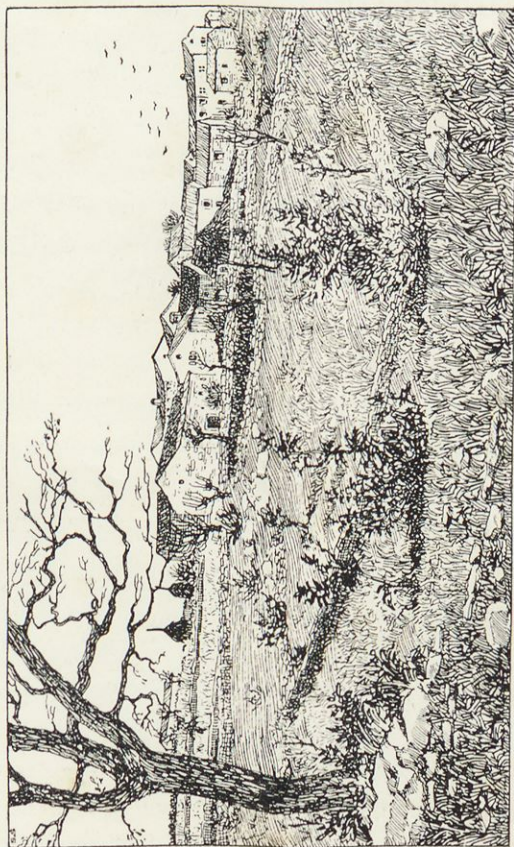
U općinskom leksikonu za austrijsko — ilirsko Primorje označeno je mjesto Tinjan — kako je rečeno — kao trgovište, mjesto Kringa kao trgovište i mjesto Sv. Petar u Šumi kao selo.

Najviše pučanstva je po selima, rasijanim po cijelom teritoriju, a najmanje u netom spomenutim općinskim središtima. Zato broji mjesto Tinjan samo oko 300 stanovnika, mjesto Kringa samo oko 200, a mjesto Sv. Petar u Šumi samo oko 40 stanovnika.

* * *

Što kaže povijest o postanku mjesta Tinjana?

Od trećega vijeka prije Isukrsta do danas vladali su Istrom Veneti, Istrani, Karni, Liburni, Rimljani, Heruli i Rugiji, istočni



JEŽENJ.

Goti, Bizantini, Slaveni odnosno Hrvati i Slovenci, Langobardi, Franci, Oglajski patrijarhi, Markgrofovi Eppenstein, Weimar, Moosburg, Sponheim, Andechs, Wittelsbach, oglajski patrijarha Volcher, grofovi gorički, Mlečani (jedan dio), Habsburgovci, Francuzi i opet Habsburgovci.

Usljed raznih ratova, koji su se ovuda vodili, rušilo se istinabog mnogošta, ali se i dizalo. Pobjednici, da predusretnu neprijateljskim navalama, dizali bi i ograđivali u svrhu obrane na sjegurnijim točkama zemlje svoja prebivališta. Tako su postali razni gradovi, kao na primjer: Pula, Rovinj, Poreč, Novigrad, Umag, Piran, Kopar, Buzet, Pazin, Pićan, Plomin, Labin, Krk itd., a tako je svakako postao i Tinjan, o kojem smo u početku rekli, da je do nedavna bio ograđen visokim zidinama, te opskrbljen prostranim tornjem.

Vrijeme, kada je ovo mjesto postalo, do danas je sasvim nepoznato. Nu zato nije isključena mogućnost, da barem približno izračunamo doba postanka. Kušajmo.

Od definitivnog zaposjednuća Istre po franačkom kralju Karlu Velikom — koje je bilo g. 788. — dalje gradile su se neobičnom brzinom svuda po Istri, osobito pak u srednjoj Istri, obrane proti neprijatelju, i to šančevi, tvrde zidine, kule, tvrde, tvrđavice i gradovi. Među bezbroj ovih obrana teško je bilo doći osvajaču, i zato je i brzo jenjala njegova provala.

Da se pak Franci još bolje učvrste, i da osjeguraju položaj, uveden je po njima feudalni sistem.

Od osvojene zemlje bi naime kralj pridržao jedan dio za sebe, a ostali dio bi razdijelio pod imenom alodij među pratice (Gefolgschaft). Od svojega bi pak kralj davao pod imenom „beneficium“ ili „feudum“ pojedine dijelove podanicima na doživotno uživanje; on bi ih uveo odnosno investirao u tu zemlju, u taj feud. Kralj je bio feudalni gospodar, a uživatelji bili su vazali. Radi

toga morali su vazali priseći, da će kralju biti vjerni, i da će ga braniti do zadnje kapi krvi.

Ovi doživotni feudi postali su kasnije nasljedni.

Ali i vazali, bi davali svoje zemlje drugima u feud, i tako bi oni od vazala postali feudalni gospodari.

Vez pako između kralja i vazala obzirom na sjegurnost pred neprijateljem nije bio sasvim dostatan. Trebalo je imati uz sebe još druge moćnije faktore, a to su biskupi, koji su bili vrlo uvaženi i jaki. Kralj je i njih nadario feudima, pa su tako i oni postali vazali, a od vazala feudalni gospodari.

Na taj način okružili su se biskupi sa množinom vazala, pripravnih na zapovijed njihovu i sudove držati i zemljom njihovom upravljati, pače i krv svoju za njih i za kralja prolijevati.

Posljedica je toga bila, da je biskup tršćanski dobio god. 911. od kralja Beram, 929. Umag i Sipar, 948. Trst, — biskup porečki prije godine 924. i kasnije, kako to svjedoči listina Otona II. dd. Verona, 7. juna 983, ... *predia, nominative Montona, Rosarium, Nigrignanum, turrim, quae est supra piscationem None, et illam de Cernaria et castrum Pisinum, Medelanum, quod a regibus seu ab Ugone largitum est, videlicet Runignum quantum ad episcopatum sancte Parentine ecclesiae donatum est a nostris antecessoribus, videlicet in loco qui dicitur Duo castella et Valles cum omnibus pertinentiis suis* ..., jer je kralj Berengarij bio umoren godine 924. i jer ga je ove godine naslijedio Hugo od Provence, koji je vladao do godine 944., — biskup puljski Kastav, Veprinac, Mošćenice i Rijeku itd.

Listinom od 3. juna 1369. investirao je pak porečki biskup Gilbert goričkog grofa Alberta IV. slijedećim feudima:

... In primis castrum Pisini, Zuminum, *Antignanum*, Tarvisium, Vastignanum, Paduam, Montemdellesbolte. Item Vissignanum, Rosarium, Visinatum cum Villa Sanctae Mariae. Item decimas

Castri Montonae, Molendinum de Curte. Item Molendinum de Palu de Montona, tertiam partem Molendini de gradulis, dimidium Villae Purris, decimas Sancti Laurentii . . .

U ovoj vjerodostojnoj listini infeudacije čitamo dakle i ime Antignana — Tinjan.

Ali ovo ime nalazimo i prije.

U listini diobe goričkih grofova od godine 1342. stoji: . . . In Isterreich Mitterburch (Pazin), Marenuels (Lupoglava), Wessenstein (Kozljak), Rekel (Rakalj), Poymont (Završje), Pyben (Pićan), Galiae (Gračišće), Lauran (Lovran), Berschetz (Beršec), Terneis (Trviž), *Tignan* (Tinjan), Barba (Barban), Memlan (Momjan) mit allen den Ehren und Rechten als sie die Grafschaft von Görz gehabt hat in Isterreich . . .

Godine 1178. potvrđuje papa Aleksandar III. na korist biskupa u Poreču: . . . Ecclesiam de Antoniana (Tinjan) . . . Ecclesiam de Curicto (Kringa) . . .

Na temelju svega toga može se dakle sa stalnošću reći, da je Tinjan postojao godine 1178. i da mu je danas najmanje 734 godine. A koliko je on godina prije postojao? Možda i od desetog stoljeća ovamo, ako hoćemo, da ga u gore spomenutoj listini Otona II. od 7. juna 983. pomišljamo pod riječi „*cum omnibus pertinentiis suis*“, možda i od prije, ali boljih dokaza ja za sad pružiti ne mogu. Može li tko drugi, drago bi mi bilo.

Važno je nadalje znati, da u urbariju grofije pazinske od g. 1498. nalazimo ime *Tignan* (Tinjan), a u „*Specificatione di tutti i luochi incorporati et annessi al contado di Mitterburgo hora Pisino*“ od godine 1732. *Antignana* (Tinjan) terra immurata i *Isegn* (Ježenj, gdje se je biskup Dobrila rodio), villa.

* * *

Do godine 1860., kad je bila dogotovljena cesta Kičar—Tinjan—Baderna—Poreč, dolazilo se iz Pazina u Tinjan putem,

koji ide i danas preko župe Staroga Pazina prama Ježenju, a odavle preko Drage do glavnog ulaza u mjesto. Zato su se bolje kuće, kao župna i druge, nalazile sa strane Ježenja. Naravski, da se sada stari put u gornju svrhu malo ili ništa ne upotrebljuje.

Toranj nad glavnim ulazom u mjesto razrušio je župan Vinko Orlić, a od kamenja toga tornja sagradio je prvi općinski načelnik (podestà) Anton Šestan lijepu štalu tik glavne ulazne ulice. Kraj te štale vidimo na zidu takozvanu „brlinu“, za koju su se ljudi vezali u znak rugla.

Na desnoj strani glavne ulice, i to negdje u sredini iste, imademo pobočnu ulicu, nad kojom stoji odmah na početku kuća sa svodom, nazvanim „bekarija“ (tuj su se naime klale životinje za kućnu porabu) i koja vodi do župnog stana. Na jednom kamenu u zidu gornjeg svoda stoji urezano godište 1449. Da li se ovaj broj proteže na postanak svoda ili na što drugo, ne mogu reći, ali svod i kuća nad njim odaju veliku starost.

Glavna ulica ide nekoliko uzbrdice prama sredini mjesta, te svršava pred župnom crkvom Sv. Šimuna i Jude.

Nad portalom ove crkve čitaš najprije natpis:

„Cura et vigilantia Joannis Sestan paroci et protonot. apost. campanae 1755, turris 1762, Ecclesia 1773.“

Onda nad ovim slijedi drugi natpis:

„Templum hoc restauratum 1895.“

Sada dolazi kip Majke Božje, kojemu na desnoj strani stoji kip Sv. Šimuna a na lijevoj Sv. Jude.

Nad ovim kipovima imademo pak slijedeći natpis:

„Regnante Maria Theresia Imp. et reg. apost. augustissimo filio Josepho e Montecuccoli comite Pisini haec domus Dei refluoruit.“

Nutarnjost crkve je čedna, ali lijepa.

Imade nekoliko oltara, od kojih je glavni oltar posvećen Sv. Šimunu i Judi. Taj oltar skupa sa kipovima prije spomenutih svetaca sav je od mramora.

Crkva imade, akoprem stari, ali još uvijek lijepi križni put, koji je darovala Tereza Defar, udova pok. Šime, rođena Križmanić iz Tinjana nešto prije godine 1853. Opaža se nuzgredice, da je gornja darovateljica rođena u selu Ježenju kao i biskup Dobrila, i da je s ovim u prvoj svojoj mladosti ovce pasla.

Orgulje su vrlo dobre. One datiraju od godine 1867. te su dogotovljene od nekog Tonolli-ja iz Brescije u Italiji.

U sakristiji vidimo veliki stari ormar od orahovog drva. Stalak datira od godine 1736. a gornji dio od godine 1738. Na ormaru imade lijepih ureza.

Na zidu sakristije visi u okviru pismena posveta ove crkve, koja je sagrađena na istom mjestu, gdje je stara bila. Posvetio ju je dne 24. juna 1798. biskup Ignacij Kajetan de Buset in Faistenberg. Potpisali su posvetu biskup i Georgius Pezalich, segret. ep. et cancell. consistor.

Zvonik datira — kako je spomenuto u napisu župnika Ivana Šestana — od godine 1762. Na njemu stoje natpisi:

„Deo ac Sanctis tutelaribus“

i

„Ponovilo obč. Glavarstvo

1895.“

Oko župne crkve bilo je u staro vrijeme groblje. I danas nađu se ovuda čovječje kosti.

Na desnoj strani crkve je kuća mansijonerije Casamara, koja je bila godine 1852. povećana. Na prvom podu stanuje obično duhovni pomoćnik, a u parteru je bila do nedavna jedno-razredna pučka škola. Nu i danas usprkos novoj općinskoj zgradi,

u kojoj je smještena pučka škola, služi prizemlje monsignerije za smještenje jednog razreda proširene pučke škole.

Današnje groblje leži na početku ceste Tinjan—Sv. Petar, a nedaleko odavle na dnu predmjestu i kraj ceste prama Poreču vidimo kalvariju i crkvu Sv. Križa ili Majke Božje od sedam žalosti.

U župi tinjanskoj bilo je prije mnogo godina još drugih crkava, kao na pr. Sv. Anton kraj današnjeg župnog zaselka, Sv. Mihovil kod Tijole, Sv. Nikola preko Drage izmed Tinjana i Sv. Petra u Šumi i Sveta Špeta (Elizabeta preko Drage kraj sela Mljagosti. Danas ove crkve više ne postoje.

Župnici u Tinjanu bili su od godine 1292. do najnovijeg doba slijedeći:

Belac Ivan iz Tinjana	od g. 1592. do 1603.
Bellis Ivan iz ???	„ 1603. „ 1622.
Kosić Ivan iz Kastva	„ 1622. „ 1664.
Benedetti Anton iz Tinjana	„ 1665. „ 1682.
Antolović Grgo iz „	„ 1682. „ 1708.
Patay Jakov iz Boljuna	„ 1709. „ 1729.
Floriani Juraj Ante iz Kastva	„ 1729. „ 1731.
Martinić Fran Ignacij iz Gračišća	„ 1731. „ 1741.
Sestan Ivan iz Novaki	„ 1741. „ 1783.
Peršić Fran Niko iz Lovrana	„ 1783. „ 1787.
Covaz Karl iz Pazina	„ 1788. „ 1809.
Ivančić Mate iz „	„ 1809. „ 1823.
Corinaldi Josip iz Rijeke	„ 1823. „ 1830.
Bogović Ivan iz Krka	„ 1830. „ 1831.
Rovis Fran iz Pićna	„ 1831. „ 1845.
Gregorić Fran iz Kranjske	„ 1846. „ 1878.
Giacomini Anton iz Kubera	„ 1880. „ 1890.
Kjuder Anton iz Kozlja (Kras)	„ 1890. „ 1900.

Gržetić Eduard iz Zarečja „ „ 1900. „ 1904.

Košir Anton iz Borovnice „ „ 1904. „ 1909.

Danas je upravitelj župe Josip Križman iz Sv. Antuna kraj Kopra.

* * *

Općina Tinjan dala nam je i vrlo zaslužnih muževa, a to su: Josip Voltić (Voltiggi), koji se je rodio u 18. stoljeću, i od kojega imademo još danas dosta dobar riječnik ilirskoga (hrvatskoga), talijanskoga i njemačkoga jezika sa slovnícom, tiskan u Beču g. 1802., i doktor *Juraj Dobrila*, bivši biskup u Poreču i Trstu, koji se rodio g. 1812. u selu Ježenju nedaleko od trgovišta Tinjana, koji je bio pravi pastir svoga stada, te koji je potlačene Hrvate i Slovence u Istri u svakom pogledu preporodio.

Osim ovih rodili su se u Tinjanu te su došli ili će, ufamo se, doći do lijepe časti: tri doktora prava Depiera, (od kojih je jedan mrtav, jedan c. k. notar, jedan advokat), liječnik Depiera, pop Battegaro Josip, katehet u Trstu, trgovac i posjednik Defar Šime (poznati rodoljub), sinovi ovog posljednjeg: pop Matija Šime Defar, župnik u Voloskom, svršeni pravnik Ante Defar i abiturijent Liberat Defar, pa Orlich Ivan, trgovac i posjednik, Orlich Ruggero, zemaljski računarski činovnik u Poreču, Ukušić Blaž, poštanski činovnik, te bogoslovi Križmanić iz Ježenja i Prelac iz mjesta Tinjana, koji nisu žalibože više među živima,

Nu i podopćine Sv. Petar u Šumi i Kringa mogu se ponositi nekojim svojim općinarima.

U Sv. Petru u Šumi rodio se u XVI. stoljeću Šime Bratulić, poznati general pavlinskoga reda, biskup zagrebački i carev savjetnik. Odavle jesu također: Krajcer Ivan, svršeni pravnik, i Bolonić Danilo, slušatelj na trgovačkoj akademiji Rivoltella u Trstu.

Iz Kringe potiče starina pop Martin Prenc, rođen g. 1812. i danas jošte službujući župnik u Svetom Ivancu kraj Žminja, kao što i župnik Lovranski Ivan Luk.

Tu je ugledao svjetlo božje također mladi bogoslov Milanović Božo, od kojega imademo u najnovije doba jedan električni izum sa dobivenim jurve patentom, i koji svojim intenzivnim radom i proučavanjem obećaje proslaviti sebe, zemlju i narod svoj.

Domalo bit će još drugih muževa, koje pak prepuštamo budućnosti.

PROSVJETNO DRUŠTVO „DOBRILA“



GORICA

ANTE MARČAČ

bogoslov

Iskreno je još 22. kolovoza 1908. u Puli Premalo godina bio govornik predavačima i za sobom, da se ne mogla o njemu govoriti naposljetku i za porijeklom dr.ica. Ispostavilo se da ga je društvo spriječilo u to kratko vrijeme, ima sve vrste intelektualne prikladnosti, pa će koga možda i zanimati ovo par riječi o njemu.

Društvo se zove „Dobriša“, ima namjeru biti dobro, kojega se ne treba i ove godine najviše sjećamo. Onda se ne ga nikad ništa dogodilo, jer koga je bilo i nekoliko bogoslova. U ovom finem sastavu je i program društva.

Članovi su društva u javnosti razgovarali o tome, da se ne može sam tako mnogo reći po razgovoru, ali u ovom slučaju profesor, a društvo dobriša, koja je intelektualna i po: („Nasa Sluga“ br. 33 p. 1908.) i po razgovoru, najviše pokazuje to, što se u ovom društvu izdalekije doba njihovog života.

Ta, gdje će biti nikadli nove ideje, što se ne odlučačkom punom idejama i punoćom ideja, to je ono što mladež, koja postigne zadani cilj. Zato sam oduševljen? Zato, što se ne odlučačkom idejama nedostizivi, a čest, jer društvo se kao godina sred-

AKADEMSKO PROSVJETNO DRUŠTVO „DOBRILA“.

GORICA.

ANTE MARČAC,
bogoslov.

Osnovano je dne 22. kolovoza 1908. u Puli. Premalo godina živi, premalo povijesti ima za sobom, da bi se mogla o njemu samomu napisati oveća povijesna crtica. Ipak život, što ga je društvo sprovelo u to kratko vrijeme, ima sve oznake istarskih prilika, pa će koga možda i zanimati ovo par riječi o njemu.

Društvo se zove „Dobrila,“ ime nama tako drago, kojega se mi Istrani ove godine najviše sjećamo. Osnovali su ga neki akademici, među kojima je bilo i nekoliko bogoslova. U samom imenu sadržan je i program društva.

Obično se đачka društva u javnosti smatraju za igrariju „študenata“ — barem sam tako mogao suditi po mnogim izjavama svojih negdašnjih profesora, a i drugih uplivnih osoba naše inteligencije n. pr. („Naša Sloga“ br. 39. g. 1908.). Da nijesu igrarije, najbolje pokazuje to, što se u njima najjasnije zrcale prilike doba njihovog života.

Ta, gdje će prije niknuti nove ideje, ako ne na mladenačkom srcu, punom ideala! I punoćom ideala, za kojima teži mladež, obično postigne žuđeni cilj. Zašto samo obično? Zato, što su nerijetko ideali nedostiživi, a često, jer đaštvo ne bira zgodna sred-

stva, ni staze ravne k cilju — drugim riječima, jer mnoga društva rade i osnivaju se bez temelja, premda u programu sve vrvi riječca „temelj.“

Tako se i u Istri među đaštvom dogodilo. Osnovala su se dva društva. Jedno: „Dobrila“, a drugo: „Istra.“

Ideja je ona, što je đaštvo razdvojila, nu mnogo prije osnutka tih društava. God. 1907. otišli su prvi abiturijenti sa pazinske gimnazije. Te iste godine držao se u Pazinu mjeseca rujna prvi sastanak hrv. i slovenskog đaštva. Već kod priprava za sastanak pokazala se nesloga. Tako se javilo o sastanku samo u „naprednjačkom“ listu „Hrv. Đaku“, a katolički listovi su se ignorirali. Sastankom je ravnao „Klub istarskih akademičara u Beču“; on je recenzirao referate. Bio je sazvan sastanak na čisto „narodnom“ programu, no vršio se nije tako. Bila su dva referata, koji su na neki način struje, koje su neprirodno zajedno tekle, rastavili. Bogoslov A. Janko držao je referat, po „Klubu“ u Beču stavljen na indeks, na koji je većina đaka reagirala, jer je zahtijevao, da se đaštvo u svom radu drži vjere. Došlo je na red predavanje Slovenca *Agneletta*, pravnika, koji je donio program slovenskog narodnog radikalnog đaštva. Bogoslovi su prosvjedovali, i kod odlučivanja, da se osnuje „ferijalno đačko društvo“, zahtijevali su, da im se zajamči, da društvo ne će ništa takova poduzeti, što bi se protivilo vjeri našega naroda.

Većina je u silnoj galami to odbila.

Kako je većina shvaćala frazu „narodni temelj“, pokazuje to, što su svi u Zagrebu upisani bili u naprednjačkim čisto protunarodnim društvima.

Godinu dana iza sastanka u Pazinu držao se sastanak u Puli, gdje se đaštvo posvema razdijelilo. Imalo se osnovati „ferijalno društvo“, ali su se osnovala „ferijalna društva“, jer je želju bogoslova i nekih sveučilištaraca, koji su zahtijevali, da

se društvo postavi na „pozitivno katolički temelj“, većina opeta odbila, ostajući na „čisto nar. temelju“. Tako se osnovalo društvo „Istra“ na „narodnom“, a društvo „Dobrila“ na „vjerskom temelju za narod.“

Promotrimo, koje je društvo pošlo pravim putem! Da mi ne bi koji predbacio, da govorim pro domo sua, sjećam ga one: „Po plodovima ćete ih poznati,“ i stoga stanovišta neka sudi.

Društvo „Istra“ uzevši u svoj program rad za narod bez vjere, učinilo bi bilo jednu nesmotrenost, kad bi bili tadanji vođe ozbiljno tumačili izraze „bez vjere“ i „narodni temelj“. Tumačili su oni ovako: Radit ćemo za narod u prosvjetnom smjeru „na narodnom temelju“, a u vjeru ne diramo, nit se s njome pačamo. Kao da je to moguće!

Izraz naime „na narodnom temelju“ jest abstraktan, i dade se natezati na sve moguće načine; materija je, koja prima sve moguće oblike; misao, koja se može shvatiti, kako se hoće. Na tako sumnjivom, nerealnom tlu počelo je društvo „Istra“ svoj rad.

Svoje namjere su bolje otkrili, kada su na buzetskom sastanku 19. kolovoza 1911. stavak o „narodnom temelju“ htjeli precizirati. Jedan je naime predlagao, da se sve štaštvo postavi na „*napredni* temelj.“ Prijedlog je pao, jer su se stariji javnosti bojali.

Logička je posljedica bila ovog njihovog mešetarenja ova: *iz nikakvog programa — nikakvi uspjeh.* Taj neuspjeh prikazao nam je najbolje jedan odbornik „Istre“ u „Našoj Slogi“ ove godine, u kojem članku vidimo mješavinu gluposti i zlobe. Mogu sa sigurnošću reći, da društvo „Istra“ drijema već od svoga osnutka, a sada već i spava.

Sve, što sam napisao o „Istri“, nijesam napisao, da izazivljam kogagod, nego sam samo konstatirao neuspjeh društva „Istre“, jer mi barem uspjeha ne vidimo!

To je najbolji dokaz, da je to društvo htjelo unijeti u naš narod ideje tuđe i otrovne, pa ih zato narod nije ni prihvatio. Naprotiv društvo „Dobrila“ od svog osnutka dne 22. studenog u Beću neprestano je napredovalo doduše polagano, ali stalno. Prvi odbor „Dobrilin“ moram iznijeti cijeli: Predsjednik: Stojan *Brajša*, pravnik; podpredsj.: Miroslav *Glavić*, bogoslov; tajnik: Ante *Defar*, koji je ujedno i druge službe vršio; revizori: Ante *Matanić*, i Ćiril *Brajša*, pravnici.

Članovi su se odmah dali žilavo na posao. Već kroz praznike iza osnutka držali su članovi „Dobrile“ seljacima po selima predavanja o svim najaktuelnijim pitanjima kao: o štampi, alkoholu, o državi itd. Držala su se u svemu 14 predavanja, ne ubrojivši u to privatni rad svakog pojedinoga člana.

Imali su Dobrilaši na umu svoj maleni broj i silni posao, pa su se bacili najprije na to, da pobude u Istri među inteligencijom smisao za katoličku ideju, koju je pomlađenu donio biskup Mahnić u Istru, a za koju je biskup Dobrila živio i umro. Ta je ideja u programu društvenom: Preporod u Kristu.

Mnogi su se čudom čudili, što su baš akademičari prvoborci za tu ideju, a mnogi su rekli: „Oni će mene učiti, što znači kršćanski živjeti.“ Prvi su naime bili navikli u akademičarima vidjeti mladiće oduševljene jedino za narodne plesove, govornike na zabavama, fine kavalire, a indiferentne katolike; drugi isto tako. —

Lijep bi svezak, bio kad bi se tiskala sva pisma, koja su Dobrilaši razaslali kroz školsku godinu po cijeloj Istri.

Plod njihova rada kroz godinu bio je prvi sastanak istarskih đaka u Sv. Petru 14. VIII. 1909. Na tom sastanku sakupilo se tridesetak đaka sa pazinske gimnazije; bilo je zastupano i učiteljište u Kastvu te drugi zavodi po Primorju. Referate su držali akademičari. Tako je pravnik Ante Defar govorio o katoli-

cizmu i nacijonalizmu, u kojem je referatu pobio krilaticu liberalnih đaka, da je katolicizam protivnik nacijonalizmu.

Drugi dan 15. kolovoza bila je II. glavna skupština „Dobrole“ u Tinjanu. Vrijedno je spomenuti, da se na toj skupštini primila rezolucija, kojom se moli odlučujuće osobe, *da se što prije sagradi konvikt*. Govorilo se na toj skupštini i o proslavi stoljetnice rođenja biskupa Dobrole.

Iz Tinjana pošlo je đastvo pomiješano sa narodom u velikom broju kroz „Dragu“ u Ježenj, rodno selo biskupa Dobrole. Imala se otkriti spomen-ploča neumrlom biskupu. Blagoslovio je ploču vlč. g. Sloković, župnik iz Sv. Petra.

Na „baladuru“ obližnje kuće stao je tada bogoslov vlč. Jakov Cecinović i u zanosu svoje pjesničke duše ocrtao je cijeli život biskupov, koji je za ideju, koja je đastvo ondje sakupila, sav zauzet bio i život njoj posvetio. „Tu smo“, govorio je on, „u malenom Betlehemu, iz kojeg nam je izašao čovjek, koji je tijelom umro, ali duhom živi među nama. Njegov život budi i naš — njegovim stopama kročimo ka Kristu za mili svoj narod.“

Govorio je i pravnik Stojan Brajša. On je narodu razložio ideje, koje vode društvo „Dobрила“, te zašto to društvo nosi ovo slavno ime. Narod je pljeskanjem i kliktanjem pratio govore, te je na svršetku pred kolibom, u kojoj se biskup rodio, otkritih glava zapjevao: „Lijepa naša domovina.“

Zrno je, bačeno u plodnu zemlju, urodilo plodom. Đastvo je organizirano u smislu „Dobrilinog“ programa. Ne mislim time sve đastvo, jer je mnogo đastva organiziranog bilo na „naprednom“ temelju, koji su svi pristajali uz „Istru“.

Društvo je „Dobрила“ od svoga početka radilo intenzivno u narodu. Nastojalo je sakupiti pučkih knjiga za svoje knjižnice, koje je kanilo osnivati po većim selima. Tu se najbolje pokazalo, što misli inteligencija o društvima. Dok je društvo „Istra“ bilo

najizdašnije podupirano, društvo je „Dobrila“ moglo sakupiti tekar toliko knjiga, da osnuje u Pazinu za potrebu svojih članova knjižnicu, koja imade priličan broj apologetičko-znanstvenih knjiga.

Moram se ovdje sjetiti blagopokojnog župnika Ragusina, koji je te godine u oporuci ostavio društvu preko 200 knjiga.

Treću glavnu skupštinu imalo je društvo zajedno sa sastankom srednjoškolskoga đastva u Ždrenju dne 31. srpnja 1910. Na skupštini je predsjednik referirao o radu kroz prošlu godinu. Osobito se istaklo na sastanku ovo: „Kao što i prije, tako nas i sada najviše podupiralo časno svećenstvo... Svjetovna inteligencija bila je gotovo sva proti „Dobrili“, barem u koliko nije bila za nj.“

Iz Ždrenja pošli su svi, što su na sastanku bili, u Kaštelir, gdje se imala otvoriti I. pučka knjižnica „Dobrile“.

Radi raznih prilika nije se onoga dana otvorila, nego mjesec dana kasnije. Tu se kod otvorenja najbolje pokazala intolerantnost „Istraša“ i neprijateljstvo proti „Dobrili“. Došao jedan „Istraš“ k otvorenju, pa htio u zadnjem času sve pokvariti. Nije mu uspjelo, pače tajnik „Dobrile“, koji je kod otvorenja bio, *morao ga je kod naroda u obranu uzeti*. Jadnik!

Godinu dana iza toga sastalo se istarsko katoličko đastvo u Marčani: srednjoškolsko na svoj III. sastanak, a „Dobrila“ na svoju IV. glavnu skupštinu. Sastanak je bio 19. i 20. kolovoza. Referati i vijećanja držala su se u lijepoj dvorani obitelji Marotti. U referatu o radu, što ga je dao predsjednik, istakao je otvorenje knjižnice u Kašteliru, te preokret na bolje u mišljenju inteligencije. Vidimo već gotovo organizirano katoličko učiteljstvo (što se kasnije i dogodilo), a i sve svećenstvo u „Svećeničkim Zajednicama“ prati sa sve većim zanimanjem naše nastojanje.

Već u godini pred sastankom izdalo je društvo razglednice

rodne kuće Dobriline, pa je blagajnik mogao pokazati u računima lijepi dobitak.

Primilo se na tom sastanku 3 nova člana, a proglasilo prve senijore: vlč. g. Jakov Cecinovića, vlč. g. Josipa Lukšića te svršenog pravnika Antuna Defara.

Cijelokupno društvo sa narodom, koji se ondje bio sakupio, osudilo je u oštroj rezoluciji „narodno“, zapravo liberalno, učiteljstvo u „Narodnoj prosvjeti“ i izjavilo se solidarnim u radu za narod sa onim u „Hrv. Školi“.

Od velike, upravo prevelike važnosti, bio je taj sastanak za cijelu Istru. Odbornici „Dobrile“ uvidjeli su u prvoj godini, da pučke knjižnice nijesu od koristi među našim narodom, jer još nije pripravljen na to. Treba ga najprije pripremiti. Po referatu pravnika Stojana Brajše „O mladenačkim društvima“ naložilo se novom odboru, neka poradi oko toga, da se u Istri osnuje koje mladenačko društvo, koje bi onda bilo uzorom za druga.

Mislili su „Dobrilaši“ u Marčani također na svoga uzor-biskupa Dobrilu, čija se stogodišnjica rođenja imala slaviti u budućoj godini 1912., pa su i primili rezoluciju, na koju je i narod oduševljeno pristao, da se stogodišnjica u Pazinu slavi. Tijekom godine međutim se mjesto promijenilo, pa se odredilo za to Tinjan.

Vrijedno je spomenuti, da se u to vrijeme, premda veoma kasno, maklo i društvo „Istra“. Digao se mrtvac, da slavi živoga. Poslalo je naime po svom odborniku pismo „Dobrili“, u kom pozivlje društvo na suradnju. Naravno isti nije ni sanjao, da su „Dobrilaši“ još u Tinjanu raspravljali o tom, i na to se ozbiljno pripravljali.

Došao i dan proslave.

Kad se u Tinjanu svršio službeni dio proslave sa sv. misom i govorom Dra. Laginje, društvo je „Dobrila“ povelu iza toga

svoja mladenačka društva, koja su bila osnovana iza sastanka u Marčani, u Ježenj. Tu su nastupili kao govornici seljaci te nekoji „Dobrilaš“. I narod je jasno govorio, pa je na usta jednog seljaka rekao: „Ne ćemo gospode, koja se, dok su s nama, Bogu mole, a kad su sama, ne mare za Njega ni za nas. Mi ćemo samo uz one, koji idu stopama biskupa Dobrile.“

Društvo „Dobrila“ proslavilo je s druge strane svog biskupa na izvanredni način, naime: osnivanjem mladenačkih društava. Odbor, koji je u Marčani primio nalog, da osnuje koje mladenačko društvo, osnovao je pomoću svećenstva dvanaest društava u svim krajevima Istre. Na mnogim mjestima pripremio je teren, ako se nije dalo osnovati ili nije bilo nade, da će uspijevati. Članovi društva bili su u neprekidnom dopisivanju sa omladinskim društvima, te se svim silama nastojalo izravnati onaj jaz među seljačkom i učećom mladeži. To je u nekim krajevima potpuno uspjelo.

Naglasujem ovo, jer je od velike važnosti. „Dobrilaš“ naime primaju u mladenačkom društvu ne kao tuđince, nego kao svoje drugove iz djetinjstva, kojima se možemo povjeriti, izjadati se, dočim do drugih čute nešto, što ih odbija — čute valjda vukove u jagnjećoj koži. To mi je pripovijedao jedan mladić iz trviškog omladinskog društva.

„Dobrila“ si je time stvorio u narodu takav položaj, kakvi nije očekivao. Pripravilo je čitače za svoje knjižnice, pa će osnivanje knjižnica davati obilno ploda. Pripravilo je narod za onu borbu, koja se ima vršiti za Krista ili proti — koja se zapravo već vršila, — jer, gdje su protivnici?

Seljački momci znat će odlučno braniti uz narodnost i svoj drugi amanet, svoju vjeru. Da nijesu to fantazije, nego da je zbilja za Istru počela nova era, pokazao je „mladenački tabor“ u Bermu ove godine dne 25. kolovoza.

Dan prije imalo je srednjoškolsko đastvo sastanak u jutro, a poslje podne „Dobrila“ svoju V. glavnu skupštinu. Nikad se nije đastvo veselije sastalo. Ta drugi su dan imali doći vršnjaci seljački, koji se uz naše redove postavljaju organizirani, da brane svoju vjeru i narodnost.

Narod iz cijele Istre, a osobito iz Zapadne, dohrlio je u velikom broju sa svojim mladenačkim društvima. Sve trobojkama okićeno i zelenilom, a mužari grurali, da se ća u Pazinu ćulo.

Iza svete mise govorili su mnogi govornici narodu. Među tima je osobito bio pozdravljen Slovenac Fr. Terseglav te dva seljaka. Jedan je od seljaka šibao gospodu „avokate“ i „profesure“, koji se nijesu na taboru pokazali, a drugi je tugaljivo i pjesnički molio Svevišnjega, nek usliši njegovu molbu, neka pošalje njegovom narodu svećenika, koji će ga znati podignuti. Bio je taj mladić iz zapadne Istre.

Govorio je i jedan ćlan „Dobrile“.

Poslije objeda držala se krasna zabava, na kojoj su nekoja mladenaćka društva nastupila u pjevanju i prikazivanju.

Seljaćki mladići oduševljeni su pošli iz Berma pjevajući, a pratilo ih neprestano gruvanje iz mužara, te domaći mladići, koje su druga mladenaćka društva pozivala do godine k sebi.

Stalno bi bio veliki biskup, da je živ, sa najvećim veseljem i radosti promatrao plod, ćije je sjeme on posijao i cijeli svoj život zalijevao svojim željama, nadama, molitvama i pomaganjem materijalnim. Veselo bi mogao uskliknuti: „Narod je moj probuđen, te znade već nastupiti ne samo na obranu svoje narodnosti, nego i svoje vjere.“

* * *

Time je društvo „Dobrila“ najljepše proslavilo uspomenu svoga i narodnog uzora — biskupa Dobrile.

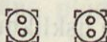
Još je jedan veselo promatrao sa beramskog brežuljka povorke mlâdića, koje su se kliktajući udaljivale. Bio je to beramski župnik vlč. J. Grašić. I mogao je biti veseo, jer su se i njegove nade ispunile, nade, koje je već odavna nosio u srcu i sav se njima posvetio. Vidio je svoj puk prodahnut idejom — a tu ideju Kristova duha on mu je udahnuo.

Mladenački tabor bio je za „Dobrilaše“ poticaj, neka nastave svoj rad u tom smjeru, — osnivajući naime mladenačka društva.

Mogu navesti kratku statistiku članova, da se vidi, kako dobra volja i bez velikih sila može nešto da učini. God. 1908.—9. imalo je društvo 9 članova, 1909.—10. 21 člana; 1910.—11. 17 članova; 1911.—12. 19 članova, a ove godine 1912. 20 članova.

Društvo „Dobrila“ ima malo povijesti za sobom, ali dosta rada, onoga „sitnoga“ rada, što ga je prvi predsjednik preporučio na sastanku u Ždrenju. Tim sitnim radom misle „Dobrilaši“ nastaviti i tako postaviti pod kule „narodnih temelja“ bombe, da te labave „narodne temelje“ razore.

Ne mogu sve nakane i namjere „Dobrile“ otkriti, kaošto nijesam mogao otkriti ni sve njegove uspjehe, ali mogu otvoreno reći: *Cijeli program društva „Dobrile“ nije drugo, nego program, što ga je zacrtao veliki biskup Dobrila, a taj se daje reći u par riječi: Za vjeru i dom.*



VALVASOR IN ISTRA.

DR. IVAN PREGELJ.

Ni ga omikanega Jugoslovana, ki ne bi poznal imena Valvasorjevega, imena moža, ki je „časti“ in slavi svoje domovine žrtvoval vse svoje moči, čas in premoženje, ki je z vnemo in ljubeznijo bilježil slavo Kranjske. — Vendar pa dvomim, da so slovenski bratje, zlasti še najbližji v Istri poučeni, da je Valvasor v svojem slavnem delu, pri katerem ga ni nemalo podpiral hrvatski pesnik *Pavel Vitezović* —, obširno poročal in širil čast tudi Istre, kot tedanjega petega, administrativnega dela Kranjske.

Primerno se mi je zato zdelo v letu, ko praznuje Istra jubilejni spomin na svojega vrednega sina, škofa Dobrilo, doprinesiti k spomenici mal prispevek, ki naj se v *lapidarnem* slogu dotakne veleznane Valvasorjeve knjige in „časti“, ki jo ta mož bilježi Istri, oni slovanski Istri z lepim italijanskim nebom nad seboj in težko bedo tujinstva, oni Istri, kjer nista osodi Hrvatov in Slovencev, njihovi smotri in njihove težave ni za las različne ...¹⁾

*

¹⁾ Prim. Die Ehre des Herzogtums Krain, Laibach—Nürnberg 1689. 2. Aufl. Rudolfswerth 1877. I—IV., P. v. Radicz, I. W. Valvasor, Laibach 1910., P. v. Radicz, Valvasor s ozirom na Slovanstvo. Let. Sl. Mat. 1877 str. 251 ss., A. Kaspret, Valvasor als Historiker, Mittheilungen des Musealvereines f. Krain 1890, 4 ss., S. Rutar, Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra. Ljubljana 1896.

Najlepše lastnosti dičijo sicer po krvi tujega, a vseskozi za čast in procvit svoje ožje domovine vnetega Valvasorja. Res je ko zgodovinar sin svojega časa (1641—1693).¹⁾ Res je, da ni kritičen; vendar pa ostane njegova knjiga spoštovana last Slovencev in Hrvatov. V nemškem jeziku poroča tu zgodovinar vse mogoče o Kranjski, govori o krajih, prinaša dobre bakroreze, zemljevide, govori o šegah, veri, vražah, spominja slovanska narečja, slovanska imena. Povsod objektivnen, povsod prošinjen od resnicoljubnosti, domovinske ljubezni in krščanskega prepričanja.

Pojem Kranjske se pri Valvasorju ne krije docela z sedanjim. Tako je opisana in všteta v Kranjsko tudi Istra, ko peti del Kranjske ko „Istrianske Krai“. Pregledno in posebej govori Valvasor v II. knjigi o Istri. V poglavjih 70—83 razpravlja o avstrijskem delu Istre. Deloma pa spominja istrstvo tudi drugod pod Notranjskim, Krasom i. t. d. Potem, ko je označil Valvasor meje (Volosko—Lovrana—Bersez—Kršan—Šumbreg—Pičan—Gračišče Pazin—Beram—Tinjan—Kringa—Boljun—Lupoglava—Učka—Klano), govori o prebivalcih (navaja Rečane-Dalmatince-Liburnijce in prave *Istrane*); našteje mesta in trge, samostane in fare, gradove, ohranjene in podrte (Šabec, Kozljak), vasi, doline [Boden] (belajsko-brdsko, boljunsko, kastavsko, gračiščansko, pičansko, kršansko, šumbreško, paško, gradinjsko in čepiško); omenja teh svetov rodovitnost. Govori o gorah, posebno o Učki, o kateri ve, da je poraščena z bukvami in kostanji in prebogata dragocenih zelišč.²⁾ Pozna razne gozdove in šume v Istri na pr. borutski gozd, cerovljski, grdoselski, novaški i. t. d.

Našteje vinograde, mej njimi najznamenitejše: pičanski, boljunski, gradinjski, kastavski, kršanski, moščeniški. — Ve pripo-

¹⁾ Kaspret 13.

²⁾ — — die alleredelsten Kräuter, welche viel grössere Kraft und Tugend haben, weder die, so anderswo stehen II. 292.

vedovati o izrednem bogastvu jegulj v Cepiškem jezeru, pozna Rašo, Boljunščico, Rečino, postrvi bogato, in Pazinski potok. Slednjega navaja brez imena slično ko vir na Učki. (Menda pač Franc Jožefov studenec.) Omenja podzemsko jamo pod Učko (pri Martini) in zaključí z naštevanjem turških grmad (Kreid-Feuer).¹⁾

V abecednem redu razpravlja nato Valvasor o istrskih farah v VIII. in IX. knjigi. Knjigi se sicer ne krijeje popolnoma. V VIII. knjige 5tem odstavku²⁾ govori Val. o farah s stališča cerkvene ustave; je torej ta del nekak „status“ cerkva in far, mejtem ko v IX. knjigi Val. obširno poroča o topografičnih, zgodovinskih i. t. d. razmerah v posameznih omenjenih far in krajev, katere tu opremi tudi z bakrorezi. V „statusu“ poroča Valvasor o podružnicah, o duhovnikih, ki oskrbujejo fare, o raznih letnih praznikih in shodih, deloma celo o številu rojenih in umrlih. O nezadostnih podatkih toži baš s ozirom na Istro. Z nekako pikrostjo spominja pri celi vrsti far, da mu naprošeni niso dali dovoljnih informacij.³⁾

Sledeče kraje v Istri navaja Valvasor na tem mestu: Beram, Bersez, Brdo, Boljun, Borut, Cerovlje, Čepić, Črnikal, Golagorica,

¹⁾ Razumljivo je, da Valvasor v tej knjigi samo pregledno opisuje topografijo Istre. Podrobnejši dati so raztreseni po celém delu, kakor je sploh razvrstitev knjige nerodna, nespretna, in se isto večkrat ponavlja. Valvasor zlasti *vina* v Istri ne more nikoli dovolj hvalno omenjati.

²⁾ Navajam po knjigah Valvasorjeve razdelbe, ki bi odgovarjala naši. I zvezek I—IV., II zv. V—VIII., III zv. IX—XI., IV zv. XII—XV. —

³⁾ Na pr. pri: Bermu, Karbunu, Cerovlju, Kršikli, Gračišču, Golgorici, Sv. Ivanu (Pićan), Lindarju, Novakih, Villa nova, Starem Pazinu, Pasu, Šumbregu, Šušnjevicu, Trvišu, Črnem Kalu, Čepiću. Prim. za Borut VIII 727. „Von diesem Ort habe ich weder den Namen der Pfarrkirchen noch der Filial-Kirchen in Erfahrung bringen können; denn man willfahret hierinn nicht überall mit gleicher Hurtigkeit.“ Župnik je bil tedaj v Borutu neki — Matej Kos. Ali še lepše: Cerovlje VIII 732. „Was dieselbe (Kirche) aber für Filial-Kirchen unter sich habe, wissen diejenige besser als ich, welchen nicht belieben wollen mich dessen zu benachrichtigen.“ Ali so te pritožbe vselej na mestu, ne vem. Valvasor sam pa ni pomislil, kako težko je bilo dopisovanje z Istro, dasi ve, da v tem delu Kranjske ni nikake urejene — pošte. Prim. II 290.

Gračišče, Grdoselo, Sv. Ivan, Krbune, Kastav, Kršikla, Kozljak, Kršan, Kringa, Klano, Lindar, Lovran, Lupoglava, Moščenice, Novaki (Neusaß), Pazin, Stari Pazin, Pas, Pičan, Šumbreg, Šušnjeвица, Zamašk, Trviš, Tinjan, Veprinac Vranja, Villa nova, Žminj (Swing, Schwüing).

Celo vrsto zanimivosti in podatkov o mestih, trgih, samostanih in gradovih pa najdemo v IX. knjige Valvasorjeve „časti“. S pridejanimi slikami tolmači, opisuje in razpravlja vestni zgodovinar o celi vrsti v Istri nahajajočih se krajev, razvrščenih po abecedi mej kraje druge Kranjske. Navedeni kraji so: Beram 613, Belaj 28, Bersez 29, Boljun 37, Čepić 669¹⁾, Dolina (Mahrensfeld) 357, Golac (Karstberg) 357, 43, Gračišče 171, Gradinje 214, Kastav 43²⁾, Kašćerga (Chaiserfeld, Khashar II 290) 52, Klano 304, Kringa 317, Kršan 301, Lindar 341, Lovran 346, Lupoglava 355, Moščenice 380, Novigrad 399, Opatija 289, Veprinac 609, Pas 436, Pazin 273, Sv. Petar u Šumi 440, Pičan 30, Skalica 495, Sočerb 525, Šabec 508, Šumbreg 526, Tinjan 18, Trviš 571, Voloska 618, Žminj 569. Samo omenjen je *Krk* 347.

V ukusu svojega časa pripoveduje tu Valvasor o vsemogočem. Na gotovih mestih naraste tekst do celih razprav.³⁾ Podrobnosti, ki so kulturno najzanimivejše, najdemo tu: popisovanje raznih navad in šeg, lokalne dogodbe in zanimivosti v ukusu časa, zgodovinski podatki, topografične notice, z mnogokrat istimi besedami, frazami vvedena poročila o vinu, podnebjju in ljudeh se vrstijo

¹⁾ Omenjen je tudi Kloster per Jeseru 362.

²⁾ Zelo obširno od str. 43—52. Štiri načine tolmačenja imena Kastav navaja Val. a) Bautscherjevo zgodbo o kraljici Tevti, b) Tomasichevo o Rimljanih (Castua = casta), c) poljudno iz Caschia = kašča = Getreid - Kasten in d) svojo razlago iz besede: Kostain = Kästen — Castan — Castanea, torej nekaka sloj. Kostanjevica. Značilno je, da piše Val. še vedno *Volovska* (45).

³⁾ Na pr. Pazin 373 ss. kjer najde Val. priliko obširno referirati o volitvi mestnega sodnika, biriča ali „zaffa“ in mestnega kovača.

v nekako nerodnem in nekritičnem redu. Lokalni opisi povsod isti: toliko milj od Ljubljane, toliko od Pazina, kljub temu najbogatejši oddelek z ozirom na Istro.¹⁾

Raztreseno na raznih mestih poroča Valvasor nadalje o sočrbski jami²⁾ in jami pod Učko,³⁾ govori o Učki ko gori lepega razgleda.⁴⁾ S čudovito naivnostjo spominja neštetokrat rodovitnost Istre, povdarja posebno veliko bogatstvo vina.⁵⁾ Trdi stereotipno, da je v Žminju več vina ko vode, seveda z istimi besedami zopet pri Kringi. O priliki govori o „vinum Pucinum“ in se zaplete v razpravo, je-li vino Pucinum Črnikalec ali kastavsko vino.⁶⁾ Primerja Istro obljubljeni deželi, kjer sta tekla mleko in med, češ, da teče Istra od vina in olja.⁷⁾ Govori o oljiki (III 351), o kostanjih (347 XI), o lešnikih okolu Pična, ki se razpošiljajo v tuje kraje (XI 30). Pripoveduje o italijanskem podnebjju v Istri, rodovitnosti zemlje okolu Pazina (XI 375), o lovoru in rožmarinu okolu Moščenic (XI 380), o lovranskem platnu (XI 347), o čepiških fazanih in nezdravi okolici jezera (XI 660, XI 362). Omenja mramor v Moščenicah in bogato perutnino v Pazinščini (XI 375) i. t. d. i. t. d.

Ve, da je podnebje vroče,⁸⁾ poroča pa tudi o silnih vetrovih v Istri.⁹⁾ Valvasor je skratka dobro poučen tozadevno o Istri.

Nič manj ni zanimiva in poučna slika, ki nam jo predloči Valvasor pri opisovanju ljudstva, ljudskih šeg in navad. Gotovo

¹⁾ Razumljivo je seveda, da omenja Val. tudi druge kraje v zvezi s temi. Na pr. Starada, Materija, Buzet, Previš, Vranja, Dolenja vas, Gorenja vas i. t. d.

²⁾ IV 494.

³⁾ IV 560.

⁴⁾ IV 601, imenuje Učko „lustreich“.

⁵⁾ II 265, II 268, II 270, III 352, VI 30, XI 317, XI 569 i. t. d.

⁶⁾ V 243 ss. Mesto Pucinum dekretira v Istro. V 118.

⁷⁾ II 293, III 351.

⁸⁾ XI 380.

⁹⁾ — — die Sonne brennt heftig und hitzet gewaltiglich III 307.

¹⁰⁾ — daselbst gehen die Winde so kalt und scharff, dass sie Einem gleichsam durchs Herz schneiden III 308.

je sicer, da Valvasor tudi tukaj bilježi v duhu časa, da ne loči jezikov, vendar to ni nikakor tolik pogrešek, kakoršnega delajo moderni nemški „zgodovinarji“ naštevajoči v Istri živeča narečja.¹⁾

Poleg splošne razdelbe o Istranih, kateri govorijo — kakor naivno Valvasor dostavlja — *istrijski* (so mit der Dalmatinischen übereinkommt) in *italijanski* (aber schlecht),²⁾ govori posebej o Čičih, Rečanih in Pivčanih (prebivalcih okolu Klana). Poroča, da stanujejo Čiči mej Sočerbom in Novim gradom (II 265) in da so podobni v noši Kraševcem, da se pa jezikovno ločijo od teh.³⁾ Istoveti jih z Japidi, Skiti in Chitim,⁴⁾ vendar pa prepušča vprašanje da li so Vlahi ali prvotni Chitim „razumnemu bravcu“ (I 7). Čiči so izborni strelci.⁵⁾ Stanujejo v velikih vaseh in se pečajo s prenašanjem soli.⁶⁾ Obširno je opisana noša ljudi okolu *Črnega kala* (VI 302). Možje so tu grdi, toda žene — lepe. Moški se strižejo in brijejo, kakor sploh Istrani.⁷⁾

¹⁾ Primeri samo bedastočo, kakoršno je zapisal o Istri avstrijski etnograf *Czoernig*, ki pozna *trinajst* (1) etnografičnih nuanc in vrhutega še „die Verschmelzungen verschiedener Abteilungen.“ Prim. *Žic*, *Antropogeografija Istre* III. Nar. Prosvjeta.

²⁾ V 327;

³⁾ Tschitschen — untern gemeinen Hauffen aber Zizche — — bleiben in der Sprache weit von ihnen und reden ihre besondre, als die rechte Japydes oder Nachkommen der alten Japydum II 256.

⁴⁾ Chitim so po Val. prvotni prebivalci Istre, istovetni z Japidi I 7, Val. 74 sl. Pr. Radicz, L. S. M. 271.

⁵⁾ Sie seynd über die Massen hurtig und geübt in der Stein — Schlingen (oder Schleuder). Und welches noch mehr zu verwundern, so werffen sie nicht nur kleine, sondern auch grosse Steine, nemlich ein- und zwey-pfündige ja auch noch schwerere. II 256.

⁶⁾ II 256.

⁷⁾ Svojo naivno hudomušnost pokaže Valvasor ob tej priliki z naslednjo opazko: So hat man auch gar nicht Ursach zu argwohnen, als ob sie von den Langobarden herstammten; denn ihre kurtze Bärte zeugen fast augenscheinlich darwider V. 328.

Govoreč o Rečanih (Fiumaner)¹⁾ omenja Valvasor prebivalce okolu *Klana*, *Kastva*, *Vesprinca*, *Moščenic* in *Voloske*.²⁾ Svojo nošo imajo „marinari“. O prebivalcih okolu *Klana* poroča, da so divji in plahi,³⁾ da so ti kraji nevarni in da so morali v *Klanem* vsled pretepov letne shode odpraviti.⁴⁾ O *kastavskih* ženah pravi, da so hude in divje ko mačke;⁵⁾ sploh ljubijo tu okolu ljudje svobodo in neodvisnost. Obenem pa hvali njih spretnost v streljanju.⁶⁾

Moški po Istri nosijo klobuke in kape, žene pa si ovijajo glave z umetno nabranimi rutami (artlich gefaltten) in ne poznajo peč.⁷⁾ Moški nosijo orožje imenoma „Braduiza“ — insgesamt Baltha genant. —

Valvasor pripoveduje nato o raznih navadah v Istri. Govori o običajih pri krstu, semanjskih plesih v *Kastvu*, *Veprincu* in *Moščenicah*. Govori o običajih pri poroki, kjer navaja celo vrsto besed in odlomkov v domači govorici.⁸⁾ Navedem naj približno vse: *Stareshina*, *Nastazhilo*, *Jezherma*, *Deueri*. *Kolazh*, *no tihu nashi*, *Pokry tojo posteno glauo*, *postena usta gouore*, *Nasimo bratezo*, *nase neveste debe njem shito usako rodilo*, *angeli stahu*. *Amen! sa snachu amen!*, *Usi dobri zhasi*, *oui naybolie*, *Dobra-doshiza*, *brenta*, *kolenzez* (*Büblein*), *Dobèr dan uoda jordana*, *koja se korstile Boga nu Suetiga juana*, *je sem tebi perpelau leto neuestizo*, *de bodesh ny uslusila nu njo zhisto ohranila*

¹⁾ V 320 ss.

²⁾ Vsekakor moramo pod Rečani umeti Istrane. Valvasor loči „mornarje“ od prebivalcev na kopnem. Pridejana slika V 321 kaže prebivalce okolu Klana in Kastva. Jasnosti seveda v Valvasorjevih izvajanjih o jeziku ni.

³⁾ XI 303, XI 496.

⁴⁾ VIII 754.

⁵⁾ XI 52 „grimmig gleichsam wild“. —

⁶⁾ Sosebno prebivalce Veprinca XI 610.

⁷⁾ V 327. Tu govori v posebnem poglavju specijelno o Istranih.

⁸⁾ Ibid. ss. Želeti bi pač bilo, da marljiv šolnik to mesto prevede ali predela za berila ljudskih šol v Istri. Mesto je kulturno naravnost znamenito vsled bogastva odlomkov v domačem jeziku.

— *Uidalize, rosheniza* (Doppelpfeife, Schalmey)¹⁾ i dr. Malo manj obsežno poroča Valvasor o ženitovanjskih navadah pri Rečanih.²⁾ Zelo zanimivo je poročilo o volitvi župana (Zupano, Sodze), biriča (Zaff) in občinskega kovača v *Pazinu*, ali podobno v Moščenicah, Veprincu, kjer omenja tudi način sodbe.³⁾ Pri opisovanju „kraljevega pira“ v *Kastvu* zabeli pripovedovanje z dvema mičnima smešnima anekdotama o možu s podagro, ki se je lečil z vinom, in o Henriku goriškem, ki je svoja otroka zbujal iz spanja in ju navajal piti vino.⁴⁾

Valvasor ne pozabi omeniti velike gostoljubnosti v Istri. Posebno povdari isto v *Pičnu*.⁵⁾ Hvalno omenja zmernost Istranov pri trgatvi in navaja kot protizgled razuzdanost trgatev na Laškem v Noli.⁶⁾ Nadalje omenja veliko čistost ljudi okolu Moščenic, ki vidijo celo v poroki mej sorodnimi kljub dispenzu nedopusten greh. Iste ljudi opisuje ko male (klein und kurtz), toda zveste

¹⁾ VI 328—334. Govoreč o *Strigonu*, doda Val. še posebej razpravo z močnim psevdoznanstvenim aparatom 336 ss.

²⁾ VI 320 ss.

³⁾ XI 376. Kovača plačujejo z letno mero „Starez“ ovs. XI 301, XI 610. — Običaj in način kako so izvoljeni župani sodili opisuje Val. sledeče: Wann jemand . . . in Histerreich an Einem was zu fordern und sprechen hatte, so hielt der Suppan oder ein Andrer der den Gerichtstab führte, seinem Beysitzern auf Klage und Antwort zween Wege vor; aus welchen zweyrley Wegen Jedweder nach seinem Gedanken einen erwählte und ein Jeder seiner Meynung nach darauf votierte. Derjenige aber, welcher den Gerichtstab hielt, schnitte eines Jedweden Votum oder Stimme auf einem Rabisch (Robrisch XI 610); denn das war das Protokoll, welchem man den Process einverleibte. Welche Parthey die meiste Wahlen (Stimmen) hatte, die erhielt das Recht und den Sieg ohne weiteres appellieren. IX 95. Valvasor pripomni, da je bilo te vrste sodenje nepopolno in nezanesljivo. V resnici je prešla pozneje Istra pod okrilje takozvanega *Schranen*-gerichta za Kranjsko, ker za lastno prizivno sodišče v Istri sami ni bilo dovolj plemičev.

⁴⁾ XI 50.

⁵⁾ XI 51,

⁶⁾ II 286 sl. Tu spominja Val. istrskega duhovnika, ki je reven in mora pol dne delati, pol pa moliti, da ne umrje od lakote.

(treubelobt) in pobožne. V njihovih cerkvah ni pajčevin.¹⁾ Nasprotno zopet graja drugod vražo po Istri, ki se dogaja na božični večer. Ljudje imajo navado — pripoveduje — ta večer deti na ogenj velik hlod („Pain“) in temu od vsake jedi ponuditi žlico. Slično spominja že omenjenega *Strigona* in razne „vedomce“ t. j. mrličke ki se vračajo.²⁾ Naj navedem še nekaj kurioznosti, katere navaja Valvasor o Istri. Poznano mu je n. pr. da se čita po Istri služba božja v staroslovenskem jeziku.³⁾ Nadalje ve pripovedovati o čudovitem mlinu v *Cepiškem* jezeru⁴⁾, o velikem stolpu v *Trvižu*⁵⁾, o taboru v *Bermu*⁶⁾, o krasnem razgledu iz *Strmca*⁷⁾, o čudovitem viru v *sočerbski jami*⁸⁾, o lepih slikah čudežev, ki so se tam godili v *Boljuni*,⁹⁾ o leseni, starodavni, vedno novi sohi M. B. v *Lovrani*,¹⁰⁾ o svetlobi, ki se prikazuje za vreme nevihte na cerkvenem stolpu v *Tinjanu* in ki je znak, da ne bo škode,¹¹⁾ in nazadnje ko višku kurioznosti bilježi Valvasor o vasi *Zamašk*, da je ta vas polovica avstrijska in polovica benečanska, da ima dvojce županov, dvojce sodišč.¹²⁾

Relativno slabo je obdelana zgodovina Istre pri Valvasorju. Posebno šibka pa je — kakor sploh — tudi z ozirom na Istro

¹⁾ XI 441, VIII 757.

²⁾ VIII 753, VIII 835, XI 317 XI 341.

³⁾ XI 303 „An den meisten Orten wird die Messe in Illyrischer Sprache celebriert wegen Wenigkeit der Priester und Unerfahrenheit in der Lateinischen Sprache VIII. 678.

⁴⁾ IV 609.

⁵⁾ XI 571.

⁶⁾ XI 613.

⁷⁾ XI 525.

⁸⁾ IV 496 sl. Drugod zopet pripoveduje da tu v Sočerbi ne vspeva bela repa. XI 542.

⁹⁾ VIII 727.

¹⁰⁾ VIII 762.

¹¹⁾ VIII 718.

¹²⁾ VIII 799.

V. knjiga.¹⁾ Notice in kratka poročila o zgodovini Istre so večalimanj raztresena po vsem delu. Mnogo tega je zabilježeno pri monografičnih orisih krajev in mest v XI. knjigi, največ vendar najdemo v XV. knjigi, kjer govori Val. o novejših dogodkih, n. pr. benečanskih vojskah itd. Izpisovati ta mesta ne bi imelo dovoljnega razloga, naj sledi pod črto nekaj mest navedenih brez obzira na vsebino.²⁾ Istotako zadevajo in se ozirajo na Istro poglavja o pičanskih škofih,³⁾ oglejskih patriarhih⁴⁾ in tržaških škofih,⁵⁾ kjer najde Valvasor priliko govoriti o svetnikih⁶⁾ nanašajočih se na Istro, kakor tudi o možeh Istranih, ki so v Istri ali izven nje dosegli velika dostojanstva in delali s peresom v prid znanosti in umetnosti.

Tako navaja Valvasor v Pazinu rojenega *Leonarda Bageus* S. I. profesorja teologije in filozofije na Dunaju in rektorja na Reki in Zagrebu († 1650) in našteva njegova dela. Istotam spominja frančiškana *Franca Glavinića* iz Istre, zgodovinarja Trsata, kateri je „noch mehr andre kleine Wercklein, aber in Illyrischer Sprach, lassen ausgehen.“⁷⁾ Omenim naj samo še Rajnalda Scarlichius,⁸⁾ prošta pazinskega, ki je bil pozneje tržaški škof, ustoličen 14 avgusta 1622 v navzočnosti škofov: Hieronima Rusca de Rusconibus (Koper), J. K. Agatic (Senj), Karla Weinberger (Pićan VIII 680). O Skarliču pripoveduje Valvasor, da je samostan o. frančiškanov nad (!) Starim Pazinom njegovo delo. Obenem do-

¹⁾ Kaspret 16.

²⁾ V. 125, 37, 59, 95, 78, 118 ssl. VIII 694, IX 95, X 177, 207, 210, 211, 217, 258, 309, 310, 330, 344, 347, 257, 359, i dr. XI 376, 303, itd. XII 104 itd. XIII 11, 18, 40, ssl. i. dr. XIV 17, 159, 233, 243, 247, 268, 269, 279, i. dr. XV. 331, 336, 363, 399, 420, 464, 466, 583, 620, 621, 625, 933, 635, 640 ssl.

³⁾ VIII 677 ssl.

⁴⁾ VIII 679 ssl.

⁵⁾ VIII 881 ssl.

⁶⁾ VIII 505, 515, 531, 538, 549, 550, 559, 650.

⁷⁾ VI 352.

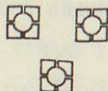
⁸⁾ VIII 672.

stavlja zanimiv dogodek o priliki njegove smrti 17. XII. 1640. v Ljubljani: „— als man am Tage S. Nicolai, nemlich in der Thum-Kirchen zur Vesper läuten wollte, brach der Schwengel in der grossen Glocken mitten voneinander. Worauf nachgehenden Morgens um 4 Uhr dieser Bischoff R. S. sich aus diesen Leben absentierte. Weil er nun eben auf diese Glocke eine neue Schatzung angeschlagen, also, daß ein Jedweder, der einem Verstorbenem hat wollen zu Grabe läuten lassen, dafür zwey Gold-Ducaten geben müssen, hat das gemeine Volck solches für ein Zeichen nicht allein seines Todes, sondern auch unbilliger Taxierung des Geläutes ausgedeutet.“

*

Valvasorjeva „Ehre des Herzogtums Krain“ je obenem zanimiv *literaren* pojav, je prva knjiga, kjer sta Slovenec in Hrvat vsposedno zastopana po svojih pesnikih. Ta velezanimivi, za naše dni simbolično delujoči vvod, kjer poleg Slovencev pozdravlja

Vitezović v imenu Dalmacije in Hrvatske „spisanje Rursaga Kragnskoga“ je predhodnik skupnih del kakoršne snuje in izdaja veliki naš, veliko bodočnost združenega Jugoslovanstva pripravljajoči zanos, soroden in vzbujen po vernem in zvestem sinu Istre, budivcu in krščanskem škofu istrskih Hrvatov in Slovencev, — Dobrili!



ROVERIJA I DOBRILA.

C.

Roverija! — Strašna je to riječ, još mnogima u Istri, jer krije u sebi krvavu prošlost, crne priče iz crnijih dana. Razuzdani Roverac nije poznavao granice između tvoga i moga, nije štedio pravice i poštenja, nego se bio sasvim podao opačini i grijehu. A otkuda to? Bio je naime prepušten samome sebi, daleko od svijeta, a tlačen od gospode, bez nauka i straha Božjega robovao je svojoj volji, podavao se u naručaj strasti. I bio je doista strašan!

Roverija se proteže i s jedne i s druge strane carske ceste, što vodi iz Pazina u Pulu i to između varoši Svet Vuičeta i grada Vodnjana. Na polovici po prilici uzdiže se milovidno selo Juršiči s dvorovima „hajdučkoga popa“. — Tu stoluje on, preporoditelj Istre, Josip Velikanje. I ovo je ime poznato diljem Istre i još dalje kao sjajan primjer, što može nesebična ljubav i željezna volja.

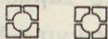
Kada je veliki Dobrila bio došao na kanoničkoj vizitaciji u ove krajeve, zaplakao je nad zapuštenim narodom i odlučio, da mu pomogne. Sagrađi mu crkvu i župni stan, te pošalje ovamo mladoga svećenika, puna oduševljenja — rodnom Slovenca iz Idrije — Josu. On se jedini izmed klera porečko-puljske biskupije našao, koji je imao odvažnosti, da dođe među onaj pokvareni puk. Zvala ga je ljubav. Bio je vrstan, obnašajući prva mjesta

i postigao visoke časti, ali skroman službenik Gospodnji ide onamo, gdje će u malenome činiti besmrtna djela, odazivlje se vjeran učenik učitelju i ocu svome biskupu Dobrili.

Došao je među razbojнике i ukrotio ih. Zadnji su tada Roverci, što pogibaju u koparskoj tamnici. Nema ih više među onim zidinama. Joso ih upitomio. Sagradio im školu i sam podučavao dugo godina djecu, dok im nije i učitelja isposlovao. Sve je to učinio svojom divskom ustrajnošću. Njegovom zaslugom, da, najviše njegovom, iznikao je jedan izmed nekadašnjih roverskih hajduka te je svršio gimnaziju i bogosloviju te postao službenik Gospodinov.

Da nije bilo velikana Dobrile, onaj bi narod još i danas čamio u tami neznanja i bio tudi sluga. Dao im je borioca Velikanju i neustrašivoga rodoljuba, koji im je i u narodnim stvarima bio vođa, kao što im je u svemu bio dobri pastir i otac. Sada je Roverac svjestan narodnjak, sada je Roverija zapadna straža, što čuva naš narod od tuđinske navale. Sigurno bi to bilo postalo leglo tuđinstva, da nam nije Providnost poslala po biskupu Dobrili ovoga velikoga muža i junaka.

— Dođi do dvorova Josinih, pa da ostaneš zapanjen! —
Toliko neka je posvećeno uspomeni velikoga nam i nezabornoga Dobrile, čije će se ime kao što po cijeloj Istri, tako osobito u Roveriji spominjati kroz vijekove!



BISKUP DR. JURAJ DOBRILA.*

J. R.

U večer oko 6 $\frac{1}{2}$ sati 13. siječnja odjeknu tršćanskim ulicama koban glas. U tinji čas pronese se gradom, da se plemenita duša Dobrilina vinula u nebeske visine. I nije bilo u Trstu toga i slijedećega dana drugoga razgovora, nego: Dobrila je umro! Jedan iskreno plače, drugi samo radost sakriva, da ne odade pusto svoje srce. Pak da! Tko bi svemu svijetu ugodio? No, koliko stoji u moći čovjeka, sav je život Dobrilin bio takav, da mu s razlogom nitko nije mogao biti neprijateljem. Živio je, da spokojno umre; umro je, da vijekom živi.

Dobrila bijaše naše gore list i rodom i podrijetlom i djelovanjem. Rodio se 16. travnja 1812. od hrvatskih roditelja seljačkoga staleža u neznatnom seocu Ježenju blizu Tinjana u Istri. Početne je škole svršio u Pazinu. Milokrvnom svojom prirodom, svojom neutrudivom marljivošću, svojim uzornim ponašanjem osobito omili oo. Franjevcima, koji su obuku rukovodili. Odatle pođe Dobrila da nastavi nauke u Karlovac, gdje je tada bila u Franjevačkih ruku gimnazija sa šest razreda. No Dobrila bijaše siromašna roda, a da bi bio mogao o svom trošku u daleki svijet na dugotrajne nauke, ako i jest još onda bio u Karlovcu jeftin život. Na preporuku Franjevac pazinskih primiše ga Franjevci

* „Narodne Novine“ br. 18. i 19. od 23. i 24. siječnja 1882.

karlovački u svoj samostan, te ga opskrbe i stanom i hranom. Dakako da si je to dobročinstvo makar dijelomice zaslužio, jer je ne samo posluživao Franjevce i u kući i u crkvi, već je često morao i takove poslove obavljati, koji bijahu namijenjeni služinčadi. Među takove poslove brojim mnogo i često zvonjenje velikim zvonovima crkve Sv. Trojice.

Po primjeru mnogih i on je svoje ime upisao u velikom zvoniku pakljinom na zidu. I danas se valjada može čitati, jer je prilično visoko zabilježeno. Poznavajući skromnu narav Dobriline, taj sam si čin jedino tim tumačio, da ga je, dobroćudna kakav je bio, bujica primjera povukla u svoj vrtlog. Svoga imena nije on nikada isticao, pače imade sva sila primjera i dokaza, da je on i kao biskup još uvijek ostao vjeran svojim nazorima o poniznosti i skromnosti.

Svršivši šesti gimnazijski razred odličnim uspjehom, pođe u Goricu, gdje je svršio i filozofiju i teologiju uvijek uzoran u ponašanju, a odličan u naucima. Zaređen bješe svećenikom godinu dana prije svršenih nauka, 11. rujna 1873. godine.

Nakon svršenih nauka postane kapelanom u Hrušici, selu biskupije tršćansko-koparske. Kada je biskup njegov imao poslati u Beč na višu naobrazbu određeni broj teologa, na Dobrili mu prvome zape oko. I ovaj potpuno opravda povjerenje svoga biskupa. Dobrila bijaše u Beču na diku i svome rodu i svojoj biskupiji i svome biskupu. Ovjenčan doktorskim lovorima vrati se u Trst, gdje ga biskup odmah zadrža u svojoj blizini. Tu bijaše katehetom ženskih škola, onda profesorom i ravnateljem sjemeništa, a za tim posta kanonikom i župnikom katedralne crkve Sv. Justa. Ovdje napisa u svoj Istri rašireni i omiljeni molitvenik „Oče, budi volja Tvoja.“ Djelo je to sastavljeno po njemačkom uzoru, pisano čistom hrvatinom, a slogom tako lakim i glatkim, da ga i nenaobraženi može razumjeti. Posebice htio je, da ovo

djelo bude kažiputom seljaku i mornaru, dvama poglavitim staležima istarskih Hrvata.

Kada je smrću Peteanijevom obudovjela biskupija porečko-puljska, posegne sretnim izborom posvećena ruka za Dobrilom i posadi ga na uzvišenu stolicu biskupsku previšnjim imenovanjem od 12. listopada 1857. godine. Pripovijedaju, a odgovara navlas prirođenoj njegovoj skromnosti, da se toj časti otimao. Glavom da je pošao pred Nj. Veličanstvo, ne bi li od sebe otklonio to teško breme, no Nj. Veličanstvo, koliko ga je ljubezno primilo, toliko je opet odrješito izjavilo svoju volju, a ujedno i povjerenje Dobrili. Da je zbilja bilo teško breme preuzeti tu biskupiju, bez obzira na dužnosti biskupske uopće, budi dokazom slijedeće:

Pretšasnik Dobrilin u Poreču, biskup Antun Peteani, rodom Talijanac-Goričanin, bijaše čovjek rijetke pobožnosti i darežljivosti, ali bez ikakve filozofije života, bez pronicava oka, nepraktičan ekonom. Imanja biskupska razvukoše upravitelji, a dohodak biskupov, i onako dosta skroman, umanju se u toliko, da se Peteani morao i zaduživati na račun svoga dohotka, samo da uzmogne namirivati svoje i ako veoma skromne kućne potrebe. Treba zaviriti u istarska talijanska gnjezda, kakovo je i Poreč, pak će se lako pojmiti, kako su oni lazaroni znali zlorabiti biskupovu darežljivost i koristiti se njegovim slaboćama. Od rana jutra do večernjega mraka izmijenjivahu se kod njega prosjaci, kojima je on dozvolio, da mogu i usmeno moliti milostinju. No nema bunara, koji se ne bi mogao iscrpsti. Napokon presahne biskupova blagajna posvema. Peteani se nije žacao priznati, da nema novaca, no ipak nije imao odvažnosti, da bezobraznome svijetu zatvori vrata, već si je pomagao, kako je znao i mogao. Posegnuo bi u ormar i dao molitelju žlicu, viljušku, nož i inače štogod vrijedna, da prodade. U biskupovoj su blagajni već davno bili pauci uredili svoju predionu, kad li na vratima biskupovim osvane za-

cmrkana i krmežljiva starica, moleći ga suznim očima, neka bi pomogao, da uzmogne ma što dati kćeri za miraz. „Imade li krevet?“ upita Peteani. „Ima,“ odvrati starica, ali za u krevet ni krpe.“ „Dođite večeras pod moj prozor,“ završi biskup odlučivši već, čime li će je nadariti.

Drugo jutro zapanji se sluga opazivši, da u biskupovom krevetu nema strunjače, a iz ormara da je nestalo mnogo rublja. Stvar se naravno brzo razjasni. Takovih se i sličnih o biskupu Peteaniju pripovijeda mnogo. Ako i nije svaka na vlas istinita, jedno je nepobitno, da su se imanja biskupska razišla kao rakova djeca i ostavila biskupa na cjedilu.

Naprama većini svoga stada, naprama istarskim Hrvatima, bio je Peteani drugi čovjek. Preveć je bio svagdanjega kova, a da bi se bio znao zanijeti kojom idejom, no zato ipak bio je on potpuni Talijan. Radi toga je u istarskih Hrvata njegova uspomena sve prije nego li mila. U nekim mjestima bila je još za njega u crkvenoj porabi glagoljica, primjerice u Selu Rovinjskom, dva sata odaljenu od Rovinja, grada čisto talijanskoga. On je ukinu. Hoće li ikad uskrsnuti, tko bi znao?

Takove su bile prilike, takovo je bilo stanje biskupije g. 1875. Je li čudo, da se Dobrila ustručavao u tu Augijevu pojatu — si sacra profanis componere licet. Tu se htjelo čovjeka ili kova Peteanijeva ili pak takova, koji je voljan učiniti red pod svaku cijenu. Narav Dobrilina protivila se i jednome i drugome, i evo ga na raskršću. On se pokori želji svoga uzvišenoga vladara.

Smrću biskupa Legata ostadoše združene biskupije tršćanska i koparska bez svoga pastira. Isto nepokolebivo povjerenje svijetle krune, koje je Dobrilu namjestilo u Poreču, dopratilo ga je iz Poreča u Trst 29. svibnja 1875. godine. I tomu se Dobrila otiماo, no volja vladareva bila je čvrsta, a Dobrila poslušan.

„Idite, idite; ja vas želim imati u Trstu,“ vele, da je izustio užvišeni monarh i time prekinuo daljni razgovor.

Zadnjih je godina Dobrila poboljševao, a osobito je trpio od džigerice. Lanjske ga godine svali bolest u krevet na duže vremena. I svećenstvo i sav narod Istre, mnogobrojni njegovi znanci i prijatelji, svi naobraženi Hrvati, kojima je ime Dobrilino bilo zvonko, odvrćahu s užasom oči svoje od rake, koja mu se otvarala. Svaka vijest o povratku njegova zdravlja sa požudom se čitala, sa radosnim kucanjem srca pratila, s veseljem pripovijedala. U kratkom razdoblju od 14 dana i veselismo se njegovu zdravlju i zakukasmo nad njegovim grobom.

Nije mi nakana pisati životopis tako odlična, tako zaslužna muža, jer sam za to jedno premlad, a drugo nije mi pri ruci podataka. Što sam želio, jest to, da pred hrvatsko čitateljstvo iznesem samo nekoliko crtica o uzornom svećeniku, o zaslužnom rodoljubu, komu se ne će lako naći zamjenik, o plemenitom dobročincu, komu se uzalud traži premca, a opet sa svoje strane da dadem odsjeka zahvalnom srcu, koje će se Dobrile do posljednjega kucaja harno sjećati.

Uzoran i strog svećenik Dobrila je cijelo svoje djelovanje posvetio dobru sebi povjerenoga stada. Došavši u Poreč, istom je ljubavlju obuhvatao sve svoje vjernike, bili oni Hrvati ili Talijani. Uza sve to bio je potonjima trn u oku s lako razumljivih, ali teško obrazloživih razloga. Talijani naučni gospodovati, akoprem u velikoj manjini, spominjući se još živo onih vremena, kad su uživali hlada a i glada, što sada iz same lojalnosti ne će da priznadu — pod kreljutima grabežljivoga lava prejasne mletačke skupnovlade, osobito pako razmaženi dobričinom Peteanijem, čestitomu su Dobrili bacali svakom zgodom klipove pod noge, i ako im on ničim nije dao povoda. Dobrila je kršćanskom strpljivošću sve to snosio, no nikada se nije pokazao kukavicom, a

da bi ma i za čas samo krenuo s puta pravednosti, s puta, koji je koristan i narodu i državi.

Zapuštenom svom narodu nastojao je naukom pomoći. Gdje-god mu se samo desila prilika, sam je stupao među narod i živom ga riječi upućivao. Odmah tik Poreča je hrvatska kapelani-ja. Ne imajući u Poreču svećenika vješta hrvatskom jeziku, — a treba znati, da su ti istarski talijanski gradići prepuni popova, koji međutim ne znadu niti jedne riječi hrvatske, — sam je duže vremena služio misu i svake nedjelje propovijedao narodu. Dva sata od Poreča je hrv. župa Žbandaj. I ta ostade jednom bez župnika. Dobrila je sam neko vrijeme svake nedjelje dolazio čitati misu i propovijedati. Na svojim kanoničkim vizitacijama nikada nije propustio, a da ne bi narodu licem u lice rekao koju ljubeznu, koju očinsku. Sa sobom je vozio uvijek sanduk svojih molitvenika „Oče, budi volja Tvoja,“ te se u svakom selu propitao, tko li znade čitati, da ga njim nadari. I ne ću pogriješiti, ustvrdim li, da valjada nema u Istri čovjeka, koji znade čitati, a da ne bi imao te knjige.

Već kod prve svoje kanoničke vizitacije nagovarao je narod, da šalje svoju djecu u školu, obećavajući da će je i sam podu-pirati. Rijetki su hrvatski mladići iz južne Istre, bez njegove po-moći svršili nauke. Svećenstva mu je dnevice sve više nestajalo, a podmlatka ni otkuda. Zabrinut za svoje stado, dakako da je razdraganim srcem gledao, ako li je mladić pošao u teologiju; no on je s druge strane bio preveć svećenik po zvanju, a da bi se mrgodio na one, koji krenuše drugim putem. Njegov ih je blagoslov, uvjeren sam, i na drugom putu pratio. Živi je tomu primjer sam pisac ovih redaka.

Ostavivši bogoslovlje i odabravši si zvanje po nagonu srca, naprtih si neprijateljstvo mnogih revnika, koji mišljahu, da rade po zamisli biskupovoj. Zelote propovijedahu protiv mene for-

malnu križarsku vojnu govoreći pred narodom, kako bi me valjalo kamenovati, povratim li se ikada domu svomu. U praznicima se sa sveučilišta ipak vratih kući i čuvši sve to mišljah, da je to revnovanje doista nešto preveć glasan, ali ipak odjek misli biskupovih. Bolilo me, sam si mnogo predbacivah, a opet se i sokolih. Jednom riječi svakojake su me misli mučile. Moj me župnik nije htio ni pogledati, niti sam mu ja išao u blizinu. Desi se, da se Dobrila polazeći u Pulu zaustavio u sjelu moje župe. Čuvši da sam kod kuće, dade me pozvati. Oboružam se svom mogućom odvažnošću, kojom ću podnijeti strogi njegov pogled, svom mogućom strpljivošću, kojom ću ponizno primiti njegove ukore. Ali gle čuda! On me tako ljubazno primi, kako bi jedva primio otac izgubljena sina. „Misliš, sinko,“ reče mi „da se ja na te srdim, što si ostavio sjemenište? Ne, ne srdim se. I u drugom zvanju možeš biti isto tako koristan rodu i domu svomu, kao da si svećenik. Budi pošten i zdušno vrši svoje dužnosti i pomoć te božja ne će ostaviti. Ne mari za to, što svijet govori.“ Ako sam ga prije cijenio i ljubio i zahvalan mu bio, od onda sam u njemu vidio anđela s neba. Ljupke njegove riječi tako su pristajale uz očinski njegov pogled, da su me — akoprem sam se junačio — suze oblile.

Uredivši biskupijski imetak, a živeći skromno, otkidajući — što no kažu — od vlastitih ustiju, jedino tako bilo mu je uz malen dohodak moguće toliko trošiti na školovanje mladića, a istodobno za svoga biskupovanja u Poreču uštediti do 40.000 forinti kao fond za konvikt, koji bi se imao podići za siromašne mladiće voljne posvetiti se staležu svećeničkom. Bog ne će dati, da se njegove namisli rasplinu s protivničkih splekata.

Kao biskup tršćanski razvijao je Dobrila djelovanje pravoga apostola i uvijek tako, da ne zna lijevica, što dobra uradi desnica. Izvan crkve bio je veliki protivnik tamjana. Ne imajući dovoljno

domaćih kandidata za svećenički stalež, rado ih je uzimao i iz drugih biskupija. Glas je Dobrilin kao pravedna i ljubezna poglavara daleko seza, pak je mnogi došao u službu njegovu iz Kranjske, sa otoka kvarnerskih i iz same Dalmacije. Kako je sam u svom srcu grijao sve svoje vjernike, nastojao je, da ni podređeni njegovi ne krenu stramputicom. Bio je jednom riječi svećenik zvanjem i djelovanjem, bio je uzor-svećenik,

Dobrila nije bio jednostran. Nadaren sjajnim duševnim darovima, naobražen kao rijetko tko, nije nikada pustio s vida kukavno stanje, u kom stenje narod, iz koga je niknuo, nije pogazio mlijeka materina. Pomozi narodu do naobrazbe, podigao si ga i iz nevolje! Za tim je išao skromnim svojim srestvima, ali željeznom ustrajnošću biskup Dobrila. Jedva će nam od njega preostati sjajnih govora, bučnih fraza, ali tim više plodonosna sjemena u zapuštenom hrvatskom narodu Istre, koje će — ako Bog da — nositi trostruke plodove.

Narod bez svijesti nije narod, a takav bijaše hrvatski narod u Istri prije Dobrile. Što je svijesti narodne, osobito u porečko-puljskoj biskupiji, sve je to zasluga Dobrilina. Dobra knjiga imala je progaziti divljač, utrti staze k poletu i općem narodnjem napretku. Zublju hrvatske svijesti u Istri prvi je zapalio Dobrila; njegova i isključivo njegova je zasluga, da je grana hrvatskoga stabla, za koju su neprijatelji mislili, da je usahla, i opet prolistala i ozelenila.

Samo njegovom pomoći bilo je moguće pokrenuti mnogo poduzeće. Iz njegovih sam ustiju čuo reći, da Istri mora iz Zagreba sunce sinuti. Hrvat mora da pomogne bratu, skoro izgubljenom Hrvatu istarskomu. Mnogi je hrvatski pisac s uspjehom pokucao na njegova vrata, njemu su se sanduci knjiga iz Zagreba slali, a on ih većinom razdijelio među narod i među svoje sve-

ćenstvo. Nikad nijesam od njega otišao, a da me ne bi kojom knjigom nadario.

Česta nerodica i kronična suša more istarskoga Hrvata. Glada je i nevolje ljute u pojedinim krajevima svake godine, a bilo je žalosnih godina, koje su i cijelu pokrajinu pritisle. Tko se tada zauzeo za jadan narod? Uvijek prvi bio je Dobrila. Ali njegova su sredstva odveć slaba, a nevolja prevelika. Svaki Istranin znade, da mu je on jedini bio zagovornik i kod vlade i kod uzvišenog prijestola. Jedva imade u Istri djeteta, koje govori, a da bi mu ime velikoga biskupa bilo tuđe. Ali da, ne stiče se ime „Veliki“ takovim činima!

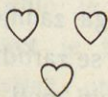
Kako je s jedne strane kao svećenik osjećao nestašicu svećenstva, tako ga je s druge strane boljelo, što u javnom životu bilo kojemudrago struke, jedva je po koji hrvatski sin, koji se međutim davno već odrodio te postao pogibeljnijim od istih tuđinaca. Kako tomu doskočiti, nego li školom? Zato on pomaže talentiranu siromašnu djecu, šalje je na nauke u hrvatske zavode na Rijeku, u Senj, kako će jednom njega zamijeniti u svetom poslu preporođivanja narodnjega. Tako se zarodi „Bratovščina hrvatskih ljudi u Istri“, koju je htio postaviti pod okrilje cijeloga naroda hrvatskoga.

Radilo se o tom, da se mala franjevačka gimnazija u Pazinu pretvori u veliku državnu gimnaziju. S njom je spajao Dobrila velike zamisli. Govorilo se, da je nastojao — dakako višom dozvolom — zaokružiti svoju tada porečku biskupiju tako, da bi Pazin spao pod njegovu jurisdikciju. Time bi dobio jednu gimnaziju, tamo bi namjestio svoju stolicu, podigao o svom trošku konvikt za siromašnu djecu, i evo u kratko vrijeme sjajnih uspjeha. Pita se, koji da bude u velikoj državnoj gimnaziji nastavni jezik. Bečko ministarstvo hoće da bude njemački, da država, kada plaća, ima pravo da uvede i njemački nastavni jezik, a opet da je i za

Franjevac bio nastavni jezik njemački. Zemaljski odbor i sabor istarski skoro isključivo predstavnik življa talijanskoga zahtijeva u provinciji nastavni jezik talijanski. Većinu naroda, istarske Hrvate, zastupa sâm Dobrila i zahtijeva jezik hrvatski. No proti tomu je i Beč. Dobrila uviđajući, da je talijanstvo u Istri priljepljivo, dok je njemstvo zasad posve nedužno, pristane uz ministarstvo, no ipak hrvatskom jeziku, ako i skromno, ipak je izvojevao mjestance. Misli su te za sada usnule, no velik je Bog, još živi genij naroda hrvatskoga, a duh će mu Dobrilin pokazati put, kojim da udari k pravom cilju.

Takav je bio Dobrila. Smrt njegova zadala je narodu hrvatskom u Istri veliki udarac, a ovako odlična sina teško će oplakati i cijeli narod hrvatski.

Mir i pokoj duši Dobrilinoj! Slava uspomeni najvećeg Hrvata istarskoga!



„BUDI HVALJENO...”

VIKTOR CAR EMIN.

Na glas o dolasku novog biskupa uzbudilo se čitavo selo.

Bilo je to pod konac god. 1859. u doba, kad su nad carstvom hujale mnoge bure.

Vojnici, što se vraćali iz Italije, pripovijedali o bitkama, nevoljama i porazima. Stipetićev Jure pokazivao rane, što ih je zadobio kod Solferina i kolajnu, koju mu je sam pukovnik prikopčao na prsi. A bilo i drugih razgovora: zle godine, nerodica, glad, poštasti, pa strah pred novim zapletajima i ratovima — sve je to smućivalo one prostodušne seoske duše, dok nije kao iz vedra neba grom banula vijest: biskup dolazi!

Čudni se glasovi širili o tom novom biskupu. U gradu su govorili, da buni narod protiv gospode, zato je podeštati, šior Anzelmo, izdao zapovijed, da mu se kod dolaska i boravka u selu nitko ne približi. Pače ni zvoniti se ne smije: toranj je općinski, a zvonar je Marko morao predati ključeve općinskom redaru. Marko se požalio župniku don Calistu, ali mu je don Calisto odbrusio, da je to načelnikov posao, a ne njegov. Na njemu je da sluša, a ne da prigovara. Starac je pokimao glavom i smrsio medju zubima:

— Ili sam ja lud, pa vidim, što nije, ili sam pri zdravoj pameti, a onda je svijet naopako.

Marko sažeo ramenima i zakrenuo u crkvu.

Ta je vijest uzbunila i Vlašićevu Jelicu i brata joj učitelja. Već od nekoliko dana ovamo njih dvoje i ne govori o drugome. I prepiru se i svađaju, a prije im je život kao i nekoć u djetinstvu tekao miran i skladan.

Rodili se u biskupovu kraju. Stariji im, siromašni i neugledni kmetovi, živjeli na imanju nekog propalog Talijana. Živjeli bijedno: u crnom, tijesnom kućerku bio je glad svagdašnji gost. I skapali bi bili, da ne bijaše tuđe pomoći. Često puta, kad bi majka otišla nedjeljom u grad, pozvao bi je župnik k sebi i uručio nekoliko groša.

— Ovo je iz Trsta, da znate! — rekao bi.

A nevoljna bi žena sklapala ruke i blagoslivljala Dobrilu, svoga dobrotvora.

Jednom ih je i pohodio. I sio za njihov rasklimani stô i pio iz njihova razbijena vrča.

Onda je uzeo k sebi na koljena njega, maloga Ivu, i govorio mu, kako je čuo, da je valjan.

— I ja sam, vidiš, moje dijete, odlučio, da te dadem u škole, da budeš pop, pa da možeš i ti jednog dana putiti na dobro svoju tužnu braću.

Iz kuta je to slušala maljušna Jelica i s udivljenjem gledala u maloga Ivu. Pred očima ga je već vidjela, kako na oltaru u svečanom misnom ruhu krili ruke na blagoslov, a svijet pred njime kleči, moli i uzdiše . . . I njoj se pričinilo, da je to priviđenje donijelo u njihovu žalosnu kuću mnogo svijetla i velike sreće.

Onda se nad ubogi kućerak navukao crn oblak. Ponajprije umrla mati, a malo za njom otac. Ivo je na to prekinuo nauke i dobio učiteljsko mjesto u Murvicama, kamo je poveo i sestru, da mu vodi i redi maleno „gospodarstvo.“ Živjeli su mirno i u

skladu, dok nije mladi učitelj počeo češće zalaziti u grad, u kuću načelnika šior Anzelma. Ta je kuća bila ljuta protivnica svemu onomu, što je Jelica nosila u svom srcu kao amanet. Kad je ono Dobrila postao biskupom, stari je Anzelmo bio kao bijesan, a Ivo nije ni riječju kušao da obrani svoga dobrotvora. Jelica je znala i zašto to čini. U šior Anzelma bila kći — lijepa Nina. U nju se Ivo zagledao, pa je zbog nje zaboravio sve drugo . . . Djevojka mu nije uzvraćala, ali ga nije ni odbijala i mladić je živio u čvrstoj nadi, da će predobiti njeno srce. Zato je i gledao, da joj se ničim ne zamjeri, a znao je, da bi joj najvećma omrznuo, kad bi stao braniti novoga biskupa.

Njega je vijest o dolasku biskupa nemalo osupnula, dok je Jelica samo pomišljala, kako će ga što ljepše dočekati i počastiti. Tu je namjeru saopćila nekoga dne bratu.

— Ne luduj, odvrćao ju on. On se više tebe i ne sjeća Pa i ne mari: biskup je.

— Ali mi duša kaže, da je u njega i danas ono isto dobro srce, kao i prije što je bilo.

— Velim ti ne luduj!

Ušeta se po sobi i nadoda ne gledajući je:

— Pače . . . ja ti preporučam, da se onoga dana . . . i ne pokažeš.

— Što? Da se krijem pred biskupom — pred našim dobrotvorom! Ivo! Ivo! prijekorno će ona.

On je na to otišao mrk i zlovoljan.

To se u njih ponavljalo od dana na dan. Juče kao da ju ostavila strpljivost, te mu spočitnula, da se kloni biskupa od straha, da se ne zamjeri onoj Talijanki.

Rekla je to s prezirom, na što je on graknuo:

— Ti ćeš o njoj govoriti s poštovanjem, znaš li?

— Ne ću, ne — — ne — — Ona je svemu kriva, da ćeš nas svih zatajiti i naše jadne mrtve . . .

Tu je svlada plač, te ona zamakne u svoju sobu.

Danas se digla u zoru i otišla u vrt da kupi cvijeće. Kad ga je nakupila punu košaru, vratila se kući, gdje ju dočekao brat sav blijed i nemiran.

— Čemu to cvijeće?

— To je za našega presvijetloga, reče ona, i milo pogleda brata.

— I opet . . .

— Ivo! — tužno će ona.

— Na stran s tim cvijećem. Hoćeš da me obručiš, poniziš?

U Jelice se uzbudila krv.

— Pred kime? Pred njome?

— Svejedno, tvrdo će on i učini, da će pograbiti košaru s cvijećem.

— Ne ćeš, zavapi ona, i trgne se na stranu. Svaki je ovaj cvijet jedna moja suza. Ja ne zaboravljam . . .

— Neka, ali više mi nisi sestra . . . ni pred oči mi ne ćeš više . . .

— Da idem? . . .

Rasklopi lijepe, velike oči. Činilo se, kao da je nekuda daleko pogledala.

— Ivo, nastavi blaže, ja ću poći . . . i potražiti naše mrtvo ognjište, koje nas je jednom ipak milo grijalo. Onamo je i on dolazio, ti se sjećaš, Ivo — i radi tebe — — —

Ivo se nemirno uzvrpolji:

— Hoćeš, da me raniš, a ne znaš, što je život. Život, koji nikada ne miruje, koji te sa sobom vuče, nosi rušeći iza tebe sve, što je negda bilo . . .

— Ali ja znam, reče ona, da u tebe ima pismo, gdje te biskup uči, da je život — dužnost . . .

Ivo mahne rukom:

— Ah! I ti hoćeš da sudiš o takovim stvarima!

— I ti bi, Ivo, sudio o njima drukčije, da nema nje . . .

— I opet ona . . .

— Samo ona, zaintači Jelica sve to uzbuđenija. Radi nje se od nas tuđiš, bježiš od svoga dobrotvora, tjeraš sestru — sve radi nje . . .

— Jelice!

— Još malo i radi nje ćeš pogaziti sve . . . sve . . .

On usplamti:

— Zašto su dali, da progledam? Da su me ostavili kod ovaca, ja bih još i danas bio nešto, po čemu bi drugi gazili, ali ja to ne bih osjećao, već bih bio kao svi ovi ljudi uokolo po selima: teglio bih kao oni, živio bih i umirao kao oni. Kad eto — došao biskup — njegova me je ruka digla, i moje su oči progledale. A što su vidjele? Vidjele su oko sebe sve pusto i neizorano, a tamo podalje sve pitomo, puno života i ljepote. A ljepota privlači, ti još to ne znaš — ti — — Njezin su glas već mnogi slijedili i — — — život je jači od nas . . .

Ali ona nije popuštala:

— Ja ne umijem govoriti kao ti. Tek znam, da je i njemu moglo biti i toplo i ugodno, ali on je volio gladovati, nego da te pusti, kako si ono rekao, da drugi po tebi gazi. A sada za uzdarje — — Ivo! Ivo!

Ivo se pokunji, pošuti, pa preuze blaže.

— U biskupa je meka duša. U nju se protkala misao nemoguća. Hoće da pridignemo domovinu, a mi domovine nemamo; hoće da osvijestimo, uljudimo i prosvijetlimo narod, a temelja nemamo, jer je sve neobrađeno, oporo, tvrdo . . .

— A čemu vam ruke, čemu pamet? Čemu? klikne ona.

— Jelice — prestani! ja sam ti već rekao: ti ne razumiješ toga. Možda će i za tebe doći dan, kad ćeš drugačije suditi. Međutim ja idem da okupim djecu, jer moram, a ti ne izlazi pred biskupa. Zabranjujem ti!

On iziđe, a ona se baci na stolicu i gorko zaplače.

* * *

Pojedince i u rpama dolazio okolišni svijet u selo. Muškarci u odijelu surom, žene u tamnom, rjeđe u svijetlom. A tako i djeca.

Sumorna su sva ta lica. Plahost, strah, što li, zastire im oči i daje im izraz neke čudne i bojažljive radoznalosti.

Sumoran je i dan: sunce se negdje sakrilo, jesenje se magle motaju selom kao prikaze.

I razgovor zapinje, a misao se sama po sebi vraća k novom biskupu, za koga rekoše, da buni i smućuje svijet.

Biskup — pa da buni svijet!

I doslije su dolazili u selo biskupi. Bivalo je to izrijetka. I najstariji, kao Pere Barić, pamte tek tri ili četiri pohoda. Ali to bijahu pravi događaji! Zvona slavila, mužari pucali — sve veselo, živo, svečano. Sred sjajne pratnje osvanuo bi biskup, dignuo ruku, narod popadao na koljena, oborio oči kao pred suncem, ustao i dogurao se u crkvu, da gleda, jer što bi čuo, ne bi razumio: biskup je i u crkvi govorio tuđi jezik. Po njihovu, pučku nije ni znao — a kako i bi! On — biskup, pa da razumije njihov jezik, — jezik seljaka, pastira, ubogara! . . . sa smiješkom je govorio stari Pere, koji je sada sav suh i zgrbljen stajao po strani uprt o debelu, čvorastu palicu.

Ali svijet je onda ipak bio sretan, što je u selu biskup, pomazanik božji. Eto — može ga vidjeti, pred njim pokleknuti, poljubiti mu posvećeni skut, uhvatiti mrvu njegova blagoslova . . .

Sada pak dolazi novi čovjek, koji da buni i muti. A i mora da je tako, jer je to rekao šior Anzelmo, njihov podeštat, gospo-

dar. On znade sve, pa i to. Upozorio je svijet, neka se daleko drži i zvona je zatvorio i mužare i sve — —

— I pravo je — govorio je narod glasno, da se vidi, kako begeniše šior Anzelmu. Ali u srcu, duboko u nutri, nije smio vjerovati, da bi biskup, pomazanik božji, mogao u narodu sijati nemir.

— Buni, smućuje! govorio svijet u čudu: A kako, kad ni on nas ne razumije, ni mi njega!

Ali šior Anzelmo je rekao — — —

Ni narodu ni starom Peri nije bilo ni na kraj pameti, da tomu štogod prigovore. A najmanje sada — tu na trgu pod okom svoga staroga gazde, šior Anzelma, koji je već izrana došao iz grada, da drži svijet „na uzdi.“

Eno ga tamo na čošku, pod širokim šeširom, u dugom gospodskom kaputu. Eno ga, gdje lijevom rukom gladi svoju obilnu, prosjedu bradu, dok se desnom upire u palicu odlučno, oštro. A živim očicama žmirka i pogledava sad ovamo, sad onamo, kao da broji svijet, kao da upamćuje imena, i kao da podsjeća ljude, veleći im znamenovnim pogledom:

— Znate li, što sam Vam reko?

Do njega je kći mu Nina, djevojka lijepa, tamne kose, fina, nasmješljiva lica, a očiju živih, zamamnih. Nju je dovela radoznalost. Hoće da vidi toga biskupa, o kome su novine toliko pisale. A i još nešto. Hoće da se na svoje oči uvjeri, kolika je njezina moć, hoće da vidi, kako će učitelj Vlašić radi nje zatajiti svoga dobročinitelja — biskupa. Osjeća, da će to njenom ženskom srcu goditi — a u isto vrijeme bit će to i osveta protiv biskupa bunitelja.

A da će biti sve, kako ona sebi to predočuje, pokazuju joj pogledi, što joj ih sa suprotne strane šalje učitelj. Svrstao je

djecu u dva reda i čas pogledava na njih, čas na djevojku, kao da joj se ispričava, što ga je dužnost ovamo pozvala.

* * *

Trg se sve više i više punio svijetom.

Još se nije vidjelo ništa, ali je ujedared od kraja do dna trga prošao šapat: — Biskup ide!

I pokazao se. Pratnja malena: dva svećenika: — jedan iz lijeva, drugi iz desna. Ide ravno, mirno. Glavu okreće sad na jednu sad na drugu stranu i sve se milo osmjehuje, kao da gleda davne prijatelje. I ruku diže i blagoslivlja. Nekako je neobično diže — I drugi su je biskupi dizali na blagoslov, ali to je bivalo nekako naglo, hladno, mrzovoljasto, što li? A ovome se, rek bi, ne žuri, pače i popostaje, htio bi govoriti, ali gle! — svijet okreće glavu — svak gleda prestrašeno spram čoška, spram šior Anzelma.

Ni pokleko nije nitko, ni kape skinuo, jer je i šior Anzelmo na nogama i s klobukom na glavi. Tek se ruke nekako same od sebe dižu k tjemenu, ali se kao ukočile od straha pred onim okom tamo na čošku.

A biskup stupa lagano, dostojanstveno. Sve je oko njega tiho. Sve se oči od njega odvrćaju kao od prejaka svijetla. Ali njegova ruka neprestano blagoslivlje . . .

Sred gluhe tišine izišla iz rpe Jelica i stala preda nj. Biskup uzmakne za korak i pogleda djevojku, koja je sva blijeda pružala spram njega ruku s kitom svježeg i bijelog cvijeća.

— Presvjetli . . . lane tražeći riječ, ali je nije našla.

Biskup uvidi njezinu nepriliku, blago joj se osmijehne i sve mu se pričinilo kao da je to lice već negdje vidio.

— To je cvijeće za mene? — s osmijehom će on. E pa hvala ti, dobra djevojko, reče predajući kitu mlađem svećeniku. Činiš mi se nekako poznata, nadoda ne mogući se sjetiti . . .

— Ja sam Vlašićeva . . .

— Vlašićeva? prekine je biskup veselo. — Vlašićeva! Naša mala Jelica! A gdje je brat? Što je od njega? A eno ga tamo... nastavi pružajući joj ruku.

Ona nagne glavu, poljubi ruku, onda je grčevito stisne i plačući klone na koljena.

Biskup je pridigne ne sluteći ništa, učini još nekoliko koraka i stane pred mladim Vlašićem.

— Živ mi bio učitelju, a kako si mi? pitao biskup s onim svojim dobrim osmijehom na usnama.

Mladić pokoleba, namjesti se na način, da ga ne vide oni sa čoška, pa se onda sav zbunjen nagne i poljubi biskupa u ruku, ali ne odgovori ni riječi.

— A kako ti ova tvoja mala vojska? Slušaju li te? A, vi mališi! reče i pogladi ih nekoliko po glavi.

Ivo je pogledavao prema čošku. Tamo oči omiljele djevojke, a ovamo glas dobročinitelja, tako mio i blag...

Nastade kratka šutnja. Biskup je na mladičevu licu čitao neku unutarnju nepriliku, ali ju je odbijao na mladenačku plahost i smetnju.

— Bit će valjani, u očima im vidim, govorio Dobrila ne skidajući pogleda s djece. Naša nada — Lijepo mi ih pazi! Neka uče — neka se pripravljalju. Dat će Bog, pa će i njima biti jednom bolje. Nikada ne smiješ da očajaš, dok imaš kamo da zariješ nogu. A vi to imate, djeco, digne biskup glavni glas. Imate zemlju, našu rođenu. Na njoj su već tisuće i više godina radili naši ljudi, mučili se na njoj siromasi. Mnogo su im drugi oteli, ostao im je tek maleni kutić kod ognjišta — ne i to treba čuvati, djeco, i to treba čuvati.

Već kod prvih riječi, što ih je biskup izmijenio s Jelicom, svijet se stao zgledati u čudu i strahu od onog pogleda na čošku. I što dalje, to se rpa oko njega sve većma stiskala. Onda im je

malo pomalo dolazilo, kao da se manje boje. Oni su gutali biskupove riječi, a kad je stao pred učitelja, sve je nagnulo za njim, jer je svak htio da ga čuje, a ovamo opet nitko ne će da vjeruje svojim ušima, da je to on — biskup, koji govori i to kao oni, baš kao oni — —

I gle, netom je izgovorio potonje riječi, izađe iz rpe stari Pere, dogura se do biskupa, stane pred njim, pa će mu:

— A ma, presvitli . . .

— Što želite, prijatelju? Ljupko ga upita biskup.

Starac ga bolje pogleda, izvali usta i zapenta:

— Sinko! ma ti govoriš kao i mi.

— Eto da, odvrati biskup, no a što biste radi?

— Ma sveti oče, ti govoriš kao i mi, još u većem će čudu starac.

Biskup se milo nasmjehnu:

— Da, da — a sada kažite, što želite?

— Ma baš kao i mi govori ovaj naš božji biskup, promrmlja starčić. Prihvati objema rukama biskupovu desnicu, pade pred njima na koljena i proplače.

Časkom je sve zašutjelo. Onda se dogodilo čudo . . . Svijet, koji se okupio oko biskupa, nije više ni mislio na čošak. Starčeva riječ: — Božji biskup! išla je od usta do usta i u jedan mah pronosila se u stotinu glasova.

I ruke se grčile na tjemenima, pa u čas povukle za sobom kape i glave osvanule gole pred očima narodnog biskupa.

* * *

Lagano, dostojanstveno sinulo u taj mah između oblaka sunce.

Sve je, kao na nečiju tajnu zapovijed, popadalo na koljena. I opet nastane čas duboke tišine. Čula se samo biskupova riječ, kojom je sazivao blagoslov neba na glave svoga naroda.

Na crkvenom tornju odbijale ure. Poslijedni je udar zvona zatužio kao jecaj. Sve se oči kao nesvijesno podigle u vis. Činilo se narodu, kao da je tek sada zamijetio šutnju zvonova.

Ali ta je šutnja tištila uzduh i kao olovo padala na tiho, skrušeno mnoštvo, dok je one još do pred časak prestrašene duše obuzimao neki sasvim novi i sve jači i jači osjećaj.

Bilo im je, kao da u njima nešto puca i prsima daje da se šire, a srcu da življe bije. Ujedared se ti dosad neiskazano pokunjeni ljudi počutili bodriji, sigurniji, snažniji. Žilama im prostrujila neka bučna opojnost, zapljuskala im glavu i zakucala pod tjemena silno, žestoko, kao u slabahna čovjeka jako piće, kojega se naužio na tašte.

Od nekalen odjeknuo poklik:

— Neka se zvoni!

— Amo ključeve? zabučalo uokolo još i jače.

Na crkvenim se vratima vrtio zvonar Marko i sve nešto lamatao rukama, kao da pokazuje, da su mu ih odnijeli. No njega je malo tko vidio: svačije se oči okrenule k zvoniku, k zatvorenim vratima, na koja je sada tjerano nekom neodoljivom silom narsnulo nekoliko mladih, ljudi i prije nego li je biskup mogao da to zapriječi, teška su vrata već ležala na zemlji.

Ciknulo jedno zvono, kucnulo drugo krupnije, i u čas su nad selom udarila sva zvona. I zaslavila su, ali nekako neobično, ne kao drugda. Čini se, kao da iz njih govore ljudska grla: ono krupnije u svojim dubljinama budi neku daleku, žalobnu jeku, dok ono tanje jeca i kao da na srebro prosipa suze.

Na to se biskup laganim korakom uputi u crkvu. A narod za njim sav uznesen, razdragan, razmiljen. Župnik Calisto digao glas, da će zapjevati neku latinsku pjesmu, ali ga pretekao zvonar Marko, kome je sada iz širokih prsiju provaljivala druga davno nepjevana pjesma. Prva nota bačena pod tamne svodove sta-

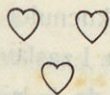
rinske crkve odjeknula je u svim srcima i svetim se mjestom u pratnji oživljenih zvonova razvila u isti mah davna, dugo zatomiljena, ali nikada ne zaboravljena pjesma:

„Budi hvaljeno posve vrime ...“

... Već su i djeca unišla u crkvu. Vani je još jedini Ivo Vlašić. Pogleda na čošak. Tamo nema nikoga više. Nestalo i šior Anzelma i njegove kćeri. Ivo je pogađao, zašto su utekli. I za čudo — on nije zbog toga osjećao u sebi nikakve nevoljnosti. Što više: njegovo je srce nekako čudno igralo. Onaj nagli juriš na vrata zvonika, ona nenadana zvonjava zvona, pa sada ovo pjevanje u crkvi, sve mu je to govorilo, da je tuda u jedan mah provejao neki novi dah, nastala neka nova struja, koja eto i njega povlači za sobom — — —

— — — — —

Pred oltarom pokleko biskup. Molio je dugo — duže nego li ikoji prvašnji biskup. A kad se nakon toga digao i okrenuo k narodu, da ga još jednom blagoslovi, suzni mu pogled pade na mladoga učitelja, koji je sada klečao kraj svoje sretne sestre i sav raskajan i udivljen čekao na blagoslov velikog istarskog Oca.



PRIGODOM 25-GODIŠNJICE SMRTI
BLAGOPOKOJNOG BISKUPA

DR. JURJA DOBRILE

ISPJEVAO DR. M. KEVIĆ.



Jeste l' za to, braćo i družino,
Da Bog prosti svakome junaku
I da prosti starcu babi mome
Svakom vašem dobru prijatelju
I pokojnom jurve roditelju,
Da ne prosti onome junaku,
Što je mene pjevat naučio
U zlo vrijeme tužna bugarenja
I nedraga nami spominjanja?
Znat možete, braćo moja draga,
Znat možete al se spominjati —
Nije davno dvaest i pet ljeta —
Kad zakuka sinja kukavica
Navrh Učke sa stijene studene;
A ne kuka tica zlokobnica
O Jurjevu ni Petrovu danu,
Kad je crnoj doba za kukanja,
Već sred zime, kad joj nije vrime.
Pa kako se raskukala sinja,
Sve se bude guje u procijepu,
Zagraktale vrane neoprane,
Jer im gadnu srcu odlanulo

Misleć da je vrijeme plandovanja
I Ilinjeg žarka ogrijanja;
Ali sinja da ih gleda ne će
Nego cvili sa pećine steće:
„Kuku tebi, Istro, sirotinjo!
Imala si diku preveliku,
Imala si čedo plemenito,
Seljačka ga porodila majka,
I muškijem opasala pasom,
I hrvatskim dozivala glasom,
Hrvatske ga odgojile vile,
Okitile smiljem i bosiljem,
Naresile miljem i omiljem.
Pa kad su ga odgojile divne,
Poslaše ga rodu u pohodu,
Da mu bude i otac i majka,
Da ga hrani i oda zla brani
I uči ga knjigu mudroliju
I čita mu svetu liturđiju,
Da mu zide crkve i oltare,
Spominje ga djedovine stare,
Ne bi l' svojê spomenô se majkê
I svog slavnog roda i plemena
I hrvatskog ponosnog imena,
Ter dušmana svojeg upoznao,
Tude štovô, svoje mu ne dao.
Čedo vilam' od posluka bilo
I vilinske svjete razumilo,
Razumilo, a i izvršilo:
Zasukalo skute i rukave,
Čupat stalo otrovnice trave:

Nemariku, zavid, nevjeriku
I ostalo trnje i korovlje,
A sijati sjeme bratoljuba,
Rodoljuba a i bogoljuba,
Preoravat njive neorane
I buditi duše uspavane.
Njegovati jadne nevoljnike,
Tješit, krijepit tužne bolesnike,
Utirati suzu sirotinjsku,
Zborit riječ bratsku i hrvatsku.
Što zasluži parâ i dinarâ,
Zide rodu školâ i oltarâ.
Pa baš kad ga pozna sirotinja,
Trudbeniku sile malaksale,
I on ti se danas predstavio
I blagoslov svoj ti ostavio!“
Joj! da ne bi sivoga sokola,
Što joj hitar glavi kidisao,
Bi još tica zavijala sinja
I plašila prepale sirote
I jadila srca ojađena. —
Braćo moja i družino moja,
Znat možete, al se spominjati,
Što smo gorkih suza prolijevali,
Što li groznu sudbu proklinjali,
Kad smo našeg sahranili Jurja!
Tješilo nas trnje počupano
A i dobro sjeme posijano. —
Ali što će sama stvorit glava,
Što li dvije opraviti ruke!
Trnje bilo pa se raširilo,

Mnogo sjeme pod njim poginulo,
Ali što nam izniknulo zorno
Još nas nešto na životu drži,
Braćo moja, ali na hrđavu!
Ali bez njeg tko bi danas znao,
Da je Istra naša očevina,
A Hrvatska naša djedovina?
Pokojnike tko bi spominjao?
Tko boluje, ozdravit se nâdâ!
A jadona je mrtvoj glavi nada!
Tko san snije, jošte mrtav nije. —
Još nam ni ti mrtav nisi, Jure,
To nam srce u njedrima kaže,
Već ti snivaš sana blaženoga,
Dok tvom rodu od potrebe bude,
Da se preneš pa da ga okreneš.
Al sad spregni srce u njedrima
Pa produlji svoje uskrснуće,
Dok ne dođe hora od pomora:
Sad bi nam se u zlo ustanuo,
Jer bi svoju ogriješio dušu
Gledajući golemu nepravdu,
Proganjanje i jadikovanje
Za života tvoga miljenika
Po tvojemu nekada vladanju.
Pa bi nama vrlo žao bilo,
A i tvom bi rodu nahudilo,
Kad bi nam se opet prestavio
Nepravicu gledat ne mogući;
Već ti spregni srce u njedrima
I produlji svoje uskrснуće,

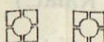
Pa kad svane hora od pomora,
Nemoj ni tad sam nam dolaziti,
Već ti kreni tja do Divić grada
A do groba kraljevića Marka.
Ne pitaj ga, ustat hoće li se,
Već ti uzmi željezna lemeša
Drven ojić ili oštro črtalo
Pa probudi Marka iza sanki,
Rec' mu, da je hora od pomora:
Nek zajaše šarca vilenika
Ter prihvati mača zelenoga,
Svoje vito koplje uboljito
I onoga perna buzdovana,
Nek zaredi selim' i gradovim',
Nama vrati što je naše bilo,
A dušmanu šilo za ognjilo.
I ti onda pristani uz Marka,
Lijevom jami krsta pozlaćena.
A desnicom trostruku kandžiju,
Pa oblazi od hrama do hrama:
Krstom diži roda pogažena,
A kandžijom i desnicom rukom
Prospi novce, razagni trgovce,
Nek ostave crkve i oltare,
Nek ti rodnom više ne pazare.
A ja uzeh gusle javorove,
Da opjevam, što je dosad bilo,
A i odsad Božija je volja:
Uzdajmo se u vremena bolja!



KAZALO.

	Strana.
Predgovor	III—XII.
Biskupu Dobrili (Iv. Ev. Šarić.)	3.
U počast Dobriline 100-godišnjice (Nadan Zorin.)	7.
Kako je bilo u Istri koncem XVIII. i početkom XIX. stoljeća (A. Kalac.)	9.
Na ruševini grada (Vrlinov.)	19.
Roditelji biskupa Dobrile (A. Kalac.)	21.
Životopis biskupa Dobrile (A. Kalac.)	31.
Himna Jurju Dobrili (Vrlinov.)	73.
Značaj biskupa Dobrile (A. Kalac.)	75.
Jurju Dobrili (Nadan Zorin.)	107.
Ljubav biskupa Dobrile prema istarskom seljaku (A. Kalac.)	111.
Oče, budi volja tvoja! (Ivo Grahovac.)	123.
Ljubav istarskog seljaka spram biskupa Dobrile (A. Kalac.)	125.
Dobrili Jurju — slava! (A. Belanić)	139.
Biskup dr. J. Dobrila kao književnik (A. Kalac.)	141.
Roverske priče (J. Cecinović.)	159.
Rodoljublje (A. Kalac.)	163.
Tužaljka (Društvo sv. Jeromina u Zagrebu.)	169.
Biskup Dobrila kao rodoljub (A. Kalac.)	171.
Dobrili o stoljetnici rođenja (R. Katalinić Jeretov.)	179.
Biskupu Dobrili (J. Cecinović.)	181.
Vjera i Hrvati (A. Kalac.)	183.
Na čast pohoda prvog u Kanfanaru Jurja Dobrile	189.
Škola (A. Kalac.)	191.
Pozdrav Dobrili pri nastupu biskupije porečko-puljske	203.

	Strana.
Protuvjerska struja (A. Kalac.)	205.
Jurju Dobrila na njegov imendan 1861. (P. Studenac.)	223.
Strossmayer i Dobrila (Dimitrije Vac.)	229.
Anton Martin Slomšek (dr. Iv. Pregelj.)	239.
Biskup dr. Juraj Dobrila u saboru i zastup. kući carevinskoga vijeća (Vjekoslav Spinčić.)	243.
Biskup Dobrila u pismenom saobraćaju (Matko Mandić.)	253.
Tinjan (Matko Brajša-Rašan.)	265.
Akademsko prosvjetno društvo „Dobrila“ (A. Marčac.)	281.
Valvasor in Istra (dr. I. Pregelj.)	291.
Roverija i Dobrila (C.)	303.
Biskup dr. Juraj Dobrila (J. R.)	305.
„Budi hvaljeno“ (Viktor Car Emin)	315.
Prigodom 25-godišnjice smrti blagopokojnoga biskupa dr. Jurja Dobrile (dr. M. Kević.)	326.



Protuvjerska sročja (A. Kalac)	205
Jurij Dobrila pa njegov imenjak 1861. (P. Studenec)	223
Strossmayer i Dobrila (Dobirile Vac)	229
Anton Martin Slomšek (dr. Iv. Prigodni)	239
Biskup dr. Juraj Dobrila u saboru i zastop. kraljevinskoga vijeća (Viktorav Spindler)	243
Biskup Dobrila u poverenju (Malko Mandić)	253
Tinjan (Malko Mandić)	263
Akademsko prosvjetno društvo "M. Martec"	281
Valvasor in laus (M. Martec)	281
Verenica i Dobrila (M. Martec)	303
Biskup dr. Juraj Dobrila	303
"Budi svajljeno" (Viktorav Spindler)	315
Prigodni 25-godišnjice smrti kraljevinskoga biskupa dr. Jurja Dobrila (dr. M. R. K.)	327



NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS



00000078351



